

28

מדינת ישראל

משרד הדתות

10

סגור

משרד

כ/36/14/15

הכנת פאקט

נ - יואל 72

ז - סגור 72

חידוש

מחלקה

שם: הנהלת המשרד - הכותל המערבי כרך

גל - 12252/3

27/05/2007

98.0/15 - 56
02-106-07-08-08

מזהה פיזי:
מזהה לוגי:
כתובת:

מדינת ישראל
משרד הפנים

ירושלים, ד' בחשרי תשל"ג
12 בספטמבר 1972

לשכת המנהל הכללי

23822
15/14/36/ >

לכבוד
מר ז. רוזנברג
עוזר שר הדתות
משרד הדתות
ירושלים

א.נ.

הנדון: שפוך הבית שליד "הכתל הקטן"

נחבקשתי ע"י המנכ"ל לאשר קבלת מכתבך מיום כ"ד באלול
תשל"ב (2.9.72), ולהודיעך: משרד הפנים הפעיל את
סמכויותיו, כנדרש עפ"י החוק, מיוזמתו והפסיק את העבודה,
כאשר נעשתה ללא היתר לבינוי.

מכתבכם הגיע למשרד לאחר שנקט בפעולות והבטיח ביצוען
במסגרת החוק.

בברכת גמר חתימה טובה,

ס. אלינסון
עוזר המנהל הכללי

WATER TOWER

WATER TOWER

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
51, 1965, 11

WATER TOWER
WATER TOWER
WATER TOWER
WATER TOWER
WATER TOWER

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11

WATER TOWER, P. 2, 1965, 11
WATER TOWER, P. 2, 1965, 11

15/14/36/5
ב"ה ירושלים, כ"ד באלול תשל"ב
3 בספטמבר 1972

אלו מר ח. קוברסקי, מנכ"ל

משרד הפנים

א.י.א.

מצ"ב צילום של קטעים מדו"ח הועדה שעמדה בראשה.
נמסר לנו שהעירייה מבצעת את החיפונים בבית ליד הכותל
סממן ללא אישור של הועדה המקומית והמתחזית וללא שהוגשה
בקשה לעבודות השיפוץ וזאת בניגוד למסקנות של ועדה קוברסקי.
אודה לך באה תבדוק את העניין וחזן הוראה סתאימות למר רפי
לוי.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

זאב ריוזנברג

עוזר העיר

16/14/36/כ

כ"ה י"ט באלול תשל"ב
29 באוגוסט 1972

אלו הרב י' גץ, רב הכותל

הנדון: בעלי קוראים בכותל
מכתבך מכ"ט מנ"א ש"ז

הנני להודיעך תחילה הנהלת המסד. אנו מוכנים להפעיל
העתך בענין בעלי קוראים לבר מצוה ליד הכותל במסך
שלוש חדשי נסיון ובתנאי שההוצאה החדשית לא תעלה על
1,000.- ₪

בכדי שאוכל לבצע את החלטותי, אבקשך למסור פירוט מלא בסוף
של הודע.

בסוף 3 חדשים יש להקביר אלינו דו"ח על הצלחת המבצע.

ב ב ר כ ה,

ישראל צ. וינברג
מנכ"ל המנהל הכללי

העתק: מר י' יערי
הרב ד' מרלא

בס"ד

מדינת ישראל

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

משרד הדתות

144

תאריך: פ"ס התנ"ח תשל"ג

מספר:

א. כהן

[Handwritten notes and signatures in the top left corner, including "א. כהן" and "הגב' י. ויינברג"]

הגב' י. ויינברג ופ'
סתנ"ל משה ברא

העפון: הצי. קאמליס לבני משה

כה נכבד,

הנחשק לפיחתי בגבול הניני מבקש את
אשתי כהן אהרן בן בן הניני:
4. בן הניני הניני הניני
5. בן הניני הניני הניני
6. בן הניני הניני הניני
7. בן הניני הניני הניני
8. בן הניני הניני הניני
9. בן הניני הניני הניני
10. בן הניני הניני הניני

בבני
אני מביא אתכם
א. כהן

SECRET

SECRET
NO. 100
100000

SECRET

SECRET

מדינת ישראל

משרד הדתות

לשכה ראשית

ירושלים

תאריך ב"ה י"ט באלול תשל"ב
29 באוגוסט 1972

מספר

אל: הרב י' גץ, רב הכותל

הנדון: בעלי קוראים בכותל
מכתבך מכ"ס מנ"א ש"ז

הנני להודיעך החלטה הנהלת המשרד. אנו מוכנים להפעיל
הצעתך בענין בעלי קוראים לבר מצוה ליד הכותל במשך
שלושה חדשי נסיון ובחנאי שההוצאה החדשה לא תעלה על
1,000.- ₪

בכדי שאוכל לבצע את התשלום, אבקשך למסור פירוט מלא בסוף
כל חודש.

בסוף 3 חדשים יש להעביר אלינו דו"ח על הצלחת המבצע.

ב ב ר כ ת,

ישראל צ. ויזנברג
סגן המנהל הכללי

העתק: מר י' יערי
הרב ד' פרלא

15/14/36/1

מדינת ישראל

משרד הדתות

לשכת השר

אורי ים

אורי ים

בברכה

מדינת ישראל

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

משרד הדתות

תאריך:

מספר:

✓
לפני כבוד

למלאכת

22
23
2

15/14/36
25.4.72

הכנסת השביעית
מושב שלישי

פרוטוקול מס' 130
הישיבה ועדת הפנים
ביום ג', י"א באייר תשל"ב - 25.4.72

נ כ ח ו :
חברי הוועדה:

מ. סורקיס - יו"ר
א. אליאב
ה. גז
א. הראל
מ. ורסמן
א. זילברברג
ה. ידיד
י. יפרח
ש. לורנץ
ד. קורן
ב. שחור
י. תמיר

חוזמים:

ראש עיריית ירושלים ט. קולק
א. דולגין - מנכ"ל משרד הדתות
י. אבניאלי - החברה לשיקום הכחל
ד. פרלא - משרד הדתות
ח"כ י. בגין
ח"כ מ. אביזוהר
ח"כ י. רפאל

מזכיר הוועדה:

י. ברזני

ר ש מ ה :

א. אדלר

סדר-היום:

- (1) 7 הצעות לסדר היום בענין הפגיעה באבני הכותל המערבי;
- (2) ש א י ל ח ו ת ;
- (3) מסקנות ועדת הפנים בענין תכנון ירושלים;
- (4) מסקנות ועדת הפנים בענין העיכובים בבניה בירושלים.

(הישיבה נפתחה בשעה 08.30
וננעלה בשעה 10.25)

- 38 -

(26472 - 201)

ועדת הפנים - 25.4.72

אני פותח את הישיבה.

היו"ר מ. מורקיס:

(1) הצעות לסדר היום בענין הפגיעה באבני הכותל המערבי

מ. בגין:

אני רוצה קודם כל להביע צער על שהדיון בוועדת הפנים החל שבועות כה רבים לאחר שהכנסת העבירה לה את הנושא, בייחוד משום שבינתיים נקבעו עובדות מסוימות - אם כי אני מקווה שניתן יהיה לשנותן.

טענתנו היא שצריך לחשוף את הכותל המערבי. מול הטענה הזאת עומדת הבעיה של מספר משפחות ערביות שהתגוררו בבתים הנצמדים אל הכותל, וצריך אפוא לשקול את שני הדברים זה מול זה, ולדעתנו עדיף הראשון. אני רוצה גם להזכיר שכבר נעשו דברים בשטח זה, ואף הרחבתו את שטח הכותל.

בשעתו היתה בעיה שבחלק של הכותל הפונה דרומה היה בית רי גדול, צמוד לחומה. הדיונים אם להוריד את הבית הזה או לא נמשכו למעלה משנה. בסופו של דבר הוחלט להורידו, ושום דבר לא קרה (אם כי היו מספר תקלות תוך כדי הפעולה עצמה). מאז עברו למעלה משנתיים, ועדיין לא איחדנו את החלק הפונה דרומה עם החלק שהיה חשוף עד כה. בשעתו דובר על גשר שיחבר את שני החלקים. יכל מקום, היתה החלטה ברורה שצריך לאחר את שני חלקי הכותל שבינתיים הם נפרדים ע"י אותה סוללה היוליקה להר-הבית.

בחלק הצפוני עשה משרד הדתות גדולות בחשיפת הכותל. החפירות נמשכו כל הזמן, לירות טענות שונות שבנין החכמה עלול להתמוטט בעקבות החפירות וכו'. כל הטענות הללו נמצאו כבלתי מדויקות.

לא החורים בכותל הם שגרמו למצב; הם רק החריפו אותו. השאלה היא אם העם היהודי בעולם יראה או לא יראה את הכותל המערבי כולו. יש לנו כותל אחד, לא שלושה כחלים, וצריך לחשוף את כולו. במשך יודות ניסו אויבינו להשמיד ולהרוס, ואנחנו לא יכולנו לעשות בגדם דבר. היום, כשאנחנו נמצאים בירושלים, מדוע אנחנו צריכים לפצוע את עצמנו ולא לראות את כל החומה כולה, על כל 488 המטרים שלה, שאנחנו יודעים את תיאורה מפי יומף בן-מתתיהו ואחרים? מדוע נמשך המצב הזה שיש לנו כן-וכך מטרים של כותל דרומה, כן-וכך מטרים צפונה, ובאמצע עוד חלק?

איננו מקבלים את הטענה שבסביבה

קיים בית ערבי בן מאה שנה.

יש שם בסביבה בתים של מאה שנה, ויש גם בתים של 800 שנה.

מ. קולק:

מ. בגין:

נכון שהר-הבית נחפס ע"י המוסלמים (הנוצרים לא בנו עליו) ויש שם בתים המקודשים לאיסלם. הכל מקום, גם אם המסגדים הללו קדושים לאיסלם - הבתים האחרים אינם קדושים, ולעומתם מדובר בכותל המערבי, המקום המקודש ביותר לעם ישראל.

אני כשלעצמי סבור שאפשר בהחלט להרגיע את הטענה שפעולה שלנו בכותל תרגיז משהו. 1800 שנה חיכינו לזמן הזה. איננו רוצים לפגוע בקדושה של אף אחד, אבל יש לנו גם קדושה משלנו, ועלינו לשמור גם עליה, גם אם פירוש הדבר פיגועי מספר בתים ערביים (שהם למעשה סלמים נוראים) תוך מתן דיור חלופי לויזירים, הרבה יותר טוב. כי הרי איננו רוצים לזרוק את הדיירים לרחוב אלא לתת להם דיור חלופי טוב יותר חמורת אותם בתים שלפני כמה מאות שנים הוצמדו לכותל בכוונה ברורה להסתיר אותו. הרי צינורות הביוב נשפכים היש על אבני הכותל. איזה עם אחר היה מרשה דבר כזה?

ועדת הפנים - 25.4.72

ח. בגין:

אינני מציע לעשות שום דבר חוץ
התעלמות מגורמים או מקשים כלשהם. אבל צריך לקבל החלטה עקרונית.
ואילו מה שנעשה מאז נקדחו החורים הללו הולך בכיוון הפוך: אנחנו
נכסה את הכותל; שמור לגבוע בבתי בני ה-800 הללו. מדוע אנחנו צריכים
לחזק את ידי בעלי הגישה הזאת?

הייתי מציע שהוועדה כולה תערוך
סיור במקום, תקבל הסברים מחקור ראשון וחתרשם מיראה-עייני. לאחר
מכן תוכל הוועדה לקבל החלטה. יחד עם זה, אם נש חכמיות לעשות
פעולות כלשהן בשבועות הקרובים - אני מציע להחליט על הפסקתן.

אין לי כל ספק שאילו היו במקום הזה
250 או 300 משפחות יהודיות - מזמן היו מפנים אותן, ללא היסוס.
אני בעד שיווי זכויות; אבל שיווי זכויות אין פירושו אפליה לרעת
היהודים למען מיעוט של סגוביזם יהודי. הכותל המערבי הוא המקום
הקדוש ביותר לעם ישראל בארץ ישראל.

היו"ר ח. מורסיס:

ח"כ בגין העלה את הבעיה הכללית של
חשיפת הכותל, בעוד שההצעות לסדר
היום לפי כוונתן מדברות בפירוש על "הפגיעה באבני הכותל", כלומר על
היעשה הספציפי של קדיחת החורים. ראש היחידה הייתה ועדה לענין זה,
שרק היום קיבלתי את יסקנותיה (חברי הוועדה היו מר קוברסקי, מר גיל,
רובי פיינשטיין וסיינברגר). אינני מציע שנרחיב את הדיון על הנושא
הכללי, כפי שהציע ח"כ בגין. עכ"פ, אקח את עומד על הצעתו - נצטרך
להעביר את הדבר להחלטה ועדת הכנסת.

לטענתו של ח"כ בגין כלפי ועדת
הפנים והאיתור בקביעת הועד הדיון - לתומי חשבתי שמדובר באמת על
חקרית מצערת בודדת שהיתה, וזו הרי חוסלה. עכשיו אני רואה סרועים
להרחיב את היריעה.

י. רפאל:

אני אינני מחלונן על שהישיבה הזאת
נחתה; ייתכן שזה טוב לענין. בפרט
כסגם אני חושב שצריך לדון בכל מכלול הדברים שהציע ח"כ בגין, ואם
זה מוטב לעשות באוירה רגועה ולא תחת הרושם של המקרה שקרה. ואני
חמה על הספקות שהעלה היו"ר. הכנסת איננה מעבירה לוועדה כותרות,
אלא נושאים. ותוכן דבריהם של כל המציעים באותו ענין היה דומה:
חשיפת הכותל, ובזה עלינו לדון כאן.

אני חושב שלמעשה כולנו רוצים
בחשיפת הכותל. הענין הוא שיש קשיים. הבה ונראה אפוא מה הם הקשיים.

קודם כל, יש משפחות שגרות שם. האם
זהו קושי? המשפחות הללו התחבנו בשעתו שיוציאו אותן משם, ורק לאחר
מכן, בעקבות מסיחים שונים, חזרו בהם. האם יהודים היו רוצים לשבת
שם בחנאים כאלה? מה גם שבאמת מוצע לתת להם דיור חלוף טוב הרבה יותר.
משפחות רבות עזבו את המקום, גם כאלה שגרו ברובע היהודי. ואילו אלה
אינן רוצות לעזוב רק משום שהם גרים ע"י הכותל. עכ"פ, צריך לטפל
בדבר הזה בעדינות.

הקושי השני הוא בעיית הבתים
העתיקים. מה העתיקות של רוב-רובם של הבתים הללו? 80 או 100 שנה. גם
נחל-שבעה היא בת מאה שנים. האם יבוא מישהו לעצור את פיתוח מרכז
העיר ירושלים בגלל הבתים הללו? נכון שיש בסביבת הכותל כמה שרידים
של בתים מימי הביניים, ולהם צריך למצוא פתרון. אבל העקרון צריך
להיות שמה שאפשר לפנות שם - צריך לפנות, באופן שיטתי; לתת פיצויים
ולהוציא את האנשים בשקט. זאת צריכה לדעת להיות ההחלטה של ועדת
הפנים; זאת היתה תכלית הדיון כולו בכנסת.

היו"ר ח. מורסיס:

לא נוכל להתחמק מן הצד הפורמלי.
אני מציע אפוא שקודם כל נשמע את
ההצעות בענין הקונקרטי של החורים בכותל, ואח"כ נראה כיצד נמשיך.

ש. לורנץ:

מה שנוגע לצד הפורמלי - הצד הפורמלי העולם לא תפס מקום נכבד בוועדת הפנים. מה גם שלדעתי לא קיימת כאן בעיה פורמלית, כי ההצעות כולן דיברו על חשיפת הכותל. כל ההצעות - גם אלו שהועלו מחוץ מגמה הפוכה - עסקו בנושא הרחב. כי הדברים קשורים זה בזה. אם נחשוף את הכותל - אנחנו מבטיחים בכך שלא יהיו פגיעות נוספות מסוג זה. אחרת תעלה הסענה של פגיעות בכותל בכל שני וחמישי. יחד עם זה, אני סבור שבדיון כזה צריכים להיות נוכחים כל השרים הנוגעים בדבר, ושלפני הדיון נקרא כולנו את מסקנות הוועדה שמינתה ראש הירושלה. מן הדיון אפוא שנדחה את הדיון למועד אחר, ואז נקיים דיון מיצה ומעמיק, בנוכחות כל הגורמים העוסקים בדבר.

כל הבעיה של חשיפת הכותל קשורה כשאלה כיצד אנחנו מתייחסים אל הכותל בכלל, ועד כמה עלינו להתחשב כמה שיאמרו הגויים. כבר ראינו שכאשר אנחנו באים רוצים לעשות משהו - אנחנו עושים אותו ואין מתחשבים בגויים, והם באמת אינם אומרים כלום; הם מכבדים את רצוננו. כשראש העיר פינה את כל הלכלוך שהיה לפני הכותל - גם אז לא התחשבו ב"מה יאמרו". גם כשאנחנו מחליטים על התנחלות פה ושם איננו מתחשבים במה שיאמרו הגויים, ואנחנו צריכים לתת לעצמנו דין-וחשבון גם כאן מה אומר לנו היהודים הכותל המערבי.

י. תמיר:

אני מציע לקבל את הצעת ח"כ בגין ולקיים סיור באיזור הכותל, ורק

לאחר מכן נוכל להמשיך בבירורים.

י. יפרח:

אין בינינו חילוקי דעות לגבי הצורך בחשיפת הכותל, ואין בינינו התחרות מי רוצה יותר לראות את הכותל בתפארתו. אבל תהיה זו טעות להעלות את כל הנושא של חשיפת הכותל בעקבות טעות של איזה מהנדס שקרה בו חורים. אני מציע אפוא להיצמד לנושא המצומצם ולא להרחיבו.

א. אליאב:

בדרך כלל אני בעד סיורים בשטח, אבל היום אני מציע שנשמע קודם כל

הסברים מפי הנוגעים בדבר שנמצאים כאן.

ה. ידיד:

אני מסכים שנשמע פרטים מפי ראש העיר, אבל אני מתנגד לטענה לפיה מנסים להפוך את הנושא של חשיפת הכותל לנושא חדש. לא הכותרת של הנושא היא הקובעה; קובע מה דיברו חברי הכנסת כשהעלו אותו בכנסת ומה שענה השר. ואני רואה תקדים מסוכן בזה שהוועדה מנסה לסטות מן הנוהל הזה. אמנם, יש אפשרות שנעלה את הבעיה הרחבה בדרך אחרת, של הצעה מחודשת לסדר-היום בכנסת בענין קדושת הכותל וחשיפתו. אבל בזה אני חושב שאיש מאתנו איננו מעוניין. אני מציע אפוא לוועדה שנשמע היום הסברים מפי המורחים, ולאחר מכן נקרא את דו"ח ועדת המומחים ונקיים סיור, ואז נוכל להמשיך בדיוק מעמיק.

היו"ר ה. סורסקי:

לטובת הענין אנחנו צריכים להיות מכוסים מהבחינה הפורמלית, בפרט אם אנחנו רוצים שהמסקנות שנקבל יחייבו את העוסקים בדבר. אם חברי הוועדה כולם יחליטו ללא חילוקי דעות שיש להרחיב את הנושא - אני לא מתנגד. אינני רוצה רק לעמוד במצב שוועדת הכנסת חשאל אותנו: מי הסמיך אתכם לדון בדבר שהכנסת לא העבירה אליכם. חברי הכנסת שדיברו עד עכשיו התעלמן כמעט מן הנושא הספציפי של החורים בכותל, והתייחסו אליו כאל קטע קטן בלבד של היסכת הרחבה יותר. ובמסכת הרחבה יותר איננו מצויינים לדון עתה.

ש. לורנץ:

הכותרת הפורמלית של ההצעות היתה "פגיעה באבני הכותל", ולא

"קריחת החורים בכותל". ולכן גם מבחינה פורמלית אנחנו מכוסים.

הנושא הוא "הפגיעה באבני הכותל",
באבני הכותל, לא "בכותל".

היו"ר ת. סורקיס:

ס. קולק:

אני מציע שעל הנושא המצומצם של קדיחת החורים בכותל תינתן לחברי הוועדה ההזדמנות לקרוא את הדו"ח של הוועדה לפני שהיא נכנסת לדיון. אין כל ספק שכולנו מצטערים על מה שקרה, אבל ברור שכולנו מתכוונים לנושא הרבה יותר רחב. ח"כ לורנץ הזכיר את התקופה כשהיתה לי הזכות לעשות דברים, כשלא היינו זקוקים להחלטות לא של המחשלה ולא של הכנסת. אבל התקופה הזאת נגמרה חוץ מימים אחדים; זאת היתה תקופה שעניי העולם היו נשואות בה לרברים אחרים; עדיין נמשכו אז הקרבות בגולן וכו', ואנחנו יכולנו לעשות את הדברים - אם כי גם אז התייעצתי בשך מסויים בהחשלה, במהנדסים, בארכיטקטים וכו', וגם לא עשינו את הדבר ללא התחשבות בגורמים שיכלו להדריך אותנו. מכל מקום, אז היתה תקופה אחרת. יחד עם זה, אינני חושב שהאורחים היושבים כאן היום הם המוסמכים לתת את החשובות לבעיה הרחבה, ואילו לגבי הנושא המצומצם, כאמור, הייתי מציע לכם לקרוא קודם את מסקנות הוועדה, אולם תאמצו אותן.

היו"ר ת. סורקיס:

אני תומך בהצעה שנפסיק עכשיו לדון בנושא, נמציא את דו"ח

הוועדה לחברים, ולאחר מכן נקבע מועד לסיום ולדיון בהשתתפות כל הגורמים הנוגעים בדבר.

(2) ש א י ל ת ו ת

א. אליאב:

יש לי שאילתה הנוגעת לידיעה שקראתי ב"מעריב", לפיה מסר מנכ"ל משרד הפנים בעת ביקורו באור-עקיבא הודעה מוזרה: שהבחירות לוועדות הקרואות באור-עקיבא ובבית-שאן יתקיימו לפני או אחרי מועד הבחירות לרשויות המקומיות בכל הארץ, מכל מקום, לא באותו מועד. בבית-שאן יושבת ועדה קרואה שאני רוצה לציין לשבח את היו"ר שלה מר שרייבוים; העיר מתפתחת ומתכוונת להיות עיר ככל הערים בארץ. הודעה מנכ"ל משרד הפנים מעוררת מבוכה וביקורת בציבור שם, ואני מבקש לברר למה במסרה.

היו"ר ת. סורקיס:

אפנה בעניין זה למשרד הפנים, ובישיבה הבאה נקבל תשובה.

י. יפרת:

לא פעם בזעקה ועדת הפנים לספל בבעיות שנחשדו ברשויות המקומיות, אבל הדו"חות של מבקר המדינה בנוגע לשלטון המקומי אינם נמסרים לוועדת הפנים, ולחברי הוועדה נודעים דברים רק מתוך העתונות. אני מציע אפוא שנעמוד על כך שדו"חות מבקר המדינה על השלטון המקומי יועברו לוועדת הפנים לפני שיפורסמו.

היו"ר ת. סורקיס:

בשעתו נפגשתי (ביחד עם אבא חושי ז"ל) עם מבקר המדינה וביקשנו סדין הביקורת על הרשויות יהיה כדין הביקורת על המחשלה - שתינתן אפשרות לראש העיר הנוגע בדבר להשיב על הביקורת לפני שזו יתפרסמת, כשם שניתנת אפשרות לשר האוצר להשיב. לא הצלחנו, ואני מוכן עכשיו לחזור על הצעתי זו. אין טעם שנדרוש העברת הדו"ח לוועדת הפנים, משום שאיננו בקיאים בנעשה בתוך כל עיריה ולא נוכל לאשר או לסתור האשמות כלשהן. נעלה אפוא את העניין על סדר-יומה של הוועדה, ונזמין את המבקר.

ועדת הפנים - 25.4.72

אני מבקש להעלות את בעיית רעש
המטוסים וסביבת המגורים באיזור

י. תמיר:

לד - הצעה לסה"י של ח"כ שובל שהועברה אלינו.

ועדת הפנים העבירה את העניין לוועדת
חשנה בראשותו של ח"כ יפרח. מאז עברה יותר משנה, והדיון המסכם נדחה.
אני סבור שוועדת הפנים צריכה לזרז את הנוגעים בדבר (משרדי התחבורה,
הבריאות ואחרים) בכל האמצעים שברשותה על מנת שהמסקנות יונחו בהקדם.
כי העניין דחוף.

קראנו בעתון שראשי העיריות רצו
להטיל מס, אבל היס לא אושר והעניין

ב. שחר:

נדחה לחודשיים. אני מבקש לדעת מה מתקדם בעניין זה.

קיבלנו ידיעות בעניין שפכי ת"א,
בסביבות רח' טרומפלדור, שיש סכנה

ה. ירון:

לזיהום הים ויש הצעה להעביר את השפכים הללו אל הצינור הגדול של
הביוב המוליך לראשל"צ. אני יציע שנשמע הסבר על העניין כולו, ונשמע
מה ניתן לעשות על מנת שהים בת"א לא יזוהם, ויחד עם זה לא תוחרף
הבעיה של מפעל הביוב בראשל"צ ע"י הזרמת השפכים לשם.

באחד השבועות הקרובים נקיים
ישיבה של ועדת הפנים עם כל הגורמים

היו"ר מ. סורקיס:

הנוגעים בדבר באיזור גוש דן.

הכנסת העבירה בשעתו לוועדה את
הדיון בעניין קליטתם הרוחנית של

א. לורנצ:

עולי גרוזיה. לאחר שהנחנו מסקנות על שולחן הכנסת נמעוררה שאלה אם
אנחנו צריכים לספל באספקטים הנוספים של העניין. בינתיים העלה ח"כ קשה
הצעה נוספת לסה"י בכנסת, בעניין קליטתם החומרית של העולים, והנושא הזה
הועבר לוועדת העבודה. חברי מטעם ועדת הפנים הופיעו בוועדת הכנסת
ושם הוחלט שכל מה שנוגע לצד החמרי (דיון, עבודה וכו') - יידון בוועדת
העבודה, ומה ששייך לצד הרוחני יישאר בסמכותה של ועדת הפנים. הבעיה
חריפה היום פי כמה. צער מיותר נגרם לעולים (רק לפני ימים אחדים
קראנו על מדרה בנצרת-עלית שורש מאחד הילדים להסיר את הכיפה מראשו
משום שהוא נמצא בבי"ם מילכתי, לא דתי), ואני מציע שנמשיך לדון
בנושא זה של קליטתם הרוחנית של עולי גרוזיה.

בשעתו נפגשנו עם יו"ר ועדת הכנסת,
ושם הוחלט שכל הנושא של עולי

היו"ר מ. סורקיס:

גרוזיה, פרט לשיכון ועבודה, יידון בוועדת הפנים. נקיים אפוא את
הדיון.

בעניין העלאת המסים ברשויות
הקומיות - הנושא קשה. בינתיים אין שום תזוזה בעניין. לישיבה הבאה
נזמין את נציגי ישרד הפנים, ובבקש שידווחו לנו מה נעשה בעניין זה.
כן נקיים בשבוע הבא דיון על בעיות המסורה, (כולל הבריחה האחרונה של
הסובייטים הסודיים), בהשתתפות שר היסטוריה.

(3) מסקנות ועדת הפנים בעניין תכנון ירושלים

אני רוצה להודות לח"כ תמיר שעסק
יחידי בניסוח המסקנות, לאחר שח"כ

היו"ר מ. סורקיס:

ששון, החבר השני של הוועדה, חלה. אמש הזמנתי לשיחה את מהנדס העיר
כדי להבהיר מספר נקודות, לפני שנסכם.

י. תמיר:

ועדת ששון-תמיר ישיבה ביחד עם חמישה מומחים, מספר רב של ישיבות, וקיבלה את הטייטה שאושרה על כל י"ז סעיפיה, פרט לסעיף ח' שנשא פתוח. בינתיים הוספתי אני הצעת סיכום בדף נפרד, כתוספת לסעיף י', בקשר לעקירת עצים בירושלים. לא נראה לי שיהיו לגבי חילוקי דעות.

הוועדה המציאה את סיוטת המסקנות לראש עיריית ירושלים, למהנדס העיר, לנציגי משרד הפנים והשיכון, ולמספר אישים אחרים, ביניהם אבות תכנית-האב (האחים השמשוני ואחרים), וכן לממונה על המחוז. יכולם קיבלו הערות שבעקבותיהן בדקנו את ההצעות מחדש. אני חוזר אפוא ואומר שאני רואה את כל י"ז הסעיפים שלפניכם כסעיפים מוסכמים, פרט לאותו סעיף ח' הנוגע לבינוי המרכז המסחרי העסקי של ירושלים.

בנושא זה של הירכז המסחרי שוחחתי עם היו"ר סורקיס, והצענו טיוטה של סיכום על דעת שנינו. הויכוח בנושא בינוי ירושלים ומיקום מרכז העסקים הראשי היה ער, והיו בו שתי תפישות: (1) זו של מתכנני תכנית-האב, בתמיכת עיריית ירושלים, לבנות את הירכז במשולש של שער-שכם, רח' יפו ומלון המלך-דוד; (2) זו של אנשי משרד הפנים, שהירכז המסחרי הראשי יהיה מוזן צפונה-מערבה, לעבר רוממה, כדי שלא לגרום בעתיד לצפיפות רבי מדי באזור הישולש שהזכרתי, מסביב לעיר העתיקה. בסופו של דבר הצענו ח"כ סורקיס ואנוכי נוסחה יסודית, שנמצאת לפניכם בדף נפרד, ואני יציע שתאשרו אותה כדי שאפשר יהיה להניח בהקדם את המסקנות על שולחן הכנסה.

בינוי ירושלים ותכנונה לעתיד הוא אחד הדברים שלפניו ישפטו אותנו הדורות הבאים, ואם נקבל מסקנות חפוזות ונהפוך את ירושלים לעיר ככל הערים בישראל - יהיה זה אסון. הכל מקום, הגיע הזמן שהכנסת תגיד את דברה בנושא זה.

היו"ר מ. סורקיס:

בהצעת הנוסח המשולב של הסעיפים ח(א) ו-ח(ב) אני מציע למחוק את הפסקה האחרונה המדברת על ריבוי הרכב וכו'.

סעיף יא(1) (גם הוא בדף נפרד לפניכם) אומר: "הוועדה מביעה דאגה שתוך הליך בינוי בשכונות הוותיקות נעקרים עצי נוי שניטעו לפני עשרות בשנים, בלא להתחשב בנזק שהדבר גורם לבנוי ירושלים, לחזותה, לאוכלוסין ולתרבות המגורים". במקום זה אני מציע סעיף יא(1) כולק-ן: "הוועדה ממליצה בפני עיריית ירושלים שתאגד לשמירת הירק באותן שכונות ותתקן בהן נעקרים עצי נוי תוך הליך הבינוי, כדי לשמור על נוף ירושלים, חזותה ותרבות המגורים בה". בענין זה אמר אחמול מהנדס העיר שלפעמים יש צורך לעקור עצים למען הבינוי, עצים לא עתיקים. במקרה זה הוא מציע שיחייבו את העיריה לנטוע עץ אחר במקום כל עץ שנעקר.

א. הראל:

זה לא אותו דבר. אתה נותן כאן גושנפקא לעקירת עצים.

י. תמיר:

היו כמה מקרים חמורים מאד, שקבלנים עקרו כשרירות-לב עשרות עצים שניטעו לפני 40 ואף 80 שנה. הניחוק היה שצריך לבנות ברור סאי-אפשר לדרוש שלא להקים בנין משום שבאותו מקום עומד עץ. אבל הנוסח שהציע היו"ר נותן יד חפשית לקבלנים לעקור עצים, בטענה שאי-אפשר יטעו במקומו עץ אחר. אני יציע שבסמ"ן שנים-שלושה חברים למצוא נוסחה שתשמור על הרגיה העיקרית של ועדת המשנה, תוך התחשבות בהערת העיריה שאי-אפשר לקבל החלטה לפיה אסור לעקור שום עץ בעיר.

א. הראל:

אני רוצה להזכיר לכם את העץ שברחבת היכל-התרבות בת"א, כשהאדריכלים ראבו לתכנן כך את כל הבנין שהעץ ישאר במקומו. הבעיה איננה רק של נטיעת עץ במקום עץ. יש לפעמים עץ בודד עתיק שערכו עולה על זה של גן שלם. לא ייתכן שתינתן כאן יד חפשית לקבלנים.

ועדת הפנים - 25.4.72

א. הרצל:

אני תומך אפוא בהצעתו של ח"כ המיר שייקבע נוסח לפיו עקירת עץ בעל ערך מסויים תדרוש פרוצדורה מיוחדת, ולא רק נסיעת עץ אחר במקומו.

ת. גז:

גם אני רוצה בשמירת העצים, אבל אני שואלת: האם מותר לנו לעכב בניה בגלל התחשבות בעצים, במקום שצריך לבנות?

י. המיר:

לא אמרנו זאת. אנחנו עדים לעובדה שעוקרים עצים גם מבלי שהם מפריעים לבניה, משום שכך קל יותר לקבלנים ליישר את השטח. מכל מקום, אני מציע שח"כ סורקיס ואנוכי נשב ביחד ונסכם את הסעיף.

היו"ר ת. סורקיס:

אני מסכים.

4) המסקנות ועדת הפנים בענין העיכובים בבניה בירושלים

היו"ר ת. סורקיס:

לפניכם הצעת המסקנות (בעקבות הצעה לסה"י של ח"כ עופר), לאישור.

ת. ורטהיים:

בסעיף (3) מוזכרות הילים "מהנרס העיר". אני מציע למחוק אותן, כי אנחנו מדברים על עיריית ירושלים ולא על מחלקות של העיריה.

י. המיר:

בירושלים היתה תקופה של בניה פראית וחריגים המורים ביותר. ראש העיר מינה בשעתו את ועדת פיינשטיין לחקירה, וזו הגישה ממצאים לפיהם מורה העיריה שבאית לא פעלה בסדר. לא ייתכן שהמסקנות המוצעות כאן יחלקו שבחים לעיריה, תוך התעלמות ממה שהיה. אני מציע שנתייחס לנושא הצר והספציפי של העיכובים בבניה, ולא יותר.

היו"ר ת. סורקיס:

אחת הסענות של ח"כ עופר על הסיבות לעיכובים בבניה היתה הדרישות המוגזמות של העיריה אל הקבלנים: בניה מאבן, הסקה מרכזית וכו', והצרות שעשתה העיריה לקבלנים.

י. המיר:

עובדה שקבלנים בנו בניגוד לחוק התכנון והבניה, וגם שר הפנים אישר שהבניה בגבעה הצרפתית היתה משה. אני חוזר אפוא ומציע שנובר רק על הצורך בהסרת העיכובים לבניה, ולא יותר.

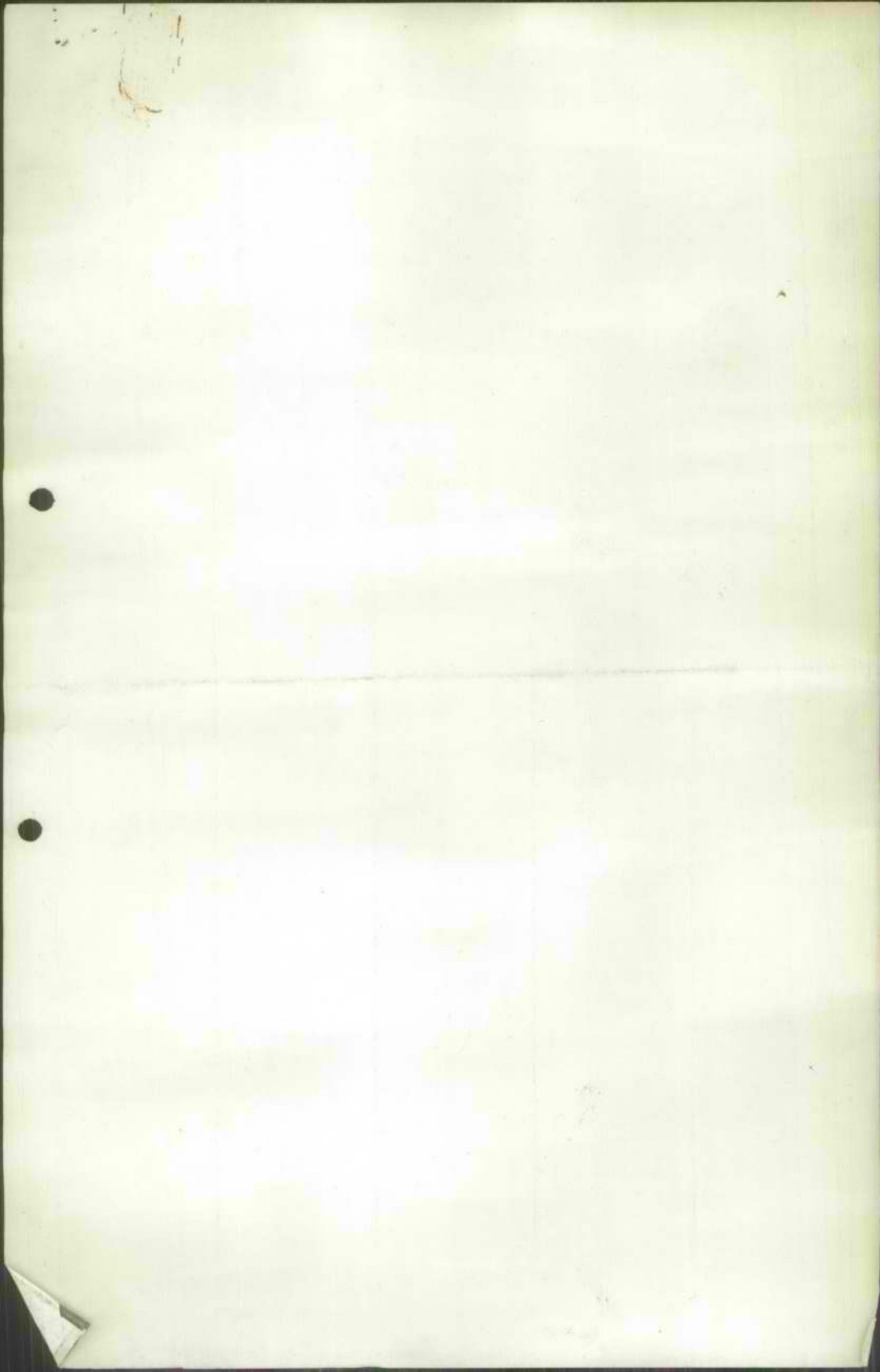
א. הרצל:

אני מציע שבזמין לישיבה את ח"כ עופר, ובנוכחותו ננסה לסכם את המסקנות ולנסחן.

היו"ר ת. סורקיס:

אני מסכים.

זכרון דברים בענין הקמת צוות תכנון לאיזור הכותל
(מגישות 15.5.72/10.8.71)

1. החברה לשיקום ומיחזור הרובע היהודי (להלן "החברה") מסרה את הכנת תכנית אב ותכנית בנוי בגוש 38 ודרישה הרובע כלפי הרחבה לידי האדריכל ששה ספדיה.
2. כב"ר שר הדתות הזמין וקיבל סקר תכנוני - דו"ח מרלימאני (להלן "הסקר") מאת אדריכל יוסף שגברבר ואורח מיוחד להכנת הסקר - האדריכלים אהרונסון - קוצ'ר טורנר ומנאל.
3. המסלחת הארכיטקטית (להלן "המסלחת") הפועלת בחלק של השטח שמדובר עליו, ובירח המידע והאפשרות להציע הצעות לשיקום ולשחזור השטח.
4. קיימות מספר נקודות מעשיות אשר דורשות פתרון מתאים, והן:
  - א. שמירת הערכים הדתיים ההיסטוריים הארכיטקטוניים והאסתטיים באיזור הכותל.
  - ב. דרכי גישה, הוך החתוכות ומציאת פתרון לבעיות החניה, אוטובוסים ומוניות וכו' וגישה לרכב פרטי לאיזור הכותל.
  - ג. בדיקת צירי הולכי רגל מכל הכיוונים, לרבות בגוש 38 הסמוך ע"י אדריכל ספדיה.
  - ד. בדיקה לגבולות מכלליים בכל האיזור.
  - ה. תיאום שדות השמים עם כל יתר חלקי העיר העתיקה.
  - ו. מיקום שדות כגון מגן דוד אדום, משרד מכבי אש וכו'.
  - ז. תיאום מערכת צירי הליכה בין הרובע היהודי אל הכותל, וזה בהתאמה עם תכנית השחזור לעיר העתיקה כגון: שער יפו, התחנות ברובע היהודי וכניסות אחרות, הן למתפללים והן למיזרים.
  - ח. תנאי בטיחות של הצבור הנמצא שיבקר באיזורים אלו.
  - ט. מיקום מוסדות צבור תורניים ואחרים באיזורים הבנויים.
  - י. התייחסות לגישות לכותל דרך גוש 38, לקו הרקיע בגוש 38 ולמיקום ששה תכנונים בגוש 38 במקום המבצע עם רחבת הכותל המערבי.
  - יא. כל שנוי במסלמים תעשה אך ורק בהסכמת שר הדתות.
- א. לצורך סיפול בנושאים הנ"ל והכנת תוכנית אב כוללת, יוקם צוות עבודה משותף שתצדיק ימנו זה נציגיהם בצוות, לחלן תצדיק: - ששיר הדתות, העיריות, והתכנית לשיקום הרובע. המטרות העיקריות של הצוות יהיו להכין תוכנית אב אשר תשחזר על כל השטחים בהם הם פועלים, כל זאת בהתאמה בשטחים הגובלים והמשפיעים על הכנון השטח המגודר. לצורך קידום המטרות הנ"ל נפגשו הצדדים: כב"ר שר הדתות ד"ר ורהמטיב ראש העיר מר קולק הנהלת החברה, מר חמיר ומר אבניאלי ואישרו בעקרון את הנקודות הנ"ל, כמו כן סכמו את ידם על חריכת הצוות כולקמן:-

מטעם שר הדתות - אדריכל יוסף שניברגר
מטעם ראש העיר והחברה לשיקום הרובע - אדריכל מ. סמוית.

(ב) שטח התעולות

1. חכניה אב יהוזכנה מצד החברה אצל אדריכל ספדיה לבוש 38
2. שטח רחבת הכותל בגבולות:
צמון: בגין מחכמה, בית שטרויס וכו'
מערב: בוש 38
דרום: חומת העיר
מזרח: חומת העיר
הכותל הדרומי והמערבי

(ג) תפקיד הצוות

1. רכוז מידע לטחני התעולה
2. בחינת הרעיונות המופעים ב"סקר" שהוגש לשר הדתות.
3. חכנת חכניה אב כוללת תוך שימת לב לנקודות שמורשו בהקדמה הנ"ל (4)
4. תכנון שלבי בצדד בהתחשב עם לוח פסנים משוער בתאום עם "המשלוח"
לשחרור מדרבתי של שטחי מעולתם.
5. הצוות יחוייב לקבל הנחיות בענייני הלכה מהרבנות הראשית ובעניין מידע ארכיאולוגי מהמשלוח הארכיאולוגית.

(ד) חכניה אב

- החכניה החדשה על ידי כל הצדדים ובמסגרת חכניה זו יפעל כל צד.
- (ה) שום צד מהצדדים לא יהיה רשאי לתת פרטום חכניה בטרם תאושר לפירסום על ידי הצדדים.
  - (ו) כב' שר הדתות מקבל על עצמו להביא לידיעה יו"ר ועדת ירושלים את המיכוס המוצע.
  - (ז) שר הדתות יחזיק בעניין עם הרבנות הראשית
  - (ח) לאחר אישור החכניה ישמשו מבצעים כיוקצים לביצוע בשטח

החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי
בעיר העתיקה

ראש העיר

שר הדתות

ירושלים

15/14/36/5

אשר

"מכתב" חברת לשכור בניין ומתחם כפ"ס - טניף ירושלים הבירה 1

ב"ח ירושלים, י"ב בסיון תשל"ב
25 במאי 1972

חשבון עבודות באיזור המבוא מ - 1/4 עד 30/4 1972

	10,805.34	שכר עבודה מועלים
16,438.94	5,683.60	הוצאות סוציאליות 52.6%
	1,385.77	שכר עבודה שומרים
1,965.02	579.25	הוצאות סוציאליות 41.8%
253.60	253.80	נסיקות מועלים 423 יום לפי 0.60 א"ג
		<u>מכס</u>
		125 מ"מ לפי 0.50 מ"מ לחודש
62.50	62.50	1 א. חודש לפי 62.50 ל"י
		<u>אספקת חומרים ושרותים שונים</u>
	517.50	עבודה מקדח "קצבו" 23 יום לפי 22.5 ל"י
	1,500.-	עבודות מתקנת מים כולל שרות 24 ש" ביממה
	2,820.-	מלט לכרות מ - 10/70 עד 4/72
7,052.50	2,215.-	עמי הבירה
<u>25,822.76</u>		
3,873.41	25,822.76 - 15%	
<u>29,696.17</u>		
1,200.-		מקדח המדמי
<u>30,896.17</u> ל"י		סה"כ למשלוח

בכבוד רב,

חברת לשכור בניין ומתחם כפ"ס
מנהל טניף.

האוצר
נוס השי שולם
מס' האשור 2143/9

Handwritten notes or scribbles in the top right corner.

RECEIVED
JAN 10 1964
U.S. AIR FORCE

RECEIVED
JAN 10 1964
U.S. AIR FORCE

תות

ירושלים

תחזיק

5 ביוני 1972

מספר

15/14/36/0

744

הסמנכ"ל, מר דוד גלס

תחשב, שר' י' יערי

מנהל המחלקה למסורות קדושים, הרב דב פריד

הנדון: אחריות צד ג' בתפירות ליו הכותל המערבי
מיטוכיון: מכחבי משה"ב שהועברו לידיעתכם במכתבי אליכם מיום 29.5.72

בהמשך למכתבי תג"ל, ולאחר חיפוש בחיקית המטפטים היוצאים מלשכתנו, גליתי את מיוסות שני
ההסכמים שנכתבו על ידי, ושענינם הסכמים עם משה"ב בקשר עם בנין שטראוס ובקשר לעבודות עפר
בכותל. מיוסות ההסכמים תג"ל הועברו לעיונכם, בצדוף מכתב לוואי בהתימתי בתאריך 8 ביולי
1970.

עפ"י הסעיף 9 למיזם החטבת תראשון, ועפ"י הסעיף 11 למיזם החטבת חשני, חלה חובת הביטוח כנגד סיכויי דד ב" על "משה ב".

אין לי שום ידיעה אם אומנם נחתמו טיוטת ההסכמים הנ"ל, ע"י משה"ב וסטודנו, כך שהסכו הם להסכמים מחייבים. אין לי שום ידיעה אישית - בהנחה שהסכמים אלו אומנם נחתמו, - אם שונה בכל אחד מהם הסעיף הרלבנטי הנזכר. לבערי איש לא החזיר לי את ההסכמים כשהם החומים, וגם לא דיווח לי מה עלה בגורל המיושום שהיברתי.

אני מצרף לכאן תצלום טיוטות ההסכמים האמורים, בלווי מכתבי הלוואי שלי.

אם אומנם נחתמו ההסכמים האמורים, בנוסף שהופיע בטיטוס, אזי חלה חובת הביטוח בממורש על מטה"ב, ויש להודיע לה על כך בצורה דחופה ונמרצת ביותר.

ב ב ר כ ה

מ"ח' בן-קמי, עו"ד
סגן היועץ המשפטי

[Handwritten notes in Hebrew:]

בואו הילול
כבוד
~~החלום~~
אני
היום
בית
עלי

ד' תשס"ז
מחצית

ר"ח יפ"ו 30 ת"ד 1167 ירושלים

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

430

14/5

- אל: 1. שמנכ"ל משרד חדרות, מר ד. גלס.
2. חשב המשרד, מר י. יערי.
3. מנהל המחלקה למקומות קדושים, מר ד. פרלה.

מאת: סגן היועץ המשפטי למשרד חדרות.

חננון: הצעת הוצאת עם מסח"ב לבצוע עבודה ב"בית שטראוס".

רצ"ב הריני מסביר לעיונכם טיוטת ההוצאה המתייחסת לבצוע העבודה בבית שטראוס עם"י הצעת מסח"ב, וכחב חכמויות לעבודה השמוץ המסתכמת בסך 194,060.14 ל"י.

ברצוני להעיר את החערות הבאות:-

1. החשב מר יערי הודיעני כי נערך מכרז חוקי וכי הצעתה של מסח"ב נתקבלה ע"י משרדנו (בנראה בהטלתו של האדריכל סיינברגר). לא מצאחי רשומים על כך שרס לחלסתו בכחב של האדריכל מיום 20.4.69 חסויה בתיק. מגוף החלסתו זו נראה לי כי לא החקיים מכרז חוקי, וזאת מכמה טעמים, ובין היתר: לא החקיים מכרז מומבי אלא רק מכרז זוטא שאינו יכול לבוא בחשבון לגבי חסמנות בסדר גודל של מאות אלפי לירות. החלסתו של האדריכל עומדת על נמוקים, סלדעתי, לא היו מתקבלים כנמוקים סבירים בבית חסמסת העליון. לסיכך נראה לי, כי על חסדינה היה לערוך מכרז מומבי וחוקי במתכונת האמורה ע"י החשב ויש להצטרף שמסח"ב החלה בעבודתה מבלי שנתקבלו הליכי מכרז כחוק.
2. אני מתיחס בהצעתי זו רק לעבודה כפי שתוכננה עם"י כחב חכמויות ועבודות השמוץ של האדריכל סיינברגר מעברואר 1969 וחסמסתה כ-194,060.14 ל"י. מר יערי הודיעני כי בינתיים נעשו עבודות הרחבה אולם לא נסטר לי חיקפן. אם ברצון המשרד טאערוך הוצאת עם מסח"ב גם לגבי עבודות אלו, יש להודיעני ולחכציה לי פירוס מדויק של סווי עבודות ההרחבה וחסנאים על פיהם חסחיינה מסח"ב לבצוע עבודות אלו, וכן יש להכין כחב חכמויות לעבודות השמוץ בחכניה עבודה מפורסת שחסומת לחסכס החדש. *מסח"ב לא יוכלו לעבוד*
3. לא קבעתי האריך טיום העבודות ע"י חסכס מסח"ב היות ותאריך זה לא נמטר לי, וכל המשרד למלא את התאריך חסומכס עם מסח"ב.
4. אני מצטרף שההוצאה הינו בעל אופי רטרסמקטיבי מובחק, אולם לטעמח נתבקסתי להכינו באופן פורמלי רק השבוע, להבא יש לחקמיד שהחסכסים יכתבו לפני כצוע כל עבודה.
5. חכנסתי חורמח בדבר ערכה בנקמיה של הקבלן לגבי סיב כצוע עבודתו עם"י חסוזה חססגדרסי של העבודה עם הקבלנים.
6. לחסכס שערבתי יש לערך בנוסף לכחב חכמויות ועבודות השמוץ של האדריכל גם סקיצות הנדסיות מפורסות ופרוס של העבודות שפריך לבצען עם"י חסכס. נסמחים אלה יפורסו יחדיו ויחוו נסמח "א" לחסכס.
7. לבסוף, יש לבייל את חסכס בזמן.

בברכה,

מ. ה. סיינברגר, מר ד.
סגן היועץ המשפטי.

החקן: מר המזן, היועץ המשפטי.

שנערך ונחתם בירושלים ביום ..... לחדש ..... תש"ל
ביום ..... לחדש ..... 1970.

ב י ז

מדינת ישראל, באמצעות משרד הדתות, ע"י מורשי החתימה מטעם המשרד: פר דוד גלט,
סמנכ"ל המשרד, ומר י. יערי, חשב המשרד (להלן: המדינה);

מצד אחד

ל ב י ז

משח"ב, חברה לבניין ומחוז, חברה רשומה כחוק בע"מ, עפ"י תקודת החקירות, ע"י
מורשי החתימה שלה: מר ..... ומר ..... (להלן: הקבלן);

מצד שני

והמדינה מעוניינת בבצוע עבודות שיפוץ, שיחזור, חפירה, הריסה,
פינוי, ניקוי ובניה (להלן: העבודה), באחר הידוע כביח שטראוס,
הסמוך לכוהל המערבי (להלן: בית שטראוס), וזה על מנת להבטיח את
הבנין לשמש כמקום ספריה, חדרי עיון וכאחר ביקוד לחיירים, והכל
כמפורט בחכניה העבודה, חישובי הכמויות והסקיצות התנדסיות המפורטות
והמפורטות להסכם זה ומתוות חלק בלתי נפרד ממנו ומסומנות כולן
יחדיו כנספח "א";

והוא י ל והקבלן זכה במכרז לבצוע העבודה האמורה עפ"י הצעתו בסך כולל של
194,060.14 ל"י (מאה חשעים וארבע אלף וששים ל"י וארבע עשרה אג'),
וזאת עפ"י החלטת ועדת המכרזים מיום .....

והוא י ל והקבלן החל בעבודתו כבר בחדש ..... 1969, אולם עד עתה
לא נחתם איתו הסכם פורמלי;

והוא י ל וברצון הצדדים להסדיר את ביצוע העבודה בבית שטראוס במסגרת
בצוע המכרז בנספח "א" עפ"י הנאיו והוראותיו של הסכם זה;

לפיכך נערך ונחתם הסכם זה בין הצדדים כדלקמן:-

1. ההקדמה להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו והצדדים מצהירים בזה על נכונותה.
2. הקבלן מתחייב לבצע את העבודה אך ורק עפ"י תכנית הפעולה המפורטת בנספח "א"
להסכם זה, הכוללת בין היתר תאור מדויק מלווה בשרטוטים ובחישובי כמויות של
העבודה.
3. העבודה תבוצע בשלבים עפ"י סדר העדימויות וההוראות שיינחנו מפעם לפעם לקבלן
ע"י המדינה באמצעות המנהל הכללי של משרד הדתות, או מי שימונה על ידו לכך
בכתב. (להלן: המנהל).

4. לצורך ביצוע הסכם זה ימנה המנהל יועץ אדריכלי מטעמו וכן רשאי המנהל למנות מהנדסים ומפקחים אחרים ככל שימצא לנכון. היועץ האדריכלי, המהנדסים והמפקחים (להלן: יועצי ההנדסה) ייצגו את המדינה בפני הקבלן, בכטיפות להנחיות המנהל. הודעה שנית בדבר מינוי כל אחד מיועצי ההנדסה השלה ע"י המנהל לקבלן.
5. לפני בצוע כל אחד משלבי העבודה המפורטים בנספח "א" יבדקו יועצי ההנדסה את מצב המבנים והקרקע בהם מתבצעת העבודה, וימסרו לקבלן סקיצות הנדסיות והוראות מפורטות בכתב לבצוע כל אחד משלבי העבודה. ההוראות תכלולנה גם שיטות בצוע ואמצעי בטיחות וזהירות שיש לנקוט בהם על מנת להבטיח שיטת עבודה בטוחה. הקבלן לא יהיה רשאי לבצע שום שלב משלבי העבודה המפורטים בנספח "א" אלא לאחר שקבל את הסקיצות הנ"ל וההוראות האמורות בסעיף זה.
6. שני הצדדים להסכם זה ינהלו יומן עבודה יומי שבו יסוּר מדי יום העבודות שניתן אשור לביצוען ע"י היועצים ההנדסיים, אופן בצוע אותן עבודות וכן מירוט עבודות שבוצעו אותו יום הלכה למעשה. ביומן העבודה המשותף יירשמו:-
- א. מספרם של העובדים לסוגיהם, המועסקים ע"י הקבלן בבצוע העבודה.
  - ב. כמויות החמרים למינהם המובאים למקום העבודה ע"י הקבלן או מובאים ממנו.
  - ג. כמויות החמרים שהושקעו ע"י הקבלן בביצוע העבודה.
  - ד. רשימה של הציוד המכני המובא מדי יום למקום העבודה והסוג המבני.
  - ה. השימוש בציוד מכני לשימוש בעבודה.
  - ו. תנאי מזג האוויר השוררים במקום העבודה.
  - ז. הקלות והטרעות שארעו בבצוע העבודה באותו יום.
  - ח. ההתקדמות בבצוע העבודה במשך היום.
  - ט. הוראות שנתנו לקבלן ע"י המנהל או היועצים ההנדסיים.
  - י. הערות המנהל או היועצים ההנדסיים בדבר בצוע מהלך העבודה באותו יום.
  - יא. כל דבר אחר שלדעת הקבלן, המנהל או היועצים ההנדסיים ש בו כדי לשקף את המצב העובדני במהלך בצוע העבודה באותו יום.
- היומן יחתם מדי יום ביומו ע"י המנהל והקבלן.
7. על מנת למנוע טפלות פורגש כי, המנהל וגם/ואו היועצים ההנדסיים רשאים לבדוק ולהשגיח על בצוע כל אחד משלבי העבודה, לרבות בדיקת טיב החמרים וטיב המלאכה הנעשים ע"י הקבלן בביצוע העבודה. כן רשאים הם לבדוק את הקבלן מבצע כהלכה הסכם זה, לרבות הוראות המנהל.
8. א. הקבלן מתחייב להעסיק על חשבונו ואחריותו את העובדים הדרושים לביצוע העבודה וההשגחה על העבודה, לרבות אמצעי תחבורה בשבילים, וכל צורך אחר שיתקורר עקב העסקתם. "עובדים" לענין הסכם זה כוללים, בין היתר, עובדים מכל מין וסוג, לרבות מהנדסים, מנהלי עבודה, מפקחים ועובדים אחרים ללא יוצא מהכלל, שיידרשו לביצוע העבודה.
- ב. הקבלן יבטח על חשבונו את העובדים, הן בביטוח לאומי והן בקרנות החגמולות והבטוח הסוציאלית, בשיעור ובאופן שיקבע לגבי כל עובד ע"י ארגון העובדים היציב לגבי אותו סוג עובדים, והן בביטוח סכוני מעבידים כולל בחברת בטוח מאושרת, עליה תבוא הסכמת המנהל.
- ג. הקבלן מתחייב להעסיק עובדים רק באמצעות לשכה העבודה, בהתאם להוראות חוק שירות העסקות, השי"ט-1958, והקבלן מתחייב לשלם את שכרם של העובדים שיועסקו בעבודה ולקיים את יתר תנאי העסקת העובדים, כקבוע ע"י האיגוד המקצועי המייצג את המספר הגדול ביותר של העובדים במדינה באותו ענף, עבור עבודה דומה באותו איזור.
- ד. אם במהלך בצוע העבודה יהיה צורך להעסיק עובדים בעלי רשיון, רישום או היתר מיוחד על פי דין, מתחייב הקבלן להעסיק את עובדים בעלי הרשיון והיתר כמפורט.

ח. הקבלן מתחייב להכניס תנאי בטיחות ותנאים לשמירה בריאות העובדים ורווחתם עפ"י כל דין שהוא, ובאין הוראה מפורשת בדין, כגדרש ע"י מפקחי העבודה במובן חוק מרגון ומקום על 8888 העבודה, חסי"ד - 1954.

ו. לבקשת המנהל ימציא הקבלן למנהל אישורים של המוסד לבטוח לאומי, המאשרים כי הקבלן מלא את חובותיו לביטוח לעובדים בעבודה על פי חוק הבטוח הלאומי, חסי"ד - 1953 על תקנותיו וזווייו. כל ימציא הקבלן למנהל עפ"י בקשתו, אשורים כאמור מקרנות התגמולים והבטוח הסוציאלי בהם ביטח את העובדים, ועותקים מפוליסות הביטוח בהם ביטח את העובדים מפני סיכוני מעבידים.

ז. כל סעיפי המשנה המוזכרים בסעיף זה לפרט ולרבות הם באים, ואינם באים למצות את אחריותו המשפטית הכוללת של הקבלן אלהעסקת עובדים שהיא מוחלטת וללא שום סייג.

9. מוסכם בזה, כי הקבלן יהיה האחראי היחיד והבלעדי לכל נזק שייגרם, אם ייגרם, עקב ומוך מהלך בצוע העבודה לאדם כל שהוא. לענין סעיף זה - "אדם" משמעו: לרבות צד ג' פכל מין וסוג, המנהל, היועצים ההנדסיים, עובדי המדינה, סוכניה, שליחיה, קבלניה והמועלים בשמה, לרבות עובדי האגידים שלמדינה אינטרס בהם, וכן עובדיו, סוכניו, שליחיו וחפפעלים בשמו של הקבלן, לרבות קבלני משנה המועסקים על פי הוראותיו של הקבלן בביצוע העבודה.

10. מוסכם בזה כי הקבלן יהיה האחראי היחיד לשלמות הרכוש המופעל בבצוע העבודה או המובא או המוקם במקום העבודה בגין בצוע העבודה, בין אם היה הרכוש בבעלותו או בבעלות אחרת כלשהיא, לרבות בעלות המדינה, והוא יישא באחריות לנזק מכל מין וסוג שייגרם לרכוש האמור, לרבות נזק עקיף. "רכוש" - לרבות מכנים, חמרים וציוד.

11. הקבלן מתחייב לבטח בבטוח כולל ומלא א. את פרויקט העבודה הכולל, מפני סכונים שייגרמו לאדם כל שהוא עקב בצוע העבודה או בגללה. לענין סעיף זה - "אדם" משמעו כמובא בסעיף 29 דלעיל.

ב. את כלל הרכוש המובא למקום העבודה לצורך ביצוע העבודה, או בגינה, לרבות רכוש שאינו בבעלותו, ולרבות רכוש המדינה. הביטוח יכלול גם נזקים עקיפים שייגרמו לרכוש ויוצא מלכחחילה ע"ש הקבלן והמדינה כנהנים מהרכוש לצורך בצוע העבודה. לענין סעיף זה - המונח "רכוש" משמעו כאמור בסעיף 10 לעיל.

ג. לבקשת המנהל ימציא הקבלן לעיונו של המנהל עותקים מפולסות הבטוח האמורות בטעיפים א. ו-ב. לעיל.

12. הקבלן ישפה את המדינה בשיפוי מלא על כל סכום שתישא בו, אם תישא בו, מכוח חסך דין, פסק בוררות, או הסכם פשרה בגין נזק שייגרם לאדם כל שהוא עקב בצוע העבודה, או בגלל בצוע העבודה. לענין סעיף זה המונח "אדם" יתפרש כהגדרתו בס' 9 לעיל. כמו כן ישפה הוא את המדינה בשיפוי מלא על כל נזק ישיר או עקיף שייגרם לה או שתישא בו עקב אבדן הרכוש המופעל בבצוע העבודה, או המובא או המוקם במקום העבודה עקב ובגין בצוע העבודה. המונח "רכוש" - יתפרש כהגדרתו בסעיף 10 לעיל.

13. הקבלן לא יהיה רשאי להעביר בצוע העבודה על פי הסכם זה, או חלק ממנה לצד שלישי כל שהוא. הוא יהיה רשאי להעסיק קבלני משנה לביצוע חלקים מהעבודה עפ"י הסכם זה, אך ורק בהתקיים שני תנאים אלו: א. החקבל על כך הסכמה בהכתב מראש מאת המנהל, שתפרט את היקף וטיב העבודה שתבוצע ע"י הקבלן המשנה; ב. העסקת קבלני המשנה לא תגרע מאחריותו הבלעדית והכוללת של הקבלן לבצוע העבודה עפ"י הסכם זה על כל תנאין.

14. מוסכם בזה בין הצדדים כי אם יתגלו טרקים בבית שטראוס מוך כדי מהלך בצוע העבודה, או יתגלו הופעות אחרות המעידות עלסכנת התמוטטות או חסר יציבות בבית שטראוס, חובה על הקבלן להמשיך מיד את העבודה ולהודיע על כך ליועץ האדריכלי וליועצים ההנדסיים, ואין להמשיך את העבודה אלא לאחר שתחקבל הוח דעת של היועצים ההנדסיים בדבר בצוע העבודה בטיחות, שעל מיה חייב הקבלן לפעול.

15. א. תמורה כל התחייבויותיו ע"י הסכם זה לבצוע העבודה מבית שטראוס, כמפורט בנספח "א" ותמורה כל יתר חיוביו והתחייבויותיו של הקבלן ללא יוצא מהכלל, ישולם לקבלן שך של 194,060.14 ל"י (מאה השעים וארבע אלף וששים ל"י וארבע עשרה אג"י) שהוא הסכום אותו הציע הקבלן במכרזו - להלן "המחיר".
- ב. הקבלן מאשר בזה, כי המחיר שיקבל מהמדינה כאמור לעיל הוא מחיר סופי והחלטי וכי הוא לא יועלה על ידו אף אם יעלו מחירי שכר העבודה או החמרים או מטעם אחר כלשהו.
16. הקבלן יהיה אחראי באופן בלעדי למלוי מדויק של הדינים והחוקים או הוראות אחרות שענינן בטיחות בעבוד קבלנית מהסוג האמור. לא תשמע טענהו בשום מקרה כי לא ידע דבר קיומן של דינים, חוקים או הוראות כאמור.
17. במקרה של גלוי חרמים, מטבעות או עתיקות אחדות במשך העבודה, יהיה הקבלן חייב לדווח על כך מיד למנהל ולפורייע על כך לאגף העתיקות, משרד החנוך.
18. המנהל, היועצים ההנדסיים, וכל מי שהמנהל הסמיכו לכך, בין בע"פ ובין בכתב, יהיו רשאים להימצא במקום העבודה על מנת להשגיח על אופן בצוע העבודה בכללותה ע"י הקבלן, לרבות בדיקת הציוד, החמרים והעובדים המועסקים בבצוע העבודה. כמו כן יהיו הם רשאים להעיר לקבלן על אופן התקדמות העבודה או על דרך בצועה או על התאמתה לטקטיקת העבודה שהגיש המנהל, והקבלן יהיה חייב להשמע להערוהיהם.
19. למען מנוע ספיקות מוצהר בזה, כי הקבלן יהיה האחראי באופן בלעדי עבנה סוב החמרים וטיב העבודה המבוצעת ע"י תנאי הסכם זה. אע"פ שליועצים ההנדסיים נתנה זכות לפקח על מהלך העבודה, לא יתפרש הדבר כאילו יש בעובדה זו לשנות את היקף אחריותו הכוללת והבלעדית של הקבלן ע"י כל מנאיו של הסכם זה לרבות אחריותו הבלעדית ע"י דיני הנזיקין במדינה.
20. הקבלן יספק על חשבונו את כל החמרים והציוד הדרושים לבניה וביניהם:
  - א. מכונות, מכשירים, כלי עבודה, מיגומים וכל דבר אחר הדרוש לבניה;
  - ב. האורה להגנה הציכור והפועלים;
  - ג. הגנה בפני שטפונות הדרושה בחקופת הבניה;
  - ד. סידורי תברואה לשמוש העובדים בחתאם לתקנות משרד הבריאות;
  - ה. צמורות, על אביזריהם, להסמקת המים הדרושים לבניה במקום הבנין (תשלומים בעד המים יהיו על חשבון המזמין);
  - ו. צרימים למשרדי באי-כח/המנהל והקבלן, מטיפוס ומגודל מאושרים ע"י המהנדס, ובכלל זה הדיחות הדרוש למשרדים אלה;
  - ז. צרימים להחסנת החמרים והכלים;
 חץ כל המכשירים הדרושים לסימון העבודות ולמידתן, וכן המכשירים הדרושים למהנדס לביקורת.
21. בנוסף לכל התחייבויותיו כמפורט לעיל, יהיה הקבלן חייב לדאוג לשמירת אטמוס העבודה על חשבונות בשעות ובימים שבהם אינה מבוצעת שם העבודה, כולל הלילות.
22. המנהל וגם/ואו היועצים ההנדסיים יהיו רשאים למסול חמרים או ציוד כלשהו שחובא ע"י הקבלן לצורך העבודה, אם לרעתם הציוד או החמרים אינם מתאימים או אינם בעלי איכות ירושה או בלתי בשוהה. נמסלו החמרים או הציוד כאמור, יהיה הקבלן חייב להמציא חמרים לשביעות רצונם של המנהל וגם/ואו היועצים ההנדסיים.

23. א. כל החמרים והמוצרים או חלקי הבניין שהשתמש בהם הקבלן לצורך עבודתו יהיו עפ"י החקן המאושר של מכון התקנים ביש ראל.

ב. המנהל וגם/ואו היועצים ההנדסיים יהיו רשאים מפעם לפעם או כראות עינם לערוך בדיקות טיב של החמרים, המוצרים וחלקי הבניין האמורים במכון התקנים בישראל. אם העלה הבדיקה כי החמרים, המוצרים וחלקי הבניין לא עמדו בבדיקת החקן של מכון התקנים יהיה הקבלן חייב להרוס אותם חלקי בניין בהם אמצע השתמש בחמרים ובמוצרים שלא עמדו בחקן, ולבנות מחדש, וזאת ללא כל הוספת שכר שחיא.

24. הקבלן יקבל את הממיר בתשלומים דו חדישיים עפ"י חשבון שיגיש מדי חדישיים לחשב משרד הדחות, ובהנאי שהשבון זה יישא חתימת אשור מהיועץ המעצב האדריכלי המאושר בהתימת ידו כי פרטי הפחית המופיעים בחשבון יש לשייכם לעבודה שכבר בוצעה ע"י הקבלן.

25. בגפר כל העבודה על הקבלן לפנות על חשבונו את מקום העבודה - בית ששראוס - מכל פטולת, שיירי בניין וחמרים שהובאו למקום, ולחשאר את המקום נקי, לשביעות רצונו של המנהל.

26. להבטחת מלוי החחייבויותיו עפ"י הסכם זה, וכתנאי להכנסו של הסכם זה לחוקף, ימציא הקבלן לממשלה, עם חתימת החוזה, ערבות בנקאית או ערבות של חברת בטוח להנחת דעתה של הממשלה ובנוסף שיאשר ע"י היועץ המשפטי של משרד הדחות, בגובה של 12,500 ל"י (שנים עשר אלף וחמש מאות ל"י).

27. הקבלן מחחייב להשלים את העבודה האמורה בנספח "א" עד ליום .....

28. דכי ביול הסכם זה יחולו שווה בשווה על חמדינה ועל הקבלן.

29. הצדדים מוזהרים בזה על הצורך במשלוח התראות נוטריוניות או על הזכות לקבלן.

30. כתובות הצדדים להסכם זה הם כדלקמן:

א. המדינה - באמצעות משרד הדחות, רח' יפו 33, י-ם.

ב. הקבלן - "משה"ב" - חברה לבניין ופיתוח בע"מ, רח' בן יהודה 3, י-ם.

כל דבר דאר שיישלח בדאר רשום סמו אחד למשנהו ייחשב כמגיע לתעודתו כעבור 7 ימים מיום המשלוח.

ולראיה בוא הצדדים על החתום בהאריך הנקוב בראשו של הסכם זה:-

בשם "משה"ב" - חברה
לבניין ופיתוח בע"מ

בשם המדינה - באמצעות
משרד הדחות

_____
מנהל ,

_____
דוד גלס, סמנכ"ל

_____
מנהל ,

_____
ישראל יפרי, החשב

11/12 ✓

14/5

מסדר הדרות

ד' תמוז, תש"ל
8 יולי 1970

- אלו: 1. ממנכ"ל מסדר הדרות, מר ד. גלם.
2. חשב המסדר, מר י. יערי.
3. מנהל המחלקה למקומות קדושים, מר ד. פרלם.

מאת: סגן היועץ המשפטי למסדר הדרות.

הנדון: הסכם עם משה"ב לעבודות עפר נוספות בנוהל המערכי בסכום של 160,000 ל"י.

רצ"ב חריני טמזא לעיונכם סיוטת הסכם שיש להתווסף אל חנ"ל, לגבי בצוע העבודות האמורות, לגבי התקופה שעד 31.3.71.
ברצוני להעיר את התערות הבאות:-

1. הסכם זה הינו הסכם טמזה, ונראה לי כי התנאים המוסדיים בו הם בבחינת המינימום ההכרחי למסדרנו, ולדעתי אין לטגת מהם.
2. אני חוזר פעם נוספת על מכתבו של מר הפז ועל מכתבי שלי, המתיחסים לחוזים קודמים עם משה"ב, בהם דרשנו לקיים מכרז פומבי פורמלי לפני החימת הסכם כלשהו. חוראות החשב הפללי ודיני הטנחל הציבורי אינם מותרים כל מקום לספק בדבר ההכרה לקיים מכרזים לגבי העבודה שמתבצע עמ"י חסכם זה, (בסם שחייבו עמיכת מכרזים גם לגבי הסכמים קודמים). לפיכך נראה לי שאין להתווסף על החוזה אה"כ ייערך מכרז פומבי מודמלי כדין.
3. הכנסתי לחוזה חוראת בדבר ערכות בנקות של הקבלן, וזה בתחום לחנחיות המופיעות בחוזים סגנדרטיים של קבלנים כפי שנוסחו ע"י הממשלה.
4. לא הכנסתי בהסכם זה חוראת בדבר אפשרויות שינוי בתכנית העבודה והגדלתה גם מעבר לחיקף המסוער של 160,000 ל"י, מחסם המסוע, כי בכל מקרה בו יוחלט על הגדלת חיקף העבודה (כלומר שינוי נספח ב' להסכם המוצע) ועל הגדלת הסכום המסוער שחלקה עבודה זו, יש לערוך כמילא מכרז חדש.
5. יש לצרף להסכם זה, כנספת א', זה החוזה הראשון שנחתם עם משה"ב בדבר בצוע עבודה בשווי של 250,000 ל"י, שנחתם ביום 11.5.69, וכן את הנספת להסכם זה, המחווה את הכנית העבודה שלו.
6. יש לצרף להסכם זה, כנספת ב' את החסכם הנוסף עם משה"ב שערכתי לאחרונה, ושתיני יורע את מסנת נחתם, על סיו הגדלת העבודה עד לחיקף של 500,000 ל"י (כלומר, תוספת של 250,000 ל"י על החסכם הראשון), וכן את הנספת להסכם הגדלת זה, המחווה את הכנית העבודה המוגדלת.
7. ימ, כמובן, לצרף, כנספת ג', את הכנית העבודה המוצעת בשווי מסוער של 160,000 ל"י.
8. יש לדאוג לבירול החסכם תוך 30 יום מיום החימתו.

בברכה,

[Signature]

ה. מ. כן עמל, עו"ד.
סגן היועץ המשפטי.

[Signature]
מנהל המחלקה למקומות קדושים

שנתון ונחתם בירושלים ביום ..... לחודש ..... חש"ל, ביום..... לחודש ..... 1970.

ב י ו

מדינת ישראל, באמצעות שרד הדתות, ע"י מורשי החתימה מפקט המשרד; מר דוד גלס, סמנכ"ל המשרד, ומר י. יערי, השב המשרד (להלן: המדינה),

מצד אחד

ל ב י ו

משח"ב, חברה לבנין ופיתוח בע"מ, חברה רשומה כחוק בע"מ, עפ"י פקודה החברות, ע"י מורשי החתימה שלה מר ..... ומר ..... (להלן: הקבלן),

מצד שני

והמדינה התקשרה ביום כ"ג באייר תשכ"ט (11.5.69) בהסכם עם הקבלן, (להלן: ההסכם הראשון), על פיו בצע הקבלן עבודות השיטה ברחבת הכותל המערבי עפ"י נסמך שצורף להסכם הראשון, ומהווה חלק בלתי נפרד ממנו, בסכום כולל של 250,000 ל"י (מאהיים וחמישים אלף ל"י);

והוא י ל והמדינה ההקשרה מהסכם נוסף, שנחתם ב..... 1970, על פיו הורחבו מעבודות הקבלניות שבצע הקבלן עד לסכום של 500,000 ל"י (חמש מאות אלף ל"י); להלן ייקרא הסכם זה "ההסכם השני";

והוא י ל וברצון המדינה להמשיך בבצוע עבודות השיטה ברחבת הכותל המערבי, כפי שיפורטו בהסכם זה ועל פי הנאי הסכם זה, בסך של 160,000 ל"י (מאה וששים אלף ל"י); להלן ייקרא הסכם זה "ההסכם השלישי";

והוא י ל והקבלן מוכן לקבל על עצמו בצע עבודות נוספות אלו כמפורט בהסכם שלישי זה ועל פי הנאי;

למיקך הותנה והוסכם בין הצדדים כדלקמן:

1. המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו והצדדים מצהירים בזה על נכונותו.
2. ההסכם הראשון על נספחיו, וההסכם השני על נספחיו מהווים חלקים בלתי נפרדים מהסכם שלישי זה, ויסומנו להלן כנספחים "א" ו-"ב" בהתאם - להסכם שלישי זה.
3. הקבלן מתחייב בזה להמשיך לבצע עבודות השיטה ברחבת הכותל המערבי, אשר היקפן הכספי המשוער הוא 160,000 ל"י (מאה וששים אלף ל"י).
4. העבודות תבוצענה בהתאם לתכנית פעולה מפורטת שתצורף כנספח "ג" להסכם זה, ושכלול תאור מדויק, מלווה בשרטוטים ובחשובי כמויות של עבודות הבניה, הריסה, הפירה, פנוי וגניקוי, ועבודות נוספות שונות שברצון המדינה לבצע ברחבת הכותל ובבנינים שברחבת הכותל המערבי.

5. הפעולות הבוצעות ע"י סדר העדימויות וההוראות שיבחנו כפעם לפעם לקבלן ע"י המדינה באמצעות המנהל הכללי של משרד הדתות או מי שימונה על ידו בכתב לצורך הסכם זה, (להלן: המנהל).
6. לצורך הסכם זה ימנה המנהל יועץ אדריכלי מטעמו וכן רשאי המנהל למנות מהנדסים ומפקחים אחרים שימלא לנכון. היועץ האדריכלי, המהנדסים והמפקחים, (להלן: יועצי ההנדסה), ייצגו את המדינה בכפיפות להנחיות המנהל. הודעה שנית בדבר מינוי כל אחד מיועצי ההנדסה תשלח ע"י המדינה לקבלן.
7. לפני בצוע כל אחד משלבי העבודה המפורטים בנספח "ג" יבדקו יועצי ההנדסה את מצב המבנים והקרקע בהם מתבצעת העבודה, וימנעו לקבלן סקיצות הנדסיות והוראות מפורטות בכתב לבצוע כל אחד משלבי העבודה. ההוראות תכלולנה גם שיטות כצוע ואמצעי בטיחות וזהירות שיש לגקוט בהם על מנת להבטיח שיטה עבודה בטוחה. הקבלן לא יהיה רשאי לבצע שום שלב משלבי העבודה המפורטים בנספח "ג" אלא לאחר שקבל את הסקיצות הנ"ל וההוראות האמורות בסעיף זה.
8. שני הצדדים להסכם זה ינהלו יומן עבודה יומי משותף בו יפורטו מדי יום העבודות שניתן אשור לביצוען ע"י היועצים ההנדסיים, אופן בצוע אותן עבודות וכן טיפוס העבודות שבוצעו אותו יום הלכה למעשה. ביומן העבודה המשותף יירשמו:
  - א. מטרם של העובדים לסוגיהם, המועסקים ע"י הקבלן בבצוע העבודה.
  - ב. כמויות החמרים למיניהם מובאים למקום העבודה ע"י הקבלן או מוצאות ממנו.
  - ג. כמויות החמרים שהושקעו ע"י הקבלן בבצוע העבודה.
  - ד. רשימה של הציוור המכני המובא מדי יום למקום העבודה והמוצא ממנו.
  - ה. השמוש בציוור מכני לשמוש בעבודה.
  - ו. תנאי מזג האויר השוררים במקום העבודה.
  - ז. תקלות והפרעות שאירעו בבצוע העבודה באותו יום.
  - ח. ההתקמות בבצוע העבודה במשך היום.
  - ט. הוראות שנתנו לקבלן ע"י המנהל או היועצים ההנדסיים.
  - י. הערות המנהל או היועצים ההנדסיים בשבד בצוע מהלך העבודה באותו יום.
  - יא. כל דבר אחר שלדעת הקבלן, המנהל או היועצים ההנדסיים יש בו כשי לשקף את המצב העובדתי במהלך בצוע העבודה באותו יום.
 היומן יוחתם מדי יום ביומו ע"י המנהל והקבלן.
9. על מנה למנוע ספקות מודגש כי, המנהל וגם/ואו היועצים ההנדסיים רשאים לבדוק ולחשגיה על בצוע כל אחד משלבי העבודה, לרבות בדיקה טיב החמרים וטיב המלאכה הנעשים ע"י הקבלן בבצוע העבודה. כן רשאים הם לבדוק אם הקבלן מבצע כהלכה הסכם זה, לרבות תוראות המנהל.
10. א. הקבלן מחייב להעסיק על חשבונו ואחריותו את העובדים הדרושים לביצוע העבודה וההשגחה על העבודה, לרבות אמצעי תחבורה בשבילם, וכל צורך אחר שיחזור עקב העסקתם. "עובדים" לענין הסכם זה כוללים, בין היתר, עובדים מכל מין וסוג, לרבות מהנדסים, מנהל יעבודה, מפקחים ועובדים אחרים ללא יוצא מהכלל, שיידרשו לביצוע העבודה.
  - ב. הקבלן יבטח על חשבונו את העובדים, הן בביטוח לאומי והן בקרנות החגמולים והכסוח הסוציאלים, בשיעור ובאופן שיקבע לגבי כל עובד ע"י ארגון העובדים היציג לגבי אותו סוג עובדים, והן בביטוח סכוני מעבידים כולל בחברת בטוח מאושרת, עליה תבוא הסכמת המנהל.
  - ג. הקבלן מחייב להעסיק עובדים רק באמצעות לשכה העבודה, בהתאם להוראות מחוק שירות העסקות, תשי"ט - 1958, והקבלן מחייב לשלם את שכרם של העובדים שיועסקו בעבודה ולקיים את יתר תנאי העסקת העובדים, כקבוע ע"י האיגוד המקצועי המייצג את המספר הגדול ביותר של עובדים במדינה באותו ענף, עבור עבודה דומה באותו איזור.

ד. אם במהלך בצוע העבודה יהיה צורך להעסיק עובדים בעלי רשיון, רישום או היתר מיוחד על פי דין, מתחייב הקבלן להעסיק רק עובדים רשומים בעלי רשיון או היתר כאמור.

ה. הקבלן מתחייב להפסיק תנאי בטיחות ותנאים לשמירת בריאות העובדים ורווחתם עפ"י כל דין שהוא, ובאין הוראה ממורשת בדין, כנדרש ע"י מפקחי העבודה במובן חוק ארגון ופקוח על העבודה, השי"ד - 1954.

ו. לבקשה המנהל ימציא הקבלן למנהל אישורים על המוסד לבטוח לאומי, המאשרים כי הקבלן מלא את חובותיו לביטוח העובדים בעבודה על פי חוק הבטוח חלואמי השי"ד - 1953 על הקנותיו וצויו. כן ימציא הקבלן למנהל עפ"י בקשתו, אשורים כאמור מקדמות ההגמולים והבטוח הטובאלי בהם מיטת את העובדים, ועותקים מפוליסות הביטוח בהם ביטח את העובדים מפני סיכוני מעבידים.

ז. כל סעיפי המשנה המוזכרים בסעיף זה למרש ולרבות הם באים, ואינם באים למצוח את אחריותו המשפטית הכוללת של הקבלן להעסקת עובדים שהיא מוחלטת וללא שום סייג.

11. פוסטם מ בזה, כי הקבלן יהיה האחראי היחיד והבלעדי לכל נזק שייגרם, אם ייגרם תוך מחלך בצוע העבודה לאדם כל שהוא. לענין סעיף זה - "אדם" משמעו לרבות דג' מכל צמין וסוג, המנהל, היועצים ההנדסיים, עובדי המדינה, סוכניה, שליחיה, קבלניה והמועלים בשמה, לרבות עובדי תאגידים שלמדינה אינטרם בהם, וכן עובדיו, סוכניו, שליחיו והמועלים בשמו של הקבלן, לרבות קבלני משנה המועסקים על פי הוראותיו של הקבלן בבצוע העבודה.

12. פוסטם בזה כי הקבלן יהיה האחראי היחיד לשלמות הרכוש המופעל בבצוע העבודה או המובא או המוקם במקום העבודה בגין בצוע העבודה, בין אם היה הרכוש בבעלותו או בבעלות אחרת כלשהיא, לרבות בעלות המדינה, והוא יישא באחריות לנזק מכל מין וסוג שייגרם לרכוש האמור, לרבות נזק עקיף. "רכוש" - לרבות מבנים, חמרים וציוד.

13. הקבלן מתחייב לבטח בכטוח כולל ומלא: א. את פרויקט העבודה הכולל, מפני טכונים שייגרמו לאדם כל שהוא עקב בצוע העבודה או בגללה. לענין סעיף זה - "אדם" משמעו כמובא בסעיף 11 לעיל. ב. את כלל הרכוש המובא למקום העבודה לצורך ביצוע העבודה, או בגינה, לרבות רכוש שאינו בבעלותו, ולרבות רכוש המדינה. הכטוח יכלול גם נזקים עקיפים שייגרמו לרכוש ויוצא מלכתחילה ע"ש הקבלן והמדינה כנהנים מהרכוש לצורך בצוע העבודה. לענין סעיף זה - המונח "רכוש" משמעו כאמור בסעיף 12 לעיל. ג. לבקשה המנהל ימציא הקבלן לעינו של המנהל עותקים מפוליסות הביטוח המפורטות בסעיפים א. ו-ב. לעיל.

14. הקבלן ישמה את המדינה בשיפוי מלא על כל סכום שתישא בו, אם תשא בו, מכוח מסק דין, מסק בוררות, או הסכם משרה בגין נזק שייגרם לאדם כל שהוא עקב ביצוע העבודה, או בגלל ביצוע העבודה. לענין סעיף זה המונח "אדם" יתפרש כהגדרתו בסעיף 11 לעיל. כמו כן ישמה הוא את המדינה בשיפוי מלא על כל נזק יסיר או עקיף שייגרם לו או שתישא בו עקב אבדן הרכוש במופעל בביצוע העבודה, או המובא או המוקם במקום העבודה עקב ובגין ביצוע העבודה. המונח "רכוש" - יתפרש כהגדרתו בסעיף 12 לעיל.

15. הקבלן לא יהיה רשאי להעביר ביצוע העבודה על פי הסכם זה, או חלק ממנה, לצד שלישי כל שהוא. הוא יהיה רשאי להעסיק קבלני משנה לביצוע חלקים מהעבודה עפ"י הסכם זה, אך ורק בהתקיים שני תנאים אלו: א. מתקבל על כך הסכמה בכתב

טראש מאה המנהל, שהמרט את היקף וטיב העבודה שהבוצע ע"י קבלן המשנה ב. העסקת קבלני המשנה לא תקרע מאחריותו הבלעדית והכוללת של הקבלן לבצוע העבודה עפ"י הסכם זה על כל הנאיו.

16. תמורה כל התחייבויותיו של הקבלן על פי הסכם זה להיה זכאי הקבלן:
א. להחזרת כל הוצאותיו שהוציא בביצוע העבודה בסעיפים 17 ו-18 ו-19.

ב. לחסולם שכר טרחה כפי שיפורט בסעיף 20 להלן.

17. מדי שבועיים ימסור הקבלן למנהל השבון מפורט של ההוצאות שהוציא בביצוע העבודה עפ"י הסכם זה. החשבון יתבסס על הרישומים ביומן העבודה המשותף, (סעיף 8 לעיל), והוא יכלול ערוט מדויק ומקיף לגבי כל אחד מפרטי הוצאותיו של הקבלן עפ"י הסכם זה לתקופת השבועיים שחלפו, לרבות שכר עבודה, בשוח עובדים, תנאים טוציאליים לעובדים, הוצאות חברים שהשתמשו בהם בעבודה, הוצאות כלליות וכדומה.

18. המדינה תפרע מדי שבועיים את החשבון האמור שיוגש לה באמצעות משב אמשרר הדמות, אך ורק אם החשבון האמור ייבדק על כל פרטיו ע"י המנהל והיועץ האדריכלי, ובשוליו חומיע המסקה הבאה: "אנו, המנהל הכללי של משרד הדמות (שמונה לאו מי שימונה על ידו לצורך זה) והיועץ האדריכלי של משרד הדמות (שמונה לכך ע"י המנהל) מאשרים בזה כי בדקנו את החשבון הזה על כל פרטיו, ואנו מאשרים מידיעתנו האישית כי הוא הואט במדויק את הוצאות העבודת שבוצעו למעשה ע"י הקבלן בתקופת שאליה ממייחס החשבון, והוא מכוסס על חדשומים ביומן העבודה היומי ועל מחירי השוק של המריטים פמוסיקים בו ושחוצאו למעשה לצורך ביצוע העבודה". (על אישור זה בשולי החשבון, יתחמו בחתימת ידם המנהל והיועץ האדריכלי. להלן ייקר לחשבונות המאשרים כנ"לצא של הקבלן "חשבונות מאשרים").
חשבון שלא אושר כאמור ע"י המנהל והיועץ האדריכלי לא תהיה לו שום תפקות משפטית, והמדינה לא תחויב לפרעו.

19. במקרה ויתגלעו חלקוי רעוח בין הקבלן לבין המנהל והיועץ האדריכלי בדבר גובה מחירי השוק של ההוצאות שהוציא הקבלן, כאמור בסעיף 18 לעיל, יובא הענין לעיונו של מנהל מע"צ בירושלים, והכרעתו בדבר גובה ההוצאות, לפי מחירי השוק, תהיה הכרעה חותכת שתחייב את הצדדים להסכם זה, ואין אחריה ולא כלום. לא תהיה שום אמצעות לקבלן לפרער על טרובט של המנהל והיועץ האדריכלי לאחר שפרט ספויים בחשבון שהגיש הקבלן לא בובע על ידו למעשה.

20. שכר טרחתו של הקבלן יהיה כדלקמן:

א. השלום של 15% מכלל הוצאותיו של הקבלן עפ"י החשבונות המאשרים שהגיש, למעט הוצאות שהוציא כתשלום לקבלני טענה שהעסיק בביצוע העבודה.

ב. השלום של 8% מכלל הוצאות שהוציא לקבלני המשנה שהעסיק בביצוע העבודה, בהנאי שסעיף העסקת קבלני המשנה יופיע בחשבון המאשר.
שכר טרחתו של הקבלן, בשיעורים דלעיל, ייפרע ע"י המדינה, מדי פעם, במועד הפרעון של כל אחד מחשבונותיו המאשרים, כאמור לעיל, ובהתייחס לכל אחד מחשבונות שיפרע.

21. החשבונות המאשרים ושכר טרחתו של הקבלן המתייחסים לכל חשבון ייפרעו ע"י משב משרד הדמות חוץ חדש ימים מיום הבשת החשבון.

22. להבטחת טלוי התחייבויותיו עפ"י הסכם זה, וכתנאי להכנסו של הסכם זה לתקף, ימציא הקבלן לממשלה, עם חתימת החוזה, ערבות בנקאית או ערבות של חברת בטוח, להנחת דעתה של הממשלה ובנוסף שיאשר ע"י היועץ המשפטי של משרד הדמות, בגובה 11,000 ל"י (אחת עשרה אלף ל"י).

23. המנהל, היועצים ההנדסיים, וכל מי שתמנהל הסמיכו לכך, בין בע"מ ובין בכחב, יהיו רשאים להימצא במקום העבודה על מנה להשגיח על אופן ביצוע

העבודה בפללונה ע"י הקבלן, לרבות בריקת הציוור, החמרים והעובדים המוקפדים
בביצוע העבודה. כמו כן יחיו הם רשאים להעיר לקבלן על אופן התקדמות
העבודה או על דרך ביצועה או על התאמתה לטקציות והוראות העבודה שהגיש
המנהל, והקבלן יהיה חייב להשמע להערותיהם.

24. המדינה תחיה רשאית להביא לידי גמר הסכם זה בכל שלב משלבי העבודה, וזה
ע"י משלוח הודעה בכתב ע"י המנהל אל הקבלן, שבו יודיע המנהל על כוונת
המדינה להביא לידי גמר את ההסכם, וכן את התאריך שבו ייכנס הפיטול
לתקפו. ההודעה תשלח לפחות חמש ימים לפני תאריך הביטול. המעילה המדינה
זכומה זו - יהיה הקבלן זכאי לתשלום הפגנותיו המאושרים ושכר טרחתו
רק עבור העבודה שבוצע בשועל עד ליום הכנס הביטול לתקפו, והוא לא יהיה
זכאי לשום פיצוי נוסף עקב הביטול.

25. הקבלן מתחייב להשלים את העבודה האמורה בנספח "ג" עד ליום 31.3.1970.

26. דמי ביול הסכם זה יחולו שווה בשווה על המדינה ועל הקבלן.

27. הצדדים מוותרים בזה על הצורך במשלוח התראות נוסדיוניות או על הזכות לקבלן.

28. כתובות הצדדים להסכם זה הן כולקמן:

א. המדינה - באמצעות משרד הדחום, רח' יפו 30 ירושלים.

ב. הקבלן - "משה"ב חברה לבנין ופיתוח בע"מ, רח' בן יהודה 3 ירושלים.

כל דבר דאר שייטלח בדאר רשום פחד אחד למשנהו ייחשב כמגיע לתקדמותו
כעבור 7 ימים מיום המשלוח.

ולראיה באו הצדדים על החתום בתאריך הנקוב בראשו של הסכם זה:

בשם "משה"ב" חברה
לבנין ופיתוח בע"מ

בשם המדינה - באמצעות
משרד הדחום

מנהל

דוד גלס, סמנכ"ל

מנהל

ישראל יערי, החשב

משהב" חברה לשכון בנין ופתוח בע"מ

תל אביב, רח' לילינבלום 27 ח.ד. 2770 טל. 58144
 ירושלים, רח' הגידם 1 טל. 24015
 ח.ז.פ.ת. רח' מרלזרוב 3 טל. 68049
 באר-שבע, רח' מצדה שכון שלע טל. 3000

ב"ח 10.5.72

מס' עבודה 149/71

לכבוד

מ.פ.מ.

הנכסאים 52

ירושלים

הנדון: כליט ארון קורס הכוחל המעריכי.

מספר	סוג העבודה	מידה	כמות	מחיר בל"י	סך הכל בל"י	סיכום בל"י
1.	בניית מבן מפותחת לפי הדוגמא הקיימת.	2מ	29.55	220.-	6,500.-	
2.	יציקת בטונאים בקירות בעובי שונה בין 20 - 70 ס"מ	2מ	29.55	120.-	3,546.-	
3.	מזוזה באבן בחוטמת לטעיף 1	מ"א	10.21	100.-	1,021.-	
4.	סידור מדרגה מעל הקיר סביב לעמוד (לפי הוראת המפקח)	1	עבודה	180.-	180.-	
5.	אבן בהשח לפי הדמנה מקורית	2מ	18.00	100.-	1,800.-	
6.	סנדוזה באבן מוטעת לטעיף 5	מ"א	7.00	80.-	560.-	
7.	כב"ל קשתות	מ"א	1.30	110.-	143.-	
8.	כסול ימי עבודה (המפקח לפי הוראת כמות 22.3.72)	1	יח"	150.-	150.-	
					<u>סך הכל</u>	<u>13,900.-</u>

ממסדר רכב

ש.מ. מנהל מטביף.

האוצר
 נסחש' שולס
 מס' האשור 2143/9

הַיְיטָהּ חֲתָמָהּ וְהַיְיטָהּ חֲתָמָהּ

NY 1002, PM 10:00 AM TO N.Y. OFF	WT. 1.2482
NY 1003, PM 10:00 AM	WT. 1.2001
NY 1004, PM 10:00 AM	WT. 1.2001
NY 1005, PM 10:00 AM	WT. 1.2001

9000 2 2 2 2

96-27041

49. 11030

44. 5007

550

15/14/36/כ

הצעה לשינוי פנייה אל שר הדתות עם ראש העיר
מיום 10.8.71

15/14/36/כ
15/14/36/כ
15/14/36/כ
15/14/36/כ

1. הקדמה
החברה לשיקום ותיאום הרובע היהודי (להלן "החברה") מסרה את הכנסת חכנית אב וחכנית בנני לגוש 38 ונתינת הרובע כלמי הרחבה ליד האדריכל משה סעדיה.
2. כב' שר הדתות הזמין וקיבל סקר תכנוני - דו"ח פרלמנטרי (להלן "הסקר") מטעם אדריכל יוסף שניברגר וצוות מיוחד להכנת הסקר - האדריכלים אהרונסון - פוצ'ר, סורנר ומנצל.
3. התשלחת הארכיאולוגית (להלן "המשלחת") הועלת בתלק של השטח שמדובר עליו, וביתה המידע והאפשרות להציג הצעות לשיקום ולשחזור השטח.
4. קיימות מספר נקודות מסכיות אשר דורשות פתרון מתאים, והן:
 א. שמירת הערכים הארכיאולוגיים וההיסטוריים (האסמטיים) והדתיים באזור הכותל.
 ב. דרכי גישה, תוך התחשבות ומציאת פתרון לבעיות תחניה, אוטובוסים ומכוניות וכו' וגישה לרכב פרטי לאזור הכותל.
 ג. בדיקת צירי הולכי רגל בכל הכיוונים, לרבות בגוש 38 הסמוכין ע"י אדריכל סעדיה.
 ד. תיאום סדנתי תחתית עם כל יתר חלקי העיר העתיקה.
 ה. בדיקת לובות משלמים בכל האזור.
 ו. מיקום סדנתיים כגון מגן דוד אדום, מסדרה, מבני אס וכו'.
 ז. תיאום מפרכת צירי הליכה בין הרובע היהודי אל הכותל, וזה בהתחשב עם חכניות השונות לפיר העתיקה כגון: סקר יסו, חנונין הרובע היהודי וחכיות אחרות, הן לפתוליים והן למייריים.
 ח. תואי בטיחות של הצבור הנמצא סיבקר באיזורים אלו.
 ט. מיקום מוסדות צבור תורתיים ואחרים באיזורים הכנויים.
 י. התייחסות לניסוח לכותל דרך גוש 38, לקו הרקיע בגוש 38 ולמיקום שטח חכניות בגוש 38 במקום המבט עם רחבת הכותל המערבי.
 א. לצורך סיפול בוטאים הנ"ל והכנת חכניות אב כוללת, יוקם אזור עבודה משותף שהצדדים ימנו את נציגיהם בצוות, להלן הצדדים - משרד הדתות, העיריה, המשלחת והחברה לשיקום הרובע.
 המטרות העיקריות של הצוות יהיו להכין חכניות אב אשר תשתרע על כל השטחים בהם הם תועלים, כל זאת בהתחשב בשטחים הנוכלים והמשפיקים על תכנון השטח המוגדר.
 לצורך קידום המטרות הנ"ל נמצאו הצדדים:
 כב' שר הדתות ד"ר ורהמטיג
 ראש העיר מר קולק
 הנחלת החברה, מר תמיר ומר אבניאלי
 ואשרו בעקרון את הנקודות הנ"ל, כמו כן סמכו את ידם על הרובע הצוות כדלקמן:
 מטעם כב' שר הדתות - מר שניברגר
 מטעם כב' ראש העיר - מר
 והחברה לשיקום הרובע - מר מ. סעדיה
 מטעם המשלחת הארכיאולוגית - מר מ. סעדיה

2/...

(ב) שטח התפוצות

1. תכנית אב שהוצגה לצד החברה אצל אדריכל ספרית לנ"ס (בהתאם להחלטות הרצוף בזה).
2. קטע בין בית צבנצאל, ס.ד.א. וכו'.

(ג) תפקיד הצוות

1. ריבוי מידע לסטחי התפוצה.
2. בחינת הרעיונות והמקשים ב"סקר" שהוגש לסר הדחות.
3. הכנת תכנית אב כוללת הוץ שימת לב לנקודות שפורטו בהערכה הנ"ל (4).
4. הכיוון שלבי בצד בהתחשב עם לוח זמנים מתוער בתאום עם "המסלחה" לשחרור הצדדי של סטחי תפוצה.

5. - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

תכנית אב / חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

- (ד) תכנית אב
- טוב צד הצדדים לא יתיה רשאי לתת פרסום לתכנית בטרם תאושר לפרסום על ידי הצדדים.

- (ו) כבוד סר הדחות מסבל על פצמו להביא לידיעת סר המסמכים את הכיכוב המוצע.

- (ז) לאחר אישור התכנית ישמחו מבצעים כיועצים לכיצוט בטוח.

ל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

ל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

ל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

ל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל - חלק וא"י אצל

15/14/36/כ

זכרון דברים בענין הקמת צוות תכנון לאיזור הכוחל
(מגישות 15.5.72/10.8.71)

1. הקדמה
החברה לשיקום ומיתוח הרובע היהודי (להלן "התברה") מטרה את הכנת תוכנית אב ותכנית בנאי לגוש 38 וחזית הרובע כלפי הרחבה לידי האדרסכל משה ספדיה.
  2. כב' שר הדתות הזמין וקיבל סקר תכנוני - דו"ח פרלימינרי (להלן "הסקר") מאת אדריכל יוסף שנברגר וצוות מיוחד להכנת הסקר - האדריכלים אהרונסון-קוצ'ר, טורנר ומנצל.
  3. המסלחת הארכיטקטית (להלן "המסלחת") המועלת בחלק של השטח שמדובר עליו, ובירח הסידע והאפשרות להציע הצעות לשיקום ולשחרור השטח.
  4. קיימות מספר נקודות מעשיות אשר דורשות פתרון מתאים, והן:
    - א. שמירת הערכים הדתיים והיסטוריים הארכיטקטוניים והאסתטיים באיזור הכוחל.
    - ב. דרכי גישה, תוך התחשבות ומציאת פתרון לבעיות התניה, אומדנאים ומוניות וכו' וביטחון לרכב פרטי לאיזור הכוחל.
    - ג. בדיקת צירי הולכי רגל מכל הכיוונים, לרבות בגוש 38 המתוכנן ע"י אדריכל ספדיה.
    - ד. חיאות שדות השחית עם כל יתר חלקי העיר העתיקה.
    - ה. בדיקת לגבוס ממלטים בכל האיזור.
    - ו. מיקום שדות כגון מגן דוד אדום, מטה, מכבי אש וכו'.
    - ז. חיאות מערכת צירי הליכה בין הרובע היהודי אל הכוחל, וזה בהתחשב עם הכניסות השונות לעיר העתיקה כגון: שער יפו, התניון ברובע היהודי וכניסות אחרות, הן למתפללים והן לתיירים.
    - ח. תנאי בטיחות של הצבור הנצפה שיבקר באיזורים אלו.
    - ט. מיקום מוסדות עבור תורתיים ואחרים באיזורים הבנויים.
    - י. התייחסות לגישה לכוחל דרך גוש 38, לקו הרקיע בגוש 38 ולמיקום שטח הבנינים בגוש 38 במקום המגע עם רחבת הכוחל המערבי.
- י"א. כל שנוי בממלטים העשה אך ורק בהסכמת שר הדתות.
- א. לצורך סיפול בנושאים הנ"ל והכנת תוכנית אב כוללת, יוקם צוות עבודה מיוחדת שהצדדים יסנו את נציגיהם בצוות, להלן הצדדים: - משרד הדתות, העיריה, והחברה לשיקום הרובע.
- המטרות העיקריות של הצוות יהיו להבין תוכנית אב אשר תשתרע על כל השטחים בהם הם פועלים, כל זאת בהתחשב בשטחים הנוכלים והמשמיעים על תכנון השטח המגודר.
- לצורך קיבלת המטרות הנ"ל נמשכו הצדדים:
- כב' שר הדתות ד"ר ורהמטיג
- ראש העיר מר קולק
- נהלת החברה, מר חמיר ומר אבניאלי
- ואישרו בעקרון את הנקודות הנ"ל, כמו כן סמכו את ידם על הרכב הצוות כדלקמן:-

סטעט שר הדינות - אדריכל יוסף שנברגר
סטעט ראש העיר והתורה לשיקום הרובע - אדריכל מ. ספדיה.

(ב) שטח הפעולה

1. חכניה אב שהוזמנה מצד התורה אצל אדריכל ספדיה לגוש 38
2. שטח רחבת הכותל בגבולות:
צפון: זבנין מהכמה, בית שטרויס וכו'
מערב: גוש 38
דרום: חומת העיר
מזרח: חומת העיר
הכותל הדרומי והמערבי

(ג) תפקיד הצוות

1. רכוז מידע לטחחי הפעולה
2. בחינת הרעיונות המופעים ב"סקר" שהוגש לשר הדינות.
3. חכנת הכנסת אב כוללת הוך שיפת לב לנקודות ששורטוכהקדמת הנ"ל (4)
4. הכנון שלבי בצדע בחתחשט עם לוח זמנים טשוער בתאום עם "הטעלות"
לשחרור הדינתי של שטחי פעולתם.
5. הצוות יחוייב לקבל הנחיות בעניני הלכה מתרגנות הראשית ובענין מידע
ארכיאולוגי ממפעלות הארכיאולוגיה.

(ד) חכניה אב

- החכניה התואם על ידי כל הצדדים ובמסגרת חכניה זו יפעל כל צד.
- (ה) שום צד מתצדדים לא יהיה רשאי לתת פירסום לחכניה בטרם תאושר לפירסום על ידי הצדדים.
  - (ו) כב" שר הדינות מקבל על עצמו להביא לידיעה יו"ר ועדת ירושלים את הסיכום המוצע.
  - (ז) שר הדינות יחיעץ בענין עם הרבנות הראשית
  - (ח) לאחר אישור החכניה ישמשו מבצעים כיועצים לביצוע בשטח.

החברה לשקום ומתוח הרובע היהודי
בעיר העתיקה

ראש העיר

שר הדינות

ירושלים

הערה למכתב מיום 23.12.1947

1) הכנת הפרוטוקול הוא אק ויק

ביצי שרר הצטרף
למכתב אדם לפתח ההצטרף והצטרפים
המחולל מכתב הבית

2) ~~המכתב~~ המכתב המכתב היה זה
המכתב המכתב המכתב המכתב

15/14/36/5

מדינת ישראל

משרד העבודה

מחלקת עבודות צבוריות - מחוז ירושלים

ירושלים, י' בפסח תשל"ב

23 במאי 1972

מספר: 5/32/2/6-1946

משרד מהנדס המחוז

רחוב הנביאים 52, ירושלים

ת.ד. 132 - טלפון 224411

אל: לשכת שר הדתות, ירושלים

הנדון: עבודות חשיפת הכותל המערבי
הזכר: מכתבי 5/30/2/6-2057 מיום 15.5.82

ביום 23.5.72 התקיים במשרד שר הדתות דיון בקשר להמשך מיפול מע"צ בעבודות החשיפה, בהשתתפות:

כב' שר הדתות, הרב פרלא
מר שנברגר
מר גיל, מר גתר.

שר הדתות: מקבל את מכתבו של מהנדס המחוז מיום 15.5.72, על כל תכנון, פרט למשפטים בו מסתייג מהנדס המחוז מהמשך הטיפול בעבודות החשיפה.

מהנדס המחוז: מסביר שמוכן למפל בעבודה, כמו כל עבודה שמע"צ מבצעת ואחראית לה, כלומר שכל הוראות לבצוע בתנות ע"י נציג פע"צ ולא ע"י המזמין או נציג הקבלן המבצע.

סיכום: משרד הדתות יכין פרוגרסה לשלבי עבודה שונים. הנחיות ודארישות יועברו ע"י משרד הדתות למע"צ בלבד, שתוציא הוראות בצופ לקבלן.

2. לאחר קבלת הפרוגרסה יתקיים דיון במשרד מהנדס המחוז להוצאת הנחיות ברורות בקשר להמשך תקון של כל העבודה.

ב ב כ ה ,

גיל

מהנדס המחוז

העמק: הרב ד. פרלא-משרד הדתות ירושלים
אדריכל י. שנברגר- היועץ לשר הדתות ת.ד. 5287 ירושלים
מר צ. גתר

לפיכך

1944-1945
1946-1947
1948-1949
1950-1951
1952-1953
1954-1955
1956-1957
1958-1959
1960-1961
1962-1963
1964-1965
1966-1967
1968-1969
1970-1971
1972-1973
1974-1975
1976-1977
1978-1979
1980-1981
1982-1983
1984-1985
1986-1987
1988-1989
1990-1991
1992-1993
1994-1995
1996-1997
1998-1999
2000-2001
2002-2003
2004-2005
2006-2007
2008-2009
2010-2011
2012-2013
2014-2015
2016-2017
2018-2019
2020-2021
2022-2023
2024-2025

1944-1945

1946-1947

1948-1949

1950-1951

1952-1953

1954-1955

1956-1957

1958-1959

1960-1961

15/4/36/5

החלטת
המנהל

8/1/72

(2)

לכבוד

אוריכל שושני

אוריכל ראשי מחלקת עבודות צבוריות

תל-אביב

הנדון: הכנון איזור הכוחל הסערכי

מר שושני הנכבד !

הנני מתייחס לשיחתנו בענין הו"ל, ומתכוון להעביר לך לעיון את ההוסר מהספר
לכנון איזור הכוחל הסערכי, שהוכן על ידי צוות המסכנים אחרונסון-קוצ'ר,
בהדרכתי.

כזכור, הוזמן הספר בנובמבר 1970.

הספר הוגש לכב' שר הדתות באוקטובר 1971. לפי יזמתי הנקיטה פגישה בין
שר הדתות, ראש העירייה, והחברה לשקום הרובע היהודי, לשם האוס הכנון והכנוע
באיזור. כחוצאה מכך סוכס על הקמה צוות מהכנוס, אשר יכין חכניה אב, כהמשך
לדעיונות שהוכאו בסקר ההכנוני, וכצורך דעיונות ההכנון שהוזמנה ע"י החברה
לשקום הרובע היהודי, אצל האוריכל ספדי, לבנוי קסע מסכנים הבודכלים עם
דחכה הכוחל והשטחאשר בספרל המסלחת הארכיאולוגיה.

קבלתי על עצמי את ראשונה הצורה, כשהוף עם אוריכל ספדי, שהוזמן ע"י "החברה
לשקום הרובע".

אני מציע שהעבודה המעשית להכנה חכניה אב הוזמן אצל האוריכלים אחרונסון-קוצ'
כהמשך לשלב הראשון באוחו נושא אשר בוצע על ידם בשקידה, ככסדוף דב ובתצלחה.
אני מצרף מצע למדוס עבודתם (אשר דורשה עוד הבהרה נוספת).
נוסף לעבודתם של הצורה אני מציע לצרף כיועץ את האוריכל יוסף אבייר,
אשר לוה גם את השלב הראשון וכן להביא כחשבון את האפשרות לצרף כוסתים או
יועצים, הוך המקדמות העבודה.

הקציב לעבודה הצורה הועמד לרשותי במסגרת הקציב המפות של משרד הדתות לשנת 1972/73.

אחרי עיון בחוסר אבקשן לקבוע לי פגישה לשם קבלה הצורהך ולשם קביעה דרכי
הכנוע.

לסיום, אבקשן להמשיך ולעמוד לימיני בעצחק לעצם הנושא, ו-את איכול להוסיף גם
בשם שר הדתות.

בברכה,

[Signature]

ב"ה כ"ט בטבת תשל"ב
16 בינואר 1972

18/325

לכבוד

מק טדי קולק, ראש העיר

ירושלים

הנדון: הצעה לסיכום מבישה של שר הדתות עם ראש העיר מיום 10.8.71

לאור העובדה שרחבת הכותל הנמצאת בגוש 39 (משום כך איננה מופיעה בתרשימי המצורף), הינה מקום קדוש ליהודים, וחלות עליה הוראות חוק השמירה על המקומות הקדושים, תשכ"ז - 1967 בדבר שמירתה מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הבישה של יהודים אליה או ברגשותיהם כלפיה, ובדבר החייצות עם הרבנות הראשית לישראל לצורך התקנת תקנות בכל הנוגע לביצוע של ההוראה הקודמת, מציע שר הדתות הכנסת שהי מסקנה לסיכום המוצע הנ"ל כדלקמן:

1. ברחבת הכותל, כתגדרתה בתקנות הכותל המערבי (חגבלות על עיסוק), תשל"ב - 1972 לא יתוכננו ולא ייעשו כל שינויי סטלסים משמעותיים ולא כל הפירות ארכיאולוגיות ללא הסכמת שר הדתות, לאחר שקיים החייצות עם הרבנים הראשיים לישראל.

2. רחבת הכותל בהיותה מקום קדוש ליהודים, הישמר מפני כל חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הבישה של יהודים אליה או ברגשותיהם כלפיה.

נראה לשר הדתות גם כן, כי בסעיף 4 (א) יש להקדים את הערכים הדתיים באיזור הכותל ליחסי הערכים, ובסעיף ב (2), להוסיף בסוף הפסקה את המלים "במקום המבצע עם גוש 38".

בכבוד רב,

י. שיינברגר

11

10-1-1964

CF/E/2

(2)

10-1-1964

10-1-1964

10-1-1964

10-1-1964

10-1-1964

1. The first part of the document is a letter from the Director of the Central Intelligence Agency to the Director of the National Security Agency. The letter is dated 10-1-1964 and is classified as "Secret". The letter discusses the need for a more effective system of communication between the two agencies and proposes a number of changes to the existing system.

2. The second part of the document is a letter from the Director of the National Security Agency to the Director of the Central Intelligence Agency. The letter is dated 10-1-1964 and is classified as "Secret". The letter discusses the need for a more effective system of communication between the two agencies and proposes a number of changes to the existing system.

3. The third part of the document is a letter from the Director of the Central Intelligence Agency to the Director of the National Security Agency. The letter is dated 10-1-1964 and is classified as "Secret". The letter discusses the need for a more effective system of communication between the two agencies and proposes a number of changes to the existing system.

4. The fourth part of the document is a letter from the Director of the National Security Agency to the Director of the Central Intelligence Agency. The letter is dated 10-1-1964 and is classified as "Secret". The letter discusses the need for a more effective system of communication between the two agencies and proposes a number of changes to the existing system.

10-1-1964

10-1-1964

15/14/36/2

מייזור הכותל

מגישות 15.5.72/10.8.71

החלטות

1. החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי (להלן "החברה") מטרה אחת הכנת חכניה אב וחכניה בנוי בגוש 38 וחזית הרובע כלפי הרחבה לידי האריכל משה ספריה.
2. כב"ר הרחוב הזמין וקיבל סקר חכנוני - דו"ח פרלימנרי (להלן "הסקר") מאת אריכל יוסף שנברגר וצוות מיוחד להכנת הסקר - האריכלים אהרנסון - קוצ'ר טורני ומנצל.
3. המשלחת הארכיאולוגיה (להלן "המשלחת") המועלת בחלק של השטח שמדובר עליו, ובית המידע והאמטות להציע הצעות לשיקום ולשחזור השטח.
4. קיימות מספר נקודות מעטות אשר דורשות פתרון סתאים, ותן:
  - א. שטירת הערכים הרחיים ההיסטוריים הארכיאולוגיים והאסתטיים באיזור הכותל.
  - ב. דרכי גישה, תוך התחשבות ומציאת פתרון לבעיות חחניה, אוטובוסים ופנויות וכו' ובישה לרכב פרטי לאיזור הכותל.
  - ג. בדיקה צירי הולכי רגל מכל הכיוונים, לרבות בגוש 38 הממוכנן ע"י אריכל ספריה.
  - ד. בדיקה לגבוש מפלטים בכל האיזור.
  - ה. מיאוס שירותי השחית עם כל יתר חלקי העיר העתיקה.
  - ו. מיקום שירותים כגון כגן דוד אדום, משרד מכבי אש וכו'.
  - ז. מיאוס מערכת צירי הליכה בין הרובע היהודי אל הכותל, וזה בהתחשב עם הכניסות השונות לעיר העתיקה כגון: שער יחו, החניון ברובע היהודי וכניסות אחרות, הן למתפללים והן לחיירים.
  - ח. תנאי כטיחות של הצבור הנצטת שיכר באיזורים אלו.
  - ט. מיקום מוסדות צבור תורתיים ואחרים באיזורים הבנויים.
  - י. החייתמות לבישה לכותל דרך גוש 38, לקו הרקיע בגוש 38 ולמיקום שמו הבנינים בגוש 38 בטקום המגע עם רחבה הכותל המערבי.
  - יא. כל שנוי במפלטים תעשה אך ורק בהסכמת שר הדתות.
- א. לצורך סימול בנושאים הנ"ל וחכנה חוכניה אב כוללת, יוקם צוות עבודה מיוחדת שחצרים ימנו אח נציגיהם בצוות, להלן הצדדים: - משרד הדתות, העיריה, והחברה לשיקום הרובע. המטרות העיקריות של הצוות יהיו לחכין חוכניה אב אשר השתרע על כל השטחים בהם הם מועלים, כל זאת בהתחשב במסחים הגובלים והמשפיעים על חכנון השטח המגודר. לצורך קידום המטרות הנ"ל נמנשו הצדדים:
  - כב"ר הרחוב ד"ר ורהמסיג
  - ראש העיר מר קולק
  - הנהלת החברה, מר חמיר ומר אבניאלי
  - ראשירו בעקרון אח הנקודות הנ"ל, כמו כן סמכו אח ידם על הרכב הצוות כולקסן -

מדינת ישראל

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

משרד הדתות

תאריך: כ"ג סיון תשל"ב

מספר:

לכבוד
המנהל
מנהל המחוז
מ.מ.מ.

א.ג.מ.

מצורפת חכנית הפעולה בקשר לחשיפת הכותל.

ניקוי הבור והמשך חשיפת הכותל צפונה הם בעלי
עדיפות עליונה. נא לתת מיד הוראות לבצוע דברים אלה;
ואם כל זה מחייב תוספת חזק בברזל, נא להורות בדחיפות
לאבצוע העבודה בהתאם.

הגענו לנקודה שקשה לנו להסביר את המשך העיכוב
בזמן שאין חילוקי דעות על הצורך החיוני בהמשכת החשיפה
צפונה.

בברכה

הרב דב פריא

מנהל המחלקה למקומות קדושים

העוזר: כב' הרב
אדריכל שנברגר

15/4/36/5

הרצחתם וגם ירשתם?

חוגים המרוחקים מקדושת הכותל אינם מתביישים לנצל את חציבת החורים בכותל, כדי להשליט על המקום הקדוש אנשים חילונים שקדושתו אינה מענינה אותם.

אנשים שאינם מרשים לשקם קברים שחוללו בהר הזיתים במקומות שעליהם נבנו בתים ומגרשי חניה; המכריחים את הקרן הקיימת להחזיר לגויים בתים שנגאלו. לכנסיות שנפגעו ע"י ערבים במלחמות, שולמו מליונים; אבל לא רוצים לשקם את כל בתי הכנסת היהודיים שחרבו בעיר העתיקה, ובכמה מהם גרים ערבים עד היום. את גבול ההפקעה ברובע היהודי ציירו בקו זיגזג כדי לא להפקיע מוסדות נכריים; אבל מוסדות והקדשות יהודיים הפקיעו, ובמקומם מכניסים אנשים ועסקים הרחוקים מהאופי המסורתי שהיה לרובע. כך מנצלים את חורבן בתי הכנסת וההקדשות ואת חילול הקברים. וכך זוממים לנצל את החציבות בכותל. את הבית שבגללו חצבו- יחזקו; ובמקום להעניש את האשמים, יוציאו כעונש את הטיפול בכותל מהרבנות ומשרד הדתות. למה? כי היה "חוסר תיאום", כלומר העיריה והחברה לשיקום הרובע לא שאלו את הרבנות. במקום המסקנה המתבקשת מאליה שהטיפול צריך להיות רק בידי הרבנות, החרדה לקדושת הכותל, הסיקו את ההיפך- להפקיע את הכותל מידי שומריה, ולהסגירו ביד המזלזלים בקדושתו.

יהדות העולם לא תתן להם להבנות מהריסת אבני הכותל,
ולא תרשה פוליטיזציה וחילוניזציה של הכותל!

ועדת החקירה קבעה שהחורים נחצבו בגלל חוסר רגישות לקדושת המקום. מדוע חרבה הועדה מחפיקדה בהמליצה לשתף בטיפול גורמים שאין להם רגישות לקדושת המקום? הועדה אפילו לא שמעה את דברי הרבנים הראשיים וועדת ההלכה למקומות הקדושים.

מזימה זו קיימת זה שנים. ניצלו את מות השר שפירא, ובשבוע האבל העבירו החלטה בוועדת שרים (שבה הוא היה קודם חבר), להקים "ועדת תיאום". קולק ביקש אז גוף מתאם שיפריד ויקבע היכן תחומי המוסדות השונים, היכן יתפללו, היכן יחפרו ארכיאולוגים וכו'. ההחלטה נגנזה בגלל התנגדות הרבנות הראשית, שקבעה שחלילה להעלות על הדעת למסור את עניני הכותל לידי גוף חילוני, ובגלל הסערה שקמה בחוגים רחבים.

עתה מנצלים את הפשע שבוצע, כדי להשיג את תוחלתם הישנה. בנבנישתי אמר שהדתיים התנגדו במשך שנים לוועדת תיאום, ועתה לא יהיה להם מנוס מהקמתה, וקולק העיר לו שישמור את לשונו ("דבר", ו' אדר).

רבה השמחה במחנה המתנגדים לחשיפת הכותל לכל אורכו. יקימו ועדה עם רוב למתנגדים, אשר תפסיק את החשיפה, שהצליחה להמחיש לעיני כל את יהדותו של המקום.

עונונים אנטי-דתיים חומכים בוועדה עם רוב לאינטרסנטים, שידאגו לאינטרסים של מוסדותיהם ומפלגותיהם, ויתערבו בנעשה בכותל. רוצים להחזירנו לתקופת הכיבוש הבריטי, עת נתנו השלטונות הוראות בעניני הכותל. כבר שכחו את הצהרת ראש הממשלה ביום שחרור ירושלים שהכותל יהיה בטפול הרבנות. עינם צרה שנתר מקום בו יש לדתיים מה לומר, ורוצים להפכו לאתר ארכיאולוגי והיסטורי.

יודעים הם שכל ערוב בקודש הקדשים של ישראל יזעזע את נאמני המסורת. לא אכפת להם להכניס את הישוב למאבק קשה ולהפוך את הכותל למקום מריבה בין מקדשיו ובין מחלליו. אפילו הערבים מכירים שזכותנו במזרח ירושלים כרוכה בקשרנו העמוק לכותל, ובגללו אננו באים להאחז בעיר העתיקה. אך בעיני המבקשים להפקיע את קדושתו, כדאי לאכז גם דבר זה, ובלבד לנסות לדחוק את הרבנות והדתיים לקרן זווית ולהצר את צעדיהם. מזימתם לא תקום, על אפם ועל חמתם. חוטא לא יהא נשכר.

החרדים לקדושת הכותל והר הבית

יהודים מאמינים איכם?

נודע ממקור מוסמך ביותר כי קיימת תכנית אחרי קדיחת החורים בכותל למסור את השליטה על הכותל המערבי לאנשים אשר „אמונה” היא קוץ בעיניהם. זאת אומרת – רוצים להקים ועדה חילונית שתהא שלטת על הכותל המערבי ותקבע את הסדרים כפי רוחם ומחשבתם. ולהפוך את המקום המקודש ביותר בישראל, ל„אתר היסטורי” ח”ו. אוי לאזנים שכך שומעות!

האם נעבור בשתיקה על זה?

למי שייד הכותל המערבי, ומי זקוק לכותל המערבי, לא אלו המתרפקים על אבניו בכל עת מצוא, השופכים את צקון נפשם לידו יומם ולילה?

יאמר בגלוי! לא ניתן להם!

אם יד הגויים לא יכלה לשלוט עליו, אעכו”כ שלא ניתן להפוך אותו לאתר חילוני בידי יהודים! ואנו מזהירים מפני התוצאות שיצמחו מזה.

חדלו לכם.

יהודים מאמינים

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/4/36/20

15/14/36/5

החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ

לכבוד
חברי ועדת המכרזים:

ה"ה
י. תמיר
ש. פלג
ד. וילק
ז. שר
י. וינברג ✓
נ. שקד

א.נ.א.

הנדון: הודעה על כוונה למסור עבודה קבלנית בדרך של מ"מ ב רחבת

הכותל

הנני לתודיעכם, בהתאם להחלטת דירקטוריון הסרים של החברה מיום

כי בכוונת החברה למסור ביצוע עבודה קבלנית ב ברחבת הכותל בדרך של ניהול מ"מ.

א. פרטי העבודה: מדרגות מרח' הכותל לרחבת הכותל במקום מדרגות

הקיימות שיש להסן כתוצאה מחציבת מנהרת השרותים

תחת הרחבה.

ב. אומדן העבודה 36,535.- ל"י.

ג. שמות הקבלנים עמם ינוהל המ"מ:

1. י. וה. פפמן
2. בן ציון פלג
- 3.
- 4.

תוך שבוע לאחר תום המ"מ ימסרו פרטים נוספים לחברי ועדת המכרזים.

בהתאם להחלטת דירקטוריון הסרים של החברה המייע הנמסר בהודעה זו הינו

סודי בהחלט.

בכבוד רב,
מ. אבוזאלי
מנהל החברה

E. J. M. van der Grinten

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

15/14/36/2

ב"ח ירושלים, י' באייר תשל"ב
24 באפריל 1972

לכבוד

פרופ' ד. שאלתיאל

ירושלים

א.ג.א.

הריני לאשר קבלה אכתבך מיום כ"ו בניסן תשל"ב (10.4.72) לשר הדתות בענין הביקור כחפירות ליד הכותל המערבי.

שר הדתות נענה לבקשתכם ומשרדנו יעשה כל הנדרש על מנת לאפשר לכם לבקר בכותל את חתאום המעשי עליכם לעשות עם הרב ד. פרלא מנהל המחלקה למקומות קדושים במשרדנו אשר ידאג גם למדריך.

אבקשכם לעמוד עמו בקשר.

ב ב ר כ ה ,

דאב רוסנברג
עוזר השר

העתק: הרב ד. פרלא

15/14/36/5
STATE OF ISRAEL

Ministry of Religious
Affairs

Department for Contact with the Diaspora

Jerusalem, Iyar 11, 5732
April 25, 1972

Dr. Leonard S. Friedman,
100 Fifth Avenue,
New York N.Y. 10011,
U.S.A.

Dear Sir,

The enclosed check has been found in
the charity box near the Ketel Hama'aravi.
Evidently, rainwater has penetrated the box,
causing damage to the check.

If you wish to replace the check, it
shall be distributed for charitable purposes.
Thank you.

Respectfully yours,

J. Ralbag

encl:

2015. 3

1.052000

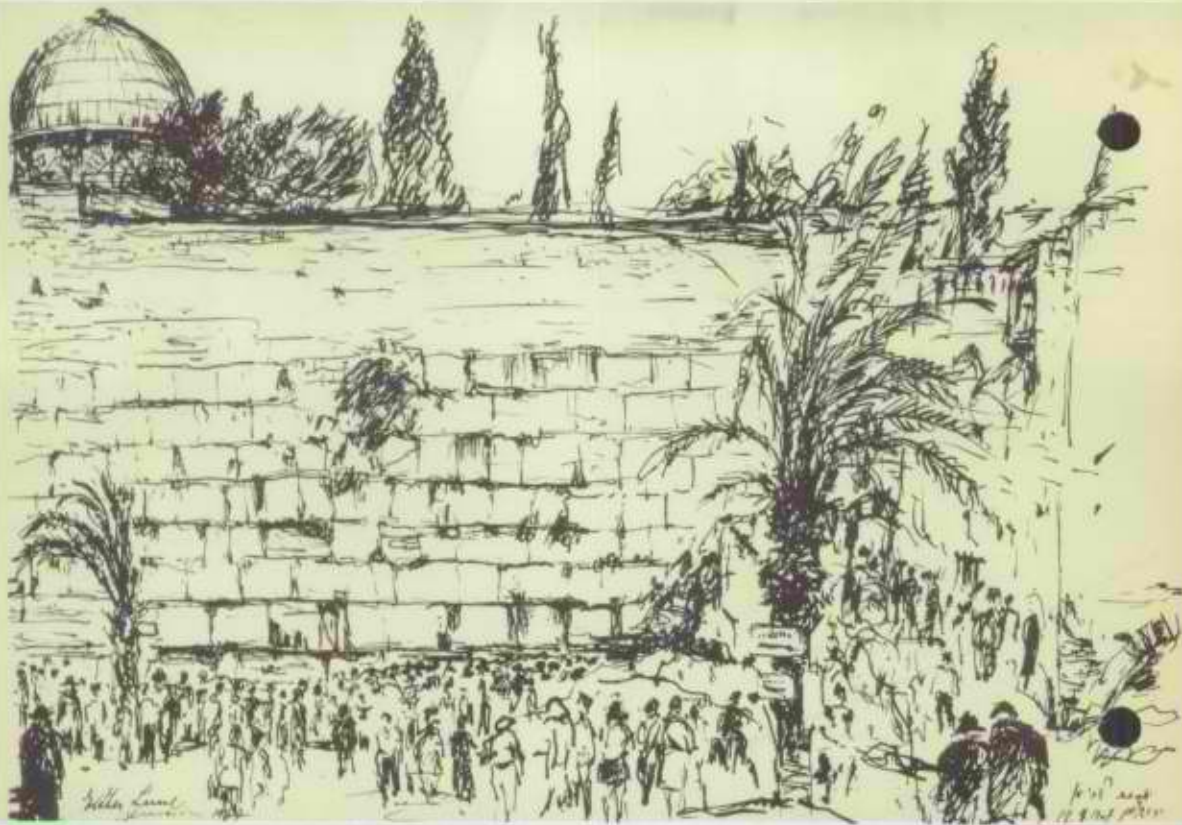
✓

15/14/36/7

15/14/36/7

15/14/36/7

Walter Linn
June 1951

June 1951
1951 June 1951

כל הזכויות שמורות © ISRAEL PRINTED IN

יְרוּשָׁלַיִם, הַכּוֹתֵל הַמַּעֲרָבִי 1967

דִּישׁוּבִיעֵט מֵאֵת אֶסְתֵּר לֹרִי

Jérusalem, La Muraille Occidentale 1967

Dessin par Esther Lurie

Jerusalem, The Western Wall 1967

Drawing by Esther Lurie

לפי מודל

15/14 / 36/כ

✓

המחלקה למקומות קדושים

כ"ה ניסן תשל"ב

לכבוד

מר א. גולדפילד

משה"ב

כאן

א.ג.א.

נא לתת הוראות בצד של ניקוי השומכים וכו' מהבור
בקצה הצפוני של עבודות חשיפת הכותל, לקראת המשך התקדמותו
בושיפת הכותל, חוף נקיטה כל האמצעים הדרושים להבטחת
המבנים מכל סכנה.

בברכה

הרב דב פרלא

מנהל המחלקה

✓ העתק: כב' הש"י

האדריכל י. שנברגר

100-100000-10000

100-100000-10000

100-100000-10000
100-100000-10000
100-100000-10000
100-100000-10000

100-100000-10000

100-100000-10000
100-100000-10000
100-100000-10000
100-100000-10000
100-100000-10000

100-100000-10000

100-100000-10000
100-100000-10000

100-100000-10000
100-100000-10000

15/14/36/כ

ב"ה ירושלים, כ"ו בניסן תשל"ב
10 באפריל 1972

לכבוד

מר א. בירן

ח.ד. 586

ירושלים

א.2.2

הריני לאשר קבלת מכתבך מיום ט"ו באדר תשל"ב (1.2.72),
בענין ועדת המסיונות.

העברנו מכתבך לידיעתו וסימולו של האדריכל י. שינברג,
יו"ר ועדת המסיונות.

בכבוד רב ;

דאב רודנברג
עוזר הער

הערה:

אדריכל י. שינברג יו"ר ועדת המסיונות.

15/4/36p

8/3/72

21 Mar!
C. W. M.

93/136

לכבוד
הרב דוב ערלא
מנהל המחלקה לעבודות קדושים
מטרת הדמות
ירושלים

הנדון: תפילה בר-מצוה - משה יום-טוב מורלי מארה"ב
בואריך כ"ו בניסן תשל"ב, 10/4/72, בטעה 11.00 בבוקר.

בהמשך לשיחת נציגי מיום 2/3/72, הריני להעלות על הכתב תוכן השיחה הנ"ל.

1. בתפילה הבר-מצוה ישתתפו כ- 100 מוזכנים רמי מעלה מהארץ ומחו"ל וביניהם מלך בולגריה, הסנטורים גרני וא"יילס והשרים האמריקניים לטעבר אנדרסן וראב וכטו-כץ המזכיר הכללי של נאט"ו.
2. התפילה תוקיים בצידו הטמאלי של הכותל בחלקו הסגור.
3. בשעת התפילה, דהיינו בין השעות 12.00 - 11.00 תהיה הכניסה הנ"ל סגורה לטבירים.
4. כמסכס, תוצבנה מחיצות על ידכם ואנחנו נדאג יזנשים לא תעמודנה בצד הגברים.
5. את התפילה חלווה מקהלה בת 10 גברים וחזן.
6. למקהלה נחקין מדרגות קטנות על מגה שיראו ע"י הקהל.
7. לחמישה מחברי המקהלה נחקין מקרופוני צוואר קטנים בצורה שלא יראו. ביום התפילה, בטעה 9.30 יבדק נושא המיקרופונים על-ידך ובאם לא ימצאו טבירים נבטל אותם.
8. אחה וקבע אדם שינהל את טקס הברכות.
9. כמסכס, האפשר כניסתו שני אוטובוסים ומספר כלי רכב קטנים לחניית הכותל.

בברכה,

י. מורלי
כבר מסריק 17
דירה 11
חל-אביב.

האבות והאמהות
היו אלהים ואלהים

היה להם אלהים

היה להם אלהים

היה להם אלהים

היה להם אלהים

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

מדינת ישראל
אדריכל יועץ לשר הדתות
(ירושלים)

משרד הדתות

תאריך: כ"ה ירושלים, כ"ב כסלו תשל"ב
10 בדצמבר 1971

מספר:

15/14/36/כ

לכבוד
שר הדתות
ד"ר ז. ורהפטיג
משרד הדתות
ירושלים

א.נ.,

הנדון: ועדת הבטיחות

הנני מעביר לכב' השר פרוטוקול משיבה מס' 13 של הועדה, שהתכנסה ביום כ"ז חשוון תשל"ב (15.11.71).

לפי החלטת הועדה, הנני פונה אל כב' השר להביא לפני ועדת השרים את בקשה הועדה להגדרה מחדש של תפקידה וסמכויותיה.

הועדה קבלה על עצמה את תפקידה לפי מנוי ועדת השרים מאלול תשכ"ח (1.9.68), והשלטות בהגדרת תפקידה והרכבה מיום כ" חשוון תשכ"ט (1.11.68), 13.8.69 וכן 24.8.69 (ראה נספח א').

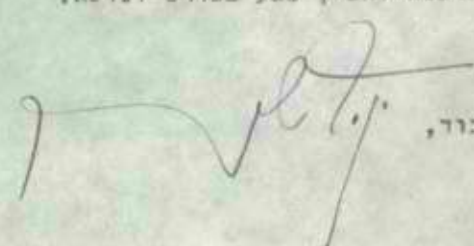
הועדה מלאה את תפקידה בבדיקה האחר, המלצה על תכניות בטיחות ויציבות שונות וסקוח על בצוע המלצות אלו.

בענין השטח על יד שער המוגרבים, המליצה הועדה על מספר אלטרנטיבות.

עד סוף שנת תשל"ל (1970) ספלה הועדה באחר כולו, אולם, לאור קשיים בהגדרת שטח גאוגרפי של פעולתה והגדרת סמכויותיה אין הועדה יכולה להיות אחראית לנעשה באחר, אלא אם יוגדרו מחדש:

1. תפקידי הועדה,
2. שטח פעולתה,
3. סמכויותיה,
4. מבשירה לבצוע ולפקוח.

הועדה מוכנה להכין מצע מפורט לנושא.

בכל הכבוד,

התאחדות העובדים

מס' 1000
תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב

התאחדות

התאחדות העובדים
תל אביב
התאחדות העובדים
תל אביב

התאחדות

התאחדות העובדים

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

1. התאחדות העובדים,
2. התאחדות העובדים,
3. התאחדות העובדים,
4. התאחדות העובדים,

התאחדות העובדים, תל אביב, תש"ח

התאחדות

הראשון לציון, הרב הראשי לישראל

ב"ה. ירושלים,
ג' בכסלו התשל"ב

כ 15/14/36

לכבוד
ד"ר זרח ורהפטיג
שר הדתות
ירושלים.

כב' השר,

קיבלתי מכתבו מיום א' בחשון ש"ז בצרוף תקנות שיש בדעת כב' להחקין
כדבר צלמים ופושטי-יד בתחום הכותל המערבי.

אני מסכים באופן עקרוני לתכנה של הצעת כב' בחוספת אחת שה"ממונה"
יהיו הרבנים הממונים על הכותל יחד עם מנהל מחלקה או מי שנתמנה ע"י שר הדתות
בהסכמת הרבנים הראשיים לישראל.

בכבוד רב,

יצחק נסים

3

THE ...
...

...

...

...

...

...

...

15/14/36/כ נודעת ישראל

משרד העבודה
מחלקת עבודות ציבוריות
מחוז ירושלים

אגף
12

תאריך סו' באדר תשל"ב
1 במרץ 1972

מספר 5/30/2/6-783

לכבוד
מר י. יערי
חשב משרד הדתות
ירושלים

הנדון: עבודות כרחבת הכותל-המערבי
מצב כספי
הנזכר: סכתבך סיום 11.2.72

1. עבודות השיפוח: יש לתקן את האומדן במכתבי
312-5/30/2/6 מיום 25.2.72 בטעיף 2-ג, 4 חודשים,
דצמבר 71 סרץ 72, ס"ה הוצאות שופרות - 320,000 ל"י
(במקום - 290,000 ל"י) ובטעיף 6 הסכום שנסטר צ"ל
4. 75,000 ל"י במקום - 45,000 ל"י.

2. ריצוף רחבת הכותל: את ההקצבות שקבלנו לריצוף
ולתכנון הוציא בסלואן, אלא אם יוחלם לצמצם את שטח
הריצוף שבעה בבצוע.

3. שיפוץ בית שמראוס: מחון ההקצבות בסך - 50,00 ל"י
הוצאנו עד כו כ- 8,000 ל"י לתכנון, ובימים אלה מוציאים
את הסכומים.

ב ב ר כ ה,

א. מאכא
עדה לוקסמבורג
סגן מהנדס המחוז
ב/מהנדס המחוז

העמק: מר י. שגברגר, יועץ לשר
הדתות ה.ד. 2587 י-ם
בא החלטתו בקשר לסיום
שטח הריצוף

1/2

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

SECRET

CONFIDENTIAL

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

תאריך:

מספר:

3' ניסן תש"ז כ"א/14/36

ב"ה

כבודי לראות בהחלטו לצבור
אות הצלחה שסוג את המצאה הנכונה
למחנה הצבאי 15 יכולה לעזור לך קיימים
חצונות למשק החשיבה
אני מקושר עמך לעזרת המעקב הישיר
של הצבא, זה שאני יכול לעזור את השר

אנא!!!

אשר קיני

12.3.72

15/14/36

אדריכלים יוסף שנברגר - טוביה קץ בע"מ, ירושלים
ARCHITECTS JOSEF SCHONBERGER - TUVIA KETZ LTD. JERUSALEM

לכבוד
שר הדינה
ד"ר ז. ורהפטיג
ירושלים

הנדון: בית רעוע ע"י שער הברזל (הכוחל הקטן) - י-ם

שר נכבד,

בשם הצוות שנחמנה ע"י שר המשפטים, הנני להודיע:

1. הבית נהמך זמנית במפלס החצר ובמפלס הביניים, וכן תמיכות עזר שונות. הגורר ברזל עליונה בבצוע.
  2. המנהרה למטה חוזקה.
  3. בדיקת בקורת מראות שאין חזוזה בבית מאז 25.2.72
  4. הפעולה בוצעה בשליוב מחלקת מהנדס העיר ומעל מחוז ירושלים.
  5. תכניה לשיקום הבית תובא לדיון הצוות יחד עם מומחי הטכניון
- ביום 22.3.72

בכבוד רב

אדריכל יוסף שנברגר יו"ר הצוות

העתק: כב' ראש העיר

מהנדס העיר עמיקם יפה
מהנדס מחוז מ.ע.פ. א.גיל
מהנדס קיסין

TO THE

MEMBERS OF THE

BOARD OF DIRECTORS

OF THE

ANNUAL REPORT OF THE BOARD OF DIRECTORS

TO THE

MEMBERS OF THE BOARD OF DIRECTORS

1. The Board of Directors has the honor to acknowledge the interest and cooperation of the members of the Board in the work of the Corporation during the year.

2. The Board of Directors has the honor to acknowledge the interest and cooperation of the members of the Board in the work of the Corporation during the year.

3. The Board of Directors has the honor to acknowledge the interest and cooperation of the members of the Board in the work of the Corporation during the year.

4. The Board of Directors has the honor to acknowledge the interest and cooperation of the members of the Board in the work of the Corporation during the year.

5. The Board of Directors has the honor to acknowledge the interest and cooperation of the members of the Board in the work of the Corporation during the year.

Very truly yours,

W. H. HARRIS, President

W. H. HARRIS, President

W. H. HARRIS, President

W. H. HARRIS, President

W. H. HARRIS, President

W. H. HARRIS, President

15/14/36/5

מדינת ישראל
משרד העבודה

מחלקת עבודות צפויות - מחוז ירושלים

Handwritten signature and initials.

ירושלים, י' בשבט תשל"ב

26 בינואר 1972

מספר: 5/32/2/6-321

משרד מהנדס המחוז

רחוב הנביאים 52, ירושלים

ת.ד. 132 - טלפון 5-224411

אל: מר י. יערי, חשב משרד הדתות, ירושלים

הנדון: רחבת הכותל המערבי - עמודים
ושרשרות

הנזכר: מכחך מיום 28.11.71

לאחר קבלת אישור למחיר של 8,400 ל"י שדרש מר
בצלאל שץ, העברנו לו פקודת עבודה לבצוע העמודים
והשרשרות.

מר שץ הודיע במכתב חוזר, כי אינו מוכן לעמוד במחיר
"שהגיש לכם באוגוסט 1971" ודרוש כעת 10,500 ל"י.

לאור שנוי המחיר ולאחר המגבלות התקציביות, אבקשך
להודיעני אם יש להזמין את העבודה או לבטלה.

בברכה,

Handwritten signature.

עדה לוקסמבורג
סגן מהנדס המחוז
ב/מהנדס המחוז

העתק: הרב ד. פריא, מנהל המחלקה למקומות
קדושים, משרד הדתות, ירושלים
מר י. שנברגר, היועץ לשר הדתות, ירושלים

THE UNITED STATES OF AMERICA

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

FOR THE YEAR 1900

WASHINGTON: GOVERNMENT PRINTING OFFICE, 1901.

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE, UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR, has the honor to acknowledge the receipt of the report of the

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE, UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR, for the year 1900, and to forward the same to the

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE, UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR, for the year 1900, and to forward the same to the

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE,

WASHINGTON, D. C.

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE, UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR, FOR THE YEAR 1900.

✓
אשר הפנים

א: אשר שר הפנים

הרכבה

אחת

לשכת שר הפנים

י"ב צילם אנטה
אשר שר הפנים
בבקשה
אשר
8.3.72 ירושלים

נ/21

כ/36/14/15

הראשון לציון, הרב הראשי לישראל

ב"ה. ירושלים,
כ"ח בשבט התשל"ב

לכבוד
ד"ר י. בורג שליט"א
שר הפנים
ירושלים.

שלום וישע רב,

פגיעתו של ראש העיר בכוהל המערבי מזעזעת כל לב יהודי.

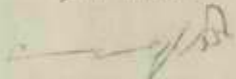
שלחתי לו מברק בזה הלשון:

"קשה להאמין שחזן יד לפגיעה באבני הקודש של הכוהל ולעורר דעה כל
הציבור נגד מעשיך. בעתונות פורסם שבפקודתך משקמים בנין מסוכן ושנוי שחדרי
השימוש שבו מטנפים הכוהל.

מהנדסים ובראשם מר דש הביעו דעתם שיש להורסו מיד. אני פונה, איפוא,
אליך ואומר לך חדל מעשות זאת ומנע שערוריה אשר לא חשוער. במוחני שכך העשה!"

אקוה שכב' השר יעכב בידו מלבצע את זממו.

בכבוד רב,

יחזק נסים

15/14/36/5

מדינת ישראל

משרד העבודה

מחלקת עבודות צבוריות - מחוז ירושלים

ירושלים, כ' באדר תשל"ב

6 במרץ 1972

מספר: 5/30/2/6-1032

משרד מהנדס המחקר

רחוב הנביאים 52, ירושלים

ת.ד. 132 - טלפון 21141

אל: מר י. יערי, חשב משרד הדתות, ירושלים

הנדון: שיפוצים בבית שטראוס ע"י הכותל
המערבי

הנזכר: מכתבי 5/30/2/6-312 מ-25.1.72
5/30/2/6-783 מ-1.3.72

קבלנו תוצאות המכרז לשיפוצים בבית שטראוס אך לא נוכל למסור
את העבודה לבצוע, אלא לאחר שנקבל את ההקצבה הנוספת בסך
75,000.- ל"י, כפי שצוין במכתבי מיום 1.3.72 סעיף 1.

חשומת לבך שהתחייבות הקבלן פגה 60 יום לאחר הגשת ההצעה ולכן
אבקשך לדאוג בהקדם להעברת ההקצבה הכספית בסך 75,000.- (שבעים
וחמשה אלף) ל"י.

בברכה,

עדה לוקסמבורג
סגן מהנדס המחקר
ב/מהנדס המחקר

העוזר: הרב ד. פרלא, משרד הדתות
מר י. שנברגר, היועץ לשר הדתות, ת"ד 2587, ירושלים
מר י. סיגלר, מהנדס בצוע בנינים, מע"צ ת"א

UNITED STATES

DEPARTMENT OF JUSTICE

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL

WASHINGTON, D. C.

February 1, 1944

Mr. J. Edgar Hoover

Director, Federal Bureau of Investigation

Washington, D. C.

Dear Mr. Hoover:

Reference is made to your letter of January 27, 1944.

Very truly yours,

W. J. Clegg

Special Agent in Charge

Washington, D. C.

Enclosed for the Bureau are two copies of a letterhead memorandum.

Very truly yours,

W. J. Clegg

Special Agent in Charge

Washington, D. C.

Enclosed are:

1. Copy of letterhead memorandum.

2. Copy of letterhead memorandum.

Very truly yours,

W. J. Clegg

Special Agent in Charge

Very truly yours,

W. J. Clegg

Special Agent in Charge

מאמר

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

כ"ב 15/14/36

תאריך:

מספר:

ב.ה.ג' אברהם

משימה זו אברהם שניקונה

- (1) לפרוטוקול של המועד זה הכולל המעורבים אלה למען
- (2) נקליו של הכולל, חלוקת דבר לעצמות או היסטוריות, למען
- (3) נקלי חקירת העניין
- (4) החלוקה של "הכולל",

- דבר/זאת בירוק הכולל,
- (1) אהלנו הקדוש
- (2) דיהמ"צ
- (3) מעלה דבר/זאת לאנשים - ליהודים
- (4) מעלה דיהמ"צ דבר/זאת (יהודים)
- (5) דבר/זאת של אנשים
- (6) ספר דבר/זאת

15/14/36/5

הנני תאמיר ששילן משרד הוצאות צ"ה הממשלה, אסוף
בצדקה חידושים, הנני מקבלים קצת מעט מאת הוועדה הראשית
למאמץ המאמץ ירושלים קצתן האנשים, ששילן בצדקה הוא חלקן מן הוצאה

472

ב"ה ירושלים, ד' לחש סכת תרצ"ב [14.12.31]

יא.

הרבנות הראשית לארץ ישראל
בעיר הקודש ירושלים תבנה ותכונן

לכבוד מושל מחוז ירושלים ו.
ירושלים.

א.מ.ג.

מוצאים אנו להעיר בזה את תשומת לב כבודו לענין העניים שגורשו שוב
פעם על ידי המשטרה מרחבת הכותל המערבי. כפי שבארנו פעם למושל גליל
ירושלים (במכתבנו מיום כ' אדר תר"ץ) מתן צדקה לפני התפלה נחשב אצלנו
כחלק מן התפלה והכשרה אליה, ועל כן אם כבודו איננו מוצא לאפשר בשום
אופן להרשות לכל העניים לשבת ברחבת כטענה שבאופן זה נאבדת להמשטרה
הבקרת על העניים שלא יטרידו את המבקרים בפשיטת יד, הרי זאת הצעתנו
שכבודו ירשה לכל הפחות לעשרה עניים שישבו ברחבת הכותל = ועל פי רשימה
שתמסר לכם מצד בא כחנו הרב יצחק אורנשטיין, על פי הברתו האישית את
העניים, באופן שגם שלמות התפלה לא תפגע וגם הבקורת הדרושה לכם
לא תגרע.

הנשיא : אברהם יצחק הכהן קוק הנשיא : הרב יעקב מאיר

יום שני, יב אדר

[6.3.36]

בחתאם לפקודת המשטרה גרשו היום את כל העניים מהרחבה.

ב"ה יום שלישי, טז אדר תרצ"ו

[10.3.1936]

בקרתי את קצין המחוז מר קיסלוב בקשר עם פקודת גרוש העניים מן
הכותל. הסברתי לו כי אצלנו הרי הוא ענין דתי לתת צדקה לפני התפלה וגם
כשבאים יום יום להתפלל על חולים וכדומה צריך שימצאו עניים ברחבה כדי
שיהיה מוכן מנין לתפלה וגם שהעניים היושבים ברחבה ברובם אינם פושטי יד
רק מקבלים כשנותנים להם איזה דבר והאסור הוא רק לפושט יד. מר קיסלוב
אמר לי כי יש עניים מרובים היושבים כמבואות שעל יד הכותל וברחוב הסמוך
הם פושטי יד כולם. מר קיסלוב הוסיף כי כדאי שהמוסדות שלנו יסבירו
למושל את החשקפת שלנו כי מתן צדקה לעניים הוא חלק מן התפלה ובנוגע
למנין למסלול חילום (כד') חשבונו בעד זה לנו חלק מן התפלה.

למושל
מ. י. קיסלוב
מ. י. קיסלוב
מ. י. קיסלוב

הנני תאמיר ששילן משרד הוצאות צ"ה הממשלה, אסוף
בצדקה חידושים, הנני מקבלים קצת מעט מאת הוועדה הראשית
למאמץ המאמץ ירושלים קצתן האנשים, ששילן בצדקה הוא חלקן מן הוצאה

22
22
22

15/14/36/כ

המחלקה למקומות קדושים

ב"ה, י"ט אדר השל"ב

5 במרץ 1972

אל: מר ד. בלס, סמכ"ל משרדנו

נכבדי,

קבלתי את מכתבך בעניין נצול הטלפון של הכותל והריני להביא להשומת לבך שאנו משתדלים לצמצם את השיחות. אך מעולם לא היה לנו שליטה מלאה. במאריך 3.1.71 קבענו מעולים על כל המכשירים. אך מסופקני אם יעילותם היא מוחלטת.

ובאשר לשיחות לחוץ לארץ, סכמתי בזמנו עם חשב משרדנו מר יערי לנקט בשני אמצעים.

- (א) להודיע למשרד התקשורת על אי טהן קשר למספר 83442 לחו"ל.
(ב) לפנות בחלונה רשמית למסמרת לאחר את האשם בקשר לחוץ לארץ. אגב, באותה תקופה שוחחו שוכני הרעב מרוסיה עם בריית המועצות באשור ככ"ה השר.

על כל פנים כאמור לא אחשוך כל פסק לצמצם את הכוזב המשווע הזה עד כמה שאפשר.

בכבוד רב,

הרב י.מ. גץ

רב הכותל המערבי.

העוק: הרב ד. מרלא, מנהל המחלקה למקומות קדושים

לחשב משרדנו, מר י. יערי

למר הלוי, מנהל המסך והאפסנאור במשרדנו.

כ/15/14/96

בנייה שהתקיימה בלשכתו של שר המשפטים בהתחלפות

שר המשפטים יעקב ש. שפירא

שר הדתות ז. ורהפטיג

סדי קולק ראש העיר ירושלים

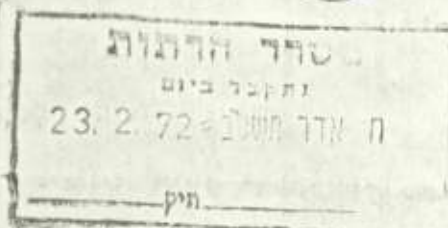
אבי טרלו מנכ"ל משרד המשפטים

מר שיינברגר, אדריכל

הרב פרלה

מר י. גרוסמן, דובר העיריה

עוזי סיון מנהל לשכת השר

הנדון: בנין רעוע על-יד שער הברזל, סמוך לסחל המערבי

לאחר ששמע את דבריו של שר הדתות ושל ראש העיר ואת הערותיהם
כל יתר הנוכחים, החליט שר המשפטים, על דעתה כל ראש הממשלה,
כדלהלן:

(א) יש לענות את הבנין מהתושבים היושבים בו, ולהבטיח להם
בכתב כי יהיו זכאים לחזור לבנין מיד לאחר סיום היקון
הבית.

(ב) על פי המלצת ועדת קוברסקי (טעיף 5) מוקם בזה צוות
המוטחים אשר מהפקידו יהיה לקבוע כיצד יש לתקן את הבית
באופן שלא יתמוטט. הצוות יהיה רשאי לזמין חוות-דעת
ולתיעץ במוטחים מן הסכניון, או מכל מקום אחר כפי שימצאו
לנכון. על הצוות לעשות כל מאמץ כדי למצוא פתרון באופן
שהבית ישוקם בשלמותו.

יושב-ראש הצוות: אדריכל שיינברגר
חברים: עמינס יפה, מהנדס העיר
מהנדס בטיחות מר קיסין
אבימר גיל, מע"ץ ירושלים

(ג) עד להחלטה של הממשלה, יומסקו עבודות הפירה ליד הכביש
המוליך אל הכותל וליד הסוללה המוליכה לשער המוגרבים.

עוזי סיון
מנהל לשכת השר

לכבוד
מערב הארץ
הל אביב

,.א.א.

אודה לכם על פרסום מכתב זה בעתונתם הנכבד בהקדם.

מכתבו של צבי קמלן (הארץ ג' אדר) גובל בדרימגוגיה, הוא מאשים אנשים שתבעו הריסת הבית הרעוע הנשען על הכוחל המערבי אינם רגישים ל"אבני הן" של הקופת הסמלונים ולשרירי הארכיטקטורה האיסלמית.

ולא היא, הם כן רגישים לאבני הן, אך לא מן הקופת הסמלונים, אלא מן הקופת היהודית, הקופת הבית השני. אם לא זכינו ואין אנו רשאים לבנות את הבית השלישי, הרי לפחות אנו זכאים לגאול מהרפתת את חומות הר-הבית, אשר שליטים נכרים וקוינים דאבו לקבור אותם תחת ערימות עפר וזוהמה, ובמסך דורות טרחו להצמיד להם מבנים כדי לטשטש את הזכר האחרון של הקופת שלטון ישראל בירושלים.

כמה גדול יהיה היום ההוא, בו יזדקף מהדש, במלוא קומתו הדרו ותפארתו הכוחל המערבי, שיהיה המטופנט האדיר והמרשים ביותר של ירושלים, הוא יאפיל בעצמתו ותפארתו על כל הבנינים האחרים המטביעים היום את חותמם על גופה של עיר הקודש והמקדש, עד שנזכה לראות שוב בבנין בית המקדש.

הרדה זו על הארכיטקטורה האיסלמית מתנכרת לארכיטקטורה היהודית המפוארת. אטנם, על טעם וריח אין להתווכח, משום כך אינני מהווכח עם צבי קמלן על טעמו ביפיו של הבית הרעוע, שערבו הארכיטקטולוגי מוטל אף הוא בספק גדול לדעה מומחים.

אם לקרוא את חנוכה ארץ ישראל יפה למלחמה זו, היינו מיעצים לה להתייצב בראש ההובעים את חשיפתו השלימה של הכוחל המערבי, כי סוף סוף הרי שמה מחייב : היא דואגת לארץ-ישראל יפה ולא לארץ מוטלמית יפה.

בכבוד רב,

שמה עקיבא ורוק
רחוב יפו 140 ירושלים

15/14/36/5

ב"ה יד' אדר תשל"ב (29.2.72)

לכבוד
מר מ.ה. אדלמן
מסוסיסט

א.כ.א.

מר שמעון ענבל, הקונסול הכללי בבוטסון העכיר אלינו
תרוטתך בסך - דולר אחד לקוחה הצדקה שליד הכותל המערבי
וענני להודות לך ע"כ.

בכבוד רב,

ישראל צ. וינברג
סגן המנהל הכללי

העמק: מר י. יערי, בצרוף התרומה

✓

דו"ח הועדה לבדיקת עניין פעולות הביטוי והקידוח
באבני הכותל המערבי, בחלקו הידוע בתור "הכותל הקטן".
שנתמנתה ע"י ראש הממשלה, הגב' גלדה מאיר

חברי הועדה:

חיים קוברסקי, יו"ר

אבימר גיל

רוני פיינשטיין

יוסף שנברגר

ירושלים, ב' באדר תשל"ב
17 בפברואר 1972.

תוכן הענינים

<u>עמוד</u>	
1	א. מ ב ו א
3	ב. מהלך הארועים
8	ג. תאור הנדסי של האתר והמבנה, תכנית השקום
11	ד. הגבלות חוקיות המתייחסות לבנייה באתר
13	ה. מימצאים, חוות דעת ומסקנות
	ו. נספחים 9 - 1

דו"ח ועדת הבירור לבדיקת פעולות הבינוי והקידוח באבני הכותל המערבי,
בחלקו הידוע בתור "הכותל הקטן"

א. מ ב ר א

1. ביום כ"ח בשבט תשל"ב (13.2.72) נתמנו הח"ם, ע"י ראש הממשלה הגב' גולדה מאיר, להיות ועדת בירור לבדיקת עניין פעולות הבינוי והקידוח באבני הכותל המערבי, בחלקו הידוע בתור "הכותל הקטן".

2. הועדה קיימה 7 ישיבות, הוזמנו והופיעו בפניה (לפי סדר הופעתם):

- (1) מר עמקיס יפה, מהנדס העיר;
- (2) מר שמואל בנארי, מהנדס בנינים מסוכנים, העיריה;
- (3) מר טדי קולק, ראש העיר;
- (4) מר משה אבניאלי, מנהל החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי;
- (5) הרב י' מ' גץ, הרב הממונה על הכותל וסביבתו;
- (6) הרב דב פרלא, הממונה על המקומות הקדושים, משרד הדתות;
- (7) מר יצחק לרר, מהחברה לתאום ולפיקוח ד' לוית, מתאם ומפקח על עבודות החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי;
- (8) מר הלל פפרמן, קבלן;
- (9) מר מאיר קוזניץ, מחברת "משהב", מהנדס-ביצוע עבודות החשיפה של הכותל, המבוצעות ע"י משרד הדתות;
- (10) מר יצחק גרוסמן, דובר העיריה ועוזר אישי לראש העיר;
- (11) ד"ר א' בירן, מנהל אגף העתיקות והמוזיאונים, משרד החינוך והתרבות;
- (12) מר יוחנן מינצקר, ארכיטקט, משמר מונומנטים, אגף העתיקות;
- (13) מר יעקב אכברס, מהנדס, חברת מהנדסים-יועצים;
- (14) מר שמעון זנגי, עובד פיקוח בחברה לתאום ולפיקוח, ד' לוית;
- (15) מר מוחמד כאשור, עובד היחידה לחפידים מיוחדים לעניני מזרח ירושלים בעיריה.

נרשם פרוטוקול מפורט (מתוך הקלטה) הכולל דבריהם של כל העדים שהופיעו בפני הועדה. רצ"ב דוחו"ת משיבות הועדה, פרוטוקולים כפורטים ומסמכים שהוגשו לוועדה (נספח 1).

3. חברי הועדה ביקרו באתר "הכוחל הקטן" ביום כ"ט בשבט, תשל"ב (14.2.72).

4. הועדה סיכמה לעצמה סדר הארועים במקום, עפ"י העדויות ועפ"י הדוקומנטציה שנמסרו לה.

כמו"כ הגדירה הועדה את חלקו של כל גורם בהשתלשלות זו ומידה אחריותו לה. תוך כדי הבירורים והדיונים ראתה הועדה צורך להעיר גם כמה הערות, החורגות מתחום האתר שמדובר בו, שיש להן משמעות של לקחים לקראת העתיד.

ב. מהלך הארועים

להלן היאור כרונולוגי ועובדתי של מהלך הארועים, כפי שהתברר לחברי הועדה מהעדויות ומהמסמכים אשר הובאו לפניה:

5.12.71

במשרד מהנדס בנינים מסוכנים בעיריית ירושלים התקבלה הודעה סלפונית מהמשרתה בדבר מפולת בסביבות שער הברזל.

השטח נבדק ולא נמצא כל סימן של סכנה.

ההטלה
המסכנת
היא סלפוטית

8.12.71

המשרתה מודיעה למהנדס בנינים מסוכנים בעיריית ירושלים על שקיעה נוספת באותו מקום ועל בנין סדוק על יד מקום זה.

לאחר ביקור צוות עובדי העירייה מגיעים למסקנה שקיימת סכנת התכוטטות הבניין ויש צורך בפינוי מידי של 2 משפחות ממנו. דרושה הריסת המבנה המסוכן ויש לרוקן את בור השופכין במרתף הבנין.

לפי
ההערכה
המבנה
הוא מסוכן

10.12.71

בהתאם לנוהל ולחוק נחתמה על ידי ממלא מקום ראש העיר - הודעה על פינוי הדירות והריסת הבנין.

ראש העיר משוחח עם מהנדס העיר ומבקשו לבדוק באופן אישי את הבנין ולראות אם אפשר לשפצו ולתקנו ולמנוע הריסתו.

ממלא מקום ראש העיר פונה למהנדס בנינים מסוכנים בעירייה בדרישה לעכב משלוח צוו הפינוי וההריסה.

2 המשפחות מפנות את הדירות מרצונן הטוב בעזרת העיריה. נמצא שהסיבה העיקרית לשקיעת הבנין והסדקים בו, נעוצה במערכת שופכין פגומה ובלתי יעילה הקיימת שנים רבות. בדיקת הבנין נמסרת למחלקת מהנדס העיר, ומתקבלות החלטות הבאות: ניקוי בור השופכין, חיבור למערכת ביוב עירונית, חיזוק יסודות הבית, חיזוק הבית עצמו.

2-1
לאחר קבלת
החלטות

נערך ביקור מהנדס העיר ועוזריו בעבודות החשיפה של משרד הדתות המבוצעות לאורך הכותל ונמצא שאין כל קשר בין היסדקות הבנין לבין עבודות אלו.

מהנדס העיר מטיל על מהנדס בנינים מסוכנים פיקוח ומעקב רצופים על הבנין, במיוחד בזמן ניקוי בור השופכין.

נחסם המעבר להולכי רגל ונקבעה דרך אלטרנטיבית לדיירים.

חודש ינואר 1972

מחלקת מהנדס העיר מטפלת בהכנת מכרז לחיבור הבנין לקו הביוב העירוני ובהכנת מכרז לחיזוק הבנין.

ראש העיר פונה ל"חברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה" ומבקשה להגיש לו שרות בתיקון הבנין הסדוק ובחיבורו למערכת הביוב העירוני והחברה, לאחר דיון, מקבלת זאת על עצמה.

2-1
לאחר קבלת
החלטות

החברה לשיקום הרובע היהודי מסתלקת מביצוע הביוב ומודיעה על כך למהנדס העיר, אשר מפעיל את תוצאות המכרז שהוצא בזמנו ומוסר את העבודה לקבלן.

החברה ממשיכה בטיפול בענין חיזוק הבית.

מהנדס העיר עומד בקשר עם מר מ' אבניאלי, מנהל "החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי", וזה מוסר לו שחופרים ליד עמוד הבנין במטרה לבדוק אותו, וזאת כדי להציע דרכים לחיזוק הבנין.

מהנדס העיר מבקש שיעמדו בקשר מתמיד וקבוע אתו ויתיעצו גם עם מהנדס בנינים מסוכנים של העיריה.

28.1.72

ה"ה צפרוני (סגן מנהל החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי) זגני, (מפקח מחברת ד' לוית - המפקחים על עבודות בניה ושיקום בשטח הרובע היהודי) יוצאים למקום לראות מה יש לעשות, וזאת לאור פניית ראש העיר להנהלת החברה.

29.1.72

מר צפרוני מטלפן למר לרר (מפקח מחברת ד' לוית) ומבקש שיפגש עם ה"ה י' אכברט (מהנדס-יועץ של חברת הרובע המתכנן חיזוק המבנה) ומ' כאשר (עובד העיריה ביחידה לתפקידים מיוחדים העוסקת בעניני מזרח ירושלים) כדי לצאת לשטח, לבדיקתו.

30.1.72

מהנדס בנינים מסוכנים בעיריה כותב למר מ' אבניאלי, מנהל החברה לשיקום הרובע היהודי, ומבקשו לפעול בהקדם לחיזוק הבנין ולתיקונו.

ה"ה צפרוני, זגני, כאשר ואכברט מבקרים במקום, דנים על הבעיה.

מר אכברט מבקש לחפור על יד היסוד הפגוע על מנת לאפשר בדיקות.

מתקיים גם סיור בעבודות חשיפת הכותל של משרד הדתות.

מר לרר מדווח טלפונית למר אבניאלי, שעד יום 2.2.72 יחפרו על יד היסוד ובאותו יום יוחלט על הפתרון ההנדסי לחיזוק הבנין.

מר זגני פונה למר שויקי (מנהל עבודה בחברת ה' פפרמן), ומסביר לו את טיב העבודה הנדרשת בכללותה וחפירת הבורות במיוחד.

2.2.72

ה"ה אכברט, זגני ושויקי מבקרים במקום ולאור התוצאות שהתקבלו עם חפירת היסוד מסתכם הפתרון ההנדסי.

המהנדס אכברט משרטט תרשים עבודה המראה את הפתרון ההנדסי לחיזוק המבנה, הכולל חציבה ועיגון בכותל. תרשים זה נמסר למר זנגי (ממשרד חברת הפיקוח ד' לוית) המכין ממנו עותקים ומוסר אותם לקבלן, באמצעות מנהל העבודה שלו, לביצוע.

3.2.72

מר לרר מדווח למר אבניאלי על הפתרון ההנדסי המוצע (עוגנים), אולם מבלי לציין שיש צורך לחפור או לחצוב בכותל.

מר אבניאלי נותן הוראה על ביצוע מידי של העבודה, על הכנת הערכה תקציבית - על מנת להעבירה אליו ואחר כך לעיריה. הערכה זו לא הוגשה לעיריה עד היום.

היה צריך
לחצוב חציבה
לעיריה

7-8.2.72

ראש העיר משוחח טלפונית עם ד"ר א' בירן, מנהל אגף העתיקות, ומסכמים שיתקיים האום בין מר י' מינצקר, משמר מונומנטים של האגף ובין החברה לשיקום הרובע היהודי. ראש העיר משוחח טלפונית עם גב' יעל ורד ממשרד החוץ בנושא המנעות מהריסת הבית.

8.2.72

מהנדס מבנים מסוכנים משוחח טלפונית עם מר אבניאלי. זה האחרון מאשר שקבל על עצמו תיקון הבית, ויעשה זאת בהשגחת מהנדסים מומחים ובאחריותו.

10.2.72

מתקיימת שיחה טלפונית - לפי פנייתו של מר י' מינצקר אל מר אבניאלי - בה מתקיים דיון כללי ביוהר, מבלי שנכנסו לפרטים, והחברה מתבקשת להודיע לאגף העתיקות על כל פרטי הביצוע.

הקבלן ה' פפרמן מביא לשטח חומרים לביצוע התיקון (פסי פלדה).

מהנדס העיר משוחח טלפונית עם מר אבניאלי ובה דנים בעיקר על פתרון הביוב.

מר אבניאלי מוסר שאין לו עדיין תכניות לביצוע חיקון הבנין עצמו, אינו מוסר
למהנדס העיר כל דבר על סיום הבדיקות, על קבלת ההחלטה לגבי הפתרון ההנדסי,
או על התחלת ביצוע החיקון עצמו.

הרב גץ, הרב הממונה על הכותל וסביבתו, שומע בהיותו בתוך אתר החשיפה של הכותל,
הדי עבודות מעל לקרקע, מזעיק את המהנדס קוזניץ המועסק באתר החשיפה כדי לוודא
ולברר פשר העבודות, ומוסר הודעה על כך למשרד הדתות.

מר קוזניץ מגיע למקום ומוצא פועלים אשר חלקם עובדים בחציבת חורים ב"כותל הקטן"
ומפסיק את עבודתם.

ב"כותל הקטן" נחצבו ארבעה חורים.

13.2.72

מהנדס העיר שולח את עוזריו לחברה לפיתוח הרובע היהודי ושם מוצאים לראשונה,
במשרדי חברה הפיקוח, את תכנית החיקון של הבנין.

ג. תאור הנדסי של האתר והמבנה, תכנית השקום

1. תאור הנדסי

(1) האתר (ראה מפות, נספחים 2, 3).

האתר הידוע כ"כוחל הקטן" נמצא בין "שער הברזל" (באב אל-חדיד) ובין "שער המשגיח" (באב א-נאזיר) צמוד לחומה המערבית של הר הבית, כ-140 מטר מהפינה הצפונית המערבית ובמרחק של כ-200 מטר מרחבת הכוחל.

הגישה אל המקום היא מהדרך לשער הברזל ובפניה צפונה, במעברים צרים עד לחצר פתוחה בגודל (בערך) 4.50 מ' על 8.30 מטר המסומן במפה. חצר זו נמשכת מתחת למבנה בעל 2 קומות הבנוי מעל לקשת. החלק המקורה של החצר גודלו 4.80 מ' על 10.35 מטר. בקצה הקשת נמצא חדר הצמוד לחומה המערבית של הר הבית, הקרויה במקום זה "הכוחל הקטן". החדר שמש בור רקב למגורים אשר מעליו ומסביבו. לפי עדות הדיירים, רוקן "חדר" זה מזמן לזמן על ידי שפיכת השופכין לבור הנמצא מתחת לחדר ואשר הוא סמוך לחומה המערבית של הר הבית. החצר משמשת מעבר לדיירי המקום.

בחצר ובמעברים שעל ידה חפורות העלות להטיית הביוב וחבור לקו ביוב ראשי. פעולה זו נעשית כעת באמצעות העיריה וכפי שנמסר הסתיים תוך זמן קצר.

הדופן המזרחית של החצר - הן הפתוחה והן המקורה - היא החומה המערבית של הר הבית. מעל לקו הקרקע הקיים, שהוא בערך במפלס הכניסה של שער הברזל, גלויים 2-3 נדבכים של אבני החומה בעלי הממדים הגדולים. צורתם ואפן בנייתם מחאימים לאבני הכוחל המערבי בנדבכים 8-12 ממפלס רחבת הכוחל המערבי.

קטע זה של החומה בנוי אבנים אשר נפגעו בחלקן על ידי שמוש חוזר ("שמוש משנה") ובנייתן בחור הכוחל, על ידי בנייה וסחימות שונות

באבנים בעלות ממדים קטנים ועל ידי הקמת המבנים הצמודים לכותל ומשולבים בו. במפלס רצפת החצר נחפרו בתחילת פברואר 1972 שוחות בצד המזרחי ובצד המערבי, כדי לאפשר חציבת חורים בתוך הכותל ובתוך תחתית קיר הבית לצד מערב.

בתוך אבני הכותל נמצאים 4 חורים ברוחב 12-20 ס"מ, גובה 20-30 ס"מ ועומק כ-15 ס"מ. חורים אלו נחצבו ביום 11.2.72. בהתאם לתרשים עבודה של האנג' י' אכברט, הנושא את השם "הבית ליד שער הברזל חזוק רצפה בקומת קרקע" (נספח 4, 5) מיועדים החורים לקבלת פסי ברזל המונחים בחצר.

המבנה

(2)

המבנה מעל לחצר המקורה הוא בעל 2 קומות. בחקרת הקומת העליונה נמצא סדק רחב בפינה הצפונית מערבית. וכן נמצאים סדקים בחלקים אחרים של המבנה. הבניין נמצא במצב רעוע. הוא נבדק על ידי המהנדס למבנים מסוכנים, במח" מהנדס העיר. תעודה לבדיקת בנין מסוכן בצרוף דו"ח ועדת מהנדסים לבניינים מסוכנים נחתמה ביום 8.12.71 (נספח 6).

מודעה בתוקף חוקי עזר לירושלים (הריסתם של בניינים מסוכנים) חתומה על ידי מר ח' מרינוב, סגן ראש העיר מיום 10.12.71 (נספח 7) נמצאת בתיק העיריה.

תכנית לחזוק הבית ליד שער הברזל

.2

2 דפי תרשים עבודה הוכנו ביום 2.2.72, על ידי אינג' י' אכברט וחתומים על ידו (נספח 4, 5). התכנית מורכבת משני חלקים:

חזוק רצפה בקומת הקרקע

(1)

מטרת התכנית היא ליצור רצפה יציבה לחלק המקורה של החצר, אשר משמשת מעבר לדיירים. הרצפה מתוכננת כחקרת בטון בין פסים. הפסים מונחים על כותל הר הבית לצד מזרח ועל קיר המבנה לצד מערב. לשם הכנסת הפסים הוחל בחציבת חורים בתוך הכותל והקיר.

חזוק מבנה עליון

(2)

החזוק מוצע לפי עקרון של "עוגנים" אשר יחזיקו את המבנה על ידי חגורת ברזל המעוגנים לצד מזרח בחומת הר הבית או בקירות הבנויים עליה.

העוגנים מוצעים בשתי קומות: בקומה ראשונה מוצע לעגן את פסי הברזל בתוך חורים שיש לחצוב אותם בכותל, בקומה העליונה מוצע לעגן את הפסים דרך פתחים קיימים בקיר והברגתם.

(3)

עובי הקירות ומצבם לא נבדק על ידי המהנדס. המצב המיוחד של המבנים בהתייחס לחומת הר הבית לא נבדק על ידי המהנדס.

הגבלות חוקיות המתייחסות לבניה באתר

7.

ש. האתר נכלל בתכנית מתאר מקומית הנקראת תכנית מס' ע/מ. 9 אשר הופקדה, לפי הוראות חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, ביום 24.12.70 (י"פ 1684, תשי"א, עמ' 598).

2. בתשריט המצורף לתכנית יש שלושה אזורים צבועים אשר לעניננו :

(1) 7.105 שטח בלתי צבוע - שטח הר הבית ורחבת הכותל.

(2) 7.118 שטחים שצבעם חום ומותחמים בקו חום כהה - אזור לבניני ציבור

(3) 7.109 שטחים עם קווים סגולים אנכיים - שטח שיקום ושימור

3. כל העיר העתיקה היא שטח שימור ושיקום ואליה מתייחס סעיף 1. 7.201 של התכנית האומר :

"כל האזור שבתחומי העיר העתיקה מהווה שטח לשיקום ושימור עפ"י תכניות מפורטות בהתאם לסעיף 7.206".

סעיף 7.206 קובע לאמור :

"שטח שיקום ושימור של בניה חדשה או תוספת בניה או הריסה בשטח זה תעשה תוך שמירה קפדנית על האופי המיוחד שלו. כל פעולה בשטח זה תעשה אך ורק עפ"י תכניות שימור ושיקום מפורטות".

4. ההוראות הנוספות לגבי שטח הר הבית נמצאות בסעיף 7.202 לתכנית כדלהלן :

(1) 7.202 "על שטח הר הבית ורחבת הכותל יחולו כל המגבלות אשר חלות על שטח העיר העתיקה, בכפוף למטרות שבסעיף 6.5".

(2) 7.202 "בשטח הר הבית יש לשמור בקפדנות על העיצוב הכללי של המתחם ועל המבנים עצמם ואין להחיר בהם כל שינוי, אלא במקרים מיוחדים במינם באישור הועדה המקומית והועדה המחוזית".

(3) המטרות הנזכרות בסעיף 7.202.1 הן:

"6.5 שמירה על האתרים המסורתיים המשמשים נכסי קדושה והווי ליהדות ולדתות אחרות".

5. הבנין עצמו מופיע באזור המיועד בתוכנית המתאר בשטח לבניני ציבור.

6. בהתייחס לחוק היה צורך לבקש היתר עבור הבניה המוצעת לחיזוק הבית, לרבות חציבת החורים בחומת הר הבית ובכל מקרה, בין אם מתייחסים לחציבת החורים כחלק אינצידנטלי של בניה הנעשית באזור מוסדות ובין אם אנו מתייחסים לחציבת החורים בנפרד כבניה באזור הר הבית ורחבת הכותל, היה צורך באישור הועדה המחוזית. בקשה כזאת לא הוגשה לוועדה המחוזית.

7. על האתר, כחלק מחומת הר הבית, חלות הוראות החוק לשמירה על מקומות קדושים תשכ"ז-1967. משרד הדתות ממנה על ביצוע החוק.

8. על האתר חלות הוראות פקודת העתיקות. משרד החנוך והתרבות, אגף העתיקות והמוזיאונים, ממנה על ביצוע החוק.

9. לגבי מבנים מסוכנים קיים חוק עזר לירושלים (הריסתם של בנינים מסוכנים) - 1940, אשר על ביצועו ממנה עיריית ירושלים.

ה. מימצאים, חוות דעת ומסקנות

1. בעקבות שמיעת העדים, בדיקת העובדות וסדר ההתרחשויות, מגיעה הועדה למסקנה, שהפגיעה באבני "הכותל הקטן", לא נעשתה מחור כוונות זדון או כל מגמה נסתרת אחרת.

לפנינו סדרת התרחשויות מצערות שבהן נהגלו חוסר ערנות לגבי אתר מיוחד זה, רישול, הזנחה, איטיות בטיפול והיעדר מעקב צמוד ואחראי, כפי שיפורט להלן:

עם זאת, מוצאת הועדה מחובתה להעיר על כך, שלפי משקל העובדות והעדויות שהובאו בפניה, ע"י קשת מגוונת של עדים ודעות, אין להצדיק את אורח החשדות וממדי התגובות, כפי שהושמעו בציבור.

2. הועדה מציינת את ערנותם של האנשים הפועלים באזור הכותל מטעם משרד הדתות, שבזכותם נמנעו נזק ופגיעה חמורים יותר באתר והעבודה הופסקה בשלביה ההתחלתיים.

3. הוברר מעל לכל ספק שאין לעיריה, על כל שלוחותיה, אחריות למחדל המצער של החציבה ב"כותל הקטן", משום שלא קבלה לעיונה כל תכנית ולא הובא לידיעתה מועד התחלת העבודה לחיזוק הבית, על אף פניותיה המרובות.

שיקולה של העיריה בהחלטה על סגירת העבודה ל"חברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי", נראה בעינינו סביר, לאור ההנחה שחברה זו מייצגת את הנסיון המוסמך ביותר בטוג כזה של עבודות ונוכחותה באזור.

נראה לוועדה כי היה על העיריה לפעול בזריזות רבה יותר, מן הרגע שנקבע על ידה שהבנין הוא בבחינת "מבנה מטוכן", כמו"כ היה עליה לקיים מעקב סכני צמוד יותר משמסרה את העבודה ל"חברה לפיתוח ולשיקום הרובע היהודי".

4. הועדה מסילה את האחריות העיקרית והישירה למחדל המצער, על מנגנון "החברה לפיתוח ולשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה", משום שלא דאג לקבלת אישור

לתכנית הביצוע מן הגורם המזמין ומגורמים אחרים הקשורים לאתר. אמנם המבנה, שהחברה נתבקשה ע"י העיריה לטפל בחיזוקו, נמצא מחוץ לתחום אחריותה הקבועה של החברה ומחוץ למסגרת המטרות שלשמן הוקמה, אך משקבלה על עצמה לטפל בענין, מתוך רצון טוב, היה עליה לקיים גוהלים וסדרי אחריות שיבטיחו ביצוע אחראי וללא תקלות, ובפרט שאופי העבודה הנדונה אינו שונה מן העבודות שהיא מבצעת באזור והיה ידוע לה שהמדובר באתר רגיש. המחדל העיקרי של החברה היה בכך, שלא עקבה באופן צמוד אחר משמעות הפתרון ההנדסי ועד לאחר הפגיעה ב"כותל הקטן" לא ידעה על קיום התכנית ההנדסית.

הועדה דחתה את גירסתו של מנהל החברה שהוא ועובדים אחרים בחברה פעלו בענין זה באורח אישי וכמתווכים בין העיריה והקבלן. בביצוע העבודה היו מעורבות שתי חברות: חברה לפיקוח הנדסי וחברת מהנדסים-יועצים, הפועלים ברובע היהודי בקביעות מטעם החברה לפיתוח ולשיקום הרובע. כל אחד מגורמים אלה, שותף לאחריות ישירה לאשר אירע, כתוצאה מחוסר רגישותם לאופי המקודש והעתיק של האתר, דבר שניתן לצפות מפעולתם הקבועה באזור זה.

5. לאחר שהועדה עיינה בתרשים העבודה לחיזוק המבנה שהוכן ע"י חברת המהנדסים היועצים, ולאחר שהועדה קבלה הסבר על פרטיו, מחליטה הועדה לפסול פתרון זה וכל פתרון אחר אשר יתבסס על נגיעה ב"כותל הקטן".

בנושא של חיזוק הבית הצביעו מומחים בפני הועדה על קיום פתרונות אחרים. פתרונות אלה לא פורטו ולפיכך לא נבדקו.

אשר לשאלת חיזוקו של הבית, שהוגדר כמסוכן, ממליצה הועדה למנות צוות מומחים שיבדוק את ההצעות ויציע פתרון בינוי, תוך קיום הסייגים המוזכרים בדו"ח זה. הצעות צוות המומחים הידונה ב"ועדת האוס" (ראה סעיף 9 להלן) ותבוצענה רק לאחר שיתקבל אישור מהועדה המקומית והועדה המחוזית לתכנון ולבניה, כנדרש עפ"י החוק.

הועדה רשמה לפנייה את הודעת ראש העיר כי העיריה דואגת לקיום סדרי בטיחות זמניים באתר ככל שידרשו.

6. תיקון הנזק שנגרם לאבני "הכותל הקטן", ע"י החציבה בהן, מחייב בירור הלכתי ויעוץ ארכיאולוגי.
7. הועדה נתקלה בעובדה של היעדר ריכוז מוסמך של נתונים בסיסיים (פיזיים, הסטוריים, ארכיאולוגיים וכד') על האזור.
לדעת הועדה יש לערוך סקר מפורט של האזור והוא ישמש מכשיר להכוונת קבלתן של החלטות וביצוען.
8. הועדה נתקלה בתופעות של חוסר הקפדה על שמירת חוקים ותקנות.
הועדה ממליצה בפני כל הגורמים הפועלים באזור להוציא הנחיות מפורטות בנדון שיבטיחו תיקון המצב.
9. רשויות רבות קיימות באזור או קשורות אליו (נספח 8). במצב זה נפגעות אפשרויות השיקול הכוללני ותאום הפעולות. נוצרים מצבים, שדעות מסויימות אף אינן נשקלות בעת קבלת החלטות או ביצוע פעולות.
הועדה ממליצה על הקמתה של "ועדת תאום" קבועה ופעילה, בהרכב בין-משרדי ובין-מוסדי, כדי לאפשר קבלת החלטות וביצוע פעולות על יסוד של שיקול כוללני ומקיף.

יוסף שנברגר

רוני פיינשטיין

אבימר גיל

חיים קוברסקי
יו"ר הועדה

ירושלים, ב' באדר תשל"ב
17.2.1972

15/14/36/5

ב"ה, י"ב אדר תשל"ב
27 בפברואר 1972

אל: הרב ד. פרלא, מנהל הסחלקה למקומות קדושים

נכבדי,

שבוע רודף שבוע ויום רודף יום ואינני מצליח להפעיל את
הנגר ויטמן לבוא ולחקן את ארונות הקדש בכוהל. זלאיתי
נשוא!

בדרך נס לא נגרם אסון השבוע בשנהשקתה כנף דלת כבדה
המשקל מארה"ק ועוד כחוט השערה והיתה פוגעה בראשו של ילד.

למרות לחצי היום יומי, לא מצאו בעלי הנגריה הנ"ל לבוא
ולחקן את כל הטעון חקון, אף כי מוכס מזמן על כך כחוראות
אדר" שנברגר.

לכן, הנני מבקש להשתחרר מ"האפוסטרופסות" של הנגריה הנ"ל
ולהזמין דרך המסק באופן הרחוף ביותר נגר מתאים אשר יבצע
את העבודה.

זאת ועוד: משה"כ עומדה לבצע את בנין ארה"ק. כב"ה שר דורש
בכל חוקף שכל העבודה הסתיים לפני חג המצות המעל"ט וחוששני
מאד שכ"קצב" זה יתקשה לי לקבוע לאיזה חג המצות הסתיים
העבודה הנ"ל.

לשפולכם הרחוף.

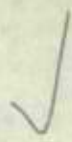
ב ב ר כ ה,

הרב מ.י. גץ
רב הכוהל המערבי.

העתק: כב"ה שר
לאריבל יוסף שנברגר.

א"י (גול) 15/14/36/כ
ירושלים, כ"ו חשרי תשכ"ט

לכבוד
שר הדתות
כ א ו

נא להביא את התזכיר המצורף לדיון בוועדת השרים
ביום ראשון הקרוב, בגלל דחיפות העניין.

בכבוד רב

צ"כ מ. י. ק. י. א. א.

ירושלים, כ"ו תשרי תשכ"ט

לכבוד

ועדת השרים לענייני מקומות קדושים

ירושלים

ש.נ.ס.

הנני מתכבד להגיש בזה תזכיר בענין חידוש הרחוב
שעבר לאורך הכותל המערבי. נראה לי כי לענין הזה
חשיבות מרובה, והוא דחוף מאד.

בכבוד רב

ד"ר א. י. ימלמן

ד"ר א. ימלמן
האוניברסיטה העברית

1900

RECEIVED, CHAS. H. H. H.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1900

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1900

1900

1900

1900

בעתונות פורסם שירדן עומדת להציע תכנית לחלוקת העיר העתיקה, שלפיה יימסרו לנו רק הכותל המערבי והרובע היהודי. מאחר ומלבד מקומות אלה אכן אין אחיזה יהודית ברובעים אחרים של העיר, ובתמונות העיר נראים בה מסגדים וכנסיות רבים, אך לא דבר יהודי מלבד הכותל, הנראה לעין רק בפינה הדרומית של העיר, עלולה תכנית זו להיראות למעצמות ולדעת הקהל העולמית.

הואיל וכל העולם, אפילו הערבים, מודים בקדושת הכותל ליהודים, הוכל חשיפתו לכל אורכו לסכל תכנית זו. עתה גלויים 60 מטר מהכותל, אך אורכו 445 מטר, וכאשר יחשף הוא יזדקק לאורך לבה של העיר, ושום תכנית לחלוקת העיר לא תחקבל על דעתם של אנשים בלתי משוחדים.

בימי הביניים עבר הרחוב משער שכם לשער האשפות ליד הכותל המערבי לכל אורכו⁽¹⁾. גם עתה גלויים קטעים מהרחוב בהפסקות, ומתוך 515 המטרים שבין רחוב שער האריות ובין הפינה הדרום מערבית של הר הבית, מוסחרים רק 171 מטר, על ידי 15 בתים⁽²⁾. הבתים הם בני קומה אחת או שתיים, ושטחם הכולל רק 2 דונם. אין בהם מסגד או כנסיה.

אפשר לעשות את הרחוב במפלס הנמוך מהקרקע הנוכחית, כלומר במפלס המקורי של הרחוב בימי הביניים, אשר נחטס בקירות כדי להפוך קטעים ממנו לבורות. במקרים מיוחדים אפשר להשאיר את הבית למעלה, והרחוב יעבור מתחתיו; כמו למשל במחכמה (במקרה שתופחת המחכמה יהיה המדובר רק בבתים לאורך 139 מטר, ושטחם הכולל רק דונם וחצי).

אם לא עכשיו - אימתי נעשה זאת? אילו לא היו הורסים את שכונת המוגרבים עם השחרור, הייתה ההריסה נמשכת זמן רב; ואם לא נראה ברגע זה שהכותל לכל אורכו קדוש ליהודים וכי הוא שלנו, אנו מונעים מעצמנו טיעון חזק נגד מזימות שונאינו.

בצפון מזרח ירושלים הופקעו 3000 דונם, ממזרח לרובע היהודי הופקעו 50 דונם, וכאן המדובר רק בשנים או באחד וחצי דונמים. אפשר לשלם לבעלי הבתים תשלום כפול ומכופל משוי הבתים, עד כדי כך שהם ישמחו לכך. אך בלי הפקעה הם לא בגללם יוכלו לקחת את הכסף במכירה מרצון, מפחד הלאומנים הערבים.

חוצאות נוספות לחשיפת הכותל

(1) חנועת יהודים בחלק נוסף של העיר העתיקה; תחזק את שלטוננו בה.
(2) לחשיפה יש חשיבות ארכיאולוגית והיסטורית העולה על זו של כל יתר הגילויים הארכיאולוגיים בארץ.

(3) הכותל יתגלה לכל הדרו.

(4) גילוי הכותל לכל אורכו, כלומר לכל אורך הר הבית, תמחיש בעיני העולם גם את זכותנו בהר הבית עצמו (דבר שאינו מורגש עתה, כאשר נראה כאילו לנו קדוש רק קטע קטן בדרום).

(5) תומת העיר העתיקה נחשפה עתה לפי תכנית אנגלית לחשיפה מסביב מנימוקי יופי, רושם והיסטוריה. נימוקים אלה כוחם יפה גם לגבי הר הבית, שחומתו גלויה עתה כבר במזרח, בדרום ובחלק מהמערב (בצפון אין צורך בחשיפה, כי שם התומה אינה עתיקה).

The first of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The second of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The third of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The fourth of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The fifth of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The sixth of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

THE EVIDENCE OF THE ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

The first of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The second of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The third of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

The fourth of these is the fact that the
evidence is not only abundant but also
clearly defined. It is not only the
fact that the evidence is abundant but
also the fact that it is clearly defined.

15/14/36/2

דעות סותרות על עתידותו של הבית ליד הכותל הקטן

הטענות על עתידותו של הבית הרעוע ליד "הכותל-הקטן" אין להם אסמכתא מדעית - זאת גילה חוקר ירושלמי מהאוניברסיטה העברית שהביט חומר זה לבגורמים פטלתיים הקוסקים בנושא.

קביעתו של ד"ר א. כירון פנהל אגף העתיקות במשרד החינוך שהבית הנחשט סלע מחלוקת מזוהה עם "מדרסה אלחנבלית" שנבנתה לפני 600 שנה, קביעה שעלית הסכנה גם משרד החינוך בהסלאתו לסקס את הבית, מיוסדת על טענה באוגרטיה.

"מדרסה אלחנבלית" נמצאה במרחק של עשרה מטרים מהר-הבית. רשימת של ההיסטוריון הערבי הנודע מוג'יר א-דין שהי לפני 470 שנה (1495 למנהס"ג) בירושלים, הכוללת את כתי הספר הערביים, מחולקת לבתי ספר (מדרסות) המורים לתר-הבית ובתי ספר שאינם ממורים אל החוזה. מדרסה "אלחנבלית" כלולה ברשימה כמי הספר שהינם ממורים לחופה הר-הבית.

קדוח 1952 בגד קביעה מוטעית זו נמצאה בספרו של ההיסטוריון הערבי בן-דודגו, עארף על עארף היטיש, הכותב שהבנין בו הייתה בעבר מדרסה "אלחנבלית" משמשה היום בית ממורים של משמחה קטיב. לעומת זאת הבית המעורער הנמוד אל הכותל עייך למשמחה שיחמבי הממבורה, לרבייה, בבית זה מזה דורות. ואילו משמחה קטיב גרה יותר מקרבה במרחק של 25-35 מטר לער מהר-הבית, כך שלדעה יורעי דבר נמחמבו קביעותיו של ד"ר כירון, מבלי שיחיה להם יסוד מדעי מבוסס.

מקור גומף המערער על קביעה זו מבוי בספר "מורכי" אופ ווסמרון מלחסיין" המשכם את תוצאות החקירות של קסטן ג'רלם וורן, המחקר הכריטי שחבר ובדק את יסודות הכותל המערבי לפני כמאה שנה.

בעמוד 279 (סרך 3 ירושלים) נרשמה נקודה קומק של שכבה הסלע המבטי במרחק 80 רגל ממזון לשער הכרזל. נקודה זו גקבעה על ידי המהנדס טיק מחוקרי ירושלים כמפה שחפרו את יסודותיו של הבית הרעוע שבו גרה היום משמחה שיחמבי, וורן אף בספר מהמבורי שגר שם סיפר לו שהוב כנה את הבית. מזה מחברר שביה זה נכנה מחקומה הממירות של ווארן, כלומר לפני 100 שנה בלבד.

הנחה זו מהמשרד גם מחוץ המונה מקורסמה ספר של בדודור-מוממון שהוסיק לפני 100 שנה, שהמונה זו מחברר כי מחקומה 566 הממורה לא עמד ביה במקום זה. המונה דומה מחומה מקומה מהמסמה בספר אחר של ג'ויין-למטר. לפני 300 שנה הייתה דרך לאורך

THE FIRST PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

IN TWO VOLUMES
THE FIRST

THE SECOND PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

THE THIRD PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

THE FOURTH PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

THE FIFTH PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

THE SIXTH PART OF THE HISTORY OF THE
REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET

הכוחל המערבי טען תברזל עד לשער המסבית, כמי שגורם בצורה ברורה במסמך
טהורספה ספר של חנוכח החולנדי דמר שהוסמך לפני 290 שנה. כך שלא ספר גבנו
הבמים במקומה באחרת הרבה יותר.

עובדות אלה נכלסו, כנראה, מיריעתו של סנחל אגף העתיקות, ד"ר אברהם בירן
בעת שנחב את הוח דעת שלו, יתר על כן, אמרו אנשי חוק, שאין כל איסור לתרום
בית עתיק בעורער, אולם הייבים לצלם אותו לערוך עליו מרשימים לצדכי החיסטורית
לפני שהורסים אותו.

THE FIRST PART OF THE BOOK IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME.

THE SECOND PART IS A HISTORY OF THE
CITY OF NEW YORK FROM ITS FOUNDATION TO THE
PRESENT TIME.

15/11/36/6

ראש העיר
رئيس البلدية
MAYOR OF JERUSALEM

ו' אדר תשל"ב
21.2.72

לכבוד
ד"ר ז. ורהפטיג
שר הדתות
משרד הדתות
ירושלים

אדוני השר,

תודה לך על כך שהסבת תשומת ליבי לכותרת עתון "דבר" מהבוקר.

רצ"ב, אני מעביר אליך העתק מכתבי למערכת העתון.

בברכה,
טדי קולק

ו' אדר תשל"ב
21.2.72

לכבוד
מערכת עתון "דבר"
ירושלים

בזיקה למאמרכם החת הכותרת "קולק: שר הדתות המליץ בזמנו על שיקום
הבית הערבי" - מיום 21.2.72.

מעולם לא אמרתי כי שר הדתות המליץ על שקום הבית ע"י הכותל. כל
אשר אמרתי הוא כי בשעתו הורעתי לשר הדתות על כך שאנו אמנם עומדים
לשקם את הבית וצריך להפסיק את ההפירות ממחל לבית עד לאחר גמר
שיקומו וכי באותה עת לא הביע השר כל התנגדות לצעדים אלו.
הנחתי גם כן שהסכמתו נבעה מעצם הכנתו כי יהיה קשה יותר לחשוף את
הכותל ע"י המשך ההפירות החת קרקעיות זאת אמנם הבית יפול, למרות
שלא הוכח רבים בעולם יאמינו כי זה קרה כתוצאה מההפירות החת-
קרקעיות.

לידיעתכם.

בברכה,

טרי קולק

העתק: ה"ר ז. ורהפטינג, שר הדתות

ירושלים, ה' באדר תשל"ב
20 בפברואר 1972
952

15/14/36/5

לכבוד
מר ד. רוזן
משרד הפנים
ירושלים

א.נ.א.

הנדון: מכתבך מיום 14.2.72 מס' 667/14

קבלתי העתק מכתבך למר מ. אבניאלי. אני מתפלא
על כך שהמכתב נשלח אלי. דומני שבקשה לכנוס ההנהלה צריך
היה להפנות אלי כיו"ר ועדת החליפיים.

לעצם הענין, מכתבך נכתב לאחר שראש הממשלה מנתה
ועדת חקירה ואין זה נהוג לדון בנושא שלגביו הוקמה ועדת
חקירה, אלא, להמתין לתוצאות החקירה.

לפי מיטב הבנתי יוגש הדו"ח לראש הממשלה ויובא
לדיון בוועדת השדים.

אי לצאת אינני רואה בשלב זה טעם לכנס את ועדת
החליפיים.

בכבוד רב,
י. תמיר
יו"ר מועצת המנהלים

העתקים: לכל החליפיים

OFFICE OF THE
DIRECTOR
1964

1964
1964
1964
1964

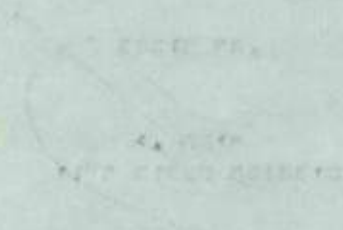
1964-1965

1964-1965
1964-1965
1964-1965
1964-1965

1964-1965
1964-1965
1964-1965
1964-1965

1964-1965
1964-1965
1964-1965
1964-1965

1964-1965
1964-1965
1964-1965
1964-1965

1964-1965

14/11/36/כ

ב"ה ירושלים, ט' באדר תשל"ב
24 באדר 1972

לכבוד

ד"ר רוזן

משרד הפנים

ירושלים

א.נ.א.

שר החינוך בקטני לאשר קבלת הכתובן ט-כ"ט בשבט תשל"ב
(14.2.72).

ב ב ר כ ה ,

רבקה וילברג
מזכירת השר

מדינת ישראל

משרד הפנים

לאשר בתלדה.

זכור

שר הפנים

ישראל

הכרזה

מאת

צ'י ז'ונג

ר"ה, ג'ט שנת ה'שנ"ד ירושלים
(14.2.72)

IN THE COURT OF THE COMMONS OF GREAT BRITAIN ASSEMBLED
IN PARLIAMENT ASSEMBLED

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

THE PETITION OF THE
THE PETITION OF THE

(2) מה טעם להטריח נציגי משרד הממשלה, שהם חליפי הסרים בחברה, ולהעלות "בדלת אחורית" נושאים רציניים לדיון, בו בזמן שסנהל החברה עוסק כבר בביצוע עבודות שהדיון בהם לא נסתיים ולא נפלה החלטה?

אגב: בדבריו הנ"ל של מר חמיר נאמר, כאילו בקשה ראש עיריית ירושלים הצטמצמה • שהחברה תעסוק "בפיקוח עליון על העבודה" בעוד שלמי דבריוך אמש ברדיו והציטוט הנ"ל מ"דבר" יוצא ברור, כי המדובר בביצוע עבודות מטעם עיריית ירושלים.

בברכת ירושלים השלימה

ד"ר ח'י
דב רוזן
סנהל המחלקה

הצעה:

לשר הפנים
למנכ"ל משרד הפנים
לחליפיהם:

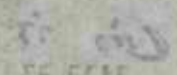
מ.ר. הממשלה	למר ז' חמיר
מ. הבטחון	ס/א שקד
מ. הדתות	מר י' וינברג
מ. החוץ	גב' י' ורד
מ. המשטרה	ג/מ רוזין
מ. המשפטים	מר ז' שר
מ. השכון	מר ש' פלג
מ. הבריאות	מר ר' קוצר
מ. החירות	מר ד' וילק
מ. הקליטה	מר א' לוי
העיריה	מר מ' בנבנישתי
מ.ר. הממשלה	מר י' שניא
	מר ר' גלוסקינסקי

לשר סלמן, סנהל רשות החברות הממשלתיות
לחיק 6671

1) On the 10th day of the month of June, 1964, the undersigned, "John Doe", of the County of ... State of ... did execute and deliver to the undersigned, "Jane Doe", a certain instrument, to wit: a certain ... and the same is hereby acknowledged.

2) On the 11th day of the month of June, 1964, the undersigned, "John Doe", of the County of ... State of ... did execute and deliver to the undersigned, "Jane Doe", a certain instrument, to wit: a certain ... and the same is hereby acknowledged.

Witness my hand and seal this 12th day of June, 1964.

John Doe
County Clerk

Witness

For the County of ...
County Clerk

For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe
For the County of ...	John Doe

For the County of ...
County Clerk

15/14/36/3

ב"ח ירושלים, ח' באדר תשל"ב
23 במרואר 1972

מכוד

ר מנחם שיינמן, יו"ר

מועצה חרמית

ל - מביב

מכוד

דינר לאשר קבלת מכתבן מיום א' באדר תשל"ב
ענין הסביעה בכותל המערבי וחקיקי המברקים
מפורטים.

ב ב ר כ ח ,

דאב רוזנברג
עוזר השד

המועצה הדתית לתל-אביב-יפו

רחוב אורי 1. פנת שדרות דוד המלך 33

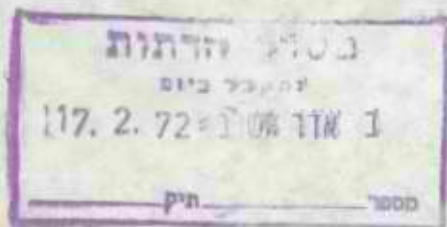
ת.ד. 9
טלפון: 260271

בתשובה נא להזכיר

מס' 992/ל"ב

ב"ה יום א' אדר תשל"ב
(16.2.72)

לכבוד
ד"ר ז. ורהפטיג
שר הדתות
ירושלים.

שר מאד נכבד,

ר"ב הננו מתכבדים להפציץ לכב' העתקי 2 מברקי מחאה ששלחנו לראש הממשלה הגב' גולדה מאיר ולראש עיריית ירושלים מר מדי קולק, בקשר לפגיעה החמורה בכותל-המערבי.

הנהלת המועצה הדתית בישיבתה מאכס מבקשת מכב' השר לפעול כמיטב יכולתו למען לא יישנה מקרה דומה בעתיד.

בכבוד רב,

פינחס שינמן
ראש המועצה הדתית

988/ל"ב

הגב' גולדה מאיר ראש הממשלה
משרד ראש הממשלה
ירושלים

הנהלת המועצה הדתית בתל-אביב-יפו ביטוחה מאמש הביעה הזדעזעות
וחרדה מהילול הקודש בעקבות הפגיעה בכוהל המערבי שריר בית מקדשנו
ומבקשת לנקוט בכל האמצעים למען לא יישנה מקרה דומה.

מינחם שינמן
ראש המועצה הדתית לתל-אביב-יפו

THE UNITED STATES OF AMERICA
DOES HEREBY CERTIFY
THAT

THE FOLLOWING IS A TRUE AND CORRECT
COPY OF THE ORIGINAL AS
FILED IN THE OFFICE OF THE
CLERK OF THE DISTRICT COURT
AT THE CITY OF NEW YORK

IN WITNESS WHEREOF
I HAVE HEREUNTO SET MY HAND
AND SEAL OF OFFICE

1987/ל-ב

א.א.א. (16272)

1774

מר מדי קולק

ראש עיריית ירושלים
ירושלים

הנהלת המועצה הדתית כולל-אביב-יפו בישיבתה מאמץ הביעה הזדעזעות וחרידה
מחילול הקודש בעקבות הטגיעה בכותל המערבי שריד בית מקדשנו ומבקשת לנקוט
בכל האמצעים למען לא יישנה מקרה דומה.

פינחס שיגמן
ראש המועצה הדתית לתל-אביב-יפו

9

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

15/14/36/2 (מסמך)

"It is indisputable, in fact, that the necessary reconstruction of the Jewish quarter, destroyed by acts of war, meant the partial destruction of remains preserved in the sub-soil or that it would be impossible to carry out excavations for a very long time if not for ever, and that it is therefore perfectly justifiable to excavate now".

"The work in hand is not threatening the stability of any building. The most important remains such as the wall of the first precinct, the Roman house destroyed by fire in the year 70 and discovered with part of its furniture, the Byzantine Basilica identified with the famous Nea Busihia, built by Justinian, are or will be preserved under concrete slabs and made accessible. They augment the archaeological heritage of the city".

III. CLEARANCE WORK

10. Concerning the underground chambers above which "there stand, in particular, a proportion of the most important Muslim monuments in Jerusalem such as the Cotton Market, mosques, famous tombs, Muslim schools, the courts, the Muslim Court, etc...",

"They are very strongly constructed and apart from a few cracks due to earth tremors are in an excellent state of preservation. The underground chambers have, over the centuries, become filled with masses of black earth. Some had been kept free and were used either as cess-pools or as water reservoirs in a neighbourhood which is a sanitary horror. Few chambers or corridors were completely filled and the upper part of the vaults generally remained clear of debris which enabled C. Warren, who first discovered these underground chambers a century ago, to make a rough and ready count of them. The same state of affairs prevails in the underground chambers which are not yet cleared. This observed fact is important as regards the stability of the group and the safety of the buildings standing above it, since in fact the clearance work is not altering the former situation at all as the vaults have always genuinely borne the weight of the buildings on top".

"The work now in hand consists of emptying the chambers of the masses of earth and rubbish accumulated there".

"The present operations cannot be equated with excavation of the conventional type. What is in fact going on is a freeing of a subterranean monument which is justifiable on the score both of the undoubted cultural interest of the structure and of the improvement in sanitation which it will effect when the work is finished and the polluted waters are evacuated by new conduits".

"Wherever damage due to earth tremors might have given cause for concern, the necessary reinforcement work has been carried out under the supervision of Mr. Pysin, the engineer detailed by the municipal authorities to keep a check on the work proceeding from the safety angle. In this respect, therefore, it can be claimed that the situation has been definitely improved compared to what it was. I personally inspected certain buildings erected above the area that has been cleared, and did not observe the slightest sign of subsidence or recent cracking".

"It must, however, be pointed out that, in two places where the chambers against the wall of the Temple enclosure are not contiguous, narrow tunnels have been dug in the earth banking, to free the Wall, which can be inspected to a limited height to within the vicinity of Bab-el-Hadid".

"These tunnels, the longest of which extends for twenty metres, are solidly braced by means of metal tubes. However, this is undoubtedly a temporary solution and the greatest attention will have to be given to the definitive consolidation, if the stability of the buildings erected above them is not to be imperilled. Uneasiness about this on the part of the owners of these properties is perfectly understandable and justified; it would be a good thing if they could be reassured on this point. Technically, the execution of the work, necessary for the purpose presents no major problems, but much depends upon the care and prudence with which they should be executed."

IV. CONSERVATION OF JERUSALEM'S MONUMENTAL HERITAGE

11. With regard to the Jewish Quarter "in the process of being restored and rebuilt",

"The work is being directed by a private firm of architects which has, indisputably, set about it with enthusiasm and the will to do it well. They are preserving those buildings or parts of buildings which can, in their view, be saved, and incorporating them in residential constructions which meet present-day needs. There is, however, no doubt that, both in conception and as regards certain restoration techniques, the work is often below what one might have hoped. A fact emerging from discussions which I had with some of those in charge, was that they are not abreast of the principles and techniques of restoration generally accepted in the world. This state of affairs is all the more to be regretted in that neither expense nor effort is spared to preserve the old parts, and, if only the required technical props were there, there would be everything needed for doing a really sound job - which, after all does not happen so very frequently when the rehabilitation and restoration of an old district is undertaken".

12. With regard to the Arab buildings and monuments,

"In his report of 5 July 1969, Mr. Angelis d'Ossat drew the attention of the Director-General of Unesco to the "out-dated methods by which the thorough-going renovation of the Omar Mosque was undertaken some ten years ago".

"Certain 'restoration operations' recently carried out on the entrance portico of a Madrassa in Ala ed Din Street close by Bal el Nadhir, are misconceived - as an certain reconstruction operations are being done on a building belonging to the Waqf in the same street".

"In view of the exceptional importance of the buildings and monuments concerned, technical assistance is vital, and urgently needed".

V. THE TOWN PLANNING OF JERUSALEM

13. With regard to the Jerusalem Master Plan 1968,

"This Plan in no way alters the structure of the appearance of the Old Town, bounded by the Ottoman Ramparts".

15/1436/5
15

~~80~~
~~57~~
~~137~~
~~13~~

28 מטה אלה-מטה 5 מטה

336 מטה אלה-מטה 6 מטה

מטה 3, 1

מטה 484 מטה אלה

מטה 3 מטה 1

484

336

148 מטה

מטה 3, 1

מטה 50, 100

מטה 3, 1

מטה 3, 1

וז/לז

דיוקל מיומ
מיוקל זיוק

11/11

11/11/11

מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק
מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק
מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק
מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק

מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק

מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק

מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק
מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק

מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק מיוקל זיוק

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

מ"ס מ-100 - מלחמה
המלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה
מלחמה המהירה

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת סבורה כי שידור שבועי לימאים ישראלים המנותקים לתקופה ממושכת מביתם עשוי לעזור ביצירת קשר חי עם הנעשה בארץ, עם משפחת הימאי החייה בתנאים שונים וקשים מבחינה חברתית ונפשית, כן יכול השידור השבועי לתרום למאמץ הגורמים הממשלתיים לעידוד הימאות הישראלית ולביסוסה, מבחינת כוח אדם ישראלי המתמקט והולך בצי הסוחר.

הוועדה סבורה כי חשיבותו של השידור לימאים בלב-ים אינו עומד ביחס כלשהו לסכום הנדרש מהממשלה להפקת שידור זה.

לפיכך פונה ועדת החינוך והתרבות של הכנסת לממשלה כי תמצא את המקור למימון הפעולה ותעניקו למנהל שירותי הרווחה לימאים לשם חידוש השידורים לימאי ישראל המשרתים בלב-ים.

ירושלים, א' באדר תשל"ב
16 בפברואר 1972

2. no back in 6 months
- 7/1 - see me no plan
283 - statement on

[illegible]

ד"ר ארי' ש/ר

2. Initial Check in Project

1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 25

מלך המלכות

1/2 cup sugar and 1/4

2. РАКН 7 ВМ 122

$\frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} f(x) dx = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(x) dx$

הכרזת חוק - 2.13.1953

1870

Or. nat. - yek a elaz an

...אם תהיה נא -

[!epl pr]

1, KJ 2.2 200 20

קנין של לבן / נד

fly, which is as if
the fly is like

all in like

ה'תרס"ה - 5

[illegible]

מסקנות ועדת החינוך והתרבות של הכנסת

בנושא: "שידורים לימים בלב-ים"

מליאת הכנסת העבירה ביום כ"ח בתמוז תשל"א - 21.7.71 לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת הצעה לסדר יום מס' 746 של ח"כ מ. ורמון (המערך) בנושא: תכניות מיוחדות בשרות השידור לימאים בלב-ים.

ועדת החינוך והתרבות הקדישה ארבע ישיבות לנושא, במהלכן שמעה עדויות מפי נציגי מנהל שרותי הרווחה לימאים ונציגי משרד התחבורה.

מדברי העדים למדה הוועדה כי היוזמה להפקת שידורים לימאים יצאה בזמנו ממקורות שאינם ממשלתיים וכי שידורים אילו נעסקו במלחמת ששת הימים מסיבות טכניות. במנהל שירותי הרווחה לימאים אשר הוקם ב-1970 ואשר בתחום פעולותיו כלול נושא זה, מיוצגת הממשלה מאחד משלושת הגורמים האחראים על מדיניות חלוקת התקציב.

ההוצאות לשידור השידורים במשך מחצית שעה פעם אחת בשבוע מסתכמות בסכום של כ-40,000 ל"י בשנה. הוועדה הגינה מדברי הנוגעים בדבר כי במידה והממשלה תאשר סך של כ-13,000 ל"י לנושא, חייב יהיה כל אחד משני הגורמים האחרים הסותפים בשרותי הרווחה לימאים איגוד הימאים וחברות הספנות, להקציב סכום זה לשם אותה פעולה.

הוועדה שמעה בסיפוק את הודעת מנהל רשות השידור כי הרשות רואה בחיוב את שידור השידורים לימאים, ואף עיבדה תכנית לשידור חד-שבועי בן עשרים דקות. עם זאת קיבלה הוועדה את טענת רשות השידור כי המקור למימון ההפקה והשידור חייב להמצא במשרד ממשלתי האחראי לטיפול בימאים.

הוועדה שמעה מפי נציגי משרד התחבורה כי אין משרדו מעניק לנושא זה עדיפות בסולם הפעילויות למען רווחת הימאים וכי כל הקציב נוסף, אם ניתן, יפנה אגף הספנות לנושאים אחרים חשובים יותר מאשר שידורים לימאים בלב-ים, דוגמה לנושא חשוב יותר הבראו אנשי אגף הספנות את הפעולות לקידום חינוכם של ילדי הימאים.

נימוקי אגף הספנות מעוגנים בעובדה ששידורים אלו ישרתו לא יותר מאשר 40% הימאים הישראליים בצי הסוחר וכי ניתן להחליף תכנים באמצעים זולים יותר. נוסף לכך אין שידורים אלה נכנסים, לדעת האגף לתחום השירותים המקצועיים הממומנים ישירות ע"י משרד. נציגי אגף הספנות ציינו בפני הוועדה נטייתם של פעילויות אשר לדעתם יש להעדיף על פני השידורים האמורים.

ל'ה' תש"ח
ה'תש"ח

[ה'תש"ח 1681-1682]
ה'תש"ח
ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח
ה'תש"ח
ה'תש"ח
ה'תש"ח

ה'תש"ח
ה'תש"ח
ה'תש"ח

ה'תש"ח
ה'תש"ח

הצעות-חוק והצעות לסדר-היום

הצעת חוק מס' קל"ו

חוק הבחירות למרעצו הרבנות הראשית, תשל"א-1971
(של חה"כ ז. צימרמן)

הצעת חוק מס' קצ"ז

חוק הביטואים והגירויים האזרחיים, תשל"א-1971
(של חה"כ א. אבנרי)

הצעות לסדר-היום
מדרי ולות הדירות בעמידר

של חה"כ: י. בן-מאיר מס' 1199
י. הורביץ מס' 1201
א. שוסק מס' 1217

הצעה לסה"י מס' 1197

הבטיחות בוערפה האזרחית
(של חה"כ ג. פת)

הצעה לסה"י מס' 1210

הצורך בנקיטת אמצעים דחופים למעורר דעת מיקוח הטיסות
והבטיחות במל הערפת לוד
(של חה"כ ס. יר)

הצעות לסדר-היום

הפגיעה באבני הכותל המערבי

של חה"כ: ס. בנין מס' 1202
י. רפאל מס' 1203
ס. אביזהר מס' 1204
ק. כהנא מס' 1205
א. שוסק מס' 1206
א. אבנרי מס' 1207
ס. לורנץ מס' 1208

יו"ר הכנסת והסגנים אישרו דחיפותן של הצעות לסה"י
דלעיל, ויידונו בישיבת הכנסת פחר, יום ד', א' אדר
תשל"ב - 16.2.72.

✓ 15/14/36/5

דו"ח הועדה לבדיקת עניין פעולות הבינוי והקידוח
באבני הכותל המערבי, בחלקו הידוע בתור "הכותל הקטן",
שנתמנתה ע"י ראש הממשלה, הגב' גולדה מאיר

חברי הועדה:

חיים קוברסקי, יו"ר

אבימר גיל

רוני פיינשטיין

יוסף שנברגר

ירושלים, ב' באדר תשל"ב
17 בפברואר 1972.

with them a copy of the book "The
The book is a copy of the book "The
The book is a copy of the book "The

12

1

The book is a copy of the book "The

The book is a copy of the book "The

The book is a copy of the book "The

The book is a copy of the book "The

The book is a copy of the book "The

The book is a copy of the book "The

תוכן הענינים

עמוד

1

א. מ ב ו א

3

ב. סהלך הארועים

8

ג. תאור הנדסי של האתר והמבנה, תכנית השקום

11

ד. הגבלות חוקיות המתייחסות לבנייה באתר

13

ה. מימצאים, חוות דעה ומסקנות

ו. נספחים 1 - 9

דו"ח ועדת הבירור לבדיקת פעולות הבינוי והקידוח באבני הכותל המערבי,
בחלקו הידוע בתור "הכותל הקטן"

א. מבוא

1. ביום כ"ח בשבט תשל"ב (13.2.72) נתמנו הח"מ, ע"י ראש הממשלה הגב' גולדה מאיר, להיות ועדת בירור לבדיקת עניין פעולות הבינוי והקידוח באבני הכותל המערבי, בחלקו הידוע בתור "הכותל המערבי".

142

2. הועדה קיימה 7 ישיבות, הוזמנו והופיעו בפניה (לפי סדר הופעתם):

- (1) מר עמקים יפה, מהנדס העיר;
- (2) מר שמואל בנארי, מהנדס בנינים מסוכנים, העיריה;
- (3) מר טדי קולק, ראש העיר;
- (4) מר משה אבניאלי, מנהל החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי;
- (5) הרב י' מ' גץ, הרב הממונה על הכותל וסביבתו;
- (6) הרב דב פרלא, הממונה על המקומות הקדושים, משרד הדתות;
- (7) מר יצחק לרר, מהחברה לתאום ולפיקוח ד' לוי, מתאם ומפקח על עבודות החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי;
- (8) מר הלל פפרמן, קבלן;
- (9) מר מאיר קוזניץ, מחברת "משהב", מהנדס-ביצוע עבודות החשיפה של הכותל, המבוצעות ע"י משרד הדתות;
- (10) מר יצחק גרוסמן, דובר העיריה ועוזר אישי לראש העיר;
- (11) ד"ר א' בירן, מנהל אגף העתיקות והמוזיאונים, משרד החינוך והתרבות;
- (12) מר יוחנן מינצקר, ארכיטקט, משמר מונומנטים, אגף העתיקות;
- (13) מר יעקב אכברס, מהנדס, חברת מהנדסים-יועצים;
- (14) מר שמעון זגני, עובד פיקוח בחברה לתאום ולפיקוח, ד' לוי;
- (15) מר מוחמד כאשור, עובד הוחרדה לתפקידים מיוחדים לעניני מזרח ירושלים בעיריה.

נרשם פרוטוקול מפורט (מתוך הקלטה) הכולל דבריהם של כל העדים שהופיעו בפני הועדה. רצ"ב דוחו"ת משיבות הועדה, פרוטוקולים מפורטים ומסמכים שהוגשו לוועדה (נספח 1).

3. חברי הועדה ביקרו באתר "הכותל הקטן" ביום כ"ט בשבט, תשל"ב (14.2.72).

4. הועדה סיכמה לעצמה סדר הארועים במקום, עפ"י העדויות ועפ"י הדוקומנטציה שנמסרו לה.

כמו"כ הגדירה הועדה את חלקו של כל גורם בהשתלשלות זו ומידה אחריותו לה. תוך כדי הבירורים והדיונים ראתה הועדה צורך להעיר גם כמה הערות, החורגות מתחום האתר שמדובר בו, שיש להן משמעות של לקחים לקראת העתיד.

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year.

2. The second part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

3. The third part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

4. The fourth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

Conclusion

5. The fifth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

6. The sixth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

7. The seventh part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

ב. מהלך הארועים

להלן תיאור כרונולוגי ועובדתי של מהלך הארועים, כפי שהתברר לחברי הועדה מהעדויות ומהמסמכים אשר הובאו לפניה:

5.12.71

במשרד מהנדס בנינים מסוכנים בעיריית ירושלים התקבלה הודעה טלפונית מהמשרה בדבר מפולת בסביבות שער הברזל.

השטח נבדק ולא נמצא כל סימן של סכנה.

8.12.71

המשרה מודיעה למהנדס בנינים מסוכנים בעיריית ירושלים על שקיעה נוספת באותו מקום ועל בנין סדוק על יד מקום זה.

לאחר ביקור צוות עובדי העירייה מגיעים למסקנה שקיימת סכנת התכווטות הבניין ויש צורך בפינוי מיידי של 2 משפחות ממנו. דרושה הריסת המבנה המסוכן ויש לרוקן את בור השופכין במרחף הבנין.

10.12.71

בהתאם לנוהל ולחוק נחתמה על ידי ממלא מקום ראש העיר - הודעה על פינוי הדירות והריסת הבנין.

ראש העיר משוחח עם מהנדס העיר ומבקשו לבדוק באופן אישי את הבנין ולראות אם אפשר לשפצו ולחקנו ולמנוע הריסתו.

ממלא מקום ראש העיר פונה למהנדס בנינים מסוכנים בעירייה בדרישה לעכב משלוח צוו הפינוי וההריסה.

THEORY

The first part of the theory is the definition of the function $f(x)$ and the function $F(x)$. The function $f(x)$ is defined as the function which is continuous at x and has a unique tangent at x . The function $F(x)$ is defined as the function which is continuous at x and has a unique tangent at x .

DEFINITION

A function $f(x)$ is said to be continuous at x if and only if $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = f(a)$. A function $f(x)$ is said to have a unique tangent at x if and only if $\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) - f(a)}{x - a} = L$ exists and is unique.

THEOREM

If $f(x)$ is continuous at x and has a unique tangent at x , then $f(x)$ is differentiable at x .

PROOF

Let $f(x)$ be a function which is continuous at x and has a unique tangent at x . Then $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = f(a)$ and $\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) - f(a)}{x - a} = L$ exists and is unique.

THEOREM

If $f(x)$ is differentiable at x , then $f(x)$ is continuous at x and has a unique tangent at x .

PROOF

Let $f(x)$ be a function which is differentiable at x . Then $\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) - f(a)}{x - a} = L$ exists and is unique. It follows that $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = f(a)$ and $\lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) - f(a)}{x - a} = L$ exists and is unique.

THEOREM

If $f(x)$ is continuous at x and has a unique tangent at x , then $f(x)$ is differentiable at x .

PROOF

THEOREM

2 המשפחות מפנות את הדירות מרצונן הטוב בעזרת העיריה. נמצא שהסיבה העיקרית לשקיעת הבנין והסדקים בו, נעוצה במערכת שופכין פגומה ובלתי יעילה הקיימת שנים רבות. בדיקת הבנין נמסרת למחלקת מהנדס העיר, ומתקבלות ההחלטות הבאות: ניקוי בור השופכין, חיבור למערכת ביוב עירונית, חיזוק יסודות הבית, חיזוק הבית עצמו.

נערך ביקור מהנדס העיר ועוזריו בעבודות החשיפה של משרד הדתות המבוצעות לאורך הכותל ונמצא שאין כל קשר בין היסדקות הבנין לבין עבודות אלו.

מהנדס העיר מטיל על מהנדס בנינים מסוכנים פיקוח ומעקב רצופים על הבנין, במיוחד בזמן ניקוי בור השופכין.

נחסם המעבר להולכי רגל ונקבעת דרך אלטרנטיבית לדיירים.

חודש ינואר 1972

מחלקת מהנדס העיר מטפלת בהכנת מכרז לחיבור הבנין לקו הביוב העירוני ובהכנת מכרז לחיזוק הבנין.

ראש העיר פונה ל"חברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה" ומבקשה להגיש לו שרות בחיקון הבנין הסדוק ובחיבורו למערכת הביוב העירוני והחברה, לאחר דיון, מקבלת זאת על עצמה.

החברה לשיקום הרובע היהודי מסתלקת מביצוע הביוב ומודיעה על כך למהנדס העיר, אשר מפעיל את תוצאות המכרז שהוצא בזמנו ומוסר את העבודה לקבלן.

החברה ממשיכה בטיפול בענין חיזוק הבית.

מהנדס העיר עומד בקשר עם מר מ' אבניאלי, מנהל "החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי", וזה מוסר לו שחופרים ליד עמוד הבנין במטרה לבדוק אותו, וזאת כדי להציע דרכים לחיזוק הבנין.

מהנדס העיר מבקש שיעמדו בקשר מתמיד וקבוע איתו ויחיעצו גם עם מהנדס בנינים מסוכנים של העיריה.

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year.

2. The second part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

3. The third part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

4. The fourth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

5. The fifth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

6. The sixth part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

7. The seventh part of the report deals with the results of the work during the year and the progress of the work during the year.

28.1.72

ה"ה צפרוני (סגן מנהל החברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי) זגני, (מפקח מחברת ד' לויט - המפקחים על עבודות בניה ושיקום בשטח הרובע היהודי) יוצאים למקום לראות מה יש לעשות, וזאת לאור פניית ראש העיר להנהלת החברה.

29.1.72

מר צפרוני מטלפן למר לרר (מפקח מחברת ד' לויט) ומבקש שיפגש עם ה"ה י' אכברט (מהנדס-יועץ של חברת הרובע המתכנן חיזוק המבנה) ומ' כאשר (עובד העיריה ביחידה לתפקידים מיוחדים העוסקת בענייני מזרח ירושלים) כדי לצאת לשטח, לבדיקתו.

30.1.72

מהנדס בנינים מסוכנים בעיריה כותב למר מ' אבניאלי, מנהל החברה לשיקום הרובע היהודי, ומבקשו לפעול בהקדם לחיזוק הבנין ולחיקונו.

ה"ה צפרוני, זגני, כאשר ואכברט מבקרים במקום, דנים על הבעיה.

מר אכברט מבקש לחפור על יד היסוד הפגוע על מנת לאפשר בדיקות.

מתקיים גם סיור בעבודות חשיפת הכותל של משרד הדתות.

מר לרר מדווח טלפונית למר אבניאלי, שעד יום 2.2.72 יחפרו על יד היסוד ובאותו יום יוחלט על הפתרון ההנדסי לחיזוק הבנין.

מר זגני פונה למר שויקי (מנהל עבודה בחברת ה' פפרמן), ומסביר לו את טיב העבודה הנדרשת בכללותה וחפירת הבורות במיוחד.

2.2.72

ה"ה אכברט, זגני ושויקי מבקרים במקום ולאור התוצאות שהתקבלו עם חפירת היסוד מסתכם הפתרון ההנדסי.

המהנדס אכברט משרטט תרשים עבודה המראה את הפתרון ההנדסי לחיזוק המבנה, הכולל חציבה ועיגון בכותל. תרשים זה נמסר למר זגני (ממשרד חברת הפיקוח ד' לוית) המכין ממנו עותקים ומוסר אותם לקבלן, באמצעות מנהל העבודה שלו, לביצוע.

3.2.72

מר לרר מדווח למר אבניאלי על הפתרון ההנדסי המוצע (עוגנים), אולם מבלי לציין שיש צורך לחפור או לחצוב בכותל.

מר אבניאלי נותן הוראה על ביצוע מידי של העבודה, על הכנת הערכה תקציבית - על מנת להעבירה אליו ואחר כך לעיריה. הערכה זו לא הוגשה לעיריה עד היום.

7-8.2.72

ראש העיר משוחח טלפונית עם ד"ר א' בירן, מנהל אגף העתיקות, ומסכמים שיתקיים תאום בין מר י' מינצקר, משמר מונומנטים של האגף ובין החברה לשיקום הרובע היהודי. ראש העיר משוחח טלפונית עם גב' יעל ורד ממשרד החוץ בנושא המנעות מהריסת הבית.

8.2.72

מהנדס מבנים מסוכנים משוחח טלפונית עם מר אבניאלי. זה האחרון מאשר שקבל על עצמו תיקון הבית, ויעשה זאת בהשגחת מהנדסים מומחים ובאחריותו.

10.2.72

מתקיימת שיחה טלפונית - לפי פנייתו של מר י' מינצקר אל מר אבניאלי - בה מתקיים דיון כללי ביורר, מבלי שנכנסו לפרטים, והחברה מתבקשת להודיע לאגף העתיקות על כל פרטי הביצוע.

הקבלן ה' פפרמן מביא לשטח חומרים לביצוע התיקון (פסי פלדה).

מהנדס העיר משוחח טלפונית עם מר אבניאלי ובה דנים בעיקר על פתרון הביוב.

מר אבניאלי מוסר שאין לו עדיין תכניות לביצוע תיקון הבנין עצמו, אינו מוסר
למהנדס העיר כל דבר על סיום הבדיקות, על קבלת ההחלטה לגבי הפתרון ההנדסי,
או על התחלת ביצוע התיקון עצמו.

הרב גץ, הרב הממונה על הכותל וסביבתו, שומע בהיותו בתוך אתר החשיפה של הכותל,
הדי עבודות מעל לקרקע, מזעיק את המהנדס קוזניץ המועסק באתר החשיפה כדי לוודא
ולברר פשר העבודות, ומוסר הודעה על כך למשרד הדתות.

מר קוזניץ מגיע למקום ומוצא פועלים אשר חלקם עובדים בחציבת חורים ב"כותל הקטן"
ומפסיק את עבודתם.

ב"כותל הקטן" נחצבו ארבעה חורים.

13.2.72

מהנדס העיר שולח את עוזריו לחברה לפיתוח הרובע היהודי ושם מוצאים לראשונה,
במשרדי חברת הפיקוח, את תכנית התיקון של הבנין.

THE HISTORY OF THE

of the first part of the reign of King Henry the Fifth, from the year 1400, to the year 1422, in which year he died.

By John Heyward, Esq. of the Inner Temple, Barrister at Law.

LONDON: Printed by J. Stansfeld, at the Sign of the Sun in St. Dunstons Church-yard, in the Year 1725.

IN TWO VOLUMES.

VOLUME THE FIRST.

THE HISTORY OF THE REIGN OF KING HENRY THE FIFTH, FROM THE YEAR 1400, TO THE YEAR 1422, IN WHICH YEAR HE DIED.

By John Heyward, Esq. of the Inner Temple, Barrister at Law.

LONDON: Printed by J. Stansfeld, at the Sign of the Sun in St. Dunstons Church-yard, in the Year 1725.

IN TWO VOLUMES.

VOLUME THE FIRST.

THE HISTORY OF THE REIGN OF KING HENRY THE FIFTH, FROM THE YEAR 1400, TO THE YEAR 1422, IN WHICH YEAR HE DIED.

By John Heyward, Esq. of the Inner Temple, Barrister at Law.

1. תאור הנדסי של האתר והמבנה, תכנית השקום

1. תאור הנדסי

(1) האתר (ראה מפות, נספחים 2, 3).

האתר הידוע כ"כוחל הקטן" נמצא בין "שער הברזל (באב אל-חדיד)" ובין "שער המשגיח" (באב א-נאזיר) צמוד לחומה המערבית של הר הבית, כ-140 מטר מהפינה הצפונית המערבית ובמרחק של כ-200 מטר מרחבת הכותל.

הגישה אל המקום היא מהדרך לשער הברזל ובפניה צפונה, במעברים צרים עד לחצר פתוחה בגודל (בערך) 4.50 מ' על 8.30 מטר המסומן במפה. חצר זו נמשכת מתחת למבנה בעל 2 קומות הבנוי מעל לקשת. החלק המקורה של החצר גודלו 4.80 מ' על 10.35 מטר. בקצה הקשת נמצא חדר הצמוד לחומה המערבית של הר הבית, הקרויה במקום זה "הכוחל הקטן". החדר שמש בור רקב למגורים אשר מעליו ומסביבו. לפי עדות הדיירים, רוקן "חדר" זה מזמן לזמן על ידי שפיכת השופכין לבור הנמצא מתחת לחדר ואשר הוא סמוך לחומה המערבית של הר הבית. החצר משמשת מעבר לדיירי המקום.

בחצר ובמעברים שעל ידה חפורות תעלות להטיית הביוב וחבור לקו ביוב ראשי. פעולה זו נעשית כעת באמצעות העיריה וכפי שנמסר חסתיים תוך זמן קצר.

הדופן המזרחית של החצר - הן הפתוחה והן המקורה - היא החומה המערבית של הר הבית. מעל לקו הקרקע הקיים, שהוא בערך במפלס הכניסה של שער הברזל, גלויים 2-3 נדבכים של אבני החומה בעלי הממדים הגדולים. צורתם ואופן בנייתם מתאימים לאבני הכותל המערבי בנדבכים 8-12 ממפלס רחבת הכותל המערבי.

קטע זה של החומה בנוי אבנים אשר נפגעו בחלקן על ידי שמוש חוזר ("שמוש משנה") ובנייתן בתוך הכותל, על ידי בנייה וסתימות שונות

באבנים בעלות ממדים קטנים ועל ידי הקמת המבנים הצמודים לכותל ומשולבים בו. במפלס רצפת החצר נחפרו בתחילת פברואר 1972 שוחות בצד המזרחי ובצד המערבי, כדי לאפשר חציבת חורים בתוך הכותל ובתוך תחתית קיר הבית לצד מערב.

בתוך אבני הכותל נמצאים 4 חורים ברוחב 12-20 ס"מ, גובה 20-30 ס"מ ועומק כ-15 ס"מ. חורים אלו נחצבו ביום 11.2.72. בהתאם לתרשים עבודה של האנג' י' אכברס, הנושא את השם "הבית ליד שער הברזל חזוק רצפה בקומת קרקע" (נספח 4, 5) מיועדים החורים לקבלת פסי ברזל המונחים בחצר.

המבנה

(2)

המבנה מעל לחצר המקורה הוא בעל 2 קומות. בתקרת הקומת העליונה נמצא סדק רחב בפינה הצפונית מערבית. וכן נמצאים סדקים בחלקים אחרים של המבנה. הבניין נמצא במצב רעוע. הוא נבדק על ידי המהנדס למבנים מסוכנים, במח' מהנדס העיר. תעודה לבדיקת בנין מסוכן בצרוף דו"ח ועדת מהנדסים לבנינים מסוכנים נחתמה ביום 8.12.71 (נספח 6).

מודעה בתוקף חוקי עזר לירושלים (הריסתם של בנינים מסוכנים) התומה על ידי מר ח' מרינוב, סגן ראש העיר מיום 10.12.71 (נספח 7) נמצאת בחיק העיריה.

תכנית לחזוק הבית ליד שער הברזל

2.

2 דפי תרשים עבודה הוכנו ביום 2.2.72, על ידי אינג' י' אכברס וחתומים על ידו (נספח 4, 5). התכנית מורכבת משני חלקים:

חזוק רצפה בקומת הקרקע

(1)

מטרת התכנית היא ליצור רצפה יציבה לחלק המקורה של החצר, אשר משמשת מעבר לדיירים. הרצפה מתוכננת כתקרת בטון בין פסים. הפסים מונחים על כותל הר הבית לצד מזרח ועל קיר המבנה לצד מערב. לשם הכנסת הפסים הוחל בחציבת חורים בתוך הכותל והקיר.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

(2) חזק מכנה עליון

החזק מוצע לפי עקרון של "עוגנים" אשר יחזיקו את המבנה על ידי חגורת ברזל המעוגנים לצד מזרח בחומת הר הבית או בקירות הבנויים עליה.

העוגנים מוצעים בשתי קומות: בקומה ראשונה מוצע לעגן את פסי הברזל בתוך חורים שיש לחצוב אותם בכוחל, בקומה העליונה מוצע לעגן את הפסים דרך פתחים קיימים בקיר והברגתם.

(3) עובי הקירות ומצבם לא נבדק על ידי המהנדס. המצב המיוחד של המבנים בהתייחס לחומת הר הבית לא נבדק על ידי המהנדס.

5) THE CONCLUSION

THE CONCLUSION OF THE CASE IS THAT THE COURT HAS
REACHED A DECISION IN FAVOR OF THE PLAINTIFFS.
THE COURT HAS FOUND THAT THE DEFENDANTS HAVE
NOT MET THEIR BURDEN OF PROOF.

THE COURT HAS ALSO FOUND THAT THE PLAINTIFFS
HAVE PROVEN THEIR CASE BY A PREponderance OF
THE EVIDENCE. THE COURT HAS THEREFORE
GRANTED THE PLAINTIFFS' REQUEST FOR
JUDGMENT.

THE COURT HAS ALSO FOUND THAT THE DEFENDANTS
HAVE NOT MET THEIR BURDEN OF PROOF. THE
COURT HAS THEREFORE GRANTED THE PLAINTIFFS'
REQUEST FOR JUDGMENT.

הגבלות חוקיות המתייחסות לבניה באתר

ד.

1. האתר נכלל בתכנית מתאר מקומית הנקראת תכנית מס' ע/מ. 9 אשר הופקדה, לפי הוראות חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965, ביום 24.12.70 (י"פ 1684, תשי"א, עמ' 598).

2. בחשבים המצורף לתכנית יש שלושה אזורים צבועים אשר לעניננו :

(1) 7.105 שטח בלתי צבוע - שטח הר הבית ורחבת הכותל.

(2) 7.118 שטחים שצבעם חום ומתחמים בקו חום כהה - אזור לבניני ציבור

(3) 7.109 שטחים עם קווים סגולים - שטח שיקום ושימור אנכיים

3. כל העיר העתיקה היא שטח שימור ושיקום ואליה מתיחס סעיף 1. 7.201 של התכנית האומר :

"כל האזור שבתחומי העיר העתיקה מהווה שטח לשיקום ושימור עפ"י תכניות מפורטות בהתאם לסעיף 7.206".

סעיף 7.206 קובע לאמור :

"שטח שיקום ושימור של בניה חדשה או תוספת בניה או הרסה בשטח זה תעשה תוך שמירה קפדנית על האופי המיוחד שלו. כל פעולה בשטח זה תעשה אך ורק עפ"י תכניות שימור ושיקום מפורטות".

4. ההוראות וגוספות לגבי שטח הר הבית נמצאות בסעיף 7.202 לתכנית כדלהלן :

(1) 7.202 "על שטח הר הבית ורחבת הכותל יחולו כל המגבלות אשר חלות על שטח העיר העתיקה, בכפוף למטרות שבסעיף 6.5".

(2) 7.202 "בשטח הר הבית יש לשמור בקפדנות על העיצוב הכללי של המחס ועל המבנים עצמם ואין להתיר בהם כל שינוי, אלא במקרים מיוחדים במינם באישור הועדה המקומית והועדה המחוזית".

(3) המטרות הנזכרות בסעיף 7.202.1 הן:

- 6.5" שמירה על האתרים המסורתיים המשמשים נכסי קדושה והווי ליהדות ולדתות אחרות".
5. הבנין עצמו מופיע באזור המיועד בחוכנית המתאר בשטח לבניני ציבור.
6. בהתייחס לחוק היה צורך לבקש היתר עבור הבניה המוצעת לחיזוק הבית, לרבות חציבת החורים בחומת הר הבית ובכל מקרה, בין אם מתייחסים לחציבת החורים כחלק אינצידנטלי של בניה הנעשית באזור מוסדות ובין אם אנו מתייחסים לחציבת החורים בנפרד כבניה באזור הר הבית ורחבת הכותל, היה צורך באישור הועדה המחוזית. בקשה כזאת לא הוגשה לוועדה המחוזית.
7. על האתר, כחלק מחומת הר הבית, חלות הוראות החוק לשמירה על מקומות קדושים חשב"ז-1967. משרד הדתות ממנה על ביצוע החוק.
8. על האתר חלות הוראות פקודת העתיקות. משרד החנוך והתרבות, אגף העתיקות והמוזיאונים, ממנה על ביצוע החוק.
9. לגבי מבנים מסוכנים קיים חוק עזר לירושלים (הריסתם של בנינים מסוכנים) - 1940, אשר על ביצועו ממנה עיריית ירושלים.

1. General Information

Name: _____

Address: _____

City: _____

State: _____

Zip: _____

Phone: _____

Age: _____

Gender: _____

Occupation: _____

Education: _____

Marital Status: _____

Number of Children: _____

Religion: _____

Political Party: _____

Other: _____

Signature: _____

Date: _____

Witness: _____

Notary: _____

Seal: _____

Power of Attorney: _____

Consent: _____

Release: _____

Waiver: _____

Indemnification: _____

Assignment: _____

Deed: _____

Contract: _____

Agreement: _____

Declaration: _____

Affidavit: _____

Complaint: _____

Answer: _____

Motion: _____

Reply: _____

Memorandum: _____

Opinion: _____

Order: _____

Decree: _____

Verdict: _____

Judgment: _____

Settlement: _____

Compromise: _____

Arrangement: _____

Understanding: _____

Deal: _____

Agreement: _____

Contract: _____

Deal: _____

Agreement: _____

Contract: _____

Deal: _____

Agreement: _____

Contract: _____

Deal: _____

Agreement: _____

ה. מימצאים, חוות דעת ומסקנות

1. בעקבות שמיעת העדים, בדיקת העובדות וסדר ההתרחשויות, מגיעה הועדה למסקנה, שהפגיעה באבני "הכותל הקטן", לא נעשתה מתוך כוונות זדון או כל מגמה נסתרה אחרת.
2. לפנינו סדרת התרחשויות מצערות שבהן נתגלו חוסר ערנות לגבי אתר מיוחד זה, רישול, הזנחה, איטיות בטיפול והיעדר מעקב צמוד ואחראי, כפי שיפורט להלן:
עם זאת, מוצאת הועדה מחובתה להעיר על כך, שלפי משקל העובדות והעדויות שהובאו בפניה, ע"י קשת מגוונת של עדים ודעות, אין להצדיק את אופרת החשדות וממדי התגובות, כפי שהושמעו בציבור.
3. הועדה מציינת את ערנותם של האנשים הפועלים באזור הכותל מטעם משרד הדתות, שבזכותם נמנעו נזק ופגיעה חמורים יותר באתר והעבודה הופסקה בשלביה ההתחלתיים.
3. הוברר מעל לכל ספק שאין לעירייה, על כל שלוחותיה, אחריות למחדל המצער של החציבה ב"כותל הקטן", משום שלא קבלה לעיונה כל חכנית ולא הובא לידיעתה מועד התחלת העבודה לחיזוק הבית, על אף פניותיה המרובות. שיקולה של העירייה בהחלטה על מסירת העבודה ל"חברה לשיקום ולפיתוח הרובע היהודי", נראה בעינינו סביר, לאור ההנחה שחברה זו מייצגת את הנסיון המוסמך ביותר בטוג כזה של עבודות ונוכחותה באזור.
- נראה לוועדה כי היה על העירייה לפעול בזריזות רבה יותר, מן הרגע שנקבע על ידה שהבנין הוא בבחינת "מבנה מסוכן", כמו"כ היה עליה לקיים מעקב סבני צמוד יותר משמסרה את העבודה ל"חברה לפיתוח ולשיקום הרובע היהודי".
4. הועדה מטילה את האחריות העיקרית והישירה למחדל המצער, על מנגנון "החברה לפיתוח ולשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה", משום שלא דאג לקבלת אישור

מחלקת המסדה

אח"כ
מ"מ (א) הקרי

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

לתכנית הביצוע מן הגורם המזמין ומגורמים אחרים הקשורים לאתר. אמנם המבנה, שהחברה נתבקשה ע"י העיריה לספל בחיזוקו, נמצא מחוץ לתחום אחריותה הקבועה של החברה ומחוץ למסגרת המטרות שלשמן הוקמה, אך משקבלה על עצמה לספל בענין, מתוך רצון טוב, היה עליה לקיים נוהלים וסדרי אחריות שיבטיחו ביצוע אחראי וללא תקלות, ובפרט שאופי העבודה הנדונה אינו שונה מן העבודות שהיא מבצעת באזור והיה ידוע לה שהמדובר באתר רגיש. המחלל העיקרי של החברה היה בכך, שלא עקבה באופן צמוד אחר משמעות הפתרון ההנדסי ועד לאחר הפגיעה ב"כותל הקטן" לא ידעה על קיום התכנית ההנדסית.

הועדה דחתה את גירסתו של מנהל החברה שהוא ועובדים אחרים בחברה פעלו בענין זה באורח אישי וכמתווכים בין העיריה והקבלן. בביצוע העבודה היו מעורבות שתי חברות: חברה לפיקוח הנדסי וחברה מהנדסים-יועצים, הפועלים ברובע היהודי בקביעות מטעם החברה לפיתוח ולשיקום הרובע. כל אחד מגורמים אלה, שותף לאחריות ישירה לאשר אירע, כתוצאה מחוסר רגישותם לאופי המקודש והעתיק של האתר, דבר שניתן לצפות מפעולתם הקבועה באזור זה.

אחראי
החברה
העיריה
מפקח
העיריה
מפקח
העיריה
מפקח

5. לאחר שהועדה עיינה בתרשימים העבודה לחיזוק המבנה שהוכן ע"י חברת המהנדסים היועצים, ולאחר שהועדה קבלה הסבר על פרטיו, מחליטה הועדה לפסול פתרון זה וכל פתרון אחר אשר יתבסס על נגיעה ב"כותל הקטן".

בנושא של חיזוק הבית הצביעו מומחים בפני הועדה על קיום פתרונות אחרים. פתרונות אלה לא פורטו ולפיכך לא נבדקו.

אשר לשאלת חיזוקו של הבית, שהוגדר כמסוכן, ממליצה הועדה למנות צוות מומחים שיבדוק את ההצעות ויציע פתרון בינוי, תוך קיום הסייגים המוזכרים בדו"ח זה. הצעות צוות המומחים תידונה ב"ועדת חאום" (ראה סעיף 9 להלן) ותבוצענה רק לאחר שיתקבל אישור מהועדה המקומית והועדה המחוזית לתכנון ולבניה, כנדרש עפ"י החוק.

הועדה רשמה לפנייה את הודעת ראש העיר כי העיריה דואגת לקיום סדרי בטיחות זמניים באתר ככל שידרשו.

6. חיקון הנזק שנגרם לאבני "הכותל הקטן", ע"י החציבה בהן, מחייב בירור הלכתי ויעוץ ארכיאולוגי.
7. הועדה נתקלה בעובדה של היעדר ריכוז מוסמך של נתונים בסיסיים (פיזיים, הסטוריים, ארכיאולוגיים וכד') על האזור.
- לדעת הועדה יש לערוך סקר מפורט של האזור והוא ישמש מכשיר להכוונת קבלתן של החלטות וביצוען.
8. הועדה נתקלה בתופעות של חוסר הקפדה על שמירת חוקים ותקנות.
- הועדה ממליצה בפני כל הגורמים הפועלים באזור להוציא הנחיות מפורטות בנדון שיבטיחו חיקון המצב.
9. רשויות רבות קיימות באזור או קשורות אליו (נספח 8). במצב זה נפגעות אפשרויות השיקול הכוללני ותאום הפעולות. נוצרים מצבים, שדעות מסוימות אף אינן נשקלות בעת קבלת החלטות או ביצוע פעולות.
- הועדה ממליצה על הקמתה של "ועדת תאום" קבועה ופעילה, בהרכב בין-משרדי ובין-מוסדי, כדי לאפשר קבלת החלטות וביצוע פעולות על יסוד של שיקול כוללני ומקיף.

אשרף ח'אן

יוסף שנברגר

רוני פיינשטיין

אבימר גיל

חיים קוברסקי
יו"ר הועדה

ירושלים, ב' באדר תשל"ב
17.2.1972

מדינת ישראל

משרד הדתות

לשכת השר

לאורכ'ק

בהרכה

את'ק הנוונה

חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו—1955

תקנות בדבר בתי סוהר צבאיים

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 503 ו-542 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו—1955,

אני מתקין תקנות אלה:

1. בתקנה 30 לתקנות בתי הסוהר הצבאיים, תשט"ו—1955 (להלן — התקנות העיקריות), במקום תקנת משנה (ב) יבוא:
 "(ב) (1) כלוא המתלונן על מיחוס או מחלה יופנה לחובש; קבע החובש כי הכלוא זקוק לטיפולו של רופא, יופנה הכלוא, בהקדם ככל האפשר, אל קצין הרפואה והוא יבדוק אותו.
 (2) כלוא הדורש לראות את קצין הרפואה יובא לפניו, בהקדם ככל האפשר, אף אם לא קבע חובש כי אותו כלוא זקוק לטיפולו של רופא."

הוספת
תקנה 47

2. אחרי תקנה 47 לתקנות העיקריות יבוא:

47. הוראות תקנה 12 לתקנות בתי הסוהר, תשכ"ז—1966, יחולו בבית סוהר צבאי בשינויים המחוייבים, ובלבד שהוראה על פי התקנה האמורה לתקופה העולה על 24 שעות תהא טעונה גם אישור בכתב של קצין בדרגת סגן-אלוף או למעלה ממנה, בנוסף לאישור קצין הרפואה."

השם

3. לתקנות אלה ייקרא "תקנות בתי הסוהר הצבאיים (תיקון), תשל"ב—1972".

משה דיין

שר הבטחון

כ"ט בטבת תשל"ב (16 בינואר 1972)

(תכ 73140)

¹ סיח תשט"ו, עמ' 171; תשכ"ד, עמ' 148.
² ק"ת תשט"ו, עמ' 206; תשכ"ו, עמ' 1478; תשכ"ז, עמ' 306; תשכ"ח, עמ' 227.
³ ק"ת תשכ"ו, עמ' 1064.

חוק השמירה על המקומות הקדושים, תשכ"ז—1967

תקנות בדבר הגבלות על עיסוק בתחום הכותל המערבי

בתוקף סמכותי לפי סעיף 4 לחוק השמירה על המקומות הקדושים, תשכ"ז—1967,

ולאחר התייעצות עם הרבנים הראשיים, אני מתקין תקנות אלה:

הגדרות

1. בתקנות אלה —
 "רחבת הכותל המערבי" — רחבת הכותל המערבי בעיר העתיקה בירושלים, המסומנת במפה שבתוספת לתקנות אלה, לרבות כל מבנה וכל מעבר עילי או תת-קרקעי שהכניסה אליהם היא מתוך מקום שברחבה;
 "שר הדתות" — לרבות מי שהשר הסמיכו לענין תקנות אלה.
2. (א) לא יצלם אדם בשטח המסומן באות א במפה של רחבת הכותל המערבי כדי לקבל זיכר או תשלום אחר, אלא ברשיון מאת שר הדתות ולפי תנאי הרשיון.
 (ב) שר הדתות רשאי, לפי שיקול דעתו, ליתן רשיון כאמור אם הצילום נעשה למטרות חינוך, תרבות או דת או לשם הצגה בקולנוע או בטלוויזיה.
 (ג) הרשיון יכול שיהיה כללי או מיוחד, ויכול שיהיו בו תנאים.
3. לא יקבץ אדם נדבות במקום כל שהוא ברחבת הכותל המערבי.
4. העובר על הוראה שבתקנות 2 או 3, דינו — מאסר ששה חדשים או קנס 500 לירות.
5. לתקנות אלה ייקרא "תקנות השמירה על המקומות הקדושים (הגבלות על עיסוק ברחבת הכותל המערבי), תשל"ב—1972".

הגבלות על
עיסוק בצילום

איסור פשיטת-יד

קונצשין

השם

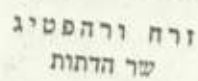
¹ סיח 400, תשכ"ו, עמ' 75.

קובץ התקנות 2803, י"ח בטבת תשל"ב, 3.2.1972

(תקנה 1)

(תקנה 1)

כ"ד בטבת תשל"ב (11 בינואר 1972)

אני מסכים
יעקב ש' שפירא
שר המשפטים

קובץ התקנות 2803, י"ח בשבט תשל"ב, 1972

624

המחיר :

ב"ח, ירושלים, כ"ו בכסלו תשל"ב

14 בדצמבר 1971

האריך:

מספר:

עבודות חשיפה באיזור הכותל המערבי

1. לפי בקשתו קבל מהנדס העיר ביום 7.12.71 אינפורמציה מפורטת מהחומר שנה על מצב העבודות באיזור והדרכים להבטחת יציבות המבנים. כמו כן נמסרו למהנדס העיר מרטים על פעולות "ועדה הבטיחות", סכנות, הכבדה ומגבלותיה וכן דו"ח הטכניון לבדיקה יציבות חומת הר הבית.

2. ביום 14.12.71 התקיימה סיור במקום בהשתתפות מהנדס גמר (מפ"ץ), מהנדס ד. קיסין (מהנדס מפקח קבוע של ועדה הבטיחות), מהנדס קרזניץ (מהנדס מפקח טעם הכלול) וההנדס משה.

3. מהנדס העיר התרשם מעבודות החשיפה וההפיכה שבוצעו בהלכה מבחינה טכנית, ולאורך חומת המערבין לא נראו סימני סדקים. האיזור הצפוני אשר נמצא מתחת למצוד בו התמוטט קיר של מבנה המשמש כבור ביוב נבדק במיוחד, ולא נראה שום סימנים של התערבות קירות או בקטרוניס.

4. אף על פי כן הומצא דו"ח המע"ר החשיפה במקום זה לפי הוראות מהנדס קיסין ביום 8.12.71 ובקשתו של מהנדס העיר ביום 10.12.71. יוחלו על בדיקה נוספת גם במהלך העליון.

הפועלים יועסקו בנהיגת כפזי עפר ובעבודות אחרות באיזור (כולל אולם החשמלניאס).

5. באמצעות מהנדס העיר יוכן סקר של המבנים במפלס הרחובות באיזור הסמוך לחומת הר הבית המערבית. מהנדס קיסין יעמוד לרשות מהנדס העיר וכן יועמד לרשות מנהי היום והמדידות המעודכנות הקיימות. בהתאם לאורך והנאמנו פעולות יסודות של אחריות במבנה כו"ר ועדה הבטיחות.

6. ליורד בדיקה המצב באיזור המערבי-דרומי של החומה, יורדנו המרוססורים וויסמן ואדלמן בהטמיון לחם התוויה הבניה להמשך בדיקה היציבות של חומת הר הבית, וסמן התוויה לפעילות במקום. הזמנה המרוססורים להחיצות הסודר ע"י אחריות במבנה במאוס יס מהנדס העיר.

[Handwritten signature]

עמית: ☒ סב' הר הדתות דר' ז. ורהמטיג

מהנדס העיר

מהנדס מוזס מפ"ץ מר גיל,

מר גור,

הרב מרלא - מנהל המחלקה למקומות קדושים

מהנדס קיסין

5/7/71
א"ק

5930

ר ש ו ס

נ ה נסלו תשל = 1.3.71

17.12.71

לכבוד
פר שיינברגר
רח' שראוס 11
י ר ו ש ל י ס

,.3.4

בהמשך לשיחותינו בגדון, הנני מאשר בכתב את ההוראות שנמסרו לך על ידי בסוף
השבוע שעבר:

כל עבודות החפירה הסתנהלות פחתם לקרקע לאורך המסך הכולל הטעריבי לכוון בטון
ימסקו מיד. בשטח האסור ימשיכו רק בחזק מדפנות והתקרה.

בכדי לאפשר המסך הפירות יהיה צורך לערוך סקר מפורט שיערך ע"י מומחי הטכניון ואחרים
בכל הקשור ביציבות המבנים הקיימים מעל השטח המיועד להפירה. רק בהתאם להוראות אלו אפשר
יהיה להמשיך בעבודת. הוראות דורות נמסרו על ידי בע"פ לרב מרלא ולאנג' קוזניי בשעת הבקור
שערבתי בלויט מהנדס הבנינים הסוככים במחלקתי ואחרים ביום ו' 10.12.71 באזור שער הברזל
ליד הכולל הקטן. הנ"ל הבטיחני כי אמנם הוראות כאלו נמסרו להם כבר על ידך והן נשמרו
בהקפדה.

בכבוד רב,

מהנדס העיר

עוזקו ככ' טר הדמות
ככ' ראש העיר

פר מירון - עיריית ירושלים
להרב מרלא - 30/10

מר ש. כנארי - מהנדס בנינים מסוככים.

אא/

תאריך: ב"ה, י' שבט תשל"ב
26 בינואר 1972

מספר:

לכבוד
מר ע. יפה
מהנדס העיר
עירית ירושלים

א.נ.נ.

הנדון: הבית הצמוד לכוחל המערבי מצפון לשער הברזל

הנני להביא לחשומת לבו שבחלק מהבית הנ"ל עדיין גרים אנשים נשים וטף חרף הסדקים המרובים והמצב הרעוע של הבית כולו ויש לפעול במהירות מקסימלית בכדי למנוע אסונות בנפש ח"ו.

ובנוגע להמשך חשיפת הכוחל על אף דעת מהנדסי ומומחי בטיחות וכב' ביניהם שאמנם אין קשר בין עבודתנו בחשיפת הכוחל לבין ערעור הבית, ובמיוחד לאור ההצהרות המפורשות של דיירי הבית שהבנין מעורער עוד מתקופת השלטון הירדני, בכ"ז הפסקנו את העבודה בהחלט לבקשתך ולאור הבטחתך שכל זה הוא זמני בהחלט.

ומכיוון שהפסקה נמשכת כבר קרוב לחרשיים ימים ומיוחר להסביר לכב' את הערך ההיסטורי הכביר של מפעל גילוי כוחלנו היקר והמקודש ביותר, הננו לבקשו לא לדחות יותר את המשך הפעולות בשטח תוך נקיטת אמצעי בטיחות מקסימליים נגד פגיעה מכל סוג שהוא.

אגב: לבושחנו עדיין קיים בור אגירה השופכים הצמוד לכוחל המערבי.

לחשובתך החיובית בהקדם.

ב ב ר כ ה,

הרב ד. פרלא
מנהל המחלקה.

העתיק: לאר ר. לוי, ממנה על מחוז ירושלים

גבולות פדולס לכחבר הבולט מערב הארץ אשר יחזיק

1- גבולות הארץ

א. צפון - הגבול הימני

ב. מזרח - רח' הג'א

ג. דרום - רח' שדר הארץ

ד. מערב - הגבול הבולט

2- בנין הגבולות

א. לחפץ הגבולות המערבי לכל אורכו. רצוף הגבול הבולט י"י חפירות אשר הונחו

ב. ל"צב רחב פתול לכל אורכו של הר הבית - בדרך סמטא

ג. ל"צב בבית צורקי המקדש יום שדר תולדות ל"צב האשפות הבבית סוף

ד. שם יפ"ד בין הכובץ האוסטרי ל"גד חלקי הדר

ה. גובה סוללת הבבית יסודי הרחב החשם מכל החלונות של הרב

ו. האוסטרי המערבי

ז. ק"מ אפסדות להשק הבבית גם צפון לשדר שם ב"י להרוס ב"מ

ח. לאורך הג'א

3- אכלוסית הארץ

א. לפי מוטת המשבית ישם ב"מ הארצות אלה סכ" 414 ציירות בדרך

ב. גרים ב"מ 668 חדרים. יש גם מבצר חנויות לאורך רחוב הג'א הצב

ג. המצדדי של ה"ה ב"מ בלש"מ במספרים ה"ל. י"ן אובדוג ד"ר י"ן ב"מ

ד. היסטוריים נא"צדך בארצות ה"ה. (ראה רשימה מ"בספר המיוחד ל"ה"ן)

ה. צבור ואובדוג ב"מ" כפי שמותן בגבולות 1:2500 א' מחלקת המדינות של סד"ר

4- גבולות פדולס

א. לפ"מ א"ר האכלוסית (יש אפשרות להצ"מ מ"ד ציירות פאר שמות)

ב. המדינות הצרפתיות

ג. להפסק חש"מ וא"מ לארץ

ד. לעדול א' רחב הגבול ח"מ ש"מ של דחפוחים 88 ו' 89 ו'כ'

ה. א'ה"מ ב"מ הב"מ ב"ר ב"ר ש"מאוס. י"גול הצפון של רחב

ו. הגבול א' ה"מ. ה"מ הב"מ בסח"ב דרומה "צב ב"מ"

לדגים הנל הבמדים לרחוב השלם (יש לבנין סוף חסימה לבית
שלאוס' מקדש צפון) הבמדים ישיבו בפדום אל הבלר הבמדים
ודרימה האור בסולם של צפון המדרימה שמשל בחנויות אל ית' הציט
בצ'צ' המדרימה. רוחב הסולם יצי' ל' 10 מטר למטה וכ-20 מטר
למטה. קובה הסולם יצי' ל' 10-8 מטר. יש אפשרות לדרום
אור הסולם צד ימין אגוד י' המדרימה החברה ש' צד בפדום
כ' חוכה אל י' חסימה שמשל המדרימה ש' סוף חסימה
אנכ' סוף חסימה לבלר 8 מטר מרחק לבנין הקרקע הקיימת באמצע הבנין
באור אור צד קובה רחב יבול אל הים.

בנין הבמדים המדרימה אל י' לחצ' ש' חסימה האור לבנין מקסימום
בנין הקרקע לפדום כ' - אל י' אור מ' 48 שמשל רחובות אחר' פני'
האבססים. יש לדרום ש' בל' אור צדרימה ובמסימה.

במדרום הנל המדרימה לפדום כ':

צדרימה 8 - 8 - 8 - 8 מ' 8

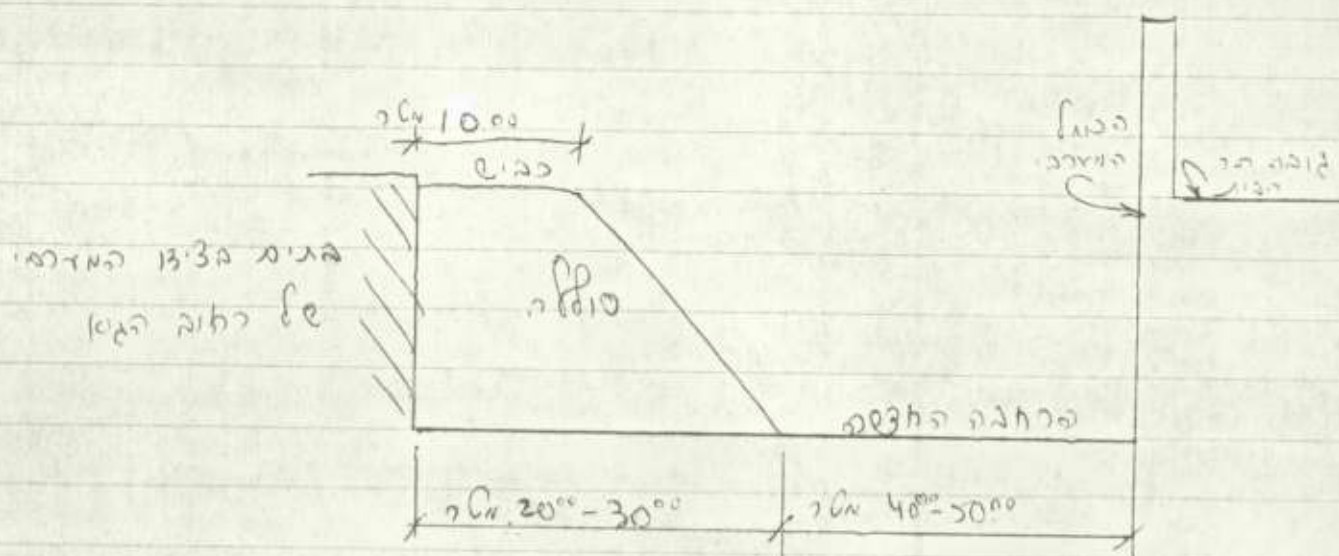
צדרימה 955 - 12 מ' 12

אור' ש' סוף חסימה - 2 מ' 2

צדרימה - 15 מ' 15

מבנה חסימה להחלת צדרימה - 4 מ' 4

האור שמשל לבמדים מקיימת.

5. הדיוט אצל חיות

(א) יש כמה בתי מאותיות שנקראים בחלקם של דוגי הכותל. הכיורוק
הביתם האלו יוחסו לכל מקום בנפרד זה לנקרא עם מל דוגי הכותל
אולם צד הכתום צד לך הכותל ולמטה הפרצה.

(ב) יש כמה מקומות שישם קברים בבתיים מל דוגי הכותל. יש צורך
בליכוס מיוחד לכל מקום ומקום (ראו רשימה מצורפת) יש לפיין אשמות
במקום אחד יש מצבות למעלה אולם חוכא אין קבר למטה.

(ג) יש מקום שמאיתם מתי ציבור וכו' למרות שבאמת הניין הכותל
דוגי, משהם מחסן או מאותיות. יש לבדוק כל הנין במצאות ולא לסתמק
ל מקום או שיחור מלך דמות רבות של שנים.

(ד) גבולות של צוות גבול ואצותים מתייחסם לעולם הכותל למתחבוב
הקדש מאותיות יסודיים.

(ה) יש למנוח מראש התחילת בין שיפוט משפטיים של דוגי
ואחלום למחבוב החצפה. יש להחשב לכל מקום שסיבה חשיפה
הכותל היא בהולד המקום הקדוש ומקדש בילד של א הכותל.

(ו) בסגור בתי המרחץ ילדיין וא-שפד אולםם לעלום המדעין.

(ז) יש למחור של קטן וילסון במל האשפד.

(א) לפי תכנית בנין יפו של המנדטורי (Kendall - The City Plan - Jerusalem)
 במסגרת זו מתור 33 בה מתארים תכניתם הכללית והפרטיות, אין שם בנין 33
 באיור תכנית 33.

(ב) במסגרת מתקן המידות ת"ש-1970 צוין התכנית הבאית לפי מספרם ^{במסגרת} ~~תכנית~~ (א)
 28 - בית מדרש תפוצה וקטן וינסון -

70 - מחלף המדפא -

69 - מחלף המזיין -

72 - ספריה ח'לד'יה -

32 - בנין לשלמון -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

75 - קבר שלום -

35 - צוית אל - בוחל'יה -

42 - ישיבת גורג חיים -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

46 - בנין המועצה -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

1 - אינסטיטוט אולרית (בית חולים) -

73 - פרחוניות -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

53 - מנזר אחיו צוין -

63 - מנזר פאג'לסיון -

29 - בית ספר מוסלמי לבנים -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

48 - כנסיות אנו -

61 - מנזר אנו -

מחלף לשלם הרחבה תחצית

מחלף לשלם הרחבה תחצית

7 - סמינר אנו -

המספר 30 צוין בצדד חום * במסגרת תכנית נוספת בתור "תכנית צבוע ומסודרת בתים"
 במסגרת בית ספר, ולא במסגרת תכנית שאין לאור הכלל, למספר שבמלואו אין שם
 קצר בין יחסיו והאורכו מתקנים והצורה שפוצה במקום.

לכלל רשימה ואזור מלא לכל המוקדים באיור תכנית 30 במסגרת בצדד חום.

מ.ל.ל.ל.

מדינת ישראל

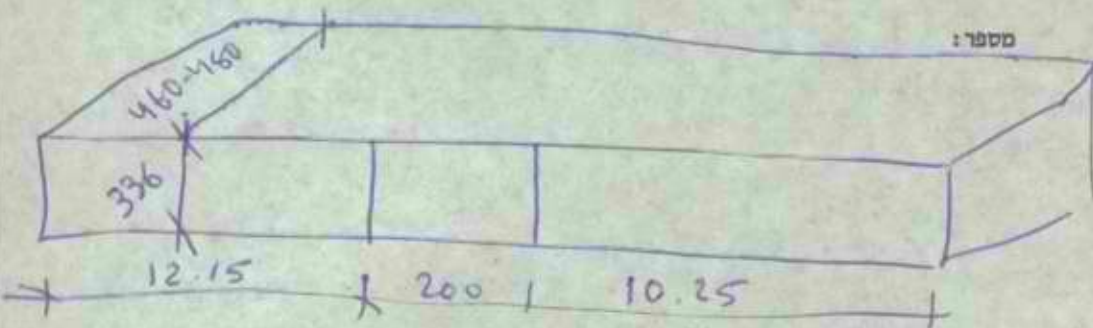
משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

תאריך:

באגנים הקטנים

מספר:

10500	12 ¹⁵	10 ²⁵	העל
	3.36	3.36	16380
	4.80	4.80	

כל מה שלא באגן שלם להחזיר
102.5
102.5
מדר 907

REPORT

REPORT

DATE: 10/10/10
PAGE: 1/1
REV: 0

10/10/10

10/10/10

בעיר העתיקה לא נעשה "הסדר קרקעות", כלומר מיפוי החלקות תוך קביעת הבעלויות, במסדר ספרי האחוזה (ה"טבו") רשום רק חלק מהנכסים בעיר העתיקה, ואפילו בנוגע לנכסים הרשומים יש מפות רק בנוגע למספר מועט. 1) סיבוכי נוסף הוא שבעיר העתיקה היו בעלויות שונות על הבית ועל הקרקע שעליה הוא בנוי, ויש שהקומה הראשונה של בית שייכת לאחד, והקומה השניה (שהכניסה אליה היא מחוץ לאחד) שייכת לאחר, הדבר היה אפשרי לפי חוקים תורכיים ישנים.

סעיף 19 לפקודת העתיקות שפורסמה שנתיים אחרי כיבוש הארץ ע"י האנגלים, הקנה לממשלה את הבעלות על בתים הנחשבים ל"עתיקות", אם אינם רשומים בספרי האחוזה על שם מישהו או לא יורשמו תוך 6 חודשים. הואיל וכל העיר העתיקה הוכרזה כאחד עתיקות, עברו לבעלות הממשלה כל הבתים שלא היו רשומים בספרי האחוזה. כאשר ביקשו אנשים כעבור הזמן לרשום על שמם נכסים בעיר העתיקה, הסכימו במשרד ספרי האחוזה לרשום על שמם רק את הקרקע "LAND" בלבד, והבית נשאר בבעלות הממשלה.

כמה בתים השייכים לממשלה והקרקע שייכת לאחרים באופן הנ"ל, נמצאים באזור הסמוך לכוהל המערבי ואחרים אף נוגעים בכוהל עצמו. יתר הבתים הנוגעים בכוהל אינם רשומים כלל בספרי האחוזה, מלבד בית אחד בקצה הצפוני של הכוהל הרשום על שם משפחת חלדי.

בנוגע לבית הזה ולחלקות הסמוכות לו שמערב, התנהל בזמן האנגלים מאבק מר בין בני המשפחה לבין עצמם, ונציגיהם היו עורכי הדין גויטן ואיזנברג. אחת מבעלות המשפחה ביקשה להפוך את החלק שלה, שהיה 20%, לוקף משפחתי, והיתר התנגדו. היא זכתה במשפט, ואחרי רשום הנכס על שם 15 מבני המשפחה, בחלקים הנעים מפרומיל אחד ל-18%, ו-20% רשומים על שם הוקף המשפחתי של אחת מבעלות המשפחה.

בית זה הוא אופייני לגבי המצב בעיר העתיקה ובמקומות אחרים, שהבעלות רשומה על שם עשרה יורשי יורשי יורשים, שלכל אחד יש כמה אחוזים או פרומילים; לעתים יש לוקף משפחתי אחוזים מסוימים בנכס, והיתר שייך לבני משפחה אחרים, ולפעמים לא מגיע סך כל החלקים הרשומים בספרי האחוזה ל-100%, והיתר הם אפוא נכסי המדינה והיא "שומתה" בנכס.

1. גם כשיש מפה או חרשים של החלקה, יש לעתים קרובות סחירות בין הכתוב בחרשים ובין החיבור המילולי שהמזכיר כתב מעבר לדף, ובספרי האחוזה כתוב דבר שונה משניהם. לעתים יש בלבול גמור בציון רחובות השמים והשכנים, וטעויות גסות במספרים. (במקרה אחד רשם המזכיר 62 מטר כאורך חלקה, בעוד שמיחר הנחונים במדידותיו יוצא ברור שצריך להיות 26 מטר. רישום השטח בספרי האחוזה נעשה על פי המספר המוטעה, והרישום משתרע אפוא מעבר לגבול האמיתי וחופף את החלקות השכנות. גם במקרים אחרים שכיח שרישום חלקות שכנות חופפים זה את זה, וסך כל אורך החלקות הוא יותר מאורך כל האזור למעשה). לעתים נדירות מאד נתבקשו השכנים לחתום על הגבולות שבמפה.

במיוחד אין לסמוך על רישומים, מדידות וחקירות שנעשו בימי המאורעות, כי בגלל המצב נעשו באופן הרחוק מאד מהנדרש. נרשמו גם נכסים כוקף ללא חקירות "וקפיה", על פי סכת חתום בטביעת אצבע של מוכתרים שלא ידעו קרוא וכתוב. בהרבה חלקים כתוב שהחקירה נמשכה עשרות השנה, כלומר 6 דקות. זמן זה לא הספיק אפילו לעבור באופן רופף על המסמכים שבחיק וכל שכן לא לבידורים במקום על הגבולות, השכנים וכד'. במשרד ספרי האחוזה הצמעה עתה חשיבות על אופן הרישומים האלה ללא הוכחות ואסמכתות.

הרשימה הבאה כוללת את כל אלה הנחשבים לבעלי נכסים באזור מרחבת הכוהל על קצה הצפוני של הכוהל, ובין הכוהל עד רחוב הגיא במערב. הסיבה שבגללה נכללו הנכסים על לרחוב הגיא,

הנמצא במרחק 90 מטר מהכוהל, היא שקשה מאד לקבוע על גבי מפה את הגבולות של הנכסים השונים, הואיל ויש רק מפות של גושים ללא מידום לחלקות. הרשימה היא של אלה הנחשבים לבעלי נכסים, גם כאשר אין להם קושאן ואין רישום במשרד ספרי האחוזה.

באזור זה ישבו בעבר יהודים, שנאלצו לעקור משם כמאורעות תר"פ, תרפ"ט ותרצ"ו, ויש בתים וחצרות השייכים ליהודים, ועתה נחשבים ערבים כבעליהם - ביניהם גם בנין בית כנסת.

מרחבת הכותל עד רחוב שער הברזל

אל קרפני
אל טויל
חמד מוחמד
X אל חלחובי
X סרור
X אל שעבאני
X אל סיפי
וקף
אל חאלדי
אל זרבה
נסיבה
כולל הונגריה (רכוש יהודי)
X אל פחיאאני
X ג'אודה אל אנסרי, וקף אל אנסרי
רנד (גוש בתים השייך ליהודים)
X וקף חג'ה חנון
X הנדיה
X אל כסיב-ג'אמי, ג'מאל, מהר, אחמד, סאמי, מחמד, סלימן, גטיל, בורהן, קמאל
X אל עסיפי
אל סרורי
רכוש יהודי (לא ידוע של מי)
קלבו
עטיה עודה
אל נאבלסי
אל תרהי
אבו מיאלה
X הממשלה (בעלות על בתים, ולא על קרקע)

מרחוב שער הברזל עד רחוב בית המאמר (הוא הרחוב היוצא משער המשיח)

X אל שהאבי-פחרי, זהיר, רפעאח, רכאח, מחמד, מוטה, בקר, אום יעקוב, עטא, עבדלחמיד,
(ראפה, טאהר, עיסאם, רקיה, קמאל, יחיא, סעיד
אל כסיב-חסן, קמאל, אחמד, עיסאם, עומראן, אסמקיל
נסיבה
אל דויק
וקף אל מוקח
אל נאבלסי
עדנאן אל אנסארי, וקף אל אנסארי
משה דנון (רכוש יהודי)
מברוקה
וקף
קטינה
עזים
X בודירי
X הממשלה (בעלות על בתים, ולא על קרקע).

X בתים אלה נמצאים בקרבת הכותל.

2) ברשימה מופיעים: 9880350 הרשום: 9880350 המסומן: 9880350 הכתוב: 9880350 כסה ווקפים משפחתיים.
בדיקה במשרד ספרי האחוזה העלתה שבכמה מקרים בהם מצהירים בעלי הבית כי הוא
וקף משפחתי, שייך הנכס באמת לבני המשפחה באופן אישי, ולא לוקף משפחתי, וההצהרה
נעדרה לעשות רושם על השלטונות, ולפעמים שייך לוקף המשפחה רק אחוז מסוים מהנכס,
והיתר שייך לבני המשפחה באופן פרטי. מאידך יש שבספרי האחוזה נרשמו ווקפים משפחתיים
רק למראית עין, כדי למנוע שבני המשפחה ימכרו את חלקם ליהודים, כי בתקופת המאורעות
הופעל לחץ חזק על בעלי קרקעות ערביים לעשות כן.

נור אדין

א תאופיק אל בדירי, וקף אל בדירי

א אל תאלדי-סלים, בדר, וקף אמינה, מוסטפה, עדילה, פטימה, סמיאה, עכיא, ראיש, מפי,

נפיקה ועוד.

אל היסן

קסינה

וקף

נסיכה

שרף - האטם, בדר

אל אנמארי

אל דסוקי - רשיד, יוסוף

אל ע'ני אל חחה

וקף בדראן חאלס

א הטמשה (בעלות על בחים, ולא על קרקע)

א א שלחי

א אל ביטאר

בכל האזור הזה אין מסגד או כנסים.

יש בחים שבהם, או על מקומם, היו בעבר בתי ספר (מדרסות), אך בתי ספר אלה כבר לא קיימים מזה שנים רבות, והבתים הרעועים בחלקם הועברו לאנשים פרטיים הגרים בהם עכשיו.

מיב הדירות והצפיפות

52% מהדירות בקרבת הכותל מסווגים בסוג הגרוע ביותר - סוג 5 (לעומת 5% במערב ירושלים ו-30% במזרח ירושלים). לפי תיאור הדירות שנחקבל ע"י המוקדים, דחן הדירות גרועות יותר מההגדרות הנוהגות לדירה ציון של סוג 5/5 היו מסווגות בסוג נמוך יותר אילו היה קיים סוג כזה. (מלבד זאת יש לדעת שכל העיר העתיקה סווגה כ א ז ו ר גרוע-אזור 5). נוסף על הטיב הירוד של הדירות, יש בהן צפיפות גדולה-יותר ממחצית התושבים גרים בצפיפות של 5-13 נפשות לחדר.

ל-62% אין ברז מים, אפילו לא בחצר, ל-87% אין אמבטיה, אפילו לא משותפת עם אחרים.

ל-37% אין מטבח, אפילו לא מחוץ לבנין ואפילו לא משותף עם אחרים.

ל-50% אין בית שימוש בתוך הבית (ל-8% אין כ"ש אפילו לא מחוץ לבנין).

משפחות רבות גרות בסבנים בהם היו לפני 70 שנה אורות הסוסים של הצבא התורכי.

באחד עשר הבתים הסמוכים לכותל עד קצהו הצפוני, גרות כשלושים משפחות שהן כמאתיים נפשות. הבתים האלה יחד עם המגרשים הסמוכים להם, מגיעים למרחק של 75 מטר מהכותל בקטע שמדרום לשער הכותנה, למרחק 22-30 מטר מהכותל בקטע האמצעי של הכותל, ולמרחק 15 מטר בקטע הצפוני של הכותל.

ה מ ל צ ו ת

א. בקרבת הכותל יש רפחות, בתי שימוש ציבוריים ופרטיים ובורות שופכים, והכותל משמש קיר לבחים, לבורות המים ולבורות השופכים. גם שירותים וקוי ביוב צמודים לכותל. מי שמזדמן לאזור זה עומד נדהם בראותו אנשים הגרים בדוחק בתנאי מגורים מהרירים, במצב סניטרי בלתי נסבל, בתנאים המסוכנים מבחינה בריאותית ומבחינה בטיחות הבניינים, וחמה כיצד יחבן שמצב כזה ישורר בלב עיר הבירה, בפני הר הבית והכותל המערבי, מול מקום המקדש וקודש הקדשים.

מצב כזה ליד המקומות הקודש, לעיני חירים, הוא חרפה לעליון שאינו דואג לאזרחיו. אמילו מטעמים אלה בלבד ראוי להעביר את הדיירים לשיכון אנושי.

ב. הואיל

1. ואין רישום של נכסים רבים,
2. נכסים הרשומים ממוצלים בין בני משפחה רבים, שחלקם איננו בארץ,
3. כמעט בלתי אפשרי לקבוע את הגבולות של הנכסים השונים, בגלל העדר מפות,
4. יש בעלות נפרדת על הקרקע ועל קומות שונות של הבנין,
5. ובעיקר הואיל וערכים רבים היו רוצים מאד למכור את נכסיהם במחיר טוב ליהודים, אך משהדים מהקיצונים,

אין אפשרות לקנות את החלקות, ונראה שהדרך היחידה היא להפקיע אזור ברוחב מסוים לאורך הכותל, ולשלם פיצויים מלאים לבעלי הבתים ולדיירים. ובמקרה של קשיים בחוכחת הבעלות או הגבולות, לנחוב למנים משורה הדין ולשלם גם למסופקים.

- ג. לדיירים יש לתת פיצויים שיאפשרו להם לעבור לדירות יותר "אנושיות", וכמעט כולם יהיו שבעי רצון ואסירי חודה שניתנת להם אפשרות לכך.
- הפרטים שנחקבלו במפקד מראים שחלק גדול מן הגרים באזור הם מחוסרי אמצעים, וכן מראים הנהוגים את הבריחה של הבנים והבנות של הדיירים מן האזור.
- למעלה יהיו בין הדיירים ובעלי הבתים כאלה שאם יקבלו פיצויים, יצטרפו אל בניהם הנמצאים

...

בכוית ובארצות ערב אחרות מזה שנים רבות.

ד. יש לנעול או לגדר באופן מידי מקומות פנויים
(מגרשים פנויים, מבנים עזובים וחנויות סגורות).

אין להשהות את ההחלטה, כי הולכים ונכנסים להנויות
ובתים נטושים, ובונים חוספות למבנים, ומהליך זה יגבר
מאד אם ידעו שהנמצאים שם יקבלו פיצויים, אם הדיונים
יימשכו זמן מה, ולא יהיו סודיים.

מדינת

541, 543 מדינת 5127

<u>מדינת</u>	<u>מדינת</u>	<u>מדינת</u>	<u>מדינת</u>	<u>מדינת</u>
120	77	05	<u>541</u>	
58	39	06		
29	16	07		
108	70	08		
64	52	09		
109	70	014		
88	42	018		
<u>576</u>	<u>366</u>			570

7	2	01	<u>543</u>
~~38~~	23	02	
38	23	03	
47			
<u>92</u>	<u>48</u>		

called Bab al Janaiz (the Gate of the Funerals), for the funerals went out by it in ancient times."

SUMMARY

The statements above given from diverse sources covering over seventeen centuries make certain points quite clear.

1) That throughout the ages and under all conditions the Jews regarded the site of the destroyed Temple as a Holy Place and that whenever opportunity offered they gathered in its neighborhood for prayers and lamentation.

2) That these were actual gatherings for definite and formal services and not sporadic prayers of individuals.

3) That as early as the 3rd century in literature and as early as the 10th century in definite reports of travellers it appears that of whatever remained of the Temple, the Western Wall, regarded in tradition and accepted by archaeologists as of Solomonic origin, was the particular Holy Place before which the Jews congregated. That aside from any other services which may have been held on Friday night, on the New Moon, on the 9th of Ab, and in later years more frequently there has been in existence since 1708 a printed form of prayers to be used before the Western Wall, a book of more than forty pages published at different times and in various countries indicating that the Wall was a place of pilgrimage for Jews outside the Holy Land as well as for the Jewish inhabitants of Palestine, who resorted to the Wall with a regular order of prayers.

Adler - Memorandum on the Wailing Wall

15/11/66

מדינת ישראל
האוצר

ירושלים, ט"ז בתמוז תשכ"ז

24 ביולי 1967

מס' 08/1/10

אל : הרב ס. לופס, משרד הדתות

טאח: סגן הממונה על התקציבים

הנדון: מסמך הכותל
מכתב מ-7.7.67

מלשכתו של המפקח הכללי של משטרת ישראל נפסד לנו
כי תפקידי השמירה בכותל יוטלו על משטרת ישראל.

ב. ב. כ. ה.
א. אגסון

15/11/66
המפקח הכללי
המשטרה
התל אביב
המפקח הכללי
המשטרה
התל אביב

פ ר ט י כ ל

ישיבת ועדת השרים לענין הסמירה על

המקומות הקדושים

ח" באלול תשכ"ח - 1.9.68

נכחו השרים: ז. ורהפטיג - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, מ. דיין, י. ישעיהו,
ט, קול, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדר השר: י.ש. שפירא.

תת אלוף ש. גזית -	משרד הבטחון
ש. הלל -	משרד החוץ
הרב ד. פרלא -	משרד הדתות
ט. קולק -	ראש עיריית ירושלים
א. שינברגר -	משרד הדתות
ט. ניר -	מזכיר הועדה

שר הדתות פותח.

נ ו ל י ט י מ :

א. פינוי השטח מתחת למחכמה

1. להמשיך בניקוי השטח מתחת לבית שטראוס בכוון לקשת וילסון, תוך
הבטחה מלאה של בטיחות המבנים מעל למקום הניקוי.

2. הבטחת בטיחות במבנים היעשה ע"י ועדת מומחים, אשר בנוסף לאמור
בסעיף 1 דלעיל, תציע לוועדת השרים תכנית להבטחת בטיחות המבנים
והחוטה, במידה ויוחלס על שיפוצים או מחקר ארכיאולוגי נוסף.

הרכב הועדה: נציג משרד הדתות - יו"ר, נציג משרד הבטחון-חבר,
נציג מחלקת עבודות ציבוריות-חבר, נציג עיריית ירושלים - חבר,
נציג המשלח הארכיאולוגית - חבר.

3. שר המשפטים יבדוק את הצד המשפטי הקשור בביצוע עבודות המחקר והשיפוצ.
/חשיפת

ב"ה ירושלים

לכבוד
 עיריית ירושלים
 בזכר העירייה,
1 א ב

1.2.8

הגדרון: חבורי פים לכותל המערבי.
מכתב מיום 12.7.67

אנו מחפאים על החשבון שהגשמת לנו.
אנו רגילים לשלם חשבונות אך ורק בעד עבודות
שהזמנו על-ידנו.

... החשבון מוחזר לכם מצורף לכאן.

בכבוד רב
ובברכה

י. יערי
חשב מערך הדתות

אֲלֵהֶם
 וְהִסְכִּימוּ לָקֵץ
 אֵינֶם טוֹב
 הָיָה דְרוֹשָׁה
 שְׂרָרָתָהּ בְּתוֹא
 לֵץ לֵץ כֵּן כֵּן
 וְיִירָא מִכֹּחַ שׁו
 מִיִּרְרָבִיו
 וְעַתָּה בְּלִבְיָדָהּ
 אֲרָגוֹן הַסְּהִירָד
 שׁוֹקֵץ לַחֲקוֹם
 לֵיתָ שֶׁחֲכָלָה
 לִבְנוֹת
 שֶׁבְּנֵה דְרוֹשָׁה
 שְׂרָרָתָהּ הָיָה
 אֵלֶּה דְבוֹר
 הַחֲכָמִים הָיוּ
 מִסְּמִינָה

15/14/30

ב"ה ירושלים כז" בסיון, תשכ"ז
5 ביולי, 1967

אלו שר הפנים

רצ"ב העתק החלטה מס. 2 מישיבת "ועדה המנכ"לים לספול
בנושאים אזרחיים בשטחים המוחזקים ע"י "צה"ל" מתאריך 25.6.67:

..... 2. נושאי משרד הדתות

א. שמירת המקומות הקדושים היהודיים

אל"ם ניצן הודיע על אישורו של שר הבטחון שניתן
לפניית שר הדתות בקשר לשמירת המקומות הקדושים היהודיים
על ידי הרבנות הצבאית הראשית לפי הנחיות משרד הדתות.

חברי הועדה קוררו את השאלה על שמירת אתרים הסטוריים
ומקומות קדושים.

הנחלם מאתר ומעורבים בדבר מספר גורמים ממסלתיים,
להקים ועדת משנה בהרכב נציג משרד ראש הממשלה, נציג
משרד הדתות (יו"ר), נציג משרד החנוך והתרבות ונציג
המפקדה הנוגעת בדבר שיגדירו הספול והשמירה של אותם
מקומות קדושים ואחרים הסטוריים אשר לא נקבעו באופן
ברור כמקומות קדושים ועל כן אינם נכללים במסגרת אחריות
משרד הדתות.

בהתאם להחלטה זו כתבה לשר הבטחון את הסכתב שהעתקו רצ"ב.

בהתאם להנ"ל נמצאים המקומות הקדושים בגדה המערבית (בשטחים שחתה
המיסל הצבאי) בפיקוח הרבנות הצבאית הראשית בשיתוף פעולה של משרד הדתות.

לידיעתך וידיעת ועדת הפנים והשירותים ולאישורכם.

ב ב ר כ ה

ז. ורחפשיג

946,000

51,800

946,000

997,800

בס"ח

ב ב ר כ ה

ק"מ
10/11/36/ק
200

ב"ה,

זכרון - דברים

מפגישה שהתקיימה בלשכת שר הדתות ביום יא' שבט תשכ"ח (12.1.68) בהשתתפות:

שר הדתות ד"ר ז. וורהפטיג, ראש העיר ירושלים מר ט. קולק, המנהל בפועל של המחלקה למקומות קדושים מר מ.ע. דדוק והממונה על האיזור המזרחי בעיריית ירושלים מר מירון בנבגישתי, סוכם כדלהלן:

א. להגביר את שיתוף הפעולה בין משרד הדתות והעירייה בכל הנוגע לרחבת הכותל-המערבי, כן חוסכם למנות את מר יהושע ברוכי כמחאם ומקשר בין הרשויות.

ב. מר י. ברוכי יטפל בארגון ואחזקה של השרותים ברחבה, כולל אספקת מים, חשמל, וקיון-תברואה, שירותים וביוב, כן יטפל במו"מ על מינוי הדיירים במבנים שנוחרו ברחבה-הכותל ושיש לפנותם ממש.

ג. מר ברוכי יקבל הוראות בדבר מילוי חפיקיו מאת שר הדתות באמצעות הרב הממונה על הכותל, וטמנהל המחלקה למקומות קדושים במשרד הדתות.

ד. משכורתו של מר ברוכי תשולם על ידי העירייה, ומשרד הדתות יחזיר לעירייה את המכומים במסגרת ההוצאות להחזקת השרותים.

ה. פועצי בית העלמין תפקה על הנעשה במקומות הקדושים שבמחוז בית הקברות שעל מר-הזיתים, והעירייה תעמיד לרשותה את המפקח מר צבי בארי.

ו. כל פעולה שתבוצע בהר-הזיתים ומכיבתו תעונה אישור מוקדם של משרד-הדתות.

ז. מר י. ברוכי יגיש למשרד-הדתות הצעה תקצובית להחזקת השרותים.

1

המנהל בפועל של המחלקה למקומות קדושים
מירון בנבגישתי
10/11/36/ק
200

ב"ה ירושלים, ה' באדר תשל"ב
(20.2.72)

כ-15/14/36

לכבוד
מר מרדכי כרמלי
ליפתא עלית 7
ירושלים
א.נ.נ.

הנדון: הצעתך למשרד מס' תשל"ב/1 לכיצוע עבודות שיפוץ
ואחזקה בבהל המערבי בירושלים.

בחשובה להצעתך מיום 13.1.72 בנדון הריני להודיעך
כי היא נדונה בוועדת המכרזים במשרדנו, אולם היא לא
נתקבלה ואתך הסליחה.

מצ"ב אנו מחזירים לך כתב ערבוה מס' 3/72 מבנק בנקליס
דיסקונט בע"מ ירושלים, ע"מ - 7.200 לירות (שבעת אלפים ומאתים).

בכבוד רב,

יהודה גלוי
אסמנאי ומנהל המסך

בכר צה"ל ירושלים

14.1.72

מדינת ישראל
 משרד הדתות
 המחלקה למקומות קדושים
 ירושלים

א.א.3.

כתב ערבות מס. 3/72.

לפי בקשת מר מרדכי כרמלי, ליפתא עלית 7 ירושלים אבו בנק ברקליס דיסקונט בע"מ ערבים בזה לשלם לטע סך של 7200.- (שבעת אלפים ומאתיים) לפי התנאים המפורטים מטה.

1. תשלום לפי כתב ערבות זה יעשה תוך שבעה ימים מיום קבלת דרישתכם בכתב אשר עליכם לשלוח למשרדנו בבכר צה"ל ירושלים מבלי שיוטל עליכם לבסס את צדקת דרישתכם.

2. ערבות זו תהיה בתוקף מחיום ועד 14.4.72.

3. לא בתקבלה דרישה לתשלום לפי כתב ערבות זה כאמור בסעיפים הקודמים הוא ערבות זו בטלה ומבוטלת מאליה.

4. כתב ערבות זה אינו ניתן להעברה ויש להחזירו לנו באם תוקפו פג מבלי שהשתמשת בו.

5. אחריות הבנק לפי ערבות זו לא תעלה על הסך של 7200.- (שבעת אלפים ומאתיים)

6. ערבות זו מתייחסת למכרז ביצוע עבודות בקיון.

בכבוד רב,

חשב

מנהל

1000 1000 1000
1000 1000 1000
1000 1000 1000
20. 1. 72

הת"ל ה/סמ"א
לכבוד
המנהל הכללי
ב.כ.א.מ.
23.1.72

ע"ה 900

19.1.72

מרדכי כרמלי
ליפתא עליה 7
טל' - 521289

4.
ירושלים - 13.1.72

משרד הדתות
המחלקה למקומות קדושים

הנדון: הצעת מחיר למכרז ביצוע עבודות נקיון,
החזקה ושיפוץ רחבת הכותל המערבי בירושלים

אני כרמלי מרדכי מציע בזה הצעת מחיר 6,000 ל"י לחודש עבודה
מלא כולל שבחות וחגים. 72,000 ל"י לשנה חמשה.

הסבר להצעת המחיר.

כהתחשב בגודל העבודה והיקפה עלי להעסיק לפחות 5 פועלים למי
הפירוס הנ"ל:-

- א. 1 פועל לשמירה ונקיון השירותים שליד שער האשפות;
- ב. 1 פועל החזקה (גם אם לא יעבוד בטשרה מלאה משכורתו
תהיה לפחות כמשכורת פועל נקיון במשרה מלאה);
- ג. 1 פועל לנקיון רחבת הכותל שאינה מרוצפת;
- ד. 2 פועלים לשטיפת הרחבה המרוצפת, בית הכנסת, המשרדים
והשרותים.

משכורת לפועל נקיון ברוטו כולל ביטוחים 750 ל"י.

5 פועלים $\times$ 750 ל"י = 3,750 ל"י + 1,000 ל"י לחודש ברוטו למנהל
עבודה שיוכל למלות את החסר במקרה שאחד הפועלים לא יופיע לעבודה, סה"כ
4,750 ל"י לחודש.

חאור העבודה.

עבודת הנקיון ברחבת הכותל, בבית הכנסת ובמשרדים אינה מחמשת
ל-2 - 8 שעות עבודה אלה לכמעט כפול שעות עבודה. הנה אומר ששעות העבודה
מחמשת על פני כל שנת היום ועד לשעות הלילה 22.00-23.00, דבר המחייב
כח עבודה נוסף ואם לא, ~~ההוצאות~~ הוצאות נוסף לפועלים העובדים בשעות מיוחדות
ולא נוחות. כמו כן נוסף לחשבון בערך 10% מהוצאות המשכורת חשולם עבור
ביצוע העבודה בשבחות וחגים. לפי חישוב זה הגשתי הצעת המחיר.

נ.ב.

1. מצורפת בזה המחאה בנקאית על סך 7,200 ל"י.
2. אשמח להציג המלצות ממקומות עבודתי בהם אני מבצע עבודה דומה:-

קרית האוניברסיטה - גבעת רם
המרכז הרפואי בעין-כרם
בית"ס לרפואה של האוניברסיטה
האוניברסיטה של הר-הצופים.

בכבוד רב,
N
מרדכי כרמלי

Page 100
100-100000
100-100000

100-100000
100-100000

100-100000
100-100000

100-100000
100-100000

100-100000

100-100000
100-100000

1. 100-100000
2. 100-100000
3. 100-100000
4. 100-100000
5. 100-100000

100-100000

100-100000
100-100000

100-100000

100-100000
100-100000
100-100000
100-100000
100-100000

100-100000

100-100000

100-100000

100-100000
100-100000
100-100000
100-100000

100-100000

100-100000

דמעות חונקות את גרוננו של הרב מאיר יהודה גץ, הממונה על הכותל המערבי: „מדוע זעקתי בגלל, כמה חורים? - הרי זה כקידוח חור בספר תורה!“

„לי, כיהודי דתי, אין זה משנה ולא כלום, אם האבנים הן מתקופה קדומה פחות או יותר“ □ „אינני סבור, כי בסתר ליבו יעדיף מר קולק את האינטרס המוסלמי הצר על פני האינטרס היהודי הלאומי“ □ „מעולם לא הועלתה הטענה, כי לבית הערבי הצמוד לכותל, יש ערך עתיק ומקודש“ □ „אלפי ערבים פונו מהעיר העתיקה — ואיש לא פצה פה“ □ „אנחנו קוברים על הריהוטים את מיליוני הפתקים, המוטמנים בין האבנים“ □ „באתי לכותל למצוא נחמה על נפילת בני הצנחן — ומאז נשארתי כאן“ □ „בזמן שירותי בצה"ל הייתי רב-סרן במרגמות כבדות“

הרב גץ (בספרה): הכותל הוא המקום המקודש מכולם (מצטט), ושטח אל תחילת עבודתו ועד עתה ישראל, אשר יחפילו אל המקום הזה, ואתה תשמע אל מקום שיבחר אל השמים, ושטח וסלחת, להיות עניני פהותות אל תחילת עבודתו ותחילת עמך יש ראל, לשמור עליהם בכל קוראים אליו (מל) כים אי פרק ח) (בספרה) זו, עם גיבור כזה, אתה יכול לתאר לעצמך את עצמך קדושת הכותל!

שאלה: האם עלת רציון לעיר העתיקה אחרי שנודע מה אירע?

הרב גץ: הרבה יהודים ערכו תענוג כאותו יום פר, אולי מן הראוי היה לענין תענית איבוד כללית, אבל, זה כבר בסדר כותה של הרבנות הראשית.

שאלה: אתה עצמך צמת?

הרב גץ: בהדאי! איור שאלה! דאיי"ל צמתי.

אני: איך תנעה, בשם, מכרם בן-יוסף? בגליל לכהן כרב הכותל המערבי?

הרב גץ: (בידיו עמוס): בני, אבנר, היה חבלן בצנחנים, במלחמת ששת הימים הוא נפל בקרבות ליד מערת ירמיהו, והוא טמן כאן, מאז לא מצאתי מנוח לנפשי, באתי לי כותל למצוא נחמה — ונשארתי כאן!

מרים אלי סלמן ואמר לי, מה מתכננים לעשות, לא היה קורה מה שקרה, זה רק עניין של צילצול שלפוני, גוף מתאם לא יעזור כאן במאומה.

אני: כיצד תוגדר הפקידה, רשמית?

הרב גץ: אני חרב, הממונה על הכותל המערבי ועל המקומות הקדושים, אשר מ" סביב להריהוטים, וכיוון שהר הבית הוא מ" כן העולם, והכל סובב סביבו, אפשר להגיד כי, הפקידה היא להיות „פה לכותל“, לתת סעד רוחני ונפשי לכל כואב, בוכה וחולת, הפקידה היא, שיוצא מאצל הכותל מלא חק" וזה הדעה, בהרגשה שלא הכל אבוד.

אני: האם תוכל לנלות לי, מה עושים עם הפתקים שמגיחים המתפללים בין סידקי ה" כותל?

הרב גץ: אנחנו קוברים אותם, לציתים פוזמנות, על הריהוטים.

שאלה: יש הרבה פתקים?

הרב גץ: מיליונים.

אני: אתם גם קוראים חס כתוב בפתקים?

הרב גץ: (בהרהר) חס וחלילה! חס ו"ל שולם! זה אסור באיסור חמור ביותר!

שאלה: באיזו דרגה של קדושה עומד ה" כותל בהשוואה, נאמר, לקבר מאיר-בעל" חס, או למערת-אלה?

מסקר, שערבנו, בזמנו, לא קיים שום מ" בנה בעל ערך היסטורי, או דתי, הקדוש ל" דתות אחרות — בצמוד לכותל, (בליגיונ) אלא אם כן, ישברק" עתיקות חדשות, יש בידיו מפת עתיקה משנת 1601, המציגה את החומה כ-1500 שנה מכל מיבנה!

אני: כלום נכון הוא, שה„חוקה“ לוחץ על תושבים הערבים לא לעזוב את בתיהם?

הרב גץ: גישה ה„חוקה“ הייתה מאז ומ" תמיד, להשיע בכל מיני דרכים על אזרחים מוסלמים, להקשות עליהם את ישוב ירושלים — והוא הדין ברובע היהודי, וכך גם ברובע המוסלמי (בפיפוס) — אבל, בלי הצלחה רבה.

שאלה: כמה ערבים פונו עד כה מהעיר העתיקה?

הרב גץ: כמה אלפים.

שאלה: האם יש, לדעתך, מקום לוועדה שתאמת עליונה לכותל?

ארבעת חורים, שנקדחו חשבו באבני הכותל המערבי, הסעירו את העולם היהודי, הרב מאיר יהודה גץ, רב הכותל המערבי, עדיין אינו מסוגל להירגע, הוא סוסט אבת ואנה על פני החור, מתאכזב לפרור ביסויים מאופקים ככל האפשר.

אני: את פי אתה מאשים במעשה?

הרב גץ: (בשקט): אינני מאשים אף אדם, פרט לאיש שזורה בסופו על הביצוע, אפילו ידועה התוכנית מגולה, (במיוחד), הוא, כיהודי, אסור היה לו לבצע את הדבר, ועכשיו, לנפשי של עניין: אנחנו, היהודים, לא עובדים עבודה זרה, אין אנו מקדשים אבנים, עצם אבני-הכותל אינן קדושות בשבילנו (בהרגשה) מעצם טבען, אלא מכוח העובדה, שהן שואבות את קדושתן מקדושת הריהוטים; וקדושת הריהוטים עומדת לעולמי-עולמים, בין שהוא קיים, ובין שאינו קיים!

אני: מהי מידת הקדושה, הגלומה באבני-הכותל?

הרב גץ: אינני ארכיאולוג, (בשמיך איי יד) אך אני מתיימר לדעת את המקורות (הן אחר משמעי, ובמקצת קטע) ואני בר"ר בחנניה, כי אבנים אלה הם מקדושת היר"ר, במקורותינו לא מצוטט בשום מקום, שהודוה הרס את החומה הקדומה ובנה ב" מקומה חומה חדשה, מה עשה הורדוס? — הוא אף ורק שיפץ את גוף בית המקדש ו" את העזרות, בספרי הארכיאולוגיה מציגים, כי גם במניין, אשר תוקפת המיבנים, אשר נתגלו בה הוא ללא ספק קדומה הרבה יותר מן של הורדוס — היו אבנים בעלות סיוות בשוליים, כמו אלה המצויות בכותל הקטן, למיכוס: לי, כיהודי דתי, אין זה משנה ולא כלום, אם תאבנים הן מתקופה קדומה פחות או יותר.

תפקידו הוא להיות פה לכותל

הרב גץ (באיניחה): זה יהיה אכסודר פתם! פי צדיק את זה! לא היה מישהו

משפחות ערביות נשכרות מפינויים

שאלה: מה פירוש „הכותל הקטן“?

הרב גץ: הבט וראה, דובידובו של ה" כותל המערבי היה טמן מתחת למיבנים, שהוקמו סביבו במשך הדורות, הוא היה גלוי מעל פני האדמה רק בשני מקומות, אליהן: הכותל המסודר, כפי שהיה ידוע למשך שנים, באורך 28 מטרים, ונקרא „ה" לל“, ביה" קטע נוסף, של כ-100 מטרים, וזהו השוק ונקרא „הכותל הקטן“, והו'

אני: האם אתה סבור, כי ראש העירייה, מדי קולק, נוטה יותר מדי חסד לערביי ירו' שלם?

הרב גץ: (אחרי הרהור מסושר): מר קולק ידוע לי היטב כאדם ריאליסטי ומעשי, כאשר פוליטיקה, אני מניח, כי הוא ירצה למשך לצידו את הברית הקלסי האפשריים, יכול להיות, שהבחירות העירוניות הבאות הן ל" גנד עיני, והוא ירצה לזכות בתוספת הג'ר נה של קולות ערבים (בחיור) אשר מ"ר הסתם יעדיפו אותו על פני מושמד יהודי אחר, אבל, אני אינני סבור, כי בסתר ליבו פנימה ובגישתו, ירצה מר קולק, באמת, להעדיף את האינטרס המוסלמי הצר, על פני האינטרס היהודי הלאומי.

שאלה: האם יש לבית הערבי, אותו מ"ר פיס, לסקם, ערך היסטורי כלשהו?

הרב גץ: במשך השבועות, שקדמו ל" והחידונו עם העירייה — (בתוקף) מעולם לא הועלתה הטענה, כי הבית הזה יש לו ערך עתיק כלשהו — מעולם! (בתמיחה גלילה) חל, לא ידענו מעולם על הוראה של מ"ר החור, המזהירה מפני פינוי מש"ר חות ערביות מכית זה, (מושר בכתפיו) אני חייב לומר, כי זה סודר מאוד!

(בוקר) אני חרש-שכל המצוות בדבר ערכו המיוחד, של הבית הערבי הועלו ב" דעבד, כדי לקדם את פני הסדרה הצובר רית, שהייתה צפויה עקב מעשה הקידוח ב" כותל, (הדי-שמעי) עובדה היא, שכחושב הרובע היהודי, אני עד, שבועי-שבוע ויום יום, לפינויים של משפחות ערביות מן העיר העתיקה, ואין סופה שה ומצפני, אדרבא, שני הצדדים יוצאים נישכרים מכך, אנו מסוגלים לשחזר ולבנות את עירנו הקדומה, והערבים מקבלים דירות נאות יותר, בדי אות יותר מרווחות יותר וגם טבין ותקילין ביד!

(בפרמ) לי ידוע, אישית, על כמה מש"ר חות ערביות, המתגוררות באותו בית, ב" סימט שער-הברזל, המוכנות לקבל פיצוי ייס ולצאת, כן, ממש היום הן מוכנות ל" צאת!

הרב גץ, מסוצעיקומה, לבוש שחורים, בעל זקניסידות ועיניים לוחטות, הוא גר בדירה גודשה ספריקודש, כתובת עבריות

אשית-חיל, פולקע-מצאה...

היום כולם עוברים להודו

בשר ההודו מחירו זול והוא טעים להפליא, כשיודעים איך ומה להכין ממנו.

לגיון התפריטים נא לפנות למועצה לענף הלול ת.ב. 124 ת"א-לקבלת חוברת מתכונים חינם.

ירקה לעברי מטרונותא כבירה גוף ושנים.
"לא. זה לא ייתכן", חשבתי ביני לביני וניסיתי להשיך בקניות. מטר הקללות וניבול המה הוסיף להפגין אר" תי ברציפות.
"סליחה, איפה אפשר למצוא דברי קונים?" פניתי לאחר העובדים, שגר" אה לי מנוטרל קימעת.
תדברי עברית. אני לא מדרום צר" פת", התריס נגדי ברישעות חוגגת.

פניתי בכיוון היציאה.
דרך הנסיגה היתה חסומה. במעלה המדרגות עמד אחד העובדים. מסביר משוה בהתרשנות למנהל בחליפה כהי" רה.
"הנה, הנה היא!" שלח לעברי אצ" ב"פ מאשימת.
ניסיתי להתעלם ממנה. לא הני" לי.

תתנדפי מכאן. הרס עובד מכוני" בוצע. את חרבתה שלא יודעים מי" את ז מכירים את הפרצוף שלה...
הוצאתי את כרטיס העתונאי שלי" והושטתי אותו לידי המנהל.
"התפורר..." זו שעות... ניסתה האיש כמיטב יכולתו להפסיק את הלינץ' ה" משתולל.

הביני, את נפלת קורבן לסעות", ביקש להפסיק את דעתי. אסביר לך מה קרה כאן. הם רצו לצלם בלי רשות... והלקוחות לא רצו שיצלמו אותם. הער" ברום שלנו היו מוכרחים להגן על ה" לקוחות. זאת חובה שלנו..."

באותו רגע נדחפה בגסות התוצה עליידי וזנ בחלוק אפור, הלקוחה ש" הודיעה קודם, כי ראתה את המכות ש" ספגו שני העתונאים. הזנ לא הסתפק בכך, אלא אף בשל ליתר תוקף גם בסל" המצורכים שלה..."

האם זאת הדרך להגן על הלקו" חות? שאלתי את המנהל. הוא ענה: "אך מכיוון היציאה עוד היספיק" לשמוע את קולו של הזנ: "נמרת לי" שלם. לא! אז הסתלקי מכאן..."

היא הסתלקה גם אני.

ובעצם — זה לא כל כך נורא. ה" סופרמרקט לא ירגיש בחסרוננו והוא יוכל לעבוד על כך לסדר היום.
אבל אסור לעבוד לסדר היום על בריאות של עובד כלפי לקוחה — ולי" עיני המנהל.

דבר המור לא מחות — אם לא יותר — אסור לעבוד לסדר היום על כך, שאפשר היום לשמות את הציבור הישראלי באדם כלשהו על חודה של מלה.

אסור לעבוד לסדר היום על כך, ש" הודעותיו של המנהל וצערו על מה שאירע נבעו בגלל "טעות ביוהוי" ה" אוטום לו ניסיותי עם עובדי" העולם הזה. הית הכל כ" סדר"?

ומי שסבור, שאין צורך להחיס מהר מה כה רבה בגלל לינץ' מילולי כדאי שהוכיח, כי אין לינץ' מילולי לסתם ל" נד" — מפרידה רק ספיצת דרך ד" בוגית קטנה.

יואלה הרשפי לינץ' בסופרמרקט

ישראל לא שמע. אבל כל האחרים שמעו. עובדי הסופרמרקט. שביטים כ" חקנים היתי צריכה למשוך בפאת סר" נוריהם כדי לזכות לתשומת לב כלשהי — פער בו עיניים מברענות.

הנה! יש להם פה עוד סוכנת...
סינן בניהם נצחון שרלוק הולמס קשיש. הציבור המלוכד בצידקנותו מיהר ל" צור סביבו חלל הולך וגדל. כאילו חששו להידבק מאיזה נגיף מסוכן.
סו"י. תחבישי לך... מציצים לאנ" שים הגונים לתוך המיסות. גועל נפשנ."

ותקיף: "לי לא איכפת אם הם מהעו" לם הזה! ולא מעניין אותי מה הם עשו כאן. אבל אני רואית איך שהתנפלו עליהם והרביצו להם מכות. וזה לא כי" סדר..."

בשלב זה חלפו גורמי הסתה שוב בקו האופק שלו ובדמותו רבת הקילו" גרמים והסנטימטרים של אחד מהם. זי" היתי צלם עתונות מכה. "ישראל" פניתי אליו, מבקשת להסב את השימה לבו לאורחות האמציה.

הסנטילים... הם רצו לצלם את ה" סרקים.
"למה דווקא את הסרקים?"
"זה בגלל איזה חבר כנסת..."

סינפופית... המיד הם מחפשים משי" זו מסריית...
"ועוד יש להם תוצעה לחזור עם שור" סר... אבל שלא שברו להם את הידיים ואת הרגליים..."

ניכנסתי בצהריים ששי ה" אחרון, בשעת לא טובה, לסופר-מרקט, שבכיכר דיוגנה בתל-אביב.

העובדים בחלוקים האפורים. הנעים כדרך כלל ב"סלאו מושיין" ובהבעת אדישות קרובה לגורואנה — גילו ה" פעם עירנות חריגה.

מכט כותן בשטח גילה את הסיבה. בדמותו של שוטר עברי המור מכה. ה" מלווה עליידי שני אנשים. שהובילו אותו מעלה ומטה.

דרכם היתה סלולה מבשים חדים ל" השחייו וביטויים בלתי פורמטאריים.

קבוצה נסערת של עקרות בית ש" נטשו את עגלות הקניות ושל זבנים חוריי אחריות ציבורית התחרו ביני הם בהסברת המתרחש:

נשיונל חברת האלקטרוניקה הגדולה ביותר ביפן מציגה את ה-SG990A

רדיו-מטיפון-טייפרקורדר במערכת אחת

סקלט רדיו נותן לך מוסיקה לפי בחירתך. מצויד בורע MAGNISTATE עם סחם יחלים. תקליטים מעניקים צליל אטין וצלול. טייס והאחרון. טייס קסמות משוכלל. המופעל בקלות קסטות מעניק לך אפשרויות רבות להקלטה. ע"י מערכת לתצנים. מקלים ישירות. בתוצאות יוצאות מן הכלל. סתקליטים או סתקלים הרדיו. לא לחינם זכה ה-SG-990A לכינוי: מרכז חבדת נשיונל פתרה את הבעיה כשיצרה את ה-SG-990A: שלושת המרכיבים במערכת אחת וכולם בסטריאו.

הראשון. סקלט רדיו מעולה AM-FM. כשיטת FET TUNER, הקולס FM STEREO. החמות קריכות מיוקיות. השני. סתליף תקליטים חבדת האלקטרוניקה הגדולה ביפן.

NATIONAL

חבדת האלקטרוניקה הגדולה ביפן

להשיג בחנויות החשמל המובחרות.
מרכז התצוגה, רחוב אבן גבירול 18, תל-אביב, טל' 255464

פרס שבועי:
1000
העודת פקדון של
מנהל המערכת
הנ"ל
מדי שבוע
בין פותחו
חידון
הסמלים
והדגמים
של
יריעות אחרונות

444766
זהו מס' הטלפון
של
יריעות אחרונות
לחסיית חודעות
תשפחתיות
בשעות
הערב והלילה

15/11/36

לארז'ק

אז'ק הנחת.

שיקולים עיסקיים

עוד ספיח לפרשת "מחדלי המיכליות" הסעירה לפני שנה וחצי את המדינה

מאת יגאל

בזירת האג"ת
— כינוי חקק שמ
תיות לה

פני רחובות תל-אביב
הצתות ושריפות. יש
יש חוקים למשחק.
עבודה קבלנית. התשלום
לפני ביצוע העבודה. חש
הסיום. וכאשר יש ב
עולה המחיר. כמו ה
היום יש ביקוש. רב. לכ
רים דיסקוטקים, מ
לילה, בארים, מערכות
נים ואפילו מפעלים פרט

יום בכל. בהצעות משרדי
הזהר ובהצעות האחרונה של
"ווביו" בשדרות ח'ין. אין ה
לים מתוך נקמה. מתוך חשבון.
להם יצורים. הם פשוט קבלנים
דיוקנים מסודרים — לתצורות.
הכל נקי. אין הוכחות. הסי
והעקבות עולים באש. כי המצ
בדרך כל חוקרי המסמרות בע
יודעים שהמכשע הקשה ביותר ש
על כתפיו החוק. הוא להוכיח
אשמהם של מבעירי בעירות.
זה מבחן קשה. אין עקבות וזה
כמה מוקדי אש. כמה בלונים של
שנפתחו. האנשים המעורבים מבכרים
לשתוק. לפעמים באורה פלא. ממב
שומרי-חלילה חושפת בדיוק באותו
יום. הכל נעשה בפשטות. חלק. נש
ארים רק אודים עשנים. ולמשתרת
ישראל אין באחרונה ברירה אלא ל
נעץ שיניה באודים הכפויים וה
אלמים.

ארגון לוהט

גל ההצתות שפקד את תל-אביב
הוליד בדרך הטבע לשאלה: היש
יד אחת מכוונת, יד אחראית לכל ה
הצתות, או זוהי תערובת מקריה. מע
רכת של חשבונות מקובלים. כל אחד
לעצמו. ללא חוט משותף?
לכאורה, כך נראים הדברים. מה

שנק. בנות כיוצא אלף סון וכן מיכ
ליות סטנות יותר. אחת מן המיכליות
הגדולות נחטבה על ידי מר בנדרדור.
ואילו השניה הועברה ל"שוק הפס'
תוח". לאחר שנאמר לבעליה שחברת
הצינור לא תהיה זקוקה לה. השובה
זו ניתנה גם לגבי המיכליות כח 130
(תשע"ד בעמוד 24)

החכירה של 1.20 דולאר לטונה לי
חודש. ששלט בשוק המיכליות לגבי
חוזי החכירה לטונה ארוך. נראה כי
עניין גבוה מדי. הוא לא רצה להכ
נס להתחייבויות ובפרט לפני שהציי
נור המסעל בראשית שנת 1970.
לרשות חברות הקשורות עם אל
י"י צמדו בין השאר שתי מיכליות

הרחבת
עשרות
איגוס
סייעה
אות כי
אל
להרחיב
גל מיכ
מאות

יעקב שרת • חורים בראש

כי תחל לנצל הודסגנות שאין
להמציא / ולעשות מעשה נעב'
דה סגמרת ביד אמיצה / ולחשוף
את הכתל בכל סלואו והדרו /
בדיוק כשם שיש לעשות לחוקת
סילימן נגד רעת האחד בדורו /
פסות הברכים טבל ציון וחריקה /
אפילו זה המגיש ממצמקי אפרי /
קה / ועוד טרם נשכח המקרה
המצביע / של היתור הסמלי על
ארסון הנציב.
וכך נרמז רואי השחורים /
השוקלים שקולי אספוזרים ומר
כירים / שנשאר הכתל פה צמוט
חסוקרת / ושם צמוד לחרבה
מימרת / ועל כן נודה למקרקרי
הקיר הנמקרים / שטרז וישקלו
לחצוב את ארבעת החורים / כי
מבעדם נוכל להציק על עצמנו
היטב / ולסרבה הלעג והסחוק
זכאב גם הלב / ועוד לא הם
הספור. כלו לפנינו / הנה רק
העלה על שלתנם של שרינו /
ואנו נברך את אלה העברים / כי
יצאו בשלום מכל החורים.

ציון הלא תשאלי לשלום חלקי
איד / והם קדחים תורים נח
בראש זה כל שגומך / והתחילו
הדברים עוד לפני קמצא ובר'
קמצא / ונמשכים הם כיום כזה
מצא כתל וגם זה קצא / זה
הנקנף בדגל זה כסלית / זה
במכוש ובמקדר זה באימת ור
לא-שליט / ואין יודעת שטאלם
את ימינם / כשזה גם וישן זה
ישן זה גם / העיריה רוחצת
בשמן זית / הארכיאולוגים חוש'
פום שרירי צלבנים קדושים בכל
בית / הדתיים חונפים יסודות
במחצית / ומשרד החוץ מודעו
מכל גרגר העושה בעולם בותרת.
וגבורי מלחמת ששת הימים /
מספחי ירושלים מיל אמות ולא-
מים / מסתכלים במראה באיש
אחד / ומצוים פרצוף לעשותו
הכיב והמך / ומתקשים להאמין
איכה וכיצד / גורו על שכונת
המגרבים בהגף יד / ובמחיר בך'
חות קטות וסמטאות צרות / עשו
לכלנו שפחה לדורות.

החברת
זכרה ה
בעזרת
מת לקבל
שיוזום
אך תגתו
ד. ואכן
החברת ה
אלא שבי
ב גורמים
ה האוצר
סאטור לה
ולשים
בחסממת
בלת פרי'
שנבנו
במשלחת
מן המס'
הת הקשר
— החלו
רב בני
לא
של

על
שלה

מח הסבך ומציפי הכור

1 - "הג'יימס בונד" - יה - אינו מעשן רק... נלחם בישראל

א. אפריקה, המשמש פרופסור-אורח ב בירתו הלונדוני, "ניו מידל איסט" פרוטי של אלזיירה. הוא רואה בדיוקנו חוץ של אלזיירה ולחשה הדומשמי

ואשתו. הם נחדרים מפני הסירורים היש ראליו ואומרים כי, אמתו היחידים, שסבלנו כיוצאי כמשך יובלות, אין לנו רשות לקפח ביוחד את הערבים - העם היחיד שבכל אותם היובלות תניה לבני עמנו להיות בי שלום. הטובן ואשתו חוששים שיתרגו אותם, אם יערכו מן הישראלים, וכליותיהם מיסרות אותם סמאת ההבשרה הסוציאליסטית שקיבלו בחוגריה בלדותם, וסופם - מתאבדים.

"אל תערבבי שיחרור ומין"

ברומאן, בלזת התוכנית "סירור" מושאל מוראד על ידי האלזיריים ללינה הערבית, כדי לטעון את הישראלים מלכודת טילים מונחית ומיחנקים אלקטרוניים מסוכנות הביון המרכזית האמריקנית. העלילה מתרחשת בי אילת, בפורט סודאן, באתיופיה, במחאמבית ובדרום אפריקה. מוראד וחבריו הערביים מתחזקים אתר עקבותיה של אגוניה מסתורית המניפה דגל ליכיה, והמביאה נפש אמריקני אל בסיסים ישראליים חשאיים במחאמבית ובדרום אפריקה. הפעם נלחם מוראד באיש צפרדע ישראלי, יורה טיל באווקה מססינת שפרשים ערבים ומשבע צוללת ישראלית, הורג שמירי-חרב קפריסאי את האוראנגי איסאן שלו שהישראלים שכרו אותם, נמלט כבורל לאומנים אמריקנים משיבה בידו הי פורטוגלים ומידו הדרום-אמריקנים ומעלית לטאץ בסיסים ומצבורי נשק.

בעיות מין סאמיטות לסבך את משימתו של מוראד, ויהא אומר ש, למן בראת העולם לא קרה משהו עבר צפת כשעה אידוטי על העצרת

קיד הנשים הוא להשרות נוצם בבית ולטפל בילדים. עומאר, אחיינה של אשמאעה, בן 10, רואה אותה מנסקת למוראד, ובקנאותו הוא מבקש להתנקם בהלשינו על מוראד לפני הישראלים. לאחר זמן נסלה לו, משום ששעה מעטו מחוסר בגרות. מוראד אומר לאשמאעה ש, גישואין אינם עולים בקנה אחד עם המשימה שבעתו לעצמי. אז היום מסר כנים וחר מדד.

הספר הרביעי, אין מאנטומים לישראל, מתקדם בניקאראגואה. הדיקטטור העבאי הי מושחת גנרל מאסטריו מותה באמצעות אחיו בתו היהודית, אשה, וזמרת ואכזריות. יהודית הרץ, שיקבל מטוס, מאנטומים לטוכנות הביון המרכזית ומסכם בחשאי לישראל.

בספר רביעי זה כבר מוראד שחונסחה גדשה, המחבר איננו כותב בקלות על הרעש הניאראגואאי - ובמבוא הוא מסביר ש, מטעם מים טובים" איננו יכול לפרש שמה ואמיתי של הארץ באמריקה הלטינית, שביקשה למכור מטוסים סילון לישראל.

בין סוציאליזם למסורת מוסלמית

מוראד צאנר הוא בגדד תרבותיפוס אמיי תית בחברה המוסלמית בין התחייבות פורי מאלית לסוציאליזם מהפכני ובין חתירתה לשיבה אל עבר המסלמי וערבי מסורתי. מוראד משקף בה שוראים אלזיריים רבים כעולם אמיתי של סוכנים ציוניים המצויים בכל מקום ותנעורים בידו התאפיטליזם, הי פנטאגון, סוכנות הביון המרכזית, וה, מאפיה" - באותו סדר, כמו הפעילים והאזיריים הי צעירים, שראיתם הורמים משכרם הלי כי דוכן של אל פתח ביריד המסחרי האלזירי בי 1971, כי גם מוראד מרגש את האמונה כי ההפכה האלזירית היא הצעד המהולל הראשון בהתעוררות ערבית, שגולת הכותרת שלה תהיה כיבוש פלשתיין ושיחזורת, אולם מוראד רמזה, כמסמלה האלזיריות מדברת ההפלטתנים צורכים

מאת
ה
בשתי אזויו
עילג שהיא
שהוא יעשו
סבלני הגיש
התייבצה ב
רנעים
שמחה, ור
בכדי לימיני
שמאלי וזו הגדד
יום הולדתה ציינ
היום ב, כנר צי
אחות גדולה ב
בין ארבעתנו
כמה האידילית
הממוקרת - נג
הכל בה הוא
השאגלי, סמל
הגורל היהודי ב
לחם עוד תקומה
לחם ולכל הילדים
הניגון עצמו -
היזבו למורה שיד
כב לטובת ובגור
שרי הקסמה
"את מבקרת בגן
מישהו, בבן חוג
הילדה כבר מספר
את ה, חות ב
היא מסתכלת בתנ
מנגינות נואשת מ
הם, רן בן התשע
על הבנה, הרבה
לו, האידיליה המסור
הרבה, רוקדים, מס
כל כך מבחינים
יהודים. הגת ראש
בנות טוביה הנעדר
הקוואציק הזה
- אני חושבת
יהודים משמחתי
מתעוררת כי
השדכ
השמן
אמר

ב"ה ירושלים, ה' באדר תשל"ב (20/2/72)

כ-15/14/36

לכבוד
מר דרורי שלום
שימוץ כללי לדירות וחנויות
רח" דוד ילין 23
ירושלים

א. נ. נ.

הנדון: הצעת/למכרז מס. תשל"ב/1 לביצוע עבודות שיטוץ
והחזקה בכוח-המערכי בירושלים

בהשגחה למכתבך מיום 19/1/72 בנדון, הרינו להודיעך כי
הצעתך למכרז הנ"ל נידונה בועדת המכרזים במשרדנו, אולם
היא לא נחקלה ואחך הסליחה

1. אנו מחזירים לך כזה כהב ערבות מס. 285 סבנק אבוד לישראל
בע"מ סניף ירושלים על סך-4,800 ל"י (ארבעה אלפים ושמונה
מאות)

2) מכתב המלצה מחברת "השומר" ירושלים
3) " " " מבניני האומה

בברכה

יחידה הלוי
אסנאי ופנהל המשק

חלף חש"ה אצל הל"מ
+ חלף חש"ה אצל הל"מ
אסנאי ופנהל המשק

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

1968-1969

1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969

1968-1969

1968-1969

1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969

1. 1968-1969
2. 1968-1969
3. 1968-1969
4. 1968-1969
5. 1968-1969

1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969
1968-1969

ב"ה ירושלים, ה' באדר חשל"ב (20/2/72)

כ-15/14/35

לכבוד
מר דרורי שלום
שיפוץ כללי לדירות וחנויות
רח' דוד ילין 23
ירושלים

א. ג. ג.

הנדון: הצעת/מכרז מס. חשל"ב/1 לביצוע עבודות שיפוץ
והחזקת בנותל-המערבי בירושלים

בהשוכה למכתבך מיום 19/1/72 בנדון, הריגו להודיעך כי
הצעתך למכרז הנ"ל נידונה בוועדה המכרזים במשרדנו, אולם
היא לא נחקלה ואחך הסליחה

1. אנו מחזירים לך כזה כחב ערבות מס. 285 מבנק אגוד לישראל
בע"מ סניף ירושלים על סך-4,800. ל"י (אריבעת אלפים ושמונה
מאות)

(2) מכתב המלצה מחברת "השומר" ירושלים

(3) " " מבניני האומה

בבית

יהודה הלוי

אפסגאי ופנהל המסק

There were 100000.

The school there was built half timber
and stone.

As the spring water rises, water remains
quite still except when it has to go to the
spring: the spring water is cold and clear like
the sea. The school was built on a high hill
and the water of the lake was very
sweet. The water was very clear and
the water was very clear and the water was very clear.

The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.

The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.

The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.

The water was very clear and the water was very clear.
The water was very clear and the water was very clear.

1881-82
1881-82
1881-82

1881-82
1881-82
1881-82

ה'תש"ח
ב' כסלו
א' תמוז
ה'תש"ח

23.1.72

החלף
המס' / 15/1
מס' / 15/1
Moo 23.1.72
19.1.72.

BINYANEY HA'OMA LTD.

בניני האומה בע"מ

תא דואר 6001 . טלפון 26452 . ירושלים . JERUSALEM . PHONE 26452 . P. O. B. 6001

כ"ו בטבת תשל"ב
13 בינואר 1972

לכל המעוניין

הננו כאש ריס בזאת כי "דרורי" הינו קבלן משנה בבניני האומה לעבודות נקיון
לשביעות רצוננו המלאה.

בכבוד רב,

י. שרצקי
הנהלת הביח

15/14/36/0

15

15

"השומר"

ירושלים בע"מ

שרותי שמירה ואבטחה

רחוב דורות ראשונים 3, ירושלים

טל. 222002 - תד. 7008

12 בינואר 1972

אישור והמלצה

הרינו מאשרים בזה כי סר שלום דרורי קסור עמנו
בעבודות שיפוץ, שמירה, ונקיון, והננו ממליצים עליו,
ועל שירותיו הניתנים בדיקנות, ואחריות, לשביעת רצוננו
המלאה.

ה. ש. ו. מ. ר.

"השומר"
ירושלים בע"מ

בנק אגוד לישראל בע"מ UNION BANK OF ISRAEL LTD

JERUSALEM BRANCH

סניף ירושלים

245/72

Our Ref.

מספרנו

P.O.B. 873 ת.ד.

טל. 24477/9

ירושלים, 13.1.72

לכבוד

מסד הדתות

המחלקה למקומות קדושים

ירושלים

א. נ.

הנדון: ערבות מס' 285

כחאם לבקשה מר דרורי שלום מרחוב דוד ילין 23 ירושלים,
הרינו ערבים בזה לכם להשלום כל סכום עד לסך 4,800.- (ארבעת
אלפים ושמנה מאות לירות בלבד) שתדרשו מאת הנ"ל בקשר עם מכרז
לביצוע עבודות נקיון, אחזקה ושיפוץ רחבת הכתל המערבי בירושלים.

אנו נשלם לכם כל סכום עד לסך הנ"ל תוך שבעה ימים מקבלת דרישתכם
הראשונה בכתב ונגד החזרה כתב ערבות זה מבלי שיהא עליכם לבסס את
דרישתכם ומבלי להטיל עליכם לדרוש תחילה את סילוק הסכום הנדרש מאת
הנ"ל.

ערבותנו זו תעמוד בחוקה עד ליום 13.2.72 בלבד וכל דרישה לפיה
חייבת להגיע לידינו לא יאוחר מיום 13.2.72.

לאחר יום 13.2.72 תהא ערבותנו זו בטלה ומבוטלת ויש להחזירה
לנו.

אין ערבות זו ניתנת להעברה.

בכבוד רב,

בנק אגוד לישראל בע"מ
סניף מחנה יהודה
ירושלים

עיריית ירושלים

بلدية اورشليم - القدس

6069

א - מכת תשלום 19.12.71

ירושלים
אורשليم - القدس

מס' החק
رقم الملف

לכבוד
מר י. שיינברגר
רח' שטראוס 11
י ר ו ש ל י מ

א.נ.ג.

קבלתי עותק מדו"ח על פגישתך עם פרופ' וייסמן מיום 29.11.71.

לא נראית לי ההצעה של המודלים לפחות בשלב זה אולם חשוב מאוד לערוך הבדיקות והמעקב לפי הבדיקות הגיאופיזיות. נא הודיעני מה התקדמותם בנדון.

במקביל, וזאת בהמשך לשיחותינו, נא רכז והאם פגישה עם הפרופסורים מהטכניון כדי שיערכו בדיקה יציבה החומה ליד החפירות הארכיאולוגיות ויקבעו הגהיות ברורות.

בכבוד רב,

מהנדס העיר

עותק: מר ש. בנארי מהנדס בנינים מסוכנים

אא/

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

1888

1888

REPORT
OF THE
COMMISSIONER OF
THE LAND OFFICE
FOR THE YEAR
1887

ALBANY:

WHELAN & SON, PRINTERS, 1888

THE STATE OF NEW YORK, COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE, HAS THE HONOR TO ACKNOWLEDGE THE RECEIPT OF THE REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE FOR THE YEAR 1887.

AND TO CERTIFY THAT THE SAME HAS BEEN READ AND APPROVED BY THE SENATE.

ALBANY,

1888

WHELAN & SON, PRINTERS, 1888

1888

עיריית ירושלים
بلدية اورشليم - القدس

17.12.71 - ירושלים - القدس

6048

35/69 בנ"מ

מס' התיק
رقم الملف

לכבוד

מר י. שיינברגר

רח' סטראוס 11

ירושלים

מר שיינברגר הנכבד,

הנדון: ועדת בטיחות איזור הכותל הפערבי
סמוכין: מכחבך מיום 10.12.71

קבלתי מכחבך מיום 10.12.71 בצרף צלום מכחבך הקודם
מיום 8.7.71 אשר לצערי לא הגיע לידי.

אולם, ידוע לך על הספול שנעשה בנדון והנני מצרף צלום
ממכחבי לשנכ"ל משרד הדתות מיום 1.10.71 המפרט את מצב הבנין.

באשר ליציבות כביש הגישה לאזור הכותל, הוא נבדק ע"י
סגני ביום 18.8.71 ונמצא כי אין כל חשש ליציבותו פרט אם יעבור
עליו רכב כבד במיוחד וזה אינו סביר באזור הכותל. גם אני בבקורי
כאזור נמצא באותה דעה.

באשר להצעתך לצרף אותי לוועדת הבטיחות הנני מוכן לקבלה
כמובן באם יוצא מנוי רשמי באשור ראש העיר.

בברכה,
מהנדס העיר

לומה צלום

מדינת ישראל
הממשלה

משרד המבחן

8163

המבחן
המבחן
המבחן
המבחן

המבחן

המבחן
המבחן

המבחן
המבחן

המבחן
המבחן

המבחן
המבחן
המבחן
המבחן

המבחן
המבחן

המבחן

המבחן

המבחן

למה לא תוכלו

אדריכל יוסף שנברגר
ירושלים רח' שטראוס 11

15/14/36/5

ועדת הבטיחות באזור הכותל

ישיבה מס. 8
18.8

נוכחים: אוריכל יוסף שנברגר - יו"ר

ס. מר יניב - משרד הבטחון

הממונים קיסין לב

מר מירון בנבנישתי - עיריית ירושלים

ח"כ רב פולג - משרד הדתות

מר מאיר בן דוב המשלחת הארכיאולוגית

מנהלס יהודה שפירא

מנהלס מאיר קורניץ

1. לפני התחלת הישיבה חופיעו 4 רבנים אשר בקשו להשמיץ את זכריהס בענין הכותל המערבי בפני הועדה. היו"ר הודיע לרבנים שהועדה היא ועדה טכנית של מומחים בלבד, ואין בגור מסכנותיה לקבל נציגות צבורית איזה שהיא.

2. לאור הרחבת פעולת הועדה והשיבות פעילותיה מבקשת הועדה:

א. ששד העבודה ימנה את נציגו לוועדה על יסוד ההחלטה המקורית להרכב הועדה

ב. שראש העיר ישגר נוסף על נציגו מר בנבנישתי את מנהלס העיר או בא כמו לוועדה

ג. החברה לשיקום הרובע היהודי - משרד ראש הממשלה חירוצ בוועדה

3. כמוצא מהמריבות בענין שטח להפילה ופולת המשלחת הארכיאולוגית במקום בראשית חדש אב תשכ"ט החליטה הער הסרים המשלחת למקומות הקדושים בישיבתה מיום 13.8.69:

1. להבטיח את סוללת הגישה לשער המערבי ושימורו

2. לאפשר קיום המירות ארכיאולוגיות וגישה למחפלים בשטח מקצת השיפוע של הסוללת,

הפובילה לשער המערביים דרוסה לפי הקו שיקבע על ידי ועדת הבטיחות.

3. ליצור גישה משער האשפות למקום התפילה, באזור בסעיף (2) וכן להבטיח בצורה גאונית את הדרך משער האשפות לרחבת הכותל

4. להקים גיזור גאות של שטח החפירות

5. עי לאסור הצעות ועדת הבטיחות על ידי ועדת השרים השאר בחקפה ההחלטה הקודמת.

לאור דחימת החליטה הועדה לשלל בעדיפות ראשונה בנושא.

1. הועדה מקבלת על עצמה להציע דרכים לפתרון הבעיות הנקבעו בהחלטה ועדת חסדים, לאור המצב הנוצר במקום אחרי חריסת בניין אבר מעור, הדורש פתרון לקיום הפירות ארכיאולוגיות בהמשך החפירות המהבצעות, וכן גרשה למתפללים באותו אזור.

2. אין מהפקיר הועדה - בועדה מומחים טכניים- לקבוע עקרונות לגבי סדרי הפילה והפירות באזור.

3. כל תכנית שתוצע היא זמנית בלבד לתקופה בו נמנעו הפירות במקום (נמסר ע"י פרופ' מזרז תקופה של שמונים) וכל זמן שיהיה צורך בגישה באזור הנזכרת דאל שער המוגרבים כפי החלטה הממשלתית.

4. א. הבטחת הגישה לשער המוגרבים

אוסרת התכנית שהוכנה ע"י מהנדס דוד לב (תאריך 5.7.69) בהתאם להחלטה הועדה בישיבתה מיום 9.7.69. מתחת לשער המוגרבים תשאר האפשרות לבצוע השיפוט החומה המערבית (מתחת לגשר) יש לשמור על חומת הפרדה לגבי שטח התפילה הקיים, או במקרה ותתעורר בעיה קונסטרוקטיבית להחליפה ע"י קיר חדש שגור.

את הקיר הקיים יהא צורך לתקן בערסטים שונים ולהתאימה למקום התכנון וההנדס דוד לב בהחלטה עם מהנדס קיסין.

4. ב. לאפשר קיום הפירות ארכיאולוגיות וגישה למתפללים

התקיים דיון על אפשרות הפרדה על ידי חלוקת השטח לתפילה וחפירות זה על ידי זה או זה מאחורי זה, וכן חלופי שטח, פתרונות כאלו, דוד לב ודורות ודרכי גישה מוגנות ושמירה המידית על קיום הסדרים, על כן לא נראה את מהבצעות כמעדי זה כד בצר.

ח"ר אדריכל שנברגר הציע פתרון לחלוקה לשני מפלסים דבר שיאפשר:

א. מטטה לתפילה במפלס (בערך) של שטח התפילה הקיים בכולל המערבי

האורך המוצע לצד רחבת התפילה הנזכרת לעוד 20 עד 30 מטר, הרחבה (נציג לכולל) 15 עד 20 מטר המשטח יוקם על עמודים 22 שלבים שלב א' מקצה השופע הקיים דרומה שלב ב' סגרת המטטה לצד שער המוגרבים.

היסודות לעמודים יהיו בעומק הנדרש מכ קונסטרוקטיביה ובחיאום עם הנחיות המשלחת הארכיאולוגית, ובצוע היסודות יבוצע במקום ארכיאולוגי.

ב. פעולת המעלית והמשך חשיפת הכותל הימני מתחת למטטה התפילה הנ"ל יוקם מעל לעמודים.

ג. דרכי הגישה מסומנות בתכנית

ד. תכנית נדרות חוקת מתאימות יוצעו לוועדה ע"י אדריכל שנברגר.

הועדה קבלה באופן עקרוני את התכנית, וזרימה:

1. לכדור ג"י מודר מוסמך את המפלסים הקיימים של שטח החפירה הארכיאולוגית באזור המדובר בתחום לשער המזרחי.
2. הצעת פתרון קונסטרוקטיבי של השטח המוצע להפילה מר כוביטאי חציע לצמצם את ההצעה מבחינת השטח והחוצאות לבצוע מינימום.
- נקבעה ישיבת נוספת של הועדה ליום א' 24.8.69 בשעה 8 בבקר לישם בדיוק הפרטים הטכניים אשר נדרשו לפי (1) ו-(2) הנ"ל ולצרכי סיכום המלצות הועדה בפני ועדה השקים.

5. הקניית סיוע בכנין המחכמה

העבודות מבוצעות בהתאם לתכנית הפעולה שנקבעת על ידי הועדה במקורה. . . . . (קמה המנהרה לצד מדרח) נחקש מחנודס קיסין להציע את הצעותיו בהתאם להחלטת הועדה בישיבתה מיום 9.7.69.

בנקודה (9) (המשך השיפת הכותל לצפון) ניתנה הוראה להמשיך הפעולה עד לחזק הפגומים. מחנודס קיסין נחקש להמשיך עם מומחים לבניה מנהרות. לפי הצעתו של מר מאיר בן דוב דרוש מקום ארכיאולוגי במקום.

6. מר בן דוב הודיע שיש צורך בעבודות נקוד והבטחת שונות במטח פעולות המשלחת. הו נחקש לפרס את חבציות וכסדה וקיימות הצעות לפתרון לחביא אותם בפני אות ישיבת הועדה הבאה.

15/14/36/5

הראשון לציון, הרב הראשי לישראל

ב"ה. ירושלים,
כ"ח בשבט התשל"ב

לכבוד
ד"ר זרח ורהפטיג יצ"ו
שר הדתות
ירושלים.

שלום וישע רב,

פגיעתו של ראש העיר בכוחל המערבי מזעזעת כל לב יהודי.

שלחתי לו מברק בזה הלשון:

"קשה להאמין שחתן יד לפגיעה באבני הקודש של הכוחל ולעורר דעה כל
הציבור נגד מעשיך. בעתהונות פורסם שבפקודתך משקמים בנין מסוכן ופנוי שחדרי
השימוש שבו מטנפים הכוחל.

מהנדסים ובראשם מר דש הביעו דעתם שיש להורסו מיד. אני פונה, איפוא,
אליך ואומר לך חדל מעשות זאת ומנע שערוריה אשר לא חשוער. בטוחני שכך תעשה".

אקוה שכב' השר יעכב בידו מלבצע את זממו.

בכבוד רב,

יחזק נסים

15/11/36/41

ב"ה כו"ט שבט תשל"ב (11.2.72)

אלו נא... מתנדב מחוז ירושלים
לידי הג"ב עדה לרפורמה

הנדון: עבודות ברחבת הכותל המערבי
מכתב מס' 5/30/2/6-312
מיום 25.1.72

בשרם אנו נבטים לענות עניינה למכתבכם הנ"ל חרשי לנו לחקן סעות טכניות
אבל מאד מהותית שנפלה למכתבכם הנ"ל והוא כפרס 2/1 אומדן הוצאות ל 3 חדשים
נוספים 2. ל 4 חדשים נוספים דהיינו דצמבר 1971 - ספט 1972.

עם חיקון סעות זה הגדל עוד החוסר לעלות ב 30,000.- וריועמד על 75,000.-

למעשה נוכל להתייחס לכל תכניה רק אחרי שנקבל מכם תכונה כללית על כל התקציב
שהועמד לרשותכם לבצוע העבודות ברחבת הכותל המערבי הוא לפי הפרטים דלקמן:

הק. מס' 3 ביום 4.71	לעבודות רצוף	140,000.-	170,000.-
" " " "	" " " "	30,000.-	180,000.-
" " " "	חשיפה	00	150,000.-
" " " "	הספק רצוף		160,000.-
" " " "	חשיפה		35,000.-
" " " "	שטח בית שטראוס		15,000.-
" " " "	" " " "		710,000.-
" " " "	" " " "		5,000.-

ביחד העברנו לכם

נוסף לזה חדשנו יתרום משנה הקודמת לחדש סבבריס
רק אחרי שנקבל סיכום כולל על כל העבודות נוכל להתחיל איזה סכומים
יש להגנות לעבודות הספורטס בשרם 5 במכתבכם.

עלינו עוד להעיר כי לדעתנו עבודות החשיפה חורגת מהסמכות שהעמדנו לרשותכם
למשרה ה' מאחר והתקצבה שהועברה לכם הייתה מתוכננת ל 10 חדשים יוני 71 - ספט 72
ולמעשה בוצע מהתקציב שהועמד לרשותכם בחדש אחד בזה.

אנו חוזרים על דרשנו הקודמת כי, ליכנס להקפיד העבודות החשיפה לא מחורג
ס 30,000.- לחדש.

ב ב ר כ ה,

י. יערי
חשב סגור הדחות

העתק: סר י. סיגברגר היועץ האד' לשד הדחות

15/14/36/3

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

מדינת ישראל

הד"ר יועץ לשר הדתות
(ירושלים)

משרד הדתות

תאריך:

מספר:

איוור הכותל המערבי

ליום סו' בשבט תשל"ב
31.1.72

דו"ח לכב' השר

1. עבודות השלמה והקניית (אדריכלות קודש וכו')
  2. השיפוט הכותל
  3. הוכרת דו"ח (האזרחי)
  4. צוות תכנון
  5. בית שטרוס
  6. רצוף
  7. בית הדין - שקום זמני
  8. בית הדין - תכנון קבע
  9. בית כנסת רמב"ן
- =====

SWIFT STUFF

• •

מדינת ישראל

משרד הדתות

רחוב יפו 30
טלפון 2837
ירושלים

תאריך:

מספר:

28.1.72

כוחל מערבי

שונות: פגישה במקום עם מר ויסמן (נגריה)
עבודות השלמה והקונים: שפירא (מסבדיה)
סימון (עבודות מחכה)
"משהב" (עבודות אכן בבית מדרש)
שטיינר (גרפיקאי)

1. ארון קודש מעץ

הקונים והשלמה:

א. עקב השמור ע"י הקהל, וכבוד הדלתות
נפגעו הצירים.

מר ויסמן יטפל בתקון בבהחלפת הצירים
לפי הצורך

ב. סגירה: כארון אחד התקלקל המנעול

אין סגירה במנעול מספיק ויש צורך
בדלת להחזקה וסגירה בלי מנעול

מר ויסמן יטפל בתיקון.

סימון יציע ידית ואגר ל 3 ארונות

ג. עצירה בבסיס הארון:

ויסמן יקבע פס עצירה וכן מזרון
בוסאדיר בצפוי בד המהאים לפני
הארון.

ד. עצירה לספלי החורה באמצע הגובה.

הצורך לספרים נוסח אשכנז בלבד,

ולמקרה זה ל 3 ספרים בלבד.

מר סימון יציע מעמד ושרשרת, לפי

דוגמא בבית כנסת "חפץ היום" ורמב"ן,

וכן הצעה מחיר.

ה. קביעת שטיח גובלין, סחנה אדריכל גולדשטיין

בהחלפתו עם מר ויסמן ושטיינר,

על ידי 2 מוסות נהוגות.

סימון קבל על עצמו את קביעת השטיחים.

31
למ

10/10/1971

10/10/1971
10/10/1971
10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

10/10/1971

סדרבי מתכת: (ארון קודש מאבן)

א. בסדרגים נקבעו סנעולים עם מפתחות.
מחברר שסנעולים אלו לא שמושיים, היות
והקהל יכול להחמם בארונות בלי פתחת
ע"י הסדרנים, הסנעולים הלשים מדוי לשמש
הפשי של הקהל.
הוחלט על החלפת הסנעולים כידיות.

שפירא יציע ידיות מתאימות
לסדרגים ויתקנים.
כמו כן יקבע עצירה נוספת בבסיס
הארונות.

ב. פטי הוילונות הפנימיים יקבלו אנוודוציה
כהה (היות והגורן הקיים אינו מתאים)
וכן יקבעו סרגלי עץ מרחם לתקרת הארונות.
מר ויסמן קבל על עצמו את תשלול.
ג. נבדק הצורך להדגש הכתב בסדרגים ע"י
צבע. סוכס שאין לצבוע את הכתב כהיר, אולם,
יש לכורך את המורה כלפי ארון הקודש.
מר זליקוביץ מתבקש לספל בדבר.

בית המדרש - עבודות אבן

על יסוד הודאה מע"ץ ל"משהב" סיום 10.1.72 יבוצעו
עבודות צפוי אבן בבית המדרש לפי חכניה האדריכל גולדשטיין.
ההקיימה פגישת עם אליעזר מ"משהב" ומנהל העבודה ונחננו הסכרים
כסקום למנהל העבודה.
האבן הוזמנה. העבודה כסקום תהחיל ותבוצע בחודש פבואר.
יש צורך בתאום עם עבודה חסל
מר זליקוביץ מתבקש לתאם כסקום.
בוסר עבודות האבן יש צורך בהזמנת עבודה
עץ ומתכת לפי מחכונה 7 ארונות הקודש הקיימים.
יש להסדיר את אופן הזמנת עבודות אלו
והסכורה התקציבית - דעה גלס.

2. חשיפת הכותל - אולם החשמונאים

1. לפי הודעה מהנדס העיר מיום 31.1.72 פועלת העירייה לחקון הבית הנמצא באזור "הכותל הקטן". הורק הביוב, הוכן קו ביוב מתוקן, ונגשים לחקון הבית. אחרי יציקת היסודות לא התחל כנראה סניעה להמשך עבודות החשיפה כלפי צפון. הובטה לי על ידי מהנדס העיר הודעה בענין עד 15.2.72 ונקבעה פגישת תאום אהו לשם המשך עבודות החשיפה.
2. בנתיים נע זה עבודות השלמה לצרכי כטיחות לפי דרישה משרד העבודות ומע"ץ. וכן עבודות פנוי באולם החשמונאים.
3. פקוח: מהנדס קיסון ממשיך לפקח ולהדריך בפעולה התמידית הנעשית במקום.
4. התקציב החדשי במסגרת - 30,000 ₪ מגביל את הפעולות מאד, והיה צורך לדחות מספר פעולות חשובות, כגון עבודות הטיבה באולם המרכזי (המצולב), וכן הוצאת אדמה.
- על ידי תוספת תיוקר לשכר עבודה, והמרחקים הגדולים בהיקף העבודה, נראה הסכום החדשי של - 30,000 ₪ מצומצם מאד - דבר אשר יקשה על העבודה והיקפם בחדשים מאי והלאה.
- באם לא יהיה תקציב נוסף, יש צורך בהכנון מדויק של פרטי העבודה ושמירה קפדנית על קווי הכנון זה במסגרת התקציב.
- מע"ץ אשר אחראי לשמירה גם על מסגרת התקציבית, עומד על דרישה זו.
5. חקר דו"ח היסטורי:
העבודות שבוצעו הואמו מבחינה טכנית בדו"ח על העבודות באזור הכותל.
לא הוכן דו"ח מבחינה היסטורית מדעית.
לדעתי יש צורך להכין דו"ח זה שתוף עם אגף העתיקות או באופן עצמאי.
יש צורך בהבחיות בענין זה ובקביעת תקציב.

3. חוברת דו"ח (האזרחי)

לוח זמנים משוער

1. הסכסס הספרותי מוכן בשלמות ביום 4.2.72
2. מר האזרחי יכין את העריכה הסופית עד 15.2
3. צבי שטיינר מוכן עם המונח ומפוח עד 15.2
4. סיוטה החומר הוגש למדמים הממשלתי לשם קבלת הצעות ואומדן בצוע.
5. משתדלים להוציא את החוברת עד פסח, אולם אני משער שהחוברת תהיה מוכנה ליום ירושלים (כח באייר).

4. צוות הכנון (איזור הכותל)

1. ההסכם בעניין עבודה הצוות בשותף עם אדריכל ספדי נחתם על ידי ראש העיר ומנהל "החברה לשקום הרובע היהודי".
- כב' אשר התנה את החלטתו בהנאים שפורטו בסמכתו של הרב פרלא מיום 18.11.71 כנחיים התקיימו מגישה בלתי פורמלית בין אדריכלי הצוות (שנברגר, ספדי, אהרנסון, קוצ'ר, גיב) להכנת העבודה המשותפת ולארגונה.
- כמו כן נסמדה איפורמציה מלאה לאדריכל שושני (מע"ץ), ונקבעה מגישה אחר ליום 10.2.72, לשם הכנת הזמנת העבודה של הצוות.
2. בזה הוצאה ספרים הציע להוציא את "חקר הכנון" לאיזור הכותל ונחבקש להכין הצעה מפורטת בעניין.

5. בית שטרנים

- העבודות כוללות: 1. הכנת אולם בקומת קרקע.
2. שדרות לגברים ונשים.
3. שדרות נוספי בסביבת המדרגות לרח' השלשלה.
- בבדיקה פרטי העבודות ואומדן שהוכן על ידי מע"ץ, נראה שהיקף העבודות כולל פקום מע"ץ וכו' עולה לסכום של בערך - 120,000 ל"י לבי הקצוב המוכן לעבודה של - 50,000 ל"י. יש צורך לצמצם את החזנה ל"י זו ולהחזירו עם התקציב 72/73.
- מע"ץ החליט שליו להוציא מכבד לעבודה זו.
- האיטיות ואי הבחירות בו הועברו הודעות למע"ץ מטעם השב המשרד, גרמו לסחבת גם אצל מע"ץ
- המכרז יצא בחודש פבואר, מגישה האום נוספה נקבעה עם מהכנס מע"ץ ליום 4.2.72

ב"א
7/20

מסמך מס' 1000

מסמך מס' 1000

1. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

2. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

3. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

4. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

5. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

6. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

7. המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

המסמך מס' 1000

6. רצוף

העבודה נמשכת בקצב איטט בבלל ימי הגשמים, אולם בטיב מעולה.
היקף העבודה נקבע במסגרת הקציבית של - 150,000 ל"י.
מחליטה הכוונה ומכונה קיימת אפשרות להוספת רצוף אם יאושר לעבודה זו
קציב בוסף.

החלטה

מעקב נוסף (בצלאל שץ)

לפי הוראה המשרד עמד מע"ץ להזמין אצל בצלאל שץ הוספת למעקב.
הסכמת בהזמנה גרסה להוספת יוקר נכרת (10,500 ל"י במקום - 8,000 ל"י)
לפי סדרי העדיפויות לבצוע עבודות הוך שמירה על מסגרת הקציבית מצומצמת,
יש לבטל הזמנה זו.

החלטה

מחיצה בין גברים לנשים

בקשה מבצלאל שץ להכין חרשים מוקדם והצעה ל"מחיצה" אשר תחליף את
המחיצה הזמנית.
בסוף פבואר אביא את ההצעה לדיון ראם יאושר הקציב, נתן להזמין את
החכנון ו/או את הבצוע.

פ

7. בית הדין (שכון זמני)

1. הקומה העליונה של המבנה עדיין אינן פנויה מדיוריה.
2. בקומה התחתונה הוחל בעבודות שקום, אולם בקצב איטי.
3. ממזכירות בית הדין אין שהוף מעולה לגבי פרטי הצרכים ודרוש החיתום.
ראה דו"ח אדריכל יקונס.
4. תכנון כלליות מוכנו על ידי אדריכל יקונס (ראה העתק רצוף לזה)
יקונס נפגש עם מהנדס "החברה לשקום הרובע היהודי" ביום ששי 4.2.72
לשם האוס ומרס.

IN SENATE

January 10, 1906
 1906
 1906

REPORT

OF THE

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE, MAY 1, 1895, AND A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE, MAY 1, 1896, RELATIVE TO THE LANDS BELONGING TO THE STATE OF NEW YORK.

CHAPTER I. GENERAL STATEMENT.

The lands belonging to the State of New York are divided into three classes, to-wit: (1) Lands owned by the State; (2) Lands owned by the State but not yet surveyed; and (3) Lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold.

CHAPTER II. LANDS OWNED BY THE STATE.

The lands owned by the State are divided into two classes, to-wit: (1) Lands owned by the State and not yet surveyed; and (2) Lands owned by the State and surveyed.

CHAPTER III. LANDS OWNED BY THE STATE BUT NOT YET SURVEYED.

The lands owned by the State but not yet surveyed are divided into two classes, to-wit: (1) Lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold; and (2) Lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold.

The lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold are divided into two classes, to-wit: (1) Lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold; and (2) Lands owned by the State but not yet surveyed and not yet sold.

תאריך:

מספר :

8. בית הדין - חכמן לבנין החדש

נמסר לי שנתנה הודעה ממעם האו"ם למע"ץ על הקצבה לצורך חינוך בסך - 200000.

מבעחי מבישה עם אדריכל שושני (אדריכל ראשי מע"ץ) ליום 10.2.72 לשם קביעת הפרטים לבחירת האדריכל.
על האדריכל להאם את פעולתו עם אדריכל ספדי אשר מכין חכנית בנוי לבוש הבניינים (38) הסמוך לרחבה הכותל.

9. בית כנסת דסב"ז

21. העבודה במקום ומשכה.

1. נקוי, יסודות וחמיכות באגף המערבי.
2. הריסת קיר מפריד באמצע בית הכנסת אחרי שהוכנו המיכות ברזל.

2. הכנון: הכנת פרטי החצר לצד דרום, סביבם עם החברה לסקון הרובע על עקרון חצר זו במסגרת הכנון שקום הרובע.

3. הקצוב: העבודה אשר נמצאת בבצוע נמסרה לקבלן משנה אחרי מכרז.
היקף העבודה בבצוע כעת 150,000.-

4. בהכנה:

חכמיה עבודה ואומדן ל 6 חדשים.

5. בקור: מר יסלסון יבקר במקום עם מר סנאי ביום 1.2.72

$\frac{2}{3} \cdot 5$ 22 22 22

SECRET

SECRET

SECRET

SECRET

1. ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~

1. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

2. ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~

2. ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~

1. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

3. ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~ - ~~SECRET~~

1. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

2. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

3. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

4. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

5. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

6. On 10 October 1964, the "New York Times" reported that the
Soviet Union had agreed to supply the United States with 25,000
tons of grain. This was a significant development in the
Soviet Union's efforts to improve its relations with the United States.
The grain was to be supplied over a period of five years, with the first
shipment of 5,000 tons to be delivered by the end of 1964.

יז' כשכט חשל"ב
2 במרואר 1972
5/32/2/6-509

15/14/366
מנהל
מחלקת עבודות צבאיות
מחוז ירושלים

15/14/366

לכבוד
מר גולדמלס
חב' משהב
רחוב הגידם 1
ירושלים

אדון נכבד,

הנדון: עבודות השיפה ושימור בכוהל המערכי

בהמשך להודאה שנרשמה ע"י מר גולד מיום 2.1.72 ביומן העבודה: אין
לבצע את הטיח על גוש האדמה באולם המבולב, מכיון שכרעות הבטיחות
הובאה הסתייגות לבטיחות של הגוש הזה,

עלי לציין שהודאות הנרשמות ביומן העבודה, מחייבות את הנהלת העבודה
שלכם, מבלי שיהיה צורך להחקש את אישית, כפי שהיה במקרה של ביטול
עבודות הטיח.

בהזדמנות זו ברצוני להזכיר לך, שאין להוציא במשך חודש יותר מ-30,000.
ל"י, אלא אם כן נקבל הבטחות אחרות ממשרד הדתות.

בכבוד רב,

ע. לוקסמבורג

עדה לוקסמבורג
סגן מהנדס המחוז
ב/מהנדס המחוז

העמק: הרב ד. מילא, המחלקה למקומות הקדושים, משרד
הדתות, ירושלים
מר י. יערי, חשב משרד הדתות, ירושלים
מר י. שנקרבר, היועץ לשד הדתות, ירושלים

משרד הדתות

נתקבל ביום

4.1.72

"קבלן" לשרותי נקיון ולחזקת מבנה בדרק

15/11/72

מספר

יעקב סבג (לשרותי נקיון ולחזקת מבנה בדרק)
"קבלן" לשרותי נקיון בקבלנות
משרדים, שמשות, מוסדות וכו'

בני-ברק, פרדס-כץ, שכונת משכנות בלוק 11
טל. 782243

תאריך 30.12.71

מכרז מס' תשל"ב/1

לכבוד

מר דוד גלס-סגן מנהל הכללי
משרד הדתות רח' יפו 30
ירושלים.

הנדון: הצעת עבודות נקיון שיפוץ, ואחזקה

ברחבת הכותל המערבי בירושלים,

א.נ.,

מאחר הודעתכם במעריב מיום 29.12.71 בענין המכרז הנ"ל,
עד תאריך הגשת הצעה זאת עד (14.1.72)

לכן אנו פונים לכב' בבקשתו זאת, לשלוח לנו
(ספסי הצעות טיוטת חוזה) בחקדם האפשרי על מנת להגיש לכב'
הצעתנו לביצוע עבודות נקיון, שיפוץ ואחזקה בכותל המערבי
בירושלים, אחכה לתשובה בחקדם.

בכבוד רב'

אשראלי

"קלניס"

לשרותי נקיון ולחזקת מבנה בדרק

1. סבג יעקב סגן

2. אילוז אדמונד

אילוז אדמונד

"קבלן" לשרותי נקיון בקבלנות
משרדים, שמשות, מוסדות וכו'
יעקב סבג, שכונת משכנות בלוק 11
פרדס-כץ, בני-ברק, טל. 782243

2

5.1.72

3/1/72

INSTRUCTIONS

These instructions apply to all persons who are required to file a return of income for the year 1954.

CHAS. H. HARRIS

1. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

1954

2. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

1954

3.

1954

4. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

5. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

1954

6. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

1954

7. The return must be filed by the taxpayer or by a person authorized to file for him.

1954

14/14/36/כ

810/74

101

ב"ח ירושלים, י"ב בשבט תשל"ב
26 בינואר 1972
1025/72

"מחשב" בע"מ
מניף ירושלים.

השכון עבודות באיזור המזרחי - 1/12 עד 31/12 1971

	14,144.19	שכר עבודה מועלים
21,538.25	7,424.06	הוצאות סוציאליות 52.6%
	1,145.99	שכר עבודה סומרים
1,625.01	479.02	הוצאות סוציאליות 41.8%
		במיקנות מועלים
347.40	347.40	579 יום למי 0.60 א"ג
		הפרשי קרן סלוח המגדיל עד נובמבר
		31% - 28.5% = 2.5%
2,506.02	2,506.02	סה"כ ש"ח 2.5% x 100,240.81 =
800.-	800.-	אליהו שריים - עבודות גביה
26,816.68		
4,022.50	26,816.68	15% -
30,839.18		
1,000.-		מקדח הנדסי
32,039.18		סה"כ

בכבוד רב,

מ. וולברסטין
מנהל הטכני.

האוצר
מס' 2141/9
מס' האשור 2141/9

מ/מ

10/10/43

RECEIVED

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

10/10/43

RECEIVED
10/10/43
10/10/43

רחוב יפו 30
טלפון 28371
ירושלים

מדינת ישראל

משרד הדתות - המחלקה למקומות קדושים

האריך: כ"ה, י"ז שבט תשל"ב

26 בינואר 1972

מספר:

לכבוד

מר ע. יפה

מהנדס העיר

עיריית ירושלים

א.ג.י.

הנדון: הבית הצמוד לכוהל המערבי מצאון לשער הברזל

הנני להביא לחשומת לבו שבחלק מהבית הנ"ל עדיין גרים אנשים נשים וטף חרף הסדקים המרובים והמצב הרעוע של הבית כולו ויש לכעול במהירות מקסימלית בכדי למנוע אסונות בנפש ח"ו.

ובנוגע להמשך חשיפת הכוהל, על אף דעה מהנדסי והומחי בטיחות וכב" ביניהם שאסנם אין קשר בין עבודתנו בחשיפת הכוהל לבין ערעור הבית, ובמיוחד לאור ההצהרות המפורטות של דיירי הבית שהבנין מעורער עוד מתקופת השלטון הירדני, כה"ז הפסקנו את העבודה בתחום לבקשתך ולאור הבטחתך שכל זה הוא זמני בהחלט.

ובמיוחד שהספקה נמשכת כבר קרוב לחודשיים ימים ומיותר להסביר לכב" את הערך ההיסטורי הכביר של מסעל גילוי כוהלנו היקר והמקודש ביותר, הננו לבקשו לא לדחות יותר את המשך הפעולות בטחון חוץ נקיטה אמצעי בטיחות מקסימליים נגד פגיעה מכל סוג שהוא.

אגב: לבושתנו עדיין קיים בור אגירת השופכים הצמוד לכוהל המערבי.

לחשובתך החיובית בהקדם.

ב כ ר כ ה,

הרב ד. מרלא
מנהל המחלקה.

העמק: למר ר. לוי, ממונה על מחוז ירושלים

הקדמה

1. ביום כ"ז אלול שנת תשכ"ז, בשעה 10.00 פרץ בריצה מסורפת משער המוגרבים חייל בצנחנים, נושם ונושף ונרגש ונלהב בחוך מדי הקרב שלו והקסדה שעל ראשו, והגיע אל רחבת הכוחל המערבי עמו ואחריו הגיעו אל הרחבה ומילאו אותה כל חיילי יחידת הצנחנים הפורצת.

גודלה של הרחבה אשר מצאו, שהייתה מוכרת לרבים מהם מצוירים ומזכרונות, היה כ-101 מ"ר בלבד - 28 מטרים אורך ו-3,6 מטרים רוחבה פחות משטח רצפתו של שתי דירות קטנות. בתנאים של צפיפות גדולה מאד יכלה הרחבה להכיל כ-700 איש (?) בדיוק שמונה ימנעם אחר כך, ביום ו' סיון תשכ"ז, חג השבועות עלו אל רחבת הכוחל המערבי בשעות לפני הצהריים, לפי אומדן, כרבע מיליון איש.

הפרש עצום זה במספר האנשים ממחיש את השינוי הדראמאטי שחל ביחסים הפיזיים בין הכוחל לבין רחבת ההתכנסות והתפילה למרגלותיו. שטחה של רחבת הכוחל עתה מגיע לכ-16 דונם, והשטח המרוצף והמיועד לתפילה בלבד משתרע לאורך 60 מטרים ולרוחב 25 מטרים, כ-1500 מטר. גובהו של הכוחל ליד רחבת התפילה "גדל" בכ-2,5 מטרים, עקב חשיפתם של שניים מן הנדבכים שכוסו עפר במרוצת השנים.

2. ד"ר וילם סאנדברגן שהיה יו"ר הוועד המנהל של מוזיאון ישראל ולפני כן מנהל המוזיאון העירוני של אמסטרדם, ממצה במשפטים אחדים את הבעיה המרכזית שהעמיד שינוי פיזי זה בפני מעצבי רחבת הכוחל.

בקטע מתוך הסקסס ויז'ירי שכתב נאמר, בחרגום מילולי:

הכוחל המערבי

מתנשא ומרשים

בחוב הצר

עתה בלא הדר(מומנטום)

נראה כסתם כוחל

יישור(השטח) בחזיתו

נעשה לפצע

במרכז המסודר היטב של

ערימת בחים

מגובבת

להאחיד (ליצור אינסגרציה בין מקום זה שחשיבותו יוצאת מגדל הרגיל עם כלל העיר העתיקה זוהי בעיה

המצב כפי שהוא עתה(בשנת 1968) מכאיב הן לתושבים והן למתפללים.

לבעיה הארכיטקטונית של עיצוב רחבת הכוחל המערבי, העומדת במרכז דבריו של סאנדברג, יש להוסיף נחוני יסוד אחדים שעל כמה מהם גם הוא רומז.

א. מספר האנשים 25 עבורם מיועדת רחבת הכוחל היום גדול מאוד מונים מכל מספר שהוא בעבר הקרוב או הרחוק. למעשה נזתן לראות בה מקום שאליו ישתדל כמעט כל יהודי בעולם להגיע לפחות פעם אחת בחייו, אליו ישתדל רוב גדול מיהודי ישראל להגיע לפחות פעם אחת בשנה ובמקרים רבים יותר(עלייה לרגל בשלוש רגלים) ואליו יגיעו יהודי ירושלים פעמים רבות בכל

שנה - מהם גם יום יום.

ב. הבאים אל הכותל אינם עשויים מעור אחד מבחינת ציקתם אליו. העדות הן שונות, נוסחי התפילה שונים, האידיאולוגיות הדתיות והלאומיות הן שונות וכחוצאה מכך, גם הציפיות מן המקום וגם המעשים במקום יהיו שונים. לכולם צריך להימצא מקום ברחבת הכותל. עם זאת, כל זיקה ניזונה גם מסיפורי העבר, ובהם מצויירת דמות מסוימת של הכותל - "מתנשא ומרשים". הרחבה צריכה להיות מעוצבת כך, שכל הבא יחוש, כי היא היא הרחבה שהיתה בעבר ושאליה נכספה נפש דורות, אע"פ שחלו בה שינויים רכים. לשון קצרה: הרחבה צריכה להיות בעלת "המשכיות הסטורית".

ג. הבאים אל הכותל מצפים לחוויה של "עמידה מול הנשגב". הסימטה הצרה למרגלות אבני הגביח הענקיות של הכותל הקנתה חוויה כזאת. מעצבי הרחבה צריכים למצוא תחליף לניגוד פרופורציות זה שבין הסימטה לכותל המערבי, כדי להקנות לביקור ברחבת הכותל את עוצמתה של חוויה פיזית, בדומה למה שהיה הביקור בעבר.

ד. רחבת הכותל המערבי משמשת מזה מאות רבות של שנים כרחבת תפילה, ולא תפילת היחיד בלבד, אלא תפילת הציבור, תפילה במנין. דרושים איפוא חנאים לשליח ציבור ולעדה המתרכזת סביבו, לקריאה בתורה וכיוצא באלו. המוניות הרחבה ומציאותם של רבים בה שאינם באים כדי להתפלל במנין, או לפחות לא לשם כך בלבד - עלולה למגוע בחנאי הריכוז וההתייחדות ההכרחיים לקיומה של תפילה. הרחבה צריכה לאפשר לכל הרוצים בכך מקום לתפילה בלתי מופרעת.

4. קודמת לכל השיקולים המעשיים הללו היא השאלה העקרונית בדבר יחסו לכותל המערבי כיום, כאשר, כלשון חכמים, "יד ישראל תקיפה". התייחדותו של הכותל המערבי כמקום המרחק אליו את לבבות היהודים לדורותיהם נבעה מהיותו ~~ה~~ "שריד בית מקדשו". בפועל אין הוא אלא שריד מן החומה המערבית החיצונית של הר הבית, והמקום שנחשדש במרוצת הדורות וגם בימינו אינו אלא קטע קטן מן החומה המערבית ששרדה. בזמן שבית המקדש היה קיים לא היה לחומה המערבית כולה שום ערך מקודש יתר על החומות האחרות, וגם לא לאותו חלק הנקרא היום "הכותל המערבי". לא ידוע בטוויק תהליך התייחדותו והתקדשותו של הכותל המערבי, אולם מתקבל על הדעת שהיתה בכך השפעה גם לנסיבות חיצוניות, כגון אפשרויות הגישה.

והנה, קיומה של מדינת ישראל והריבונות היהודית על הר הבית וסביבותיו - משנים באורח מכריע את הנסיבות החיצוניות. בפעם הראשונה - ~~מאז נחרב בית המקדש יכול כל יהודי להגיע באופן חופשי אל כל פינה שיבחר מפינות הר הבית וסומותיו החיצוניות. על המספלים בכותל המערבי היה להכריע, האם להתיחס לגיזרה מצומצמת כחור החומה המערבית, כפי שהיה בכל השנים, האם להתיחס לחומה המערבית כולה, ואולי להתיחס במידת האפשר אל מלוא הקיפו של הר הבית. הטיפול הארכיטקטוני שנבחר מבטא הכרעה כאפשרות הראשונה מאלה שמנינו, אם גם אינו מבטל את קיומן של האפשרויות האחרות.~~

5. נפנה עתה לסקור בקצרה את חולדותיו של הכותל המערבי, תוך שימת לב מיוחדת לדורות האחרונים-מולימי המנדט הבריטי, ומכאן נגיע לשיקולים ולתהליכים שהביאו בשנת תשכ"ז להכרעה אשר נפלה. לאחר מכן נסקור את עצם העשייה משנת תשכ"ז עד היום.

פרק א' תולדות

1. הערכת הרומאים, כי בית המקדש בירושלים הוא לב הקיום היהודי, הדתי והלאומי כאחת (שבאותה תקופה בודאי לא ינותנו להפרדה) היתה נכונה ביסודה. חורבן הבית גרם יאוש עמוק מאד בעם וקרובה מאד היתה האפשרות שיחדל להתקיים כיחידה לאומית ודתית לעצמה. אחד מן הגורמים שפירנסו את הרצון ואת הכח להוסיף ולהתקיים היתה החקווה המוחשית לבנין הבית מחדש. במאות השנים הראשונות אחרי החורבן החקיימה תקווה זו בלב העם - אם גם בעוצמה הולכת ופוחתת - כתקווה ריאלית, אפשרית מהיום למחר, וחפה מספיקות בדבר הרשות והכושר הדתיים לעשות זאת. הרעיון "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו" לא היה בגדר תפילה חזונית, משיחית כמעט, אלא בגדר תפילה על הנאים /פוליטיים שיאפשרו להוציא מן הכח אל הפועל את התוכניות הקיימות. עדות לכך הם כמה נסיונות שנעשו לבנות את הבית מחדש - אחד המפורסמים שבהם הוא בימי יולינוס הכופר, שנים 360 - 363 לסה"נ.

מן המאות הראשונות לחורבן לא קיימות עדויות להתייחדותו של הכותל המערבי כמקום תפילה והיזכרות בבית המקדש הרחב. ניתן לשער כי הסיבה לכך כפולה: מצד אחד מנעו השלטונות בחלק נכבד מאותן שנים ישיבת יהודים בירושלים תחילה מחשש שהדבר יביא לתחייתם הלאומית, ועם החגברות הנצרות נחלוו לאיסור המגורים גם נימוקים דתיים, מצד שני חתרו היהודים עצמם להקמתו של בית המקדש מחדש ומבחינתם לא היה שום נימוק למפח את אחד השרידים הצדדיים כתחליף. נראה כי רק לאחר שנמוגו, בלחץ ההתפתחויות ההסטוריות, התקוות המציאותיות לבנין קרוב של בית המקדש - נחפנו הלבבות והוכשרו הדעות להאיחז באחד מן השרידים כ"מקדש מעט" ולראות בו בעין תחליף - בדלית ברירה.

2. ספק אם נוכל אי פעם לשחזר לעצמנו בדיוקנות אף התהליכים והגורמים, שהביאו לקביעתו של "מקדש המעט" באותה גיזרה קטנה מן החומה המערבית, הקרויה בפינו "הכותל המערבי". מתקבל על הדעת שהיתה לנסיבות חיצוניות שותפות בכך; אולי נוחות בדרכי גישה; אולי אזור שנשאר פנוי, יחסית לשרידים אחרים; אולי שריד גדול וכולס יותר מכל האחרים; אולי צירופן של שלוש נסיבות אלו יחד ואולי נסיבות מקריות אחרות. מכל מקום, מאות שנים אחדות לאחר החורבן אנו מתחילים לשמוע קולות הדנים בייחודו של הכותל המערבי, כגון הדרשה על הפסוק בשיר השירים "הנה זה עומד אחר כותלנו" - "זה כותל מערבי של בית המקדש, שאינו חרב לעולם מפני שהשכינה במערב". דרשה זו מופיעה בגירסאות אחדות במקומות שונים.

מאחר שנקבעה עובדה - הלך העם וארג סביבה את נימוקיה, כבוד משקל ומגיעים עד ליסודיות האמונה. מדרש אחר על הפסוק הנזכר אומר ש"נשבע לו הקב"ה (לדוד המלך) שאינו חרב(הכותל המערבי) לעולם", והנמקה אנו מוצאים בפיתוח מאוחר מאד, יחסית, של הרעיון: "הכותל זה לא נחרב לעולם, יען הוא בנוי ומיוסד על היסודות שבנה דוד, שלא שלטה בהן יד האויב כלל. ועם היות שהם אומרים "ערו ערו עד היסוד בה"(תהלים) לא הצליחו במעשה כי אם עד היסוד, ולא היסוד בכלל". נצחיותו של דוד המלך משיח צדקנו הלא היא מיסודות האמונה.

הכותל המערבי שימש אבן שואבת לזלות בו מדרשים ומעשים ואגדות וסיפורי נחמה ותקווה למאות. בכל הדורות, בכל העדות, בכל שכבות העם. אגדה אופיינית, המגלה רגישות סוציאלית וחוכמה סטלי לחולדות הכותל היא זו הקושרת את היוותותו של הכותל בדרך בנייתו. לפי האגדה הזאת הוסל בנינו של בית המקדש על עם ישראל כולו, לכל שכבותיו.

הופלו גורלות לפיהם הופקדה אחריות לבנינו של כל חלק מחלקי הבית בידי חלק מוגדר מן העם. וכך אף נפלה האחריות לכותל המזרח בידי השרים והרוזנים; לכותל הדרום וכותל הצפון בידי העשירים; להיכל ולדביר בידי הכהנים; ללשכות ולעזרות בידי הלויים. האחריות לבנייתו של הכותל המערבי נפלה בידי העניים. השרים, הרוזנים, העשירים - הרמו מרכושם לבנייה, השתמשו בעדיהם ובתכשיטיהם וסיימו במהרה, בפאר ובהדר, לבנות את חלקם. ואילו העניים, שידם לא השיגה לשכור אומנים ופועלים, חצבו במו-ידיהם את האבנים, הסיעו אל הר הבית ובנו אס-אס את הנדבכים בעמל כפיהם ובזיעת אפם. ביום שפרצו האויבים אל הר הבית להחריבו - ירדו מלאכים משמים ובכנפיהם סככו על הכותל המערבי. יצאה בת קול ואמרה: לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי. כותל העניים - לא ייחרב לעולם.

3. כותל העניים - כותל של עם עני

חסדי זרים חצבו בין העם לבין המקום המקודש לו ביותר. במשך 1900 השנים, מאז נחרב בית המקדש ועד לימינו אלה, בהן היו היהודים מנושלים מזכויותיהם החוקיות בארץ ישראל ובירושלים - הייתה הגישה אל הכותל המערבי ואל הר הבית תלויה בדעתם המתחלפת של שלימיה המתחלפים של הארץ. ברוב הזמן לא ניתנה ליהודים אפשרות הגישה מחוץ רוחב לב. במאה הרביעית כותב הירוננימוס, אחד מאבות הכנסייה "עד היום אסור לתושבי העיר הבוגדים (= היהודים) לבוא לירושלים. כך כדי לקונן נותנים להם להיכנס. והם מוכרחים לקנות להם בכסף את הרשיון לבכות על חורבן מדינתם. הם שקנו לפנים בכסף את דם ישו מוכרחים עתה לשלם אפילו שכר דמעותיהם. אפילו הבכיה אינה ניתנת להם חנם. ביום שבו נלכדה ארץ ישראל ונחרבה העיר בידי הרומאים רואים קיבוץ העם העלוב הזה, זקנים וזקנות חשושי כוח, לבושי בלויי סחבות - מתאספים, ובמקום שם מבהיק סמל הצלם מראש הר הזיתים, מבכה חורבן מקדשו. עם אומלל, שאינו ראוי כי ירחמו עליו. עדיין עיניהם זולגות דמעות, עדיין ידיהם רועדות ושערותיהם פרא, וכבר חיל המשמר דורש שכרו חלף הרשיון לשפוף דמעות - מקוננים הם על המקדש שנשרף לאפר, על המזבח ההרוס, על הערים הבצורות לפנים, על מצודות המקדש הגבוהות".

דברי הירוננימוס הללו מצירים מצב - של-קבע, שגם אם היו בו מעלות ומורדות הנה לא נשתנה שינוי סכריע עד לימינו. הביזנטים, הערבים, הצלבנים, הממלוכים, העותמנים, הבריטים - כולם הסילו במידה זו או זו הגבלות על גישתם של היהודים אל המקומות הקדושים להם בירושלים הירוננימוס מדבר על ימי השלטון הביזנטי בארץ. לפניו היה השלטון הרומי, אשר הסב, כידוע, את שמה של ירושלים לאיליה קפיטולינה במגמה להכחיד כל שריד יהודי בעיר. לאחר הביזנטים באו הערבים והם צירפו למנין אתריהם המקודשים את המקומות הקדושים ליהודים בהר הבית, לרבות הכותל המערבי (עפ"י האגדה שאליו נקשר סוסו של מוחמד בעת שעלה לשמים). לפי המסורת המוסלמית הדריך חכם יהודי שהמיר את דתו את הכובשים הערבים אל אבן השתייה ואל מקום המזבח, כדי שיקימו עליהם את מסגדיהם. אמנם התירו ליהודים להתפלל בהר הבית ואף להקים להם בו מקום חפילה לעצמם, כעדותו של ר' אברהם ב"ר חייא הנשיא "כמו כן היו מלכי ישמעאל נוהגים עמנו מנהג טוב והרשו לישראל לבוא אל הכית ולבנות בו בית חפילה, והיו כל גלויות ישראל הקרובים אל הבית עולים בחגים ובמועדים ומתפללים בחוכו". וכן נהגו היהודים בחקופת שלטון ישמעאל להתכנס לעתים מזומנות בהר הזיתים מנגד להר הבית ולהתפלל ולחגוג מול מקור המקדש.

חקופת החסד היחדי הסחימה עם הכיבוש הצלבני, כדברי ר' אברהם ב"ר חייא הנשיא "שמשטה על הבית בעת הזאת מלכות אדום הרשעה והסירה את מלכות ישמעאל מעליו. ומן העת ההיא חיללו המקדש המעוז והעמידו פסילי טעותם בתוכו. אף איש יהודי אחד אינו נמצא בירושלים בימים האלה". לשונו הנקויה של ר' אברהם ב"ר מסתירה את העובדה, שהצלבנים השמידו את הקהילה היהודים בירושלים.

בחקופה שבין הכיבוש הצלבני לכיבוש העותמני כעבור כ-350 שנה מתרבות והולכות העדויות של נוסעים יהודים שעלו לירושלים והגיעו אל הכותל המערבי - הרמב"ם, הרמב"ן, ר' יהודה הלוי, ר' בנימין מטודלה, ר' עובדיה מברטנורה, ר' אשתורי הפרחי ועוד רבים. השלטונות הגבילו מגורי יהודים בעיר אך איפשרו גישה אל הכותל. בתקופה זו גם פשט ונחקבל בישראל פסק ההלכה של הרמב"ם, האוסר כניסה להר הבית. שמעה של הלכה זו הגיע גם לאזני השלטונות המוסלמים והם כפו על היהודים את כיבודה, מטעמים שלהם.

סיפור החולדות הינו בהכרח מקוטע, ואולם על הרגשת העם לגבי מעמדו של הכותל ועל התלות הרצופה בחסדי זרים חעיד האגדה בדבר תילי האשפה. נוסחה הראשון של אגדה זו מחיחס בערך למאה העשירית.

גרעין הסיפור שבה: הצוררים הורו לחושבי ירושלים ובסיבותיה לשפוך את כל אשפתם על הכותל המערבי. במרוצת השנים כוסה הכותל בחילי אשפה. עד שקם מלך אחד והורה לפנות את האשפה ולהפסיק שיפכחה שם.

לספה"נ, ותולה את הוראתו של המלך בבקשה של אחד משריו היהודים.

נוסחיה האחרונים קושרים אותה עם אחד מן השולטנים העותמנים הראשונים ששלטו בירושלים, במאה ה-16 וכולם מספרים על חסדי זרים, שברצונם הסוב חלויה היחה גאולתו של הכותל. ופרי ידועה לכל בר בי רב האמת הפשוטה, כי הפה שהחיר הוא הפה שיכול גם לאסור, אם רק ירצה.

4. צירוף של נסיבות הסטוריות חברתיות וטכניות הביא לכך, שגזל מראשית תקופה השלטון העותמני מספר היהודים הבאים להתיישב בארץ ישראל או עולים אליה לרגל וכן התרבה מספר העדויות שנרשמו ונשמרו על הכותל המערבי וכל המתרחש לידו. רבי משה החכם הירושלמי חגיז מספר ב-1669: "והנשים צדקניות הולכות בכל ערב שבת ומכבדין לפני כותל המערבי ואין דובר דבר".

רבי גדליה מסמיאטיץ שעלה בשנת 1700 לירושלים בחברו של רבי יהודה החסיד, מספר כשאנו הולכים להתפלל אנו עומדים אחורי כחלנו ממש סמוך לו, ובערב ראש חודש ובשאר חעניות הולכים שם להתפלל ואף שהנשים בוכות בקול מר אין מוחה בידן". על הרב המקובל החסיד ר' שלום שרעבי מסופר שהיה נוהג ללכת בכל לילה יחידי לכותל המערבי לאמור תיקון חצות ולבכות, ומעולם לא נגעו בו לרעה. ר' מנדל משקלוב כחב מירושלים אל הגולה: "וגם אנוכי חלילה לי מלחדול להתפלל בעדכם אצל הכותל המערבי ואשר המקומות הקדושים שאנחנו הולכים ומתפללים שם בכל ערב ר"ח ושאר ימי חחנונים". מזכירו של השר משה מונסיפיורי, הדוקטור אליעזר הלוי, ביקר ליד הכותל ב-1834 וכתב "אל מקום המקדש הזה יתאספו היהודים בערבי שבתות לשפוך שיחם אלה בעד שלום אחיהם היושבים על אדמת נכר, ואת אנשי חסדם יזכירו איש איש בשמו, ויחפלו בעדו ביחוד".

בתחילת המחצית השנייה של המאה היט' היה הרב הגאון משה יהודה לייב נוהג לשכור מנין לתפילה ליד הכותל המערבי בכל יום, שחרית, מנחה וערבית. מנין זה התפלל ברשיון השלטונות התורכיים. אולם עם פטירת הרב התבטל הסנהג ב-1865. חוקר ירושלים, רבי אברהם משה לונץ, תיאר אחד המנהגים, שהיה רווח בין יהודי ירושלים בסוף המאה ה-19:

"בכל ערב שבת מיד אחר חצות היום, ינהרו המונים המונים מאחינו, אנשים ונשים וסוף לפני הכותל המערבי של הר אביה ה' לשפוך שיח — מכל בית מבתי העיר אשר נכונן רגלינו נשמע אך קול רעש וחיפזון. כל אחד יעשה מלאכתו במהירות למען יוכל עוד להיות אצל הכתל המערבי. בלכתנו ברחובות נראה מכל עבר ופנה המון אנשים רצים לבושים בגדי כבוד וספרי קדש בידיהם, זקנים וזקנות הולכות על מעענתן, ילדים רכים נהוגים בידי הוריהם, כלם פניהם מועדות קדימה וגם חוס השמש הבוערת, קר ורוח סערה ושלג ומטר סוחף לא יעצור בידם". מן העדויות הללו ועוד אחרות לעשרות ומאות עולה מקומו המרכזי של הכותל המערבי בחיי היהודים בארץ ובגולה. ואולם עולה מהן גם עובדת הקיום בחסדי זרים, בהדגשות החוזרות וגשונות כי לא אירע רב למתפללים, כלומר: היה חשש מתמיד מפני רע שיארע. משנה-דגש לעובדה זו נחנו חנאי התפילה הקשים, שכל הנסיונות לשרם עלו בתוהו. השטח לתפילה היה מצומצם. קורה גג למחסה מפני שרב וגשם לא היתה. חסרו במקום חשמישי קדושה. לאורה ללילה לא נחנו להתקין פעמים ניתן היה לעמיד ספסלים ברחבה הצרה — ובלילות להפקידם לשמירה חמורת חשולם בידי הערבים הדרים בשכנות — ופעמים אף זה לא ניתן. החנאים הקשים לוו במעשי השפלה מפעם לפעם. מעשה בחמרים ערבים המובלים את חמוריהם ביום הכיפורים בין המתפללים ~~על~~ עסופי הטליות ברחבת הכותל. מעשה בשומר ערבי, מחושבי השכונה הסמוכה, שהקים מבנה לבית שימוש ליד הכותל עצמו, והשלטונות אסרו על היהודים להסירו. מעשים שמושל מקומי החלים לגבות מס חמורת זכות הגישה לכותל, כדי למלא את קופתו. קונסול של ארה"ב בירושלים, אלברט רודס, מספר, כי אפילו בשנת 1856, כאשר היו היהודים בירושלים רבים יותר מכל קבוצה אוכלוסיה אחרת, עדיין נאלצו לשלם דמי "לא יחרץ" בסך 1500 דולר לשנה, תמורת הזכות לבכות ליד הכותל המערבי.

לפני פחות מ-200 שנה בנו הערבים בגיא שלמרגלות הכותל את שכונת המוגרבים" — סכך של בתים קטנים מגודרי חצרות, שסמטאות צרות מתפתלות ביניהם, והבתים מגובבים בצפיפות זה אל זה, דחוקים כמעט עד לכותל עצמו ואינם מותרים בקידמתו אלא כמין מסדרון צר וארוך, 3,6 מטרים רוחבו. מצויים ציורים ~~אמא~~ המראים את הרחבה לפני שנבנתה שכונת המוגרבים, והיא פנויה ונרחבת. לעומתם כותב חייר, נוצרי, גוי שהגיע אל הכותל לפני כ-100 שנה:

רושם אחר לגמרי קבלתי מן הכותל המערבי, דרוכית-מערבית למקום בית המקדש, שאליו אסורה ליהודים הכניסה לפי פקודת השולטן התורכי. פונים לכותל דרך הרובע המאוס של המוגרבים, בני גזע ערבי קנאי ופראי שעלה מאפריקה הצפונית מערביה (מרוקו).

אחרי שעוברים דרך מבואות צפופים ומלוכלכים המוקפים בנינם נמוכים, מגיעים לרחבה ארוכה וצרה מאד המרוצפת אבנים, שם מתרומם הכותל הנזכר לגובה 18 מטרים. ליד חומה עתיקה, ו מבכים בני ישראל את אובדן העיר. בכל שעה יש שם מחפילים. כל עולה רגל יהודי מבקר במיוחד מקום זה כדי להתפלל בו. בכל יום ששי אחרי הצהרים נערכת שם תפילה חגיגית. ביקרתי פעמים בשעת תפילה זו. בפעם הראשונה היו רק מעט מחפילים משום שירד אז גשם חזק. כעבור שמונה ימים התאספו כאן מאות יהודים, זקן וסוף, רובם גברים, אולם בפינה אחת היו גם נשים מועטות. יהודים מכל חלקי העולם. לא רק חושבי ירושלים אלא גם עולי רגל מארצות רחוקות באירופה, אסיה ואפריקה, בתוכם לבושים מלבושים משונים, עמדו בצפיפות זה ליד זה כולם פנו פניהם אל האבנים הענקיות———".

[illegible]

5. פעמים אחדות ניסו מוסדות ויחידים לגאול בכסף מלא את שטח ההקדש של אבו-מדיין, עליו נבנתה שכונת המוגרבים, כדי להרוס את הבתים ולהרחיב את השטח למרגלות הכותל. מסיבות פנימיות או חיצוניות לא הוכתר שום ניסיון כזה בהצלחה.

לפני כ-200 שנה החעורר לכך עשיר יהודי מבומביי. בספרו "הכותל המערבי" כותב יצחק יחזקאל יהודה "הרב מר זקני החסיד המקובל מוה"ר עבדאללה ז"ל רצה לקנות את הכותל המערבי, וכבר גמר במחיר חמשה אלפים גרש (37 ל"ש בערך), אך הפקיד לעדת הספרדים שהיה בעת ההיא ר' ישראל שירזלי הניא אותו, באמרו אל ליחיד לקנות אותו וכי ה"כולל" יקנהו; הסוף היה שלא הוא קנה אותו ולא הניח את הרמ"ב לקנותו".

משה מונטיפיורי עשה כמה פעמים נסיונות לשפר את התנאים ברחבה. הוא קיבל הכסחה מן הפחה לאפשר בניית מחסה מגשם אך ההכסחה לא קוימה. ספסלי שיש שיקבל היתר להעמיד שם מרדכי רוזאניס נגנבו כולם. לקראת סוף המאה עשה "הנדיב הידוע", הברון אד מונד רוטשילד, נסיונות לגאול את הרחבה. לפי גירסה אחת אמר בביקורו הראשון, בשנת חרמ"ז "מראה הסביבה העלובה בו עומד הכותל הקדוש, שריד בית מקדשנו, נוגע אל לבי ומחרידו. למה ומדוע ימצא כל קודש זה בתוך צחנה וטומאה?

בעמדי בתפילתי צף במוחי רעיון: הנני מוכן לחרום מיליון פראנק לקנות כל הבתים המרופשים שסביב, לבנות לדיירי בית עוני אלה בתים טובים ונאים במקום אחר.

ואת כל החורבות העלובות האלה נהרוס וניסע במקומן שדרות אילנות, תחתם נעמיד ספסלים לנוחיות הבאים להתפלל. יהיה זה פארם נהדר שיפאר את ירושלים העיר". השטח האמור היה נכסי ואקף, שאינם ניתנים למכירה אבל ניתנים להמרה בקרקע אחרת. נוהל משא ומתן שמשתתפו היו הדיירים, רשויות הואקף, העיריה, פחת ירושלים, המושל בדמשק ואף נציגות השולטן בקושטא. כשהיה קרוב לסיום מוצלח הוכשלה התכנית.

יש אומרים כי הכשילה האחראי על נכסי ההקדש הערבי, מסיבות פוליטיות לאומיות ויש אומרים כי הוכשלה בידי יהודים, שלא ראו אותה בעין יפה. "מלחמות היהודים" אינן המצאה ישראלית.

בשנים שקדמו למלחמת העולם הראשונה נעשו כמה נסיונות באולה. בשנת תרס"ח נוסד בירושלים "הועד המאוחד" ובו כמה מגדולי הרבנים והעסקנים בעיר, שהחל לקבץ כספים לשם שכירת החצרות והבתים שבקירבת הכותל. הגורמים שהכשילו את הברון אוטשילד הכשילו גם נסיון זה. באותם ימים הזדמנה ליואל משה סלומון אפשרות לרכוש את החלקה שכגבול הכותל המערבי צפונה, אך לא הצליח לצבור את הסכום הדרוש. בשנת 1912 החל בנק אפ"ק (היום בנק לאומי לישראל) לנהל מו"מ על רכישת חלקות ליד הכותל, אך מלחמת העולם הפסיקה את המו"מ בעיצומו. ועוד מספר יהודה בספרו הנ"ל כי "בראשית כיבוש הארץ על ידי האנגלים הייתה באולה המקום הזה סדורה וערוכה על ידי ראשי העדה המאוחדת, ספרדים ואשכנזים, אך חלו בענין הזה ידיים, ידיים שעירות, ידי עשו "הסטרא אחרא", ויחבלו את המעשה הזה ולא נתנו להוציאו אל הפועל". סותם ואינו מפרט.

ברם ימי השלטון האנגלי בארץ הם כבר פרשה לעצמה, שונה בתכלית מכל שקדם לה.

חידושו רחב הממדים של הישוב היהודי בארץ ישראל נתקל בהתנגדות לאומנית אלימה מצד הערבים, שתוקפנותה הלכה וגברה עם השנים. קיימים חילוקי דעות בשאלה מתי נראו הגילויים הראשונים של לאומיות ערבית בארץ, מכל מקום בראשית המאה הזו כבר היו גילויים רבים כאלה. אחד מן המקומות בהם התנגשו הלאומיות הערבית והלאומיות היהודית היה רחבת הכותל המערבי. הלאומנים הערבים, כצוררים צבים לפניהם עמדו על חשיבותו של הכותל לגבי היהודים ועל כן זממו להגביל את גישתם של היהודים אליו עד כדי מניעתה כליל, ואף לא נמנעו מחילולו של המקום הקדוש.

באור זה יש לראות את סיכולם של הנסיונות בראשית מאז הו לעמיד ספסלים ברחבת הכותל, את התלונות על ההפרעה שהתחילה היהודית גורמת לדיירי הסביבה ואת סינופו של הכותל, בשנת 1912, בפרש, חוסעות אלה, שהיו עד מלחמת העולם הראשונה מעטות, איפיינו את מצב היחסים בימי המנדט הבריטי והגיעו פעמים אחדות עד לשפיכות דמים.

מעשיהם של הערבים היו צירוף של טענה דתית, עלילות כזב והתנכלות אלימה, ומסעמים של עצמה נסתה ממשלת המנדט לחמוך בהם כנגד היהודים. כך הוצרו מהתנגדות להתנגשות רגלי היהודים וכמובן לא התקבלו על דעתם החלטותיה של ממשלת המנדט. הערבים פיתחו, בעיקר בראשית המאה הזו, את הטענה הדתית כי הכותל מקודש גם להם וכי מאחר שהם הבעלים עליו הרי שזכותם היא לקבוע ליהודים את המרחק והאסור עליהם. חוקרי איסלם הוכיחו כי ממוקפק מאד הבסיס של טענה הקדושה בדת המוסלמית והערבים לא הצליחו להביא ראיות של ממש לסענתם. ועל כל פנים, מבחינה היסטורית אין שחר לסענת בעלותם, כי היהודים נמצאים ומתפללים ליד הכותל למעלה מ-1000 שנים ברציפות, בעוד שהם מעולם לא עשו לידו דבר. ממשלת המנדט נסתה לראות את הטענות הערבית והיהודית כשקולות, וכבר מעצם עובדה זו הוצרו צעדי היהודים.

עלילות הכזב הערביות סבו בדרך כלל סביב כוונות ההשתלטות של היהודים על מסגדיהם הקדושים בהר הבית. כבר בשנת 1922 הופצה העלילה, כי "הציונים הניפו את הדגל הציוני על מסגד עומר בירושלים". עלילות מסוג זה, לעתים בלווי חצלומים מסויפים, והופצו שוב ושוב, בעקשנות ובהתמדה, על ידי ההנהגה הערבית הדתית לאומנית הקיצונית שהחרכזה בירושלים, בראשות המופתי הירושלמי אמין אל חוסייני (כידוע על מדע המסך דרכו כאחד מפעילי ההשמדה הנאצית על ראשיה). רק לפני שנתיים, בעת השריפה במסגד אל-אקצה, היינו עדים להתלקחותה מחדש של עלילה זו. העלילות היו דשן מועיל מאד לאלימות. בפסח תר"פ היתה התנגדות הדמים הראשונים בירושלים. המונים ערבים מוסחים התנפלו בדרכם חזרה ממסגדיהם שעל הר הבית על יהודים שהלכו בעיר העתיקה, פצעום והרגום.

עד שנת תרפ"ט שרר בירושלים שקט מחוץ סביב הכותל המערבי. ההסתה נמשכה, אש השנאה לובתה. ממשלת המנדט לא נקטה עמדה חד-משמעית וחקיפה להגנה זכויותיהם הברורות, ההסוריות, של היהודים. והיהודים לא נסו לוותר על זכויותיהם האלמנטריות במקום הקדוש להם ביותר בעולם. הערבים ה"ריחו", כי לחצים יניבו בממשלת המנדט פירות. ביום הכיפורים תרפ"ט התלוננו על העמדת מחיצה בין גברים לנשים ברחבת הכותל - שהיא, כביכול, קביעת עובדה פיזית חדשה, בניגוד לזכויות. מחיצה כזו הועמדה מידי שנה בשנה. הבריטים פקדו לסלק אותה וכשלא נענו - פרצו לרחבה בעיצומו של יום. שברו והיכו את המתפללים. פרצה סערת רוחות שהקיפה את כל העולם היהודי ונמשכה חודשים רבים. מברקי מתאה ומאמרים בגנות המעשה היו לעשרות ולטאות. מנגד הביאה ההסתה הערבית את הזעם היהודי כראיה לסענותיה. הערבים הניעו את תושבי שכונת המוגרבים להרבות בהטרדת היהודים המתפללים - בעשיית רעש, בהולכת חמורים טעוני אשפה ברחבת הכותל בעת החפילה, בסינוף הסימטאות המוליכות לכותל והרחבה עצמה ועוד. בחשעה באב הפגין נוער יהודי נגד התעללויות אלה. למחרת יום ששי בעת החפילה, פרץ המון ערבי משוסה לרחבת הכותל להפגנת נגד הכה קרקע את ספרי הקודש, שבר את השולחן שעליו מניחים ספר חורה והשאיר אחריו חורבן. התפרעות זו היתה אות לערבים בכל הארץ. ביום הששי שאחריו, 23 באוגוסט, התרחשו מאורעות תרפ"ט, שבהם נטבחו יהודים בחברון, בצפת ובעוד מקומות רבים בארץ. ועדת חקירה שמינתה ממשלת בריטניה, לבדיקת גורמי המהומות, קבעה, שיש צורך בועדה בינלאומית מיוחדת, אשר תקבע את זכויות היהודים והערבים בכותל המערבי. בשנת 1930 מונתה ועדה כזאת, בהרכב שהומלץ ע"י חבר הלאומים. דיוניה של ועדה זו זכו לכינוי "משפט הכותל". היא שמעה עשרות רבות של עדים מן הצד הערבי והיהודי ומצד הממשלה, עיינה במסמכים רבים, והוציאה מסקנות - שנדחו בידי שני הצדדים אך שמשו בסיס להסדרים שקבעה הממשלה ליד רחבת הכותל.

מחווה דעתה של הוועדה השחמץ ברורות: הכותל נשאר בשבי על כותל הדמעות נערמו הגבלות חדשות, נוספות מקור לבזי נוסף. קביעותיה של הוועדה, בחסציתן, היו: (א) גם זכות הבעלות וגם זכות החזקה על הכותל ועל הרחבה שסביבו שייכות למוסלמים. (ב) רחבת הכותל אינה נחשבת מקום קדוש לגבי המוסלמים. (ג) הכותל עצמו קדוש ודאי ליהודים ואולי גם למוסלמים, אך בזאת אין מקור לסכסוכים כי אח חפילות עורך כלד צד מעבר אחר של הכותל.

(ד) ליהודים זכות מוחלטת לתפילה ברחבת הכותל ולגישה חופשית אליו, הצריכות להיות מובטחות בידי השלטון. (ה) רחבת הכותל הינה "מקום דתי" אך ורק לגבי בני דת משה. חשוב אולי להזכיר כי את הזכות היהודית תלחה הוועדה בעיקר בחסדם השליטים בכל הדורות; כלומר: הואיל ובמשך מאות שנים ברציפות הרשו השליטים בחסדם ליהודים לגשת לכותל - מקנה להם עובדה זו את הזכות להוסיף ולגשת אליו.

בעקבות חוות הדעה הוציאה ממשלת בריטניה צו לגבי ההתנהגות ברחבת הכותל ובדרך אליו ובו צרור כבד של איסורים לגבי היהודים: אסור להביא ספסלים, מרבדים, מחצלות, וילונות, כסאות, מחיצות. אסור לתקוע בשופר. אסור לקבוע ארון קודש או בימה ליד הכותל, ומותר להביאם רק בימים אחדים וקבועים בשנה למשך זמן התפילות. ומכיוון שהוטלו איסורים - חוזק מעמדו של הכותל כמוקד לאומי, והפרת האיסורים נהפכה למצווה. במיוחד הקפידו להפר במוצאי יום הכיפורים את האיסור לתקוע בשופר. ברם, שלום, שלוה וכבוד עדיין לא באו לכותל. על פי אחת ההוראות של הצו המלכותי משנת 1930 מינתה הרבנות הראשית את הרב יצחק אביגדור אורנשטיין לרב הכותל. תפקידו היה לפקח על הנעשה יום יום ברחבה ולמסור דין וחשבון לשולחיו. הוא כיהן הקודש עד שנת תש"ח, כאשר נחסמה הגישה לכותל המערבי. במלחמת המגן של העיר העתיקה גם נספחה. הנה רישומים אחדים מיומנו המפורט, שרשם בשקדנות עד שנת תש"ח.

ערב שבת, כ"ג שבט תר"צ בשעה 4.30 התחילו הערבים בעריכת הזיכר (חגיגה רעשנית, שיוזמי עריכתה התכוונו להפריע ליהודים בחפילתם), תופפו וצילצלו והסבו רעש גדול, שגרם להפרעה בחפילה.

יום שבת, כ"ד שבט תר"צ: זו היא הפעם הראשונה שהערבים עורכים זיכר גם ביום שבת לפני הצהריים - היו נוכחים שוטרים - ניגשתי אל הקצין אשר סילמן לכבוד המושל ומסר לי את התשובה שקיבל, כי כבוד המושל בעצמו יופיע ויתן צו להפסקת הזיכר - אבל לא נשמעו לו. - - - ישב לו ערבי אחד ממול החלון, וחמיד בזמן שהקהל המחפיל התחיל באמירת קדושה רמז בטקל ומיד נכפלו הקולות - - -

יום שלישי, יח' אלול תרצ"ב: היום בבוקר בשעה 7.00 נזרקה החיכת סיוח קשה ברחבת הכותל.

יום שלישי, יד' שבט תרצ"ד: מסרו לי על מזימה חדשה שחורשים הערבים: בבנין שעל הטבוי המקומר שמסול הכותל יפתחו בית ספר - - - החצר השמאלית שעל יד רחבת הכותל תשמש מגרש משחקים לבית הספר - - - כל זה מכוון ליצור גווש הפרעה לתפילת היהודים על יד הכותל.

יום ששי ה' איירתרצ"ז: בשעה 3.30 אחר הצהריים מצאו המתפללים לכולך של צואת אדם בקצה רחבת הכותל.

יום שני, כ"ב סיון תרצ"ז: מצאתי הרבה פתקי תפילה, מאלה שהיהודים שמים בתוך הכותל, שרופים ומתגוללים על הרצפה של הרחבה.

יום השבת, כ"ה מרחשון תרצ"ח: בליל השבת בערך בשעה 5.30 אחר תפילת ערבית כשחזרו מן התפילה וכשהגיעו ברחוב השלשלת על יד הכניסה לרחוב חברון ירו ערבים על קבוצה של ארבעה יהודים שהלכו בעצמם לפני כל המתפללים 14 יריות מאקדחים. נהרג מר אהרון קאוואס ונפצעו שני בחורים.

יום שלישי טו' ניסן תש"ז: חסידי ברסלב שהתפללו במנין מיוחד רקדו במעגל אחר התפילה ברחבת הכותל. הקצין הערבי מר עסאלי, שהיה האחראי על הסדר בכותל באותו ערב, קרא לי ואמר לי בזעף, כי הרקידה ברחבת הכותל היא כנגד חוקת הכותל ושהוא מבקש שיפסיקו מיד את הריקוד.

יום השבת; יט' בתמוז תש"ב: קושי מיוחד קיים היום למתפללי הכותל בקריאת התורה, שהמיד הלכו ל"כתי מחסה" שבקרבת מקום וזה כחדשים שהדרך החדשה לכותל מקולקלת ומוכרחים אימא לסובב את כל העיר העתיקה כדי למצוא מקום לקריאת התורה. יום שני, יא' כסלו תש"ה: בבואי אל הכותל גזדעזעתי בראותי כי המרצפות שבכניסת הכותל מלאות צואה.

יום רביעי, כא' חשרי תש"ז: בשך כל ימי חג הסוכות התפללו וביקרו בכותל כשלושים ושמנה אלפים איש.

יום ששי טו' כסלו תש"ז (28.11.47) הרבנות הראשית לארץ ישראל הכריזה על יום זה כיום תפילה על יד הכותל לטובת הקמת המדינה היהודית לארץ ישראל. למחרת, יום השבת, היה יום התפילה האחרון ליד הכותל, עד ליום כח' באייר תשכ"ז. רישומיו של הרב אורנשטיין לימים הבאים לאקוניס, קצרים: אין קידוש, אין תפילה ליד הכותל. שמו מחסום בדרך אל הכותל. אין תפילה, אין קידוש. אין קידוש. ביום יח' אייר תש"ה נפל בידי כוחות עבר הירדן הרובע היהודי בעיר העתיקה, ומאז לא היו בה יהודים עד לשחרורה בשנת תשכ"ז. הסכם שביחת הנשק עם ירדן קבע זכות מעבר ליהודים אל הכותל המערבי, המעבר לא ניתן. הכותל לא נשמר ולא סופח. שכונת המוגרבים החשלתה עליו. רק יהודים בודדים, בעלי נתינות זרה, הצליחו להגיע בגניבה אל הכותל המערבי. במשך 19 שנים היה הכותל המערבי מנותק מנופו הטבעי. כותל משכי.

כ/36/4/15
ב"ח ירושלים, ס' בשבט תשל"ב
25 בינואר 1972

אל: שר המשפטים, יו"ר ועדת ירושלים

הנדון: ועדת הבטיחות

ועדה זו עושה ועשתה עבודה חשובה ביותר בכל אזור רחבת
הכותל המערבי, תוך כדי עבודתה התברר שעל מנת לאפשר
לה עבודה טובה ויעילה יש להרחיב את סמכויותיה ולהגדירם
בדיוק.

אבקשך להעמיד לסדר היום של ועדת ירושלים ענין זה.

ב ב ר כ ה ,

ז. ורהפטיג

9/28/47

RECEIVED
FEBRUARY 1948

THE UNITED STATES OF AMERICA

DEPARTMENT OF THE ARMY

OFFICE OF THE CHIEF OF STAFF
WASHINGTON, D. C.
MEMORANDUM FOR THE RECORD
SUBJECT: [illegible]

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

15/14/26/2
ג' י
הכ"ח
המס' כג'

ב"ה, ד' שבט תשל"ב
23 בינואר 1972

אל: הרב ד. פרלא, מנהל המחלקה למקומות קדושים

הנדון: סיום עבודת קבלן הנקיון

נכבדי,

נודע לי שסיום חקופת עבודת הקבלנות הנוכחית בנקיון
הכוחל חלה ב-31.3.72.

כרצוני לציין שתאריך זה, חל בעצמם של חג המצות, עת
רבנות מאחינו בני ישראל יבואו לבקר במקום.

במדה וועדת המכרזים תחליט על החלפת הקבלן, אני מציע
להקדים את התאריך ל-15.3.72 בכדי לאפשר "הרצה" לקבלן
החדש.

אודה לך באם תואיל לבדק את האפשרות המשפטית.

ב כ ר כ ה,

הרב מ.י. גץ

רב הכותל המערבי והסביבה.

העחק: למר ד. גלס, סמכ"ל משרדנו
למר י. הלוי, מנהל המשק במשרדנו

2/20/71
241
6126
and ch

UNITED STATES
DEPARTMENT OF JUSTICE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE

AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

INVESTIGATION OF THE ACTS OF VIOLENCE
AND THE ASSOCIATED ACTS OF VIOLENCE

15/14/36/0

אג
12

ג' בשבט תשל"ב
19 בינואר 1972

5/32/2/6-356

מנהל המבחן
מחלקת פיקוח במבחן
מחלקת ירושלים

לכבוד
מר גולדפלס
חב' משהב
רח' הגדס 1
ירושלים

א.נ.י.

הנדון: ארונות קודש במחילות הכותל המערבי
הנוכרי: מכחך 495/71 מיום 6.8.71

נא לבצע את ארונות הקודש וצפוי קירות במחילות
הכותל המערבי בהתאם להצעתכם מיום 5.8.71

פקודה עבודה תועבר אליכם בימים הקרובים.

בכבוד רב,

מנהל המבחן

עדה לוקסבורג
סגן מהנדס הסחור
ב/מהנדס הסחור

העתק: מר יקרי - חשב משרד הדתות-ירושלים
מר שנברגר - היועץ לשר הדתות-ירושלים
מהנדס מכרז.

2/מ.

10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

10/10/60
10/10/60
10/10/60
10/10/60

19/4/36/5

ב"ח, יו"ל בשבת השל"ב
4.1.1972

אל : מ.ע.צ. מהנדס מחוז ירושלים.

הנדון: עבודות ברהבת הכוחל המערבי.

תמתיס היינו לראות כי עבודות החשיפה בה' נובמבר הגיעו מעל ל- 42,000 ל"י
בניגוד למוסכם כי עליכם להקמיד להשאיר את עבודות החשיפה בקצב של
- 30,000 ל"י לחודש.

מטנה חשיבות יש להקמדה זו כעת אחרי שנהיה נאלצים להשתמש בחלק ניכר
מהרדנה שנשארה ברשותכם לצורך הגדלה ניכרת בעבודה השיטונים בנית
שטראוס וכן לשימוץ האולם הראשון ע"י הכוחל שכב' אשר נתן להם עדיפות
ראשונה.

נבקשכם להמציא לנו הערכה נוספת על עבודה זו עפ"י התכנית שהוגשה
לכם ע"י היועץ האדריכלי מר שינברגר כדי שנוכל להקמיד לרשותכם
הוספת הקצבה למטרה זו.

את בצוע "עבודות צוות התכנון" אנו נאלצים לדחות לשנת הכספים
1972/73 ואנו עומדים לשריין לכם בשנה הנ"ל את הסכום הנדרש לכך,
במסגרת של כ- 80,000 ל"י.

ב ב ר כ ה,

י. יערי
חשב משרד הדתות

העתק: מר גלס, ממנכ"ל.
היועץ האדריכלי מר שינברגר.
הרב פולא, מנהל הסה' למקומות קדושים.
מר א. כריטבור, קצין תקציבים.

10/10/20

THE [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ב"ה ירושלים, י"ב בטבת תשל"ב
30 בדצמבר 1971

מרטס מפגישת ביום ו' בטבת תשל"ב (24.12.71)
בענין קביעת נוהלי תיאום ועבודה בנושא המקומות
הקדושים

השתתפו: הסטכ"ל ד. גלס, חשב המשרד י. יערי, מנהל המחלקה למקומות קדושים חרב ד. מרלא, אדריכל י. שינברגר יועץ אדריכלי לשר, קצין התקציבים א. ברייטברד.

הנדון: א. נוהלים ותיאום
ב. חכנית עבודה

ס ו כ ס

ביחס לסעיף א'-

1. מנהל המחלקה למקומות קדושים ואדריכל י. שינברגר יקיימו קשר הדוק ביחס למכלול הבעיות הנוגעות לכוהל. הובהר שהמחלקה היא המרכזת והנושאת באחריות לפעולות בתחום המקומות הקדושים.
2. על מנה להגביר את התיאום וכדי לדון ולפתור בעיות שוטפות יהיו השתתפים בישיבה ועדת-קבע אשר תהכנס אחת לשבועיים בימי שישי שנה 11. מרכז הועדה יהיה א. ברייטברד.

ביחס לסעיף ב'-

1. תוצא הזמנה למע"ץ לביצוע שימוצים בבית שמראוס בסכום כולל של 50,000 ל"י לשנה תקציבית זו. סכום זה מתוך הרזרבה בסך 65,000 ל"י המצויה בידי מע"ץ. (לביצוע ע"י יערי).
2. ענודת החשיפה יימשכו במסגרת הוצאה חודשית של 30,000. לפי תוצאה כב' השר יש לבצע גם את שפוך האולט הראשון ע"י הכוהל (בית המדרש) בסך 10,000 ל"י מתוך תקציב החשיפה.
3. יתר העבודות המצוינות בסכתבו של אדריכל שינברגר מיום 21.12.71 נדחות לשנת התקציב הקרובה.
4. כאשר לצוות תכנון באיזור הכוהל יוצא סכתב למע"ץ (ע"י חשב המשרד) שבשנת התקציב הקרובה נעביר להם למטרה זו סך 80,000 ל"י. הצוות יתחיל בעבודתו. מיד.
5. ישיבת הועדה הבאה ביום שישי כ' בטבת תשל"ב (7.1.72) בשעה 11 בלשכת הסטכ"ל. א. ברייטברד ירכז את החומר וסדר היום לישיבה.

דוד גלס

תוצאות:

השר

המנהל הכללי

✓ חשב המשרד

יועץ אדריכלי לשר,

מנהל המחלקה למקומות קדושים

קצין התקציבים.

15/14/36/כ

פרטיכל מדינאי ושרת הקבע לענין המקומות הקדושים
מיום כ' בטבת תשל"ב (7.1.72)

בהשתייכות: הסמכ"ל דוד גלס; חשב המשרד י. יערי; מנהל המחלקה למקומות קדושים
הרב דב פולא; יועץ אדריכלי לשר הדתות י. שיינברגר; קצין החקציבים
א. ברייטהרד.

ה ו ת ל

1. סדרן בכותל - הוגדר שטר יובל איננו כלול בחקן המשרד. יש לעשות מאמץ להכלילו
במסגרת חקן לענת 1972/73.
2. פ"צ"ג - חשב המשרד יעלה מכתב חדש כיחס להזמנת העבודות (בבית שפראוס
וכו" (כופע).
3. בטיחות - ישורין פספ סכום של 10,000 ל"י בחקציב 1972/73 לצרכי הוצעה.
4. עבודות ביוב - הובהר שהסניה היסירה ל"הרות" לביצוע החיקון לביוב נבעה מנסיבות
המיוחדות:
א. נזילות חמורה שהייתה מעולה מהירה.
ב. החברה כבר עבדה בשטח.
ג. החברה מוכתרת לביצוע עבודות סעין אלו וקשה היה במקרה הנכון
לקבוע מראש את היקף ההזמנה.
אי לזאת; לאחר סיכום החשכון ע"י אדריכל שיינברגר תוצא הזמנה
פורמלית ל"הרות" והחשכון יסולם מחקציב אחזקה.

דוד גלס
סגן המנהל הכללי

העמק: חשב המשרד
מנהל המחלקה למקומות קדושים
יועץ אדריכלי לשר
קצין החקציבים